

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Rüyalar

CARL GUSTAV JUNG

Çeviren: Aylin Kayapalı

Ücretsiz PDF Kitap İndir <https://rantey.org>

Psikanaliz

CARL GUSTAV JUNG

RÜYAALAR

Carl Gustav JUNG (1875-1961), İsviçreli psikiyatr, analitik psikolojinin kurucusu.1895 yılında Basel’de tıp eğitimi almaya başladı ve 1900 yılında Eugen Bleuler’in asistanı olarak Burghölzli’de psikiyatrist olarak hizmet verdi. Doktorasını 1902 yılında tamamladı. Konu, okült fenomenler ve onların psikoloji ve patolojiyle bağlantıları idi. Paris’te altı ay boyunca Pierre Janet ile bilgilerini derinleştirdi. 1903 yılında Emma Rauschenbach ile evlendi. 36 yaşında Uluslararası Psikanaliz Birliğinin ilk başkanı oldu. Carl Gustav Jung sadece psikoterapi bilim dalını değil, aynı zamanda psikoloji, teoloji, etnografi, edebiyat ve güzel sanatları da etkiledi. Psikoloji bilim dalında kendisi tarafından bulunan kavramlar geniş şekilde kabul gördü. Bunlar arasında; karmaşa, içe-dönük ve dışadönük, gölge, arketip, kolektif bilinçdışı, anima ve animus gibi kavramlar vardır.

Aylin KAYAPALI, 1982 yılında İngiltere’de doğdu. Beykent Üniversitesi’nde İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Psikanalitik Feminizmi ele aldığı teziyle yüksek lisans eğitimini yine aynı bölüm ve aynı okulda tamamladı. İngiliz gotik edebiyatında cinsiyet çalışmalarıyla ilgili araştırmalar yaparak İngiltere’de De Montford Üniversitesi’nde doktora eğitimine başladı ancak bu eğitimi yarıda bırakıp kitap çevirmenliğine yöneldi. Kayapalı, bunun yanında on yıldır farklı üniversitelerde İngilizce okutmanlığı yapıyor.

Nebukadnezar'ın Rüyası

Rüyalar

Carl Gustav Jung

Çeviren
Aylin Kayapalı

PiNHAN YAYINCILIK

Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215

Topkapı/Zeytinburnu İstanbul

Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74

www.pinhanyayincilik.com

info@pinhanyayincilik.com

Sertifika No: 20913

© Pinhan Yayıncılık, Ocak, 2015

Genel Yayın Yönetmeni: Mahmut Sever

Birinci Basım: Ocak, 2015

Editör: Adem Beyaz

Dizgi: Gülizar Ç. Çetinkaya

Kapak Görseli: Eireen Z

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:

Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203

Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03

Sertifika No: 11931

Kataloglama Bilgisi: 1. Psikanaliz 2. Rüyalar

Pinhan Yayıncılık: 72 Psikoloji Dizisi: 11

ISBN: 978-605-5302-54-2

İÇİNDEKİLER

Editörün Notu	7

I. KISIM <i>Rüyalar ve Psikanaliz</i>	9

1 Rüyaların Analizi	11

“L’Analyse des rêves”tan çeviri; *Année psychologique*
[Paris], XV (1909)

2 Sayı Rüyalarının Anlamı Üzerine	23

“Ein Beitrag zur Kenntnis des Zahlentraumes”tan çeviri;
Zentralblatt für Psychoanalyse (Wiesbaden), I (1910/11)

II. KISIM <i>Rüyalar ve Psikik Enerji</i>	33

1 Genel Hatlarıyla Rüya Psikolojisi	35

“Allgemeine Gesichtspunkte zur Psychologie des
Traumes”ten çeviri; Über psychische Energetik und das
Wesen der Traume (Zürich: Rascher, 1948)

2 Rüyaların Doğası Üzerine	85

“Vom Wesen der Traume”den çeviri; Über psychische
Energetik und das Wesen der Traume
(Zürich: Rascher, 1948)

III. KISIM <i>Rüya-Analizinin Pratik Kullanımı</i>	103
1 Rüya-Analizinin Pratik Kullanımı	105
“Die praktische Verwendbarkeit der Traumanalyse”den çeviri; <i>Wirklichkeit der Seele</i> (Zürih: Rascher, 1934)	
IV. KISIM <i>Simyayla Bağlantılı Olarak Tekil Rüya</i> <i>Sembolizmi</i>	131
<i>Psychologie und Alchemie</i> ’den çeviri (Zürih, 1944; gözden geçirilmiş 2. Baskı, 1952)	
1 Giriş	133
<i>I Malzeme</i>	133
<i>II Yöntem</i>	135
2 Başlangıç Rüyaları	140
3 Mandala Sembolizmi	194
<i>I Mandalaya Dair</i>	194
<i>II Rüyalarda Mandalalar</i>	202
<i>III Dünya Saati Görüsü</i>	320
<i>IV Kendiliğin Sembolleri</i>	331
Kaynakça	341
Dizin	349

EDİTÖRÜN NOTU

“Yıllar boyunca her yıl yaklaşık 2 bin rüya analiz ettim ve bu konuda ciddi bir deneyim kazandım¹” diye yazdı Jung 1954 yılında, yetmiş dokuz yaşındayken.

İster Freud’un sisteminde psikanaliz, ister Jung’un sisteminde analitik psikoloji densin, rüyalar analitik sürecin temel taşıdır. Bu iki büyük öncünün yazıları da rüya analizleri ve rüya teorisinin açıklamalarıyla doludur. Freud, 1900 yılında Burghölzli Akıl Hastanesindeki meslektaşları için *Rüyaların Yorumu* adlı bir çalışma hazırlamıştır, Jung’un bildiğimiz en eski eseri de bu çalışma üzerine yazdığı bir rapordur. Jung, bir psikanalist olarak geçirdiği süre zarfında rüyalarla ilgili pek çok bildiri yayımlamıştır, bunların ikisi, mevcut derlemede vardır. Burada basılan diğer bildiriler, ilk olarak 1916 ve 1945 yılları arasında yayımlanmıştır. Bunlar da Jung’un rüya psikolojisinin çeşitli yönlerine dair önemli açıklamalarını içerir.

Bu bildiriler Jung’un rüyalara yaptığı katkılarının tümü değildir. Jung’un bir otobiyografisi olan ve Aniela Jaffé’nin editörlüğünü yaptığı *Anılar, Düşler, Düşünceler*, Jung’un hayatındaki çok önemli olaylar olarak açıkladığı kendisine ait kırk ikiden fazla

1 Calvin S. Hall’a yazılmış 8 Kasım 1954 tarihli mektup, *C. G. Jung: Letters*, Aniela Jaffé işbirliğiyle ed. Gerhard Adler, 2. cilt, 1974.
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

rüyayı sıralamaktadır. Bunun dışında pek çok rüya da Gerhard Adler'in seçtiği ve düzelttiği *Mektuplar* isimli çalışmasında tasvir edilir. Jung'un Zürih'te küçük bir grup öğrenciye 1928-1929 yılları arasında verdiği "Rüya Analizi" adlı meşhur seminerde, hastaların ona anlattığı pek çok rüya derinlemesine tartışılır. Jung'un eserlerinin her biri, tartıştığı bütün rüyaları tasvir edici ifadelerle kapsar.

*

Bu baskı için *Gesamtausgabe*'nin [*Toplu Eserler*'in] paragraf numaraları ve *Psychologie und Alchemie* [*Psikoloji ve Simya*] kitabındaki resimlerin orijinal şekil numaraları, referans bilgisini kolaylaştırmak için korunmuştur. Dizin ve kaynakça üzerinde, bu sunum için tekrar çalışılmıştır.

I. Kısım

Rüyalar ve Psikanaliz

1

RÜYALARIN ANALİZİ²

- 64** Sigmund Freud 1900 yılında Viyana'da, rüyaların analizi üzerine muazzam bir kitap yayımladı. Yaptığı araştırmaların en temel sonuçları şöyledir:
- 65** Rüya, çoğunlukla inanıldığı gibi rasgele ya da anlamsız çağrışımlar veya pek çok yazarın düşündüğü gibi uyku sırasında meydana gelen somatik duygulanımların bir sonucu olmaktan çok uzaktır. Rüya, psişik etkinliğin özerk ve anlamlı bir ürünüdür ve diğer bütün psişik işlevler gibi sistemli bir şekilde incelenebilir. Rüyaların sebebi, uyku sırasında hissedilen organik duyular değildir; bunlar rüyanın oluşumunda ikincil öneme sahiptir ve sadece psikenin etkilendiği unsurları (malzemeyi) oluştururlar. Freud'a göre her karmaşık psişik durum gibi rüya da amaçları, geçmişe dayanan çağrışımları olan bir oluşum, bir üründür. Ayrıca düşünülerek yapılmış her hareket gibi mantığa dayanan bir sürecin, farklı eğilimler arasındaki rekabetin ve bir eğilimin diğeri üzerindeki zaferinin sonucudur. Yaptığımız her şey gibi rüya görmenin de bir anlamı vardır.
- 66** Ampirik tüm gerçeklerin bu teoriye karşı olduğu söylene-

2 [Fransızca yazılmıştır. "L'Analyse des rêves", *Année psychologique* (Paris), XV (1909), 160-167 – EDITÖRLER.]

bilir; çünkü rüyalar bizde bir tutarsızlık ve anlaşılmazlık hissi uyandırır. Freud bu karmaşık imgeler dizisini rüyanın *açık içeriği* olarak adlandırır; açık içerik rüyaların görünen yüzüdür ve Freud bu görünen yüzün arkasında asıl düşüncüyü –yani rüya düşüncesini– ya da *gizli içeriği* arar. Burada Freud'un, rüyanın büyük bir binanın ön cephesi olduğunu ne sebeple düşündüğünü ya da rüyaların gerçekten de bir anlamı olup olmadığını sorgulayabiliriz. Onun bu düşüncesinin temelinde bir dogma ya da *a priori* bir fikir değil, yalnızca ampirizm vardır –yani hiçbir psişik (ya da fiziksel) gerçeğin tesadüfi olmadığını gösteren tecrübeler. O halde rüyanın sebepleri olmalı ve bu sebepler karmaşık birtakım olayların bileşiminin bir ürünü olarak ortaya çıkmalı; çünkü var olan her zihinsel unsur, daha önceki bir psişik durumun sonucudur ve teoride analiz edilebilir. Freud rüyalara da, insan davranışlarının sebeplerini araştırırken içgüdüsel olarak kullandığımız prensiplerin aynısını uygular.

- 67 Freud kendisine basitçe şu soruyu sorar: Neden bu insan bu rüyayı görüyor? Kendince bazı özel sebepleri olmalı; yoksa nedensellik kanunu çöker. Bir çocuğun rüyası bir yetişkininkinden farklıdır; tıpkı eğitilmiş birinin rüyasının, eğitimsiz birininkinden farklı olması gibi. Rüya kişiye özel bir şeyler vardır: Rüya, öznenin psikolojik durumuyla uyum içindedir. Peki bu psikolojik durum neyi kapsar? Psikolojik durumumuz, bizim psişik geçmişimizin bir sonucudur. Şu anki zihinsel durumumuz, geçmişimizle alakalıdır. Her insanın geçmişinde psişik “çağrışımları” belirleyen farklı değer unsurları vardır. Güçlü hiçbir duygu uyandırmayan olayların düşüncelerimiz ve davranışlarımız üzerinde çok az bir etkisi olur; ama güçlü duygusal reaksiyonlara sebep olan olaylar, sonraki psikolojik gelişimimiz açısından çok önemlidir. Güçlü duygu-tonu olan bu hatıralar hem uzun süre etkili, hem de güçlü ve birbiriyle yakından ilintili karmaşık çağrışımlar oluşturur. Örneğin az ilgimi çeken bir nesne sadece birkaç çağrışıma sebep olur ve kısa süre sonra

zihnimden yok olur. Bunun aksine daha fazla ilgimi çeken bir nesne pek çok çağrışım yapar ve aklımda daha uzun süre kalır. Her duygu, benim “duygu tonlu düşünce karmaşası” olarak adlandırdığım yoğun çağrışım karmaşalarına sebep olur. Bir vakayı her incelediğimizde karmaşanın en güçlü “canlanma” etkisini kullandığını görüyor ve buradan da her analizde bu etkiyle en baştan karşılaşacağımız sonucuna varıyoruz. Her türlü psişik yapıda karmaşalar, psikolojik durumun temel öğeleri olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin rüyalarda duygusal öğelere rastlarız; çünkü psişik etkinlik sonucu ortaya çıkan her şeyin, her şeyden önce en güçlü “canlanma” etkisine dayandığını anlamak kolaydır.

- 68 *Faust*’ta şarkı söylerken Gretchen’in içindeki karmaşayı anlamak çok da zor değildir:

Bir kral varmış Thule’de,
Mezara kadar sadık tamamıyla,
Sevdiği ona son nefesinde
Vermiş bir altın kupa.

- 69 Burada saklı düşünce Gretchen’in Faust’un sadakatinden duyduğu şüphe. Gretchen’in bilinçsizce seçtiği bu şarkı, bizim *rüya-malzemesi* olarak adlandırdığımız şeydir ve rüya-malzemesi gizli düşünceye tekabül eder. Bu örnek rüyaya da uygulanabilir ve Gretchen’in şarkı söylemediği, bu aşk hikayesini rüyasında gördüğü bile varsayılabilir³. Bu durumda çok uzaklarda eskiden yaşamış olan bir kralın trajik hikayesini konu alan bu şarkı rüyanın *açık içeriği*, yani ön cephesidir. Gretchen’in gizli kederini bilmeyen birisi, onun rüyasında neden bu kralı gördüğüne anlam veremez

3 Bu tarz bir varsayımın yapılmasına, şarkı ve rüya arasında fazlasıyla fark olduğu söylenerek itirazlar olabilir. Ancak Freud’un araştırmaları sayesinde artık herhangi bir düş anında üretilen her şeyin ortak noktası olduğunu biliyoruz. Öncelikle bunların hepsi karmaşanın çeşitlemeleridir. İkinci olarak karmaşanın sadece sembolik bir ifadesidir. Bu yüzden sanırım böyle bir varsayımda bulunabilirim.

ancak onun Faust'a karşı duyduğu trajik aşkı, yani rüya düşüncesini bilen bizler, rüyada neden bu şarkının ortaya çıktığını anlayabiliriz; çünkü kralın "nadir görülen sadakatini" konu alır. Faust sadık değildir, Gretchen de onun, hikayedeki kral gibi sadık olmasını arzu eder. Onun rüyası –aslında şarkısı– *onun ruhunun kuvvetli arzusunun* kılık değiştirmiş halidir. Burada duygu tonlu karmaşanın gerçek doğasına değinmiş oluyoruz; bunun doğasında her zaman *bir arzu ve direnç* vardır. Hayatımızı arzularımızın farkına varmak için mücadele ederek geçiririz: Yaptığımız her şey bir şeylerin olmasını ya da olmamasını istememizden kaynaklanır.

70 Bunun için uğraşır, bunun için düşünürüz. Eğer gerçek hayatta bir arzuyu gideremezsek en azından bunun hayalini kurarız. Her yaştan her insanın içinde bulunduğu dini ve felsefi sistemler bunun en iyi kanıtıdır. Felsefe maskesi altında bile olsa ölümsüzlük düşüncesi arzudan başka bir şey değildir. Felsefe görünen yüzdür; hatta Gretchen'in şarkısı bile bir dış görünüş, kederinin üzerine çektiği iyimser bir perdedir. *Rüyası, arzusunun giderilmiş halini temsil eder. Freud da her rüyanın bastırılmış bir arzunun giderilmesini temsil ettiğini* söyler.

71 Örneklememizi biraz daha ileri taşıdığımızda rüyada Faust'un yerini kralın almış olduğunu görürüz. Bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Faust, çok uzaklarda yaşayan bir kral olmuştur: Faust'un güçlü bir duygu tonuna sahip karakterinin yerini nötr, efsanevi bir kişi almıştır. Kral, analogi yoluyla oluşturulan bir bağlantı, Faust'un bir *sembolü*, Gretchen için bir "dost"tur. Tüm bunun amacının ne olduğunu, Gretchen'in bu düşünceyi tabiri caizse neden dolaylı yollardan rüyasında gördüğünü, neden bunu açık açık ve kaçamak yapmaksızın düşünmediğini sorgulayabiliriz. Bu sorunun cevabı çok basittir: Gretchen'in üzüntüsünün, kimsenin düşünmek istemediği bir sebebi vardır; bunu düşünmek çok acı vericidir. Gretchen, Faust'un sadakatine karşı duy-

duğu şüpheyi bastırır ve gizler. Bastırılan bu düşünce, hiç de hoş duygular uyandırmayan hazin bir hikaye şeklinde açığa çıkar. Freud rüya düşüncesini oluşturan arzuların açıkça kabul ettiğimiz arzularımız değil, acı verici olmaları sebebiyle bastırdığımız arzularımız olduğunu söyler. İşte arzularımız tam da bu sebeple, yani uyanık durumdayken bilincimizden uzak tutulmaları sebebiyle rüyalarımızda dolaylı olarak su yüzüne çıkarlar.

- 72 Bu mantığın hiç de şaşırtıcı olmadığını azizlerin yaşantılarına baktığımızda görebiliriz. Sienalı Azize Catherine'ın rüyasında yaptığı kutsal evlilikte dolaylı olarak açığa çıkan bastırılmış duygularını anlamak ve azizlerin rüyalarında sembolik olarak açığa çıkıp onları baştan çıkaran arzuların ne olduğunu görmek hiç de zor değildir. Bildiğimiz gibi histerik ve normal rüyanın uykudaki bilinci arasındaki fark, histerik ve normal insanların entelektüel yaşamları arasındaki fark kadar azdır.
- 73 Haliyle birisine neden o tarz bir rüya gördüğünü, rüyada ifade edilen gizli düşüncelerin ne olduğunu sorduğumuzda bize cevap veremez. Muhtemelen akşam çok fazla yediğini, sırt üstü yattığını, evvelsi gün şunu bunu duyduğunu – kısacası rüyalarla ilgili pek çok bilimsel kitapta okuyabileceğimiz türden şeyler söyleyecektir. Freud'a göre bir kişi rüya-düşüncesinin ne olduğunu bilmez, bilemez; çünkü düşünce çok rahatsız edici olduğu için bastırılmıştır. O halde birisi kendinden gayet emin bir şekilde rüyasında Freud'un bahsettiği hiçbir şeyi bulamadığını söylerse kendimizi gülümsemekten alıkoyamayız; çünkü doğrudan görmenin imkansız olduğu şeyleri görmeye çalışmıştır. Rüya, bastırılmış karmaşanın anlaşılmasına engel olmak için onu değiştirir. Faust'u Thule Kralı olarak gören Gretchen, durumu zararsız hale getirmiştir. Freud, bastırılmış düşüncenin kendisini gizleme mekanizmasını, *sansür* olarak adlandırır. Sansür aynı zamanda, gün içinde bile, bir mantığı sonuna kadar götürmemize engel olan dirençtir.

Sansür düşüncenin, rüya sahibi onu tanıyamayacak şekilde kılık değiştirene kadar açığa çıkmasına izin vermez. Rüya-yı görene rüyasının arkasındaki düşüncenin ne olduğunu söylediğimizde, bastırmış olduğu karmaşaya direndiği gibi bize de karşı çıkacaktır.

- 74 Bu aşamada kendimize birkaç önemli soru sorabiliriz. Her şeyden önce ön cepheden kurtulup evin içine girmek için ne yapmalıyız? Yani rüyanın görünen içeriğinden, arkasındaki asıl ve gizli düşünceye ulaşmak için?
- 75 Tekrar örneğimize dönelim ve Gretchen'in, gördüğü sevimsiz bir rüya sebebiyle bana danışmaya gelen histerik bir hasta olduğunu varsayalım. Ayrıca onu hiç tanımadığımı da varsayacağım. Bu durumda ona doğrudan sorular sorarak vaktimi harcamam; çünkü genellikle bu kadar derinden hissedilen kederler, kişi çok güçlü bir direnç göstermeden açığa çıkamaz. Bunun yerine bütün aşk ilişkisini (gizli hamileliğini vs.) öğrenmemi sağlayacak olan ve "çağrışım deneyi" olarak adlandırdığım yöntemi denerim. Bu şekilde bir sonuç çıkarmak kolay olur ve rüya düşüncesinin ne olduğunu kendisine hiç tereddütsüz söyleyebilirim. Ancak daha ihtiyatlı bir şekilde de ilerlenebilir.
- 76 Örneğin ona şunu sorarım: Kim Thule Kralı kadar sadık değil, ya da bu kim olabilir? Soru durumu hızla açığa kavuşturur. Bunun gibi zor olmayan durumlarda rüyanın yorumu ya da analizi birkaç basit soruyla yapılabilir.
- 77 Böyle bir duruma bir örnek vereyim. Bu örnek kolonilerde yaşadığı ve şu anda Avrupa'da izinde olduğundan başka hakkında hiçbir şey bilmediğim bir adamla ilgili. Görüşmelerimizden birinde bu adam bana, üzerinde derin bir iz bırakan bir rüyadan bahsetti. İki yıl önce *rüyasında vahşi ve kurak bir yerde olduğunu ve bir taşın üstünde siyahlar giymiş bir adamın iki eliyle yüzünü kapatmış halde oturduğunu görmüş. Aniden bir uçuşuma doğru koşmaya başlamış ve tam o sırada yine siyahlar giymiş bir kadın ortaya çıkmış ve ona*

engel olmaya çalışmış. Adam, kadını da peşinden sürükleyerek uçurumdan atlamış. Uykusundan acı çığlıkları atarak uyanmış.

78 Kendini tehlikeye atan ve kadını da felakete sürükleyen o adamın kim olduğu sorusu adamı çok etkiledi; çünkü bu adam, rüya sahibinin ta kendisiydi. Rüya sahibi iki yıl önce kayalıklı ve kurak bir araziye keşfe çıkmış. Yaptığı bu gezi sırasında ülkenin vahşi yerlileri tarafından takip edilmiş ve bir gece yapılan saldırı sırasında kafileden pek çok kişi hayatını kaybetmiş. Bu çok tehlikeli seyahate çıkmış çünkü o sıralarda *yaşamanın onun için hiçbir değeri yokmuş*. Bu yolculuğa çıkarken hissettiği şey, *kadere meydan okumakmış*. Peki ya kederinin sebebi? Yıllar boyunca çok zor iklimi olan bir ülkede yalnız yaşamış. İki buçuk sene önce Avrupa'da izindeyken genç bir kadınla arkadaş olmuş. Aşık olmuşlar ve kadın onunla evlenmek istemiş. Ancak adam o öldürücü tropik iklime dönmesi gerektiğini biliyormuş ve bir kadını oraya götürüp ölümüne sebep olmak istememiş. Kendini derin bir kedere boğan iç çelişkilerden sonra nişanı bozmuş. O tehlikeli yolculuğa çıktığında da bu zihin yapısındaymış. Rüyanın analizi bununla bitmiyor; çünkü arzusun nasıl giderildiği burada açık değil; ama bu rüyadan sadece temel karmaşanın nasıl keşfedildiğini göstermek için bahsediyorum; analizin sonraki bölümü bizi ilgilendirmiyor.

79 Bu örnekte rüya sahibi dürüst ve cesur bir adamdı. Biraz daha az dürüst olsa veya bana karşı en ufak bir rahatsızlık ya da güvensizlik hissetse karmaşayı kabul etmezdi. Bütün sakinliğiyle rüyalarının hiçbir anlamı olmadığını ve sorularımın tamamen konunun dışında olduğunu iddia edenler bile var. Bu gibi durumlarda direnç çok büyük olur ve karmaşa derinlerden bilinç konumuna doğrudan getirilemez. Genellikle bu direnç o kadar büyüktür ki çok fazla deneyiminiz yoksa doğrudan sorgulama hiçbir sonuç vermez. "Psikanaliz yöntemi" geliştirerek Freud bize, en kuvvetli dirençlerin bile üstesinden gelebileceğimiz çok değerli bir

araç vermiştir.

- 80** Bu yöntem şu şekilde uygulanır. Rüyanın özellikle çarpıcı olan bazı bölümleri seçilir ve kişiye, bu bölümlerin kendisine ne çağrıştırdığı sorgulanır. Kişinin, rüyanın bu bölümüyle ilgili olarak aklına ne geliyorsa söylemesi ve mümkün olduğunca eleştiride bulunmaması istenir. Eleştirisi, işlemekte olan sansürden başka bir şey değildir; eleştirisi karmaşaya karşı geliştirilen dirençtir ve en önemli olan şeyi bastırmaya çalışır.
- 81** Bu yüzden kişinin aklına gelen her şeyi, hiç düşünmeden söylemesi gerekir. Bunu yapmak ilk başta çok zordur, özellikle de dikkatin, sansürün engelleyici etkisinden kurtulamayacak kadar bastırıldığı içgözlemsel incelemelerde. Sıradaki vaka, güçlü dirençler karşısında analizin nasıl gittiğini gösterecektir.
- 82** Özel hayatı konusunda hiçbir şey bilmediğim bir beyefendi bana şu rüyayı anlattı: *“Kendimi küçük bir odada, masada Papa X. Pius’un yanında otururken buldum. Gerçekte olduğundan daha yakışıklı olması beni şaşırttı. Odamızın bir kenarında, içinde şatafatlı bir sofra ve gece kıyafetleri giymiş kadınların bulunduğu bir daire gördüm. Birdenbire çışım geldi ve dışarı çıktım. Döndüğümde tekrar çışım geldi; yine dışarı çıktım. Bu pek çok kez tekrar etti. En sonunda uyandım, gerçekten çışım vardı”*.
- 83** Çok zeki ve iyi eğitilmiş olan rüya sahibinin kendisi bu rüyayı, mesanesi dolu olduğu için gördüğünü söyledi. Aslında bu tarz rüyalar hep bu şekilde açıklanır.
- 84** Bu beyefendi bu rüyada önemli bir şeylerin olduğu düşüncesine şiddetle karşı çıktı. Rüyanın ön cephesinin şeffaf olmadığı doğru ve arkasında neyin gizlendiğini aslında ben de bilemedim. Vardığım ilk sonuç rüya sahibinin güçlü bir direnç gösterdiği, çünkü rüyanın bir anlamı olmadığını savunmak için çok fazla enerji harcadığıydı.

- 85 Sonuç olarak ben de boşboğazlık yapıp ona şunu sorma tehlikesine girmedim: “Kendini neden Papa’yla kıyasladın?” Sadece “papa”yla ne gibi düşünceleri bağdaştırdığını sordum. Analiz şu şekilde devam etti:

Papa. “Papa asil bir hayat sürüyor...” (Meşhur bir okul şarkısı.) Bu beyefendinin otuz bir yaşında ve bekar olduğuna da dikkatinizi çekerim.

Papa’nın yanında oturmak. “Tıpkı Arabistan’da misafiri olduğum Müslüman bir tarikat Şeyhi’nin yanında oturduğum gibi. Şeyh de bir tür Papa’dır”.

- 86 Papa bekardır, Müslüman ise çokeşli. Rüyanın arkasındaki fikir açık: “Ben Papa gibi bekarım, ama bir Müslüman gibi pek çok karım olmasını isterdim”. Bu tahminlerimi ona söylemedim.

Oda ve içinde sofra kurulu olan daire. “Kuzenimin yaşadığı apartmanın dairelerinden. İki hafta önce orada verdiği bir partiye gitmişim”.

Gece kıyafeti giymiş bayanlar. “O partide bayanlar da vardı; kuzenimin kızları, evlenme yaşma gelmiş kızlar”.

- 87 Burada durdu: daha fazla çağrışım yapamadı. “Zihinsel ketlenme” olarak bilinen bu olgunun ortaya çıkması, her zaman güçlü dirence sebep olan bir çağrışıma rast gelindiği anlamına gelir. Sormaya devam ettim:

Peki bu genç kadınlar. “Ah, hiç. Geçenlerde bir tanesi F’deydi. Bir süreliğine bizle kaldı. Gitme vakti geldiğinde ben de onunla gittim, kız kardeşim de geldi”.

- 88 Bir ketlenme daha. Ona yardımcı oldum:

Sonra ne oldu? “Ah! Kız kardeşime bizi güldüren bir şey söyledim gibi geldi (bu düşünce besbelli ki sansür tarafından baskılandı) ama şimdi ne olduğunu tamamen unuttum”.

- 89 Bunun ne olduğunu hatırlamak için gösterdiği samimi çabalara rağmen ilk başta kesinlikle hatırlayamadı. Burada ketlenmenin sebep olduğu çok tipik bir unutkanlıkla karşı karşıyayız. Sonra birdenbire hatırladı:

“İstasyona giderken bize selam veren ve tanır gibi olduğum bir beyefendiye rastladık. Daha sonra kız kardeşime ‘bu adam ----- ile (kuzenin kızı) ilgilenen adam mıydı?’ diye sordum”.

- 90 (Kız şu anda bu adamla nişanlı. Ayrıca kuzenin ailesinin çok zengin olduğunu, rüya sahibinin de kızla ilgilendiğini ama çok geç kaldığını eklemeliyim.)

Kuzenin evindeki akşam yemeği. “Kısa bir süre sonra iki arkadaşımın düğününe gideceğim”.

Papa’nın yüzü. “Burnu aşırı düzgün ve azıcık sivriydi”.

Kimin burnu böyle? (Gülüyor) “Şu anda ilgi duyduğum genç bir kadının”.

Papa’nın yüzünde dikkate değer başka bir şey var mıydı? “Evet, dudakları. Çok düzgün dudakları vardı. (Gülüyor) Dikkatimi çeken başka bir kadının dudakları gibi”.

- 91 Bu kadar malzeme, rüyanın büyük bir kısmını anlamak için yeterli. “Papa”, Freud’un *yoğunlaşma* olarak adlandırdığı şeye güzel bir örnek. Önce rüya sahibini sembolize ediyor (bekar hayatı), sonra çok eşli Şeyhe dönüşüyor. Sonra da bir akşam yemeğinde rüya sahibinin yanında oturan biri oluyor; yani bir, ya da iki bayan – aslında rüya sahibinin ilgisini çeken iki bayan.

- 92 Ama nasıl oluyor da bu malzeme çiş yapma ihtiyacıyla bağdaşılıyor? Bu soruya cevap bulmak için şöyle bir durum oluşturdum:

Bir düğündeydin ve genç bir bayanın yanındayken çişinin geldiğini mi hissettin? “Doğru, bir kere öyle olmuştu. Hiç hoş değildi. On bir yaşındaydım ve bir akrabamızın düğünü-

ne davet edilmişim. Kilisede benim yaşlarımda bir kızın yanında oturuyordum. Seremoni çok uzun sürdü ve çişim gelmeye başladı. Kendimi sıktım ama bir zaman sonra artık çok geç olmuştu. Altıma yaptım”.

- 93 Evliliği çiş yapma arzusuyla bağdaştırmanın temeli bu olaya dayanıyordu. Bu analiz burada bitmiyor ama artık devam etmeyeceğim; yoksa bu makale çok uzun olur. Ama şu ana kadar anlatılanlar tekniği ve analiz yöntemini göstermek için yeterli. Okuyucuya bu yeni bakış açılarının detaylı bir incelemesini sunmanın imkansız olduğu açık. Psikanaliz yönteminin bize sağladığı fayda çok büyük; sadece rüyaları anlamak için değil, histeri ve en önemli akıl hastalıklarını anlamak için de.
- 94 Her yerde kullanılmakta olan psikanaliz yöntemi, Almanya’da büyük bir kaynak olarak kullanılıyor. Bu yöntemin sadece psikiyatrist ve nörologlar için değil, psikologlar için de çok önemli olduğuna inanıyorum. Konuyla ilgili şu çalışmalar da öneririm: Normal psikoloji için Freud, *Rüyaların Yorumu* ve “Şakalar ve Bunların Bilinçdışıyla İlişkileri”. Nevroz için: Breuer ve Freud, *Histeri Üzerine Çalışmalar*; Freud, “Bir Histeri Vakası Analizinden Bir Kesit”. Psikoz için: Jung, *Dementia Praecox*. Maeder’in *Archives de psychologie*’deki yazıları ayrıca Freud’un fikirlerini mükemmel şekilde özetlemektedir.

2

SAYI RÜYALARININ ANLAMI ÜZERİNE⁴

129 Daha önceki yüzyıllarda felsefeyle fazlasıyla bağlantılı olan sayı sembolizmi, Freud ve ekolünün analitik araştırmalarına da konu olmuştur. Sayı rüyalarında artık sayılar arasındaki sembolik bağlantılarla ilgili bilinçli spekülasyonlar yerine, sayı sembolizminin bilinçdışı sebeplerini keşfetmekteyiz. Bu alanda Freud, Adler ve Stekel'in araştırmalarından sonra ekleyecek yeni pek bir şey olmasa da, onların bu deneyimlerini benzer durumlar içeren örneklerle daha da güçlendirebiliriz. Ben, genel olarak faydalı olabilecek bu tür birkaç olay gözlemledim.

130 İlk üç örnek, o sırada evlilik dışı bir ilişki yaşayan orta yaşlı bir adama ait. Sembolik sayıyı aldığım rüya şu: ... *Rüya sahibi sezon biletini kondüktöre gösteriyor. Kondüktör, biletin üstündeki büyük sayıya tepki gösteriyor. Sayı 2477.*

131 Rüyanın analizi sonucunda sayının, bu aşk ilişkisinin masraflarıyla ilgili olduğu ortaya çıktı ki bu durum rüya sahibinin

⁴ [Orijinal ismi "Ein Beitrag zur Kenntnis des Zahlentraumes", *Zentralblatt für Psychoanalyse* (Wiesbaden), I (1910/11), 567-572 – EDITÖRLER.]

cömert yapısına tamamen aykırı bir durumdu. Adamın binlinçdişi, bu ilişkiye karşı gelmek için rüyadan faydalanmıştı. En aşık yorum, bu sayının maddi bir anlamı ve sebebi olduğuydu. O ana kadar ilişki içinde yapılan masraf kabaca hesapladığında rakam 2477 franka varıyordu: daha dikkatli bir hesap yapınca 2387 frank çıktı; ki bu da gelişigüzel bir şekilde 2477 olarak görülebilirdi. Sonrasında sayının hastada nasıl serbest çağrışımlar yapacağını görmek istedim. Bu sırada ona, rüyasındaki sayı ikiye bölünmüş gibi geldi: 24 77. Belki de bir telefon numarasıydı. Sonrasında bu varsayımın yanlış olduğu ortaya çıktı. Bir sonraki çağrışım sayının, pek çok farklı sayının toplamı olduğuydu. Bu sırada hasta daha önce bana annesinin yüzüncü doğum gününü kutladıklarını söylediğini hatırladı; bunu en son annesi altmış beş, kendisi de otuz beş yaşındayken yapmışlardı (Aynı gün doğmuşlardı) Bu şekilde şu çağrışımları elde etti:

Doğduğu gün	26.	II ⁵
Sevgilisinininki	28.	VIII
Karısınıninki	1.	III
Annesinininki (babası rahmetli olmuştu)	26.	II
İki çocuğununki	29.	IV
	13.	VII
Kendi doğumu	II.	75 ⁶
Sevgilisinininki	VIII.	85
Şu an kendi yaşı	36	
Sevgilisinin yaşı	25	

132 Eğer bu çağrışım dizisini görüldüğü gibi yazarsak şu toplamı elde ediyoruz:

262
288
13
262
294

5 [Gün ve ay.]

6 [Ay ve yıl.]

137

275

885

36

25

 2477

133 Tüm aile üyelerini içine alan bu sayı dizisi bizi 2477'ye ulaştırıyor. Bu sayının oluşumu ise bize, rüyanın daha derin bir anlamı olduğunu gösterdi. Hasta bir yandan ailesine fazlasıyla bağlıydı; ama diğer yandan da sevgilisine çok aşıktı. Bu onu ciddi bir çelişkiye sürüklemişti. “Kondüktörün” dış görünüşü (uzatmamak için burada anlatmıyorum) hastanın korktuğu, ama bu muhtaç durumunu sert bir dille eleştirmesini ve kendini kontrol altına almasına yardımcı olmasını beklediği analiste benziyordu.

134 Çok kısa bir süre sonrasında gördüğü ikinci bir rüya şöyleydi (fazlasıyla kısaltılmış hali): *Analist rüya sahibine, sevgiliyle birlikteyken ne yaptığını sordu. Hasta kumar oynadığını söyledi, hatta her zaman yüksek bir rakam ile: 152. Analist şu yorumu yaptı: “Üzgünüm ama kandırılıyorsun”.*

135 Analiz, ilişkinin masraflarını hesaplamayla ilgili bastırılmış eğilimi bir kez daha ortaya çıkardı. Aylık masraf yaklaşık 152 franktı (aslında 148-158 arası). Kandırıldığına dair yapılan yorum, kendisi ve sevgilisi arasındaki bir meseleyle ilgiliydi. Kız, bekaretini onunla kaybettiğini söylemişti; ama adam kızın bakire olmadığından, hatta ona kur yaptığı ve kızın kendisini reddettiği sıralarda başka birisiyle girdiği ilişki sonucu bekaretini kaybettiğinden oldukça emindi. “Sayı” kelimesi onu “eldiven bedeni”, “çap genişliği” çağrışımlarına götürdü. Buradan hemen, ilk ilişki sırasında kızlık zarının bekleneneği gibi direnç göstermek yerine ciddi ölçüde açılmış olduğu gerçeğine ulaştı. Bu ona kandırıldığının kanıtı gibi geliyordu. Doğal olarak bilinçdışı bu keşfi,

ilişkiye karşı çok etkili bir direnç olarak kullanmıştı. 152 sayısının önceleri analizde bir etkisi olmadığı düşünülürdü. Ama daha sonra bir “daire numarası” olduğu anlaşıldı. Ardından da şu çağrışımlar geldi: ilk tanıştıklarında kız 17 X Caddesi’nde, sonra 129 Y Caddesi’nde, sonra da 48 Z Caddesi’nde oturuyordu.

136 Burada hasta 152’nin ötesine geçtiğinin farkındaydı, çünkü sayıların toplamı 194’tü. Daha sonra, hatırlamadığı bir sebepten dolayı kızın, onun isteğiyle, 48 Z Caddesi’nden taşındığını hatırladı; o halde toplam $194 - 48 = 146$ olmalıydı. Şu anda 6 A Caddesi’nde oturuyordu, yani $146 + 6 = 152$ ’ydi.

137 Analizin sonrasında da şu rüyayı gördü: *Analistten bir fatura almıştı. Fatura, ayın 3’ünde ödemesi gereken meblağı 29’unda ödediği için 315 frank üzerinden 1 frank faiz kesiyordu.*

138 Analiste doğrultulan bu cimrilik ve hırs suçlamaları, analistin de kanıtladığı gibi, bilinçdışında yatan güçlü bir kıskançlık duygusunu yansıtıyordu. Analistin hayatında, hastada kıskançlık uyandıracak pek çok şey vardı. Özellikle de bir şey, üzerinde büyük iz bırakmıştı: Analistin ailesine geçenlerde yeni bir üye katılmıştı. Hastanın karısıyla olan bozuk ilişkisi, ne yazık ki böyle bir şeyin olmasına izin vermiyordu. Bu yüzden onu kıskanması için uygun ortam mevcuttu.

139 Daha önce olduğu gibi analiz yine 315 sayısını 3 1 5 şeklinde bölerek başladı. Hasta 3 sayısını, analistin 3 çocuğu olması ve geçenlerde bu sayıya 1 tane daha eklenmesiyle bağdaştırdı. Eğer hepsi yaşasaydı kendisinin 5 çocuğu olacaktı; yani $5 - 3 = 2$ çocuğu vardı, çünkü 3 tanesi ölü doğmuştu. Ama bu çağrışımlar, rüyanın sayı sembolizmini bulmaktan çok uzaktı.

140 Hasta, 3 ve 29 Eylül arasında 26 gün olduğunu hesapladı. Sonraki ilk düşüncesi bunu ve diğer sayıları toplamak

oldu: $26+315+1=342$. Sonra 342 sayısına da 315'e yaptığını yaptı; yani sayıyı 3 4 2 olarak ayırdı. Daha önce analistin, 3 çocuğu olduğu ve buna bir tane daha eklendiği, hastanın da 5 çocuğu olabileceği ortaya çıkmıştı; ama şu anda bunun anlamı şuydu: Analistin eskiden 3 çocuğu vardı; şimdiyse 4; hastaninsa sadece 2. İkinci sayının, birincisinin arzu-gidmesini düzeltmiş gibi görüldüğü yorumunda bulundu.

141 Bu açıklamayı benim yardımım olmadan kendi kendine bulan hasta tatmin olmuştu. Ancak analisti olmamıştı; ona göre bu keşiflerin hiçbiri, bilinçdışındaki ürünü belirleyen ihtimalleri ortaya dökmemişti. 5 sayısı ile ilgili olarak hasta, ölü doğan 3 çocuğundan birincisinin dokuzuncu ayda, diğerlerininse yedinci ayda doğduğunu söyledi. Ayrıca karısının iki düşük yaptığını, bunlardan birinin 5. haftada, diğerininse 7. haftada olduğunu vurguladı. Bu rakamları topladığımızda 26 sayısına ulaşıyoruz:

1 çocuk	7 ay
1 çocuk	7 ay
1 çocuk	9 ay
2 düşük (5+7 haftalıkken)	3 ay

26

142 26, hamilelikle kaybedilen ayların sayısı ile ilgili gibiydi. Rüyadaki 26 günlük zaman dilimi, hastanın 1 frank faizle cezalandırıldığı bir gecikmeye işaret ediyordu. Boşa giden hamileliklerden dolayı hayatında gerçekten de gecikmeler olmuştu. Mesela analist onu tanıdığından beri 1 çocuk öne geçmişti; bu yüzden 1 frank bir çocuk anlamına gelebilirdi. Hastanın, düşmanını alt etmek için ölü olanlar da dahil olmak üzere bütün çocuklarını toplama eğilimine değinmiştik. Analistin 1 çocukla onun önüne geçmesinin, 1 rakamının belirlenmesinde daha güçlü bir etkisi olabilir. Bu

yüzdendir ki hastanın bu eğiliminin peşini bırakmayacağız ve sayı oyununa, her biri 9 ay süren 2 başarılı hamileliği de ekleyerek devam edeceğiz: $26+18=44$.

143 Bu sayıları yine iki tamsayıya bölersek $2+6$ ve $4+4$ elde ediyoruz. Bu iki sayı grubunun tek bir ortak özelliği mevcut: Bunları topladığımızda 8 elde ediyoruz. Bu sayıların, tamamen hastanın hayatındaki hamilelikle geçen aylardan meydana geldiğini hatırlatmalıyız. Eğer bu sayıyı, analist'in dölleme kapasitesini belirten 315 ve 342 sayılarıyla kıyaslarsak, ikinci grubun toplamının 9'u verdiğini görürüz. Şimdi $9-8=1$. Burada yine 1 sayısının farkı kendini gösteriyor. Daha önce hasta, 315'in bir arzu-giderme, 342'nin de bir düzeltme gibi görüldüğünü belirtmişti. Bu çerçevede düşündüğümüzde iki sayı arasındaki şu farklılığı keşfediyoruz:

$$3 \times 1 \times 5 = 15$$

$$3 \times 4 \times 2 = 24$$

$$24 - 15 = 9$$

144 Bir kez daha bu hamilelik ve doğum hesaplamalarına tam olarak uyan 9 sayısı ile karşılaşırız.

145 Oyunun sınırlarının nerede başladığını söylemek güç –öyle olmak zorunda, çünkü bilinçdışı bir ürün, sportif fantezinin yarattığı bir şeydir; oyunun kendisi, bu psişik dürtüden ortaya çıkar. Bu bilinçdışı ürün, boşlukta azalarak yok olan bu oyunların keyfini çıkarmaya çalışan bilimsel zihin yapısına terstir. Ancak unutmamalıyız ki insan zihni binlerce yıldır kendisini bu tarz oyunlarla eğlendirmiştir; bu yüzden uzak geçmişte kalan bu eğilimlerin rüyalarda vücut bulması şaşılacak bir durum değildir. 100. doğum gününü kutladıkları gerçeğinin de göstermiş olduğu gibi uyanırken bile hasta sayı-fantezilerine tam yetki vermiştir. Bu oyunların hastanın rüyalarındaki varlığı, bu sebeple şüphe götürmez. Çünkü bilinçdışı saptamanın bir örneğinde kesin kanıtlar eksikse, bireysel keşifleri sadece tecrübelerimizin toplamı doğrulayabilir. Özgür ve yaratıcı fantezi alemini araştırırken her şeyden önce ampirizme güvenmemiz gerekir. Bu

her ne kadar bireysel olarak elde ettiğimiz sonuçların doğruluğu konusunda çok iddialı olmamamızı gerektiriyor olsa da, olanlar ve gözlemlenenler konusunda, sırf bilime aykırı davrandığımızın düşünülecek olması sebebiyle nefret edileceğiz diye sessiz kalacağımız anlamına gelmez. Modern düşünce yapısının hurafe fobisiyle tartışmaya girmek yersiz; çünkü bilinçdışının sırları bu şekilde gizli tutulur.

146 Hastanın sorunlarının karısının rüyasına yansımaları da özellikle ilginç. Hastanın karısı şöyle bir rüya görmüş: Rüyasında *Luka 137*'yi görmüş –tüm rüya buymuş. Bu sayının analizi sonucunda hastanın karısı şu çağrışımlara ulaştı: Analistin 1 çocuğu daha var. Daha önce 3 çocuğu vardı. Eğer kendisinin [kadının] bütün çocukları (düşükler de dahil) yaşıyor olsaydı 7 çocuğu olacaktı; ama şimdi sadece $3-1=2$ çocuğu var. Ama o $1+3+7=11$ çocuk istiyor (ikiz bir sayı, 1 ve 1). Bu da onun iki çocuğunun ikiz olmuş olmasını istediğini ifade ediyor ki o zaman analistle aynı sayıda çocuğa sahip olabilirdi. Annesinin bir keresinde ikizleri olmuştu. Kocasından bir çocuk yapma umudu çok zayıftı; bu da onun bilinçdışına ikinci bir evlilik düşüncesini sokmuştu.

147 Diğer fanteziler onu 44'ünde “bitmiş” olarak gösteriyordu; örneğin klimasetrike vardığında. Şu anda 33 yaşındaydı, yani 44 yaşma kadar 11 yılı vardı. Bu önemli bir sayıydı; çünkü babası 44 yaşında ölmüştü. 44 yaş fantezisi, dolayısıyla babasının ölüm düşüncesini barındırıyordu. Babasının ölümünün vurgulanması, ikinci bir evlilik yapmasına engel teşkil eden kocasının ölümüne duyduğu bastırılmış arzuyla alakalıydı.

148 Tam bu noktada “*Luka 137*” bu çelişkiyi çözmeye yardım etmek için geliyordu. Rüya sahibinin İncil’le arası yoktu. Çok uzun zamandır onu okumamıştı ve hiç de dindar biri değildi. Bu yüzden burada çağrışımlara güvenmek hiçbir işe yaramazdı. İncil konusunda o kadar bilgisizdi ki “*Luka*

137”nin sadece Aziz Luka’nın İncil’iyle alakalı olabileceğini bile bilmiyordu. Yeni Ahit’i eline aldığı anda, ilk olarak Elçilerin İşleri’ni açtı. Birinci Bölümde sadece 26 dize vardı ve o 7. dizeyi seçti: “Babanın kendi yetkisiyle belirlemiş olduğu zamanları ve tarihleri sizin bilmenize izin yoktur”. Ama Luka 1:37’ye baktığımızda İsa’nın Doğumunun Bakireye Bildirilmesini görüyoruz:

35.Kutsal Ruh senin üzerine gelecek, En Yüce Olan’ın gücü, senin üstüne gölge salacak. Bunun için doğacak olana kutsal, Tanrının Oğlu denecek.

36.Bak, senin akrabalarından Elizabeth de yaşlılığında bir oğula gebe kalmıştır. Kısır bilinen bu kadın şimdi altıncı ayındadır.

37.Tanrının yapamayacağı hiçbir şey yoktur.

149 “Luka 137” analizinin mantıklı bir şekilde devam edebilmesi için Luka 13:7’ye de bakmamız gerekir. Orada şu yazar:

6. Adamın birinin bağında dikili bir incir ağacı varmış. Adam gelip ağaçta meyve aramış, ama bulamamış.

7. Bağcıya, “Bak” demiş, “ben üç yıldır gelip bu incir ağacında meyve arıyorum, bulamıyorum. Onu kes. Toprağın besinini neden boş yere tüketsin?”

150 Çok eski zamanlardan beri erkek üreme organlarının sembolü olan incir ağacının, meyve vermediği için kesilmesi gerekir. Bu pasaj, rüya sahibinin penisi kesmek ya da ısırmak gibi pek çok sadistik fantezisiyle doğrudan örtüşmektedir. Kocasının meyve vermeyen organına gönderme yapıldığı açıktır. Rüya sahibinin kocasına karşı cinsel ilgi duymaması anlaşılabilirdi; çünkü kocası onunlayken iktidarsızdı⁷. Babasına (“... babanın kendi yetkisiyle belirlemiş olduğu”) doğru bir gerileme yapması ve kendini ikizleri olan anne-siyle özdeşleştirmesi de eşit derecede anlaşılabilirdi. Rüya

7 Kocasının asıl sorunu göze çarpan bir anne karmaşasıydı.

sahibi yaşını ilerleterek kocasını bir oğul ya da iktidarsızlığın normal olduğu yaşta bir çocuk rolüne sokmuştu. Ayrıca daha önceki analizin de onayladığı gibi kocasından kurtulmak istediğini de anlayabiliriz. O halde bu, “Luka 137”den sonra Luka 7:13’e bakarsak, söylediğimiz şeyi daha da fazla doğrulamış oluruz:

12. İsa kentin kapısına tam yaklaştığı sırada, dul anasının tek oğlu olan bir adamın cenazesi kaldırılıyordu. Kent halkından büyük bir kalabalık da kadınla birlikteydi.

13. Rab kadını görünce ona acıdı. Kadına, “Ağlama” dedi.

14. Yaklaşıp cenaze sedyesine dokundu, sedyeyi taşıyanlar da durdular. İsa, “Delikanlı” dedi, “sana kalk diyorum!”

151 Rüya sahibinin içinde bulunduğu psikolojide ölü adamın dirilmesi, kocasının iktidarsızlığının tedavi edilmesi gibi bir öneme sahiptir. Bu yapılabilsen bütünü sorun çözülür. Bu malzemede yer alan pek çok arzu-giderme durumunu kelimelere dökmek gereksiz; okur bunları kendisi de görebilir.

152 Rüya sahibi İncil konusunda tamamen bilgisiz olduğundan, “Luka 137” bir kriptomnezi olarak ele alınmalıdır. Hem Flournoy⁸ hem ben⁹, daha önce bu olgunun önemli etkilerine değinmiştik. Herkesin fark edebileceği gibi, malzemenin kandırma için manipüle edilmesi bu durumda söz konusu değildir. Psikanalize aşına olanlar, malzemenin doğasında bu tür bir şüpheyi yer olmadığını bilir.

153 Bu gözlemlerin bir belirsizlik denizinin ortasında yüzüp durduğunuz farkındayım; ama bunları söylememenin yanlış olacağına inanıyorum. Bizlerden sonra bazı şanslı araştırmacılar çıkıp bunları doğru bir perspektife yerleştirebilirler. Bizler bunu uygun bilgi eksikliğinden dolayı yapamıyoruz.

8 *From India to the Planet Mars* (1900); “Nouvelles observations sur un cas de somnambulisme avec glossolalie” (1901).

9 Bkz. *Psychiatrische Studien*, par. 139 vd. ve 166 vd.

II. Kısım

Rüyalar ve Psişik Enerji

1

GENEL HATLARIYLA RÜYA PSİKOLOJİSİ¹⁰

443 Rüylar, bilincin diğler içeriklerinin aksine psişik bir yapıya sahiptir; çünkü şekil ve anlamlarından anlayabileceğimiz üzere, bilinçli içerikler gibi sürekli bir gelişim sergilemezler. Rüylar genellikle bilinçli psişik yaşamımızın ayrılmaz bir parçası olarak ortaya çıkmazlar; daha çok konu dışı, rastlantısal oluşumlara benzerler. Rüyların bu istisnai durumunun sebebi, olağandışı oluşumlarıdır: Diğler bilinçli içerikler gibi fark edilir, mantıklı ve duygusal bir deneyim sonucu oluşmazlar; uyku sırasında meydana gelen olağandışı bir psişik aktivitenin kalıntılarıdır. Sadece oluşma şekilleri bile rüyları, bilincin diğler içeriklerinden ayrı tutmak için yeterlidir ve bu durum rüyların, bilinçli düşünmemizin tamamen zıt içerikleriyle daha da güçlenir.

10 [İlk olarak *Collected Papers on Analytical Psychology* isimli eserde İngilizce yayımlandı: “The Psychology of Dreams”, ed: Constance Long, Londra, 1916; 2. basım: Londra 1917 ve New York 1920. Çevirmenliğini Dora Hecht yaptı ve bu çok daha genişletilmiş şekilde *Über die Energetik der Seele*’de (Psychologische Abhandlungen, II; Zürih, 1928) “Allgemeine Gesichtspunkte zur Psychologie des Traumes” başlığıyla yayımlandı. *Über psychische und das Wesen der Traume*’de (Zürih, 1948) yeniden genişletildi ve burada tercüme edilen de bu versiyondur –EDİTÖRLER.]

444 Bununla birlikte dikkatli bir gözlemci, rüyaların süregelen bilinç durumundan tamamen kopuk olmadığını anlamakta zorlanmayacaktır; çünkü neredeyse her rüyada, kökeni daha önceki gün ya da günlerde deneyimlenmiş izlenimlere, düşüncelere ve ruh hallerine dayanan bazı detaylara rastlanabilir. Bu ölçüde belirli bir süreklilik mevcuttur; ancak ilk bakışta bu süreklilik *geriye doğrudur*. Yine de, rüya sorunsalına yeteri kadar ilgi duyan herkes, rüyalarda ayrıca *ileri doğru* bir süreklilik olduğunu da görebilir; çünkü rüyalar, batıl inançlara sahip olduğu ya da anormal oldukları düşünülen insanların bile bilinçli zihinsel yaşamında ara sıra da olsa önemli etkiler bırakırlar. Sonradan gerçekleşen bu etkiler aşağı yukarı belirgin ruh hali değişimlerine dayanmaktadır.

445 Muhtemelen bilincin diğer içerikleriyle olan bu hafif bağlantının sonucu olarak, görülen rüya tutarsızdır. Pek çok rüya, bütün anlama girişimlerini daha görülürken engeller; hatta uyandıktan hemen sonra bile. Bazıları sadece doğruluğundan emin olamadan hatırlanabilirken, sadece birkaçı gerçekten açık ve net bir şekilde tasvir edilebilir. Bu olağandışı özellik, rüyada bir araya gelen farklı unsurların özelliklerinin ele alınmasıyla açıklanabilir. Rüyalardaki düşüncelerin bir araya gelmesi *fantastiktir*; bunlar, bizim “gerçekliği düşünebilme yetimize” oldukça yabancı bir şekilde birbirleriyle bağlantılıdır. Ayrıca bilinçli zihinsel sürece özgü bir karakteristik olduğunu düşündüğümüz fikirlerin mantıklı bir şekilde sıralanmasıyla da ciddi bir tezat oluşur.

446 Rüyarlar da bu özelliklerinden dolayı bu nahoş “anlamsız” sıfatıyla tarif edilirler. Ancak bu hükme kesin olarak varmadan önce rüyanın ve içeriğinin, *bizim* anlamadığımız bir şey olduğunu hatırlamalıyız. Dolayısıyla bu tarz bir hüküm vererek, aslında sadece anlama yetisinden yoksun olduğumuzu nesneye yansıtmaktan başka bir şey yapmamış oluyoruz. Oysa bizim anlamamamız, rüyaların kendine has

işsel bir anlamı olmadığı manasına gelmiyor.

447 Yüzyıllardır rüyalardan gelecekle ilgili bir anlam çıkarma çabasının dışında Freud'un buluşları, rüyaların gerçek önemini kavrama konusunda yapılan ilk başarılı girişimlerdir. Onun çalışması "bilimsel" sıfatını hak etmiştir çünkü Freud, sadece kendisinin değil başka pek çok araştırmacının da belirttiği gibi asıl hedefe ulaşan, yani rüyaların anlamını çözen bir teknik geliştirmiştir. Bu anlam, açık rüya içeriğinin ortaya koyduğu bölük pörçük anlamlara benzer.

448 Burada Freud'un rüya psikolojisine eleştirel bir bakış açısı getirmeyeceğim. Daha çok günümüzde rüya psikolojisiyle ilgili aşağı yukarı oturmuş gerçekleri kısaca özetleyeceğim.

449 Sormamız gereken ilk soru şu: Rüyalara açık rüya içeriğinin gösterdiği hiç de tatmin edici olmayan bölük pörçük anlamlar yerine başka anlamlar yüklememizin açıklaması nedir? Bu konuda özellikle güçlü bir argüman, Freud'un rüyaların gizli anlamlarını *tümdengelim* yöntemiyle değil, *deneyssel* yöntemlerle keşfetmiş olduğu gerçeğidir. Muhtemel gizli bir anlam konusunda bir başka argüman da rüya fantezilerinin bir ve aynı insanın ayıkken kurduğu fantezilerle karşılaştırılmasıyla elde edilmektedir. Ayık durumdaki fantezilerin yüzeysel ve somut değil, daha derin psikolojik bir anlamı olduğunu görmek zor değildir. Ezop masallarının da tipik birer örnek teşkil ettiği çok eski ve yaygın fantastik bir hikaye türü vardır ve bu, genel olarak fantezilerin anlamıyla ilgili neler söylenebileceğini çok iyi gösterir. Örneğin bir aslan ve eşeğin yaptıklarıyla ilgili anlatılan fantastik bir masal vardır. Yüzeysel ve somut olarak ele alındığında hikaye gerçek hayatta mümkün olamayacak bir hayalden ibarettir; ancak biraz kafa yoran herkes gizli mesajı bulabilir. Çocuklar da masalın genel anlamından mutlu ve tatmin olurlar.

450 Ancak rüyalarda gizli bir anlamın olduğuna dair en iyi

argüman, teknik yöntemleri açık rüya içeriğini parçalara ayırmak için titizlikle uygulamak suretiyle elde edilir. Bu bizi ikinci ana noktaya, analitik yöntem sorunsalına getirir. Yine burada Freud'un görüş ve keşiflerini ne savunmak ne de eleştirmek istemiyorum ama kendimi bana göre yerleşik gerçeklerle sınırlayacağım. Eğer rüyanın psişik bir ürün olduğu gerçeğiyle başlarsak, oluşum ve işlevinin diğer psişik ürünlere uygulanamayan kanun ve amaçlara uyduğunu düşünmemiz için bir sebebimiz olmaz. "Prensipler gereğinden fazla çoğaltılmamalı" vecizesine göre analitik olarak rüyayı, deneyim bize daha iyi bir yöntem gösterene kadar tıpkı diğer psişik ürünleri ele aldığımız gibi ele almalıyız.

451 Sebep mahiyetinde ele alındığında her psişik yapının, daha önceki bir psişik içeriğin sonucu olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla sonuç mahiyetinde ele alındığında her psişik yapının, fiili psişik işleyiş içerisinde kendi özel anlamı ve amacı olduğunu da biliyoruz. Bu kriterin rüyalara da uygulanması gerekir. Yani bir rüyanın psikolojik açıklamasını istiyorsak, öncelikle bu rüyayı oluşturan daha önceki yaşanmışlıkları bilmeliyiz. Rüyadaki her unsurun öncesini takip etmemiz gerekir. Bir örnek vereyim: birisi rüyasında *yolda yürüdüğünü* görüyor. *Birdenbire önüne bir çocuk çıkıyor ve arabanın altında kalıyor.*

452 Rüya sahibinin hafızası yardımıyla rüyayı geçmişte yaşananlara indirgiyoruz. Yürüdüğü yolun, geçen gün yürüdüğü yol olduğunu söylüyor. Çocuğun da, geçen akşam ağabeyini ziyareti sırasında gördüğü ağabeyinin çocuğu olduğunu söylüyor. Araba kazası da birkaç gün önce olan, ama sadece gazetede okuduğu bir haberi hatırlatıyor. Bildiğimiz gibi insanlar için bu kadarlık bir indirgeme yeterli olur. "Aha", derler, "işte bu yüzden böyle bir rüya gördüm".

453 Ancak bilimsel açıdan bakıldığında bu indirgeme hiç tatmin edici değildir. Rüya sahibi geçen gün pek çok yolda yürümüş; ama neden özellikle bu yol seçilmiş? Bir sürü

kaza haberi okumuş; ama neden özellikle bu kaza seçilmiş? Tek bir geçmiş deneyimin bulunması kesinlikle yeterli değildir; çünkü rüya imgelerinin makul bir şekilde saptanması ancak pek çok sebebin bir arada bulunmasıyla mümkün olabilir. Aynı hatırlama yöntemiyle daha fazla malzeme toplamaya devam edilir; buna ayrıca serbest çağrışım yöntemi de denir. Anlaşılabileceği üzere sonuçta, çok çeşitli ve oldukça heterojen bir malzeme birikimi elde edilir. Tüm bu malzemenin rüya içeriğiyle, açık çağrışımsal bağlantıları olduğu gerçeği dışında hiçbir ortak noktası yoktur; aksi takdirde böyle bir içerikle asla ortaya çıkamazdı.

454 Bu malzeme biriktirme işleminin ne kadar devam etmesi gerektiği, teknik açıdan bakıldığında çok önemli bir sorudur. Bir yaşama ait tüm psişik içerik herhangi bir başlangıç noktasından itibaren açığa çıkabileceği için, teorik olarak bir kişinin önceki hayat deneyimlerinin bütünü her rüyada yer alabilir. Ancak bizim, rüyanın ne anlama geldiğini anlayabilmemiz için sadece gerektiği kadar malzeme toplamamız gerekir. Malzemenin sınırlanması, Kant'ın "bir şeyi 'kavramak', bizim amacımız için gereken kadarını bilmektir" prensibine uygun olarak tamamen gelişigüzel bir yöntemle yapılır. Örneğin Fransız İhtilali'nin nedenlerini araştırdığımız bir çalışmada malzememizi toplarken sadece Ortaçağ Fransa'sının değil, Roma ve Yunan tarihini de işin içine katabiliriz; ki bu da kesinlikle "amacımız için gerekli" değildir, çünkü ihtilalin tarihi altyapısını daha sınırlı bir malzemeden faydalanarak da pek tabii anlayabiliriz. O halde bir rüya için malzeme toplarken, bunu mantıklı bir anlam çıkarmamıza yetecek kadar yapmamız yeterlidir.

455 Daha önce bahsettiğimiz gelişigüzel sınırlama haricindeki malzeme toplama işleminde, araştırmacının seçim şansı yoktur. Toplanan malzeme, tarihsel ya da diğer ampirik malzemelere daima uygulanan prensiplere göre elenir ve gözden geçirilir. Kullanılan yöntem, otomatik şekilde işleyen ama büyük ölçüde araştırmacının beceri ve amacına

bağlı olan karşılaştırmalı bir yöntemdir.

456 Psikolojik bir gerçeğin açıklanmasında psikolojik verinin iki taraflı bir bakış açısına ihtiyacı olduğu unutulmamalıdır: *nedensellik* ve *sonuçsallık*. Sonuçsallık kelimesini, erekbilim konseptiyle karıştırılmaması için kasıtlı olarak kullanıyorum. Sonuçsallıkla, özümüzde var olan bir amaç uğruna mücadele etmeyi kastediyorum. “Amaç uğruna mücadele etmek” yerine “amaç sahibi olma” da denebilir. Bütün psikolojik fenomenlerin özünde bu tür bir amaç sahibi olma yatar; duygusal tepkiler gibi tepkisel fenomenlerin bile. Hakaret karşısında duyulan öfkenin amacı intikamdır; yas tuttuğunuzu göstermenin amacı diğerlerinden anlayış görmektir vesaire.

457 Nedensel bakış açısını rüyayla ilişkili malzemeye uygularken açık rüya içeriğini, malzemeyle ortaya çıkan eğilim ve düşüncelere indirgeriz. Bunlar, tam da tahmin edeceğiniz gibi, basit ve geneldirler. Örneğin genç bir adam rüyasında şunu görür: *“Garip bir bahçenin ortasında duruyordum ve ağaçtan bir elma kopardım. Kimsenin beni görmediğinden emin olmak için dikkatle etrafıma bakındım”*.

458 Bunun çağrıştırdığı rüya-malzemesi, bir keresinde çocukken komşunun bahçesinden gizlice birkaç armut koparılmasıyla ilgili bir anıdır. Rüyanın önemli bir özelliği olan vicdan azabı, ona bir önceki gün yaşanmış bir olayı hatırlatır. Sokakta genç bir bayanla karşılaşmış – öylesine bir tanıdık – ve biraz laflamışlar. Tam o sırada yanlarından tanıdığı bir beyefendi geçmiş ve rüya sahibi, sanki yanlış bir şey yapıyormuş gibi utanarak bayanla konuşmayı kesmiş. Elmayı, Cennet Bahçesi’ndeki sahneyle ve yasak meyveyi yemenin ilk anne-babamız için neden bu kadar vahim sonuçlar doğurduğunu asla anlamadığı gerçeğiyle bağdaştırdı. Bu onu her zaman sinirlendirmişti; Tanrı haksızlık yapıyor gibi geliyordu; çünkü insanları oldukları gibi, tüm merak ve hırslarıyla yaratan kendisiydi.

459 Bir başka çağrışım da, bazen babasının, hiç anlaşılamaz şekillerde onu cezalandırmış olduğuydu. En kötü ceza da banyo yapan kızları gizli gizli seyredirken yakalandığında verilmişti. Bunun üzerine geçenlerde bir hizmetçiyle aşk yaşamaya başladığını, ama henüz ilişkide sonuna kadar gitmediklerini itiraf etti. Rüyadan bir önceki akşam onunla bir randevusu vardı.

460 Bu malzemeyi gözden geçirdiğimizde rüyanın en son anlatılan olayla çok açık bir bağlantısı olduğunu görebiliriz. Çağrışımsal malzeme bize, elma hadisesinin erotik bir sahneyle ilgili olduğunu gösteriyor. Başka pek çok nedenlerden ötürü de bu önceki günkü deneyimin rüyada açığa çıkmış olmasının çok muhtemel olduğu söylenebilir. Rüyada genç adam Cennet'ten elma koparır; ama aslında gerçek hayatta henüz koparmamıştır. Rüya ile bağlantılı malzemenin geri kalanı bir önceki gün yaşanan başka bir deneyimle, öylesine bir tanıdık olan bayanla konuşurken rüya sahibinin konuşmayı bırakmasına sebep olan vicdan azabıyla ilgilidir. Bu da yine insanın Cennet'ten kovulmasıyla ve çocukluğunda işlediği, babasının da ağır bir şekilde cezalandırdığı cinsel bir suçla bağlantılıdır. Tüm bu çağrışımlar birbiriyle *suçluluk duygusu* olmaları sebebiyle ilişkilidir.

461 Bu malzemeyi öncelikle Freud'un nedensel bakış açısından ele alacağız; başka bir deyişle, Freud'un kendi deyişiyle, rüyayı "yorumlayacağız". Evvelki günden, giderilmeyen bir arzu vardır. Rüyada bu arzu, elma *sembolüyle* giderilmiştir. Fakat neden bu giderme açıkça cinsel bir düşünceyle ifade edilmek yerine sembolik bir imge altına saklanmış ve kılık değiştirmiştir? Freud bu malzemedeki suç unsuruna dikkat çeker ve genç adama çocukluğundan beri aşılana ahlak kavramının, bu tarz arzuları bastırmasına ve bu doğal arzuları acı verici ve uygunsuz olarak damgalamasına sebep olduğunu söyleyecektir. Bastırılmış acı verici düşünce kendisini ancak "sembolik" olarak ifade edebilir. Bu düşünceler bilincin ahlaki içeriğiyle uyumsuz olduğu için, Freud

tarafından öne sürülen ve adına sansür denilen psişik bir otorite bu arzunun bilince şekil değiştirmeden geçmesine engel olur.

462 Bir rüyayı sonuçsallık bakış açısıyla incelerken, ki ben bunu Freud'un nedensellik bakış açısından farklı görüyorum, rüyanın nedenlerini inkar etmeyiz; daha çok rüyayla ilgili toplanan çağrışımsal malzemeyi daha farklı yorumlarız. Malzeme gerçekleri aynı kalır; ama bu gerçeklerin değerlendirildiği kriter farklıdır. Soru basitçe şu şekilde formüle edilebilir: Bu rüyanın amacı nedir? Nasıl bir etki bırakmaya çalışmıştır? Bu sorular her psişik etkinliğe uygulanabildiklerine göre rastgele sorular değildirler. "Neden" ve "niçin" soruları her yerde sorulabilir; çünkü her canlı, amaçsal kasti işlevlerle örülmüştür ve bu örülü ağdaki işlevlerin her biri farklı yönelimleri olan olgulara ayrılabilir.

463 Rüyanın bir önceki günün cinsel deneyimine eklediği malzemenin, cinsel eylemle ilgili duyulan suçluluk duygusunu vurguladığı açıktır. Aynı çağrışım, evvelki gün yaşanan başka bir deneyimde de kendini göstermiştir; genç adamın sanki o anda bile yanlış bir şey yapıyormuş gibi otomatik ve açıklanamaz bir şekilde vicdan azabı duyduğu, tanıdık bayanla karşılaşma sırasında. Bu duygunun da rüyada bir rolü var; ayrıca bu duygu ek bir malzeme, yani Cennet'ten kovulma hikayesi ve ciddi cezalandırmaların ortaya çıkmasından önce yaşanan cinsel deneyimle de derinleşiyor.

464 Rüya sahibinin bilinçdışında, cinsel deneyimlerini suç olarak gösterme arzu ve eğilimi olduğunu düşünüyorum. Rüyanın, Cennet'ten kovulmayla ve genç adamın neden bu kadar ciddi bir ceza verildiğini hiç anlamamasıyla bağdaştırılması da belirleyici bir özellik. Bu çağrışım, genç adamın neden şunu düşünmediğine de ışık tutuyor: "Yaptığım şey doğru değil". Besbelli ki genç adam, davranışının ahlaki açıdan yanlış olduğunu söyleyebileceğini bilmiyor. Durum gerçekten de bu. Bilinçli inanışına göre davranışında ahlaki

açından hiçbir sorun yok; çünkü bütün arkadaşları da aynı şekilde davranıyor. Ayrıca bu konunun neden bu kadar sorun edildiğini de hiçbir şekilde anlayamıyor.

465 Şimdi, bu rüyanın anlamlı ya da anlamsız mı olduğu çok önemli bir soruya, asırlardır süregelen ahlaki bakış açısının anlamlı mı yoksa anlamsız mı olduğu sorusuna verilecek cevaba bağlı. Bu sorunun felsefi tartışmalarına girmek istemiyorum ama insanlığın bu ahlak kurallarını oluşturmak için pek çok güçlü sebebi olduğunu düşünüyorum; aksi takdirde insanoğlunun en güçlü arzularına neden bu tarz sınırlamalar getirildiğini anlamak tamamen imkansız olur. Eğer bu gerçeğin hakkını verirse rüyanın anlamlı olduğunu söylememiz gerekir; çünkü rüya genç adama, cinsel davranışlarına ahlaki açıdan bakması gerektiğini gösteriyor. İlkel kabilelerin cinsellikle ilgili bazı açılardan aşırı katı yasaları vardır. Bu da cinsel ahlakın psikenin daha yüksek katmanlarında ihmal edilemeyecek bir unsur olduğunu ve kesinlikle dikkate alınması gerektiğini kanıtlar. Söz konusu durumda, arkadaşlarını örnek almış olan genç adamın, insanın isteyerek ya da istemeden kendi yarattığı ahlaki kurallara karşı ahlaken sorumlu olduğunu umursamaksızın, cinsel arzularına düşüncesizce boyun eğdiğini söylemek zorundayız.

466 Bu rüyada bilinçdışının dengeleyici bir özelliğini görüyoruz. Bilinçli hayatta çok az değer verilen bu düşünce, heves ve eğilimler uyku halindeyken, yani bilincin işlevi büyük ölçüde devre dışıyken, kendiliğinden harekete geçer.

467 Burada hiç şüphesiz şu soru sorulabilir: eğer rüya sahibi rüyayı anlamıyorsa, bunun ona ne faydası var?

468 Buna cevap olarak anlamamanın özellikle zihinsel bir işlem olmadığını söylemeliyim; çünkü tecrübelerin de gösterdiği üzere, bir insan zihinsel olarak hiçbir şekilde anlam veremediği pek çok şeyden etkilenebilir ya da bunlara inanabilir. Sadece okurlarıma dini sembollerin etkisini hatırlat-

mam gerekiyor.

469 Yukarıdaki örnek, rüyaların “ahlaki” bir işlevi olduğunu düşündürebilir. Bu durumda öyle gözükmekte; fakat rüyanın, belirli bir anın eşikaltı malzemesini içerdiğini hatırladığımızda sadece bir “ahlaki” işlevden bahsedemeyiz. Çünkü davranışları ahlaka uygun insanların gördüğü rüyalar, kelimenin tam anlamıyla “ahlaksız” olarak tarif edilebilecek bir malzeme açığa çıkarabilir. Bu yüzden Aziz Augustinus¹¹, Tanrı onu gördüğü rüyalardan sorumlu tutmadığı için memnun olmuştur. Bilinçdışı, o anda bilinmeyendir; bu yüzden rüyaların belirli bir anın bilinçli psikolojik durumuna, tamamen farklı bir bakış açısı için gereken şeyleri eklemesine şaşırmamak gerekir. Rüyaların bu işlevinin psikolojik bir ayarlama, eylemleri uygun şekilde dengeleyebilmek için gerekli bir telafi yöntemi olduğu açıktır. Bilinçli bir değerlendirme sürecinde doğru çözümü bulabilmek için bir sorunun bütün yönlerinin ve sonuçlarının farkında olmamız gerekir. Bu süreç aşağı yukarı bilinçsiz uyku durumunda da kendiliğinden devam eder ve tecrübelerin de gösterdiği gibi bütün bu yönler rüya sahibine, gün içinde yeteri kadar dikkat etmediği ya da tamamen görmezden geldiği şeylermiş gibi gelir – başka bir deyişle nispeten farkında olmadığı şeyler gibi.

470 Çoğunu tartıştığımız rüya *sembolizmine* dönecek olursak, rüyanın değerlendirmesi nedensel bakış açısından yahut sonuçsal bakış açısından ele alınmasına göre değişiklik gösterir. Freud’un nedensel yaklaşımı bir arzu ya da ihtiras-tan, yani bastırılmış rüya-arzusundan başlar. Bu ihtiras her zaman, nispeten basit ve temel bir şeydir ve pek çok şekilde kılık değiştirerek kendini gizleyebilir. Bu durumda söz ko-

11 354-430 yılları arasında yaşamış Hristiyan bir düşünürdür. *İtiraflar* adlı eserinde, uykusunda, uyanık haldeyken yapmayı aklından bile geçiremeyeceği şeyler yaptığını (ki bunlar çoğunlukla cinsel içeriklidir) ve bunların rüyasında kendisine büyük haz verdiğini itiraf edip Tanrıdan yardım dilenmektedir -çn.

nusu genç adam rüyasında bir anahtarla bir kapıyı açması gerektiğini, bir uçakta uçtuğunu ya da annesini öptüğünü de görebilirdi. Bu bakış açısından bakıldığında bunların tümü aynı anlama gelebilir; çünkü Freud ekolünün daha sıkı taraftarları – kötü bir örnek vermek gerekirse – rüyadaki bütün uzun nesneleri fallik semboller, bütün yuvarlak ve delik nesneleri de dişil semboller olarak yorumlama noktasına gelmişlerdir.

471 Sonuçsallık bakış açısından ele alındığında bir rüyadaki şekillerin her birinin kendine özgü bir değeri vardır. Örneğin genç adam elma sahnesi yerine anahtarla bir kapıyı açması gerektiğini görseydi, bu rüya-imgesi muhtemelen daha farklı bir çağrışım malzemesi ortaya çıkaracak, bu malzeme de bilinçli durumu elma sahnesiyle bağlantılı olan malzemedен daha farklı bir şekilde destekleyecekti. Bu bakış açısından bakıldığında işin önemi rüyadaki sembolik ifadelerin çeşitliliğinde yatıyor; bu ifadelerin anlam birliğinde değil. Nedensel bakış açısı, doğası gereği anlam birliğine, yani sembollerin değişmez olduğuna yönelir. Öte yandan sonuçsal bakış açısı, değişikliğe uğramış rüya-imgelerinde değişikliğe uğramış bir psikolojik durum algılar. Sembollerin değişmez bir anlamı olduğuna inanmaz. Bu bakış açısında bütün rüya-imgeleri kendi içlerinde anlamlıdır. Her birinin kendi içinde özel bir anlamı vardır ve aslında rüyanın içinde olmalarını da buna borçludurlar. Önceki örneğimize dönecek olursak, sonuçsal bakış açısından bakıldığında rüyadaki sembol bir kinayeye benzemektedir: bir şey saklamaz, bir şey öğretir. Elma sahnesi, ilk ana-babamızın davranışını taklit ederken aynı zamanda suçluluk duygusunu da capcanlı bir şekilde anımsatır.

472 Benimsediğimiz bakış açısına bağlı olarak rüyaları çok farklı yorumlayabileceğimiz açık. Bu durumda ortaya çıkan soru şu: Hangisi daha iyi ya da daha doğru bir yorum olur? Ne de olsa biz psikoterapistler için rüyaların anlamlarını yorumlamak sadece teorik değil aynı zamanda pratik bir

gereksinim de. Eğer hastalarımızı tedavi etmek istiyorsak, pratik nedenlerden ötürü, onları etkili bir şekilde eğitebilmek için her türlü fırsatı elde etmeye çalışmalıyız. Daha önceki örnekte de görüldüğü gibi, rüyanın çağrıştırdığı malzeme, genç adamın o ana kadar dikkatsizce gözünden kaçırdığı pek çok şeyi fark etmesine yol açacak bir konuya dokundurmuştu. Ama bunları dikkate almayarak aslında kendi içinde bazı şeyleri gözünden geçiriyordu; çünkü onun da diğer insanlar gibi bir ahlak standardına ve ahlaka ihtiyacı vardı. Bu durumu hesaba katmadan yaşamaya çalışırken hayatı, sanki iyi koordine edilemiyormuşçasına tek taraflı ve eksikti – tek taraflı ve eksik bir beslenmenin vücutta neden olduğu sonuçların aynısına psişik yaşamda neden olarak. Bir bireyselliği tamamlanmışlık ve özgürlüğü yakalayabilmesi için eğitirken, çok az bilinçli gelişim göstermiş ya da hiç göstermemiş bütün işlevlerin gerçekleşmesini sağlamalıyız. Bu amaca ulaşmak için de, terapötik nedenlerden ötürü, rüya-malzemesinin yaptığı katkının bilinçdışındaki kısımlarına girmeliyiz. Bu da sonuçsallık bakış açısının, bireyin gelişimine yardımcı olması bakımından büyük önem taşıdığına iyice açıklık getiriyor.

473 Nedensel bakış açısı, nedenleri sorgulayarak muhakeme yürütmesiyle günümüzün bilimsel ruhuna daha yakındır. Rüya psikolojisinin bilimsel açıklaması olarak Freud'un görüşüyle ilgili pek çok şey söylenebilir. Ama eksiksizliğini tartışmam gerekir; çünkü psike sadece nedensel terimlerle anlaşılamaz, sonuçsal bir görüş de gerektirir. Sade bakış açılarının birleşimi – ki bu, halen üstesinden gelinmeyi bekleyen büyük pratik ve teorik zorluklar sebebiyle hâlâ daha bilimsel açıdan tatmin edici bir şekilde elde edilememiştir – bize rüyaların doğasıyla ilgili tam bir açıklama sunabilir.

474 Şimdi rüya psikolojisinin, rüyalarla ilgili daha genel bir tartışmanın parçası olan daha başka bazı sorunlarına değinmek istiyorum. Öncelikle, *rüyaların sınıflandırılması* ile

ilgili olarak, bu sorunun ne teorik ne de pratik önemini fazla abartmak istemiyorum. Her yıl bin beş yüzle iki bin arasında rüya incelemekteyim ve bu tecrübelerle dayanarak söyleyebilirim ki gerçekten de tipik rüyalar mevcut, fakat çok sık görülmüyorlar. Ayrıca sonuçsal bakış açısından bakıldığında, nedensel bakış açısının sembollere yüklediği değişmez anlamların öneminin çoğunu da kaybediyorlar. Bana öyle geliyor ki rüyalarındaki *tipik motifler*, mitolojideki motiflerle benzerlik göstermeleri sebebiyle oldukça önemliler. Bu mitolojik motiflerin pek çoğu da rüyalarda mevcut; çoğunlukla da tam olarak aynı anlamlara gelecek şekilde. Bu soruna burada tamamıyla değinemeyecek olsam da, tipik rüya motiflerinin mitolojik olanlarla karşılaştırılmasının, – Nietzsche’nin de daha önceden belirttiği gibi – rüya düşüncesinin filogenetik bakımdan daha yerleşik düşünce biçimi olarak kabul edilebileceğini ortaya çıkardığını vurgulamak isterim. Rüya elma sahnesinin tipik bir cinsel suçluluk duygusu olarak ortaya çıktığını hatırlayacaksınız. Bu rüyadan çıkarılacak sonuç şudur: “Bu şekilde davranarak yanlış bir şey yapıyorum”. Rüyalar böyle mantıklı ve soyut şekillerde değil, bir kinaye ya da benzetme şeklinde açığa çıkarlar. Bu, süslü ifade şekilleri çok göze çarpan ilkel dillerin de bir özelliğidir. Antik edebiyat eserlerini hatırlayacak olursak, günümüzde soyut yollarla ifade edilen şeylerin o zamanlar benzetme yoluyla ifade ediliyor olduğunu görürüz. Platon gibi bir filozof bile bazı temel fikirlerini bu yolla ifade etmekten çekinmemiştir.

475 İnsan aklı da, tıpkı beden gibi filogenetik gelişimin izlerini taşır. Bu nedenledir ki rüyaların mecazlı dilinin, arkaik bir düşünce biçiminin kalıntıları olması ihtimali şaşırtıcı değildir.

476 Aynı zamanda elma hırsızlığı, rüyalarda pek çok farklı şekillerde ortaya çıkan bir rüya motifidir. Ayrıca sadece Cennet Bahçesi hikayesinde değil, tüm zaman ve iklimlere ait sayısız mit ve peri masalında da rastlanabilecek meşhur bir

mitolojik motiftir. Herhangi bir zamanda, herhangi bir şekilde kendiliğinden tekrar tekrar oluşabilecek şu evrensel insan sembollerinden biridir. O halde rüya psikolojisi bize, karşılaştırmalı anatominin insan bedeninin kapılarını açması gibi, insan psikesinin gelişimi ve yapısını anlamamıza olanak sağlayacak daha genel bir karşılaştırmalı psikoloji sunmaktadır.

477 O halde rüyalar, bize mecazlı bir dil vasıtasıyla – yani dumsal, somut bir hayalle – ya bastırılmış olduklarından ya da sadece gerçekleştirme eksikliğinden dolayı bilinçdışında kalmış düşünce, yargı, görüş, yönlendirme ve eğilimler iletiyorlar. Tamamen bilinçdışı içerik oldukları ve rüya da bilinçdışından türediği için, bilinçdışı içeriklerin yansımalarını kapsıyorlar. Genel bilinçdışı içeriğinin değil, birbiriyle bir şekilde bağlantılı ve o anın bilinçli durumu tarafından seçilmiş, sadece belirli bir içeriğin yansımasıdır. Bu gözlemin pratikte çok önemli olduğu kanısındayım. Eğer bir rüyayı doğru yorumlamak istiyorsak, o anki bilinç durumunu enikonu bilmemiz gerekir; çünkü rüya bu bilinç durumunun bilinçdışındaki tamamlayıcısını, yani bilincin bilinçdışına attığı malzemeyi içerir. Bu bilgiye sahip olmadan, şanslı bir rastlantı dışında bir rüyayı doğru yorumlamak imkansızdır.

478 Bir keresinde bir adam, bana ilk kez gelmişti. Bana eğitici her türden şeyle uğraştığını, ayrıca edebi bakış açısından psikanalize de ilgi duyduğunu söyledi. Dediğine göre son derece sağlıklıydı ve hiçbir şekilde hasta gibi görülmemeliydi. Sadece psikanalize olan ilgisini geliştirmeye çalışıyordu. Çalışmıyor olmaktan dolayı çok memnundu ve ilgi alanlarına ayıracak fazlasıyla vakti vardı. Benimle, onu analizin teorik gizleriyle ilgili bilgilendirebilmem için tanışmak istemişti. Bu tarz bir şeyi normal birisiyle yapıyor olmanın benim için çok sıkıcı olduğunu kabul ediyordu; çünkü “deli” insanları daha ilginç buluyor olmalıydım. Birkaç gün öncesinden bana yazıp onu ne zaman görebile-

ceğimi sormuştu. Muhabbet ilerledikçe rüyalar konusuna geldik. Bunun üzerine beni ziyaret edeceği günden önceki gece herhangi bir rüya görüp görmediğini sordum. Gördüğünü söyledi ve şu rüyayı anlattı: *“Bomboş bir odadaydım. Hemşireye benzeyen birisi beni aldı ve üzerinde içmem gereken bir şişe mayalı süt bulunan bir masaya oturmamı istedi. Ben Dr. Jung’a gitmek istiyordum ama hemşire bana hastanede olduğumu ve Dr. Jung’un bana ayıracak vakti olmadığını söyledi”*.

479 Rüyanın açık içeriğinden bile, planlanan ziyaretin adamın bilinçdışını canlandığı aşıkardı. Rüya ile ilgili bana şu çağrışımları söyledi: Boş oda: “Resmi bir bina ya da bir hastanenin bekleme odası gibi soğuk bir resepsiyon. Hastaneye hiç hasta olarak gitmedim”. Hemşire: “İtici bir tipti; şaşıydı. Bana, bir keresinde geleceğimi öğrenmek için gittiğim falcıyı hatırlatıyor. Bir keresinde de hasta olmuştum ve bana hemşire yerine bir kadın papaz bakmıştı”. Bir şişe mayalı süt: “Mayalı süt midemi bulandırır, içemem. Karım her zaman içer ve ben de bunun için onunla dalga geçerim; çünkü insanların sağlıkları için bir şeyler yapmaları gerektiği düşüncesine saplanmış durumdadır. Bir keresinde bir sanatoryumda olduğumu hatırlıyorum – sinir sistemim pek iyi durumda değildi – ve orada mayalı süt içmek durumunda kalmıştım”.

480 Bu noktada şu patavatsız soruyla araya girdim: O zamandan sonra adamın nevrozu tamamen düzelmiş miydi? Bu sorudan yırtmaya çalıştı ama sonunda nevrozunun hâlâ devam ettiğini ve aslında karısının uzun zamandır beni görmesi konusunda ısrarcı olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. Ama kendisini bu konuda bana danışacak kadar gergin hissetmiyordu; ne de olsa deli değildi ve ben sadece delileri tedavi ediyordum. O sadece benim psikoloji teorilerine ilgi duyuyordu falan filan.

481 Buradan hastanın durumu nasıl çarpıttığını anlayabiliriz.

Bana bir filozof ve psikolog kılığında gelmek ve nevrozunun arka planda kalmasını sağlamak açıkça daha çok işine geliyor. Ancak rüyası ona, bunu hiç de hoş olmayan bir durumda gösterip gerçeği söylemesi konusunda zorluyor. Bu acı içeceği yutmak zorunda kalıyor. Falcıyı hatırlaması, benim çalışmalarımı nasıl hayal ettiğini açıkça ortaya koyuyor. Rüyasından da anlayabileceği gibi, bana ulaşmadan önce tedavi görmesi gerekiyor.

482 Rüya durumu düzeltiyor. Eksik olan malzemeyi veriyor ve bu şekilde hastanın tutumunun gelişmesini sağlıyor. Terapilerimizde rüya analizine ihtiyaç duymamızın sebebi de bu.

483 Bütün rüyaların bu kadar basit olduğu ya da hepsinin bu tarz olduğunu söylemeye çalışmıyorum. Bütün rüyaların, bilinçli içeriği dengelediğine inanıyorum ama kesinlikle bütün rüyalarda dengeleyici özellik bu örnekteki gibi açık olmuyor. Rüyalar bastırılan, ihmal edilen ya da bilinmeyen her şeyi otomatik biçimde ortaya çıkararak psikenin kendini-düzenlemesine katkıda bulunsa da, bunların dengeleyici özelliği hemen anında fark edilemiyor; çünkü insan psikesinin doğası ve gereksinimleri konusunda hâlâ daha tam bir bilgiye sahip değiliz. Mevcut sorundan çok uzakta gibi görünen psikolojik dengeleyiciler var. Bu gibi durumlarda her insanın, bir anlamda, insanlığın ve tarihin bütününü temsil ettiğini hatırlamalıyız. Genel olarak insanlık tarihinde mümkün olmuş her şey daha küçük bir ölçekte, yani her birey için de mümkün olabilir. İnsanlığın ihtiyaç duyduğu şeye, pek tabii birey de ihtiyaç duyabilir. Bu sebeptendir ki dini dengeleyicilerin rüyalarda büyük rolü olması şaşırtıcı değildir. Günümüzde bunun hızla artması, bakış açımızdaki süregelen maddiyatçılığın doğal bir sonucudur.

484 Rüyaların dengeleyici özelliğinin yeni bir keşif olduğunun ya da yorumlamayı kolaylaştırması için “uydurulduğunun” düşünülme ihtimaline karşın, Daniel’in Kitabı 4. bölümde (10-16) bulunan çok eski ve bilindik bir örnekten bahse-

deceğim. Nebukadnezar gücünün doruklarındayken şu rüyayı görmüştü:

...Yatarken gördüğüm görümler şunlar: Dünyanın ortasında çok yüksek bir ağaç gördüm.

Ağaç büyüdü, güçlendi, boyu göklere erişti. Dünyanın dört bucağından görülüyordu.

Yaprakları güzeldi, herkese yetecek kadar bol meyvesi vardı. Yabanıl hayvanlar gölgesinde barınıyor, gökteki kuşlar dallarına tünüyordu. Her canlı ondan besleniyordu.

Yatağımda yatarken gördüğüm görümlerde gökten inen bir gözcü, kutsal bir varlık gördüm.

Yüksek sesle, Ağacı ve dallarını kesin, yapraklarını yolun, meyvesini atın diye bağırdı, Altında barınan hayvanlarla dallarına tüneyen kuşlar kaçsın.

Ama köklerin bulunduğu kütüğü demirle, tunçla çevreleyip yerde, kır otlarının içinde bırakın. Göğün çiyiyle ıslansın, hayvanlarla birlikte yerdeki otlardan pay alsın.

Ondaki insan yüreği değiştirilsin, yerine hayvan yüreği verilsin. Üzerinden yedi vakit geçsin.

485 Rüyanın ikinci kısmında ağaç kişileştiriliyor; böylece büyük ağacın, rüya gören kralın kendisi olduğu anlaşıyor. Daniel de rüyayı bu şekilde yorumluyor. Rüyanın açıkça kralın, hikayeye göre gerçek bir psikoza dönüşen megalomanlığını dengelemek anlamına geldiği açık. Rüya sürecini dengeleyici olarak yorumlamak, benim görüşüme göre genel olarak biyolojik sürecin doğasıyla tamamen tutarlı. Freud'un görüşü de aynı doğrultuda; çünkü uykuyu muhafaza etmeleri sebebiyle o da rüyalara dengeleyici bir rol veriyor. Freud rüya sahibini uykusundan uyandıracak bazı dış uyaranların, rüya sahibinde uyuma ya da rahatsız edilmeme arzusunu tetikleyecek şekilde nasıl çarpıtıldığını gösteren

rüyalar olduğunu göstermiştir. Aynı şekilde yine Freud'un gösterdiği gibi, güçlü duygusal reaksiyonlara sebep olması muhtemel olan kişisel fikirler gibi içruhsal uyarılmaların, acı verici düşüncelerin değiştirildiği ve güçlü duygusal reaksiyonların imkansız kılındığı bir rüya-ortamına uyacak şekilde saptırıldığı sayısız rüya vardır.

486 Buna karşın, uykuyu en çok bölen rüyaların – ki bunlar oldukça yaygındır – dramatik bir yapısı vardır. Bu yapı haliyle oldukça duygusal bir durum yaratmayı amaçlar ve bunu o kadar etkili bir şekilde yapar ki bu duygu rüya sahibini uyandırır. Freud bu durumu, sansürün artık acı veren duyguyu bastıramaması olarak açıklar. Bence bu açıklama gerçeklere hakkını vermiyor. Günlük yaşamın acı veren deneyim ve etkinlikleriyle hiç de hoş olmayan şekillerde ilgili olan ve en rahatsız edici düşünceleri en acı verici şekillerde açığa çıkaran rüyalar herkesçe bilinir. Bence burada rüyanın uyku-koruyucu, duygu değiştirici işlevinden bahsetmek haksızlık olur. Bu rüyaların Freud'un görüşünü onayladığını söylemek için olayı tamamen yanlış anlamamız gerekir. Bu, bastırılmış cinsel fantezilerin, açık rüya içeriğinde değiştirilmeden ortaya çıktığı durumlar için de geçerlidir.

487 Bu sebeptendir ki dengeleyici biyolojik işlev kesinlikle doğru olsa da Freud'un rüyaların arzu-giderici ve uyku-koruyucu işlevlerinin bulunduğu görüşünün çok dar olduğu sonucuna varmış bulunmaktayım. Bu dengeleyici işlev uyku durumuyla sadece sınırlı bir şekilde alakalıdır; asıl önemi ayık durumla alakalıdır. Bence rüyalar, ayık durumu dengelerler. Mümkün olan her zamanda uykuyu muhafaza ederler; yani uyku durumunun etkisi altında mecburen ve otomatik olarak işlerler. Ancak işlevleri gerektirdiğinde, yani dengeleyici içeriğin uykuyu engelleyecek kadar güçlü olduğu durumlarda bozulurlar. Dengeleyici bir içerik, kendisinin bilinçli yönelimde hayati bir önemi olduğunda özellikle güçlüdür.

488 1907 yılında bilinç ve bölünmüş karmaşalar arasındaki ilişkiyi vurgulamış, ayrıca bunların amaçsal yapılarından da bahsetmiştim. Flournoy da aynı şeyi benden bağımsız olarak gerçekleştirdi¹². Bu gözlemler sonucunda amaçsal bilinçdışı dürtülerin varlığı ortaya çıktı. Ancak bilinçdışının en son yöneliminin, bilinçli amaçlarımızla paralel gitmediğini belirtmemiz gerekir. Genellikle bilinçdışı içerik, bilinçli malzemeyle gözle görülür derecede ters düşer; özellikle de bilinçli durum, bireyin önemli ihtiyaçlarını tehdit edecek bir yöne meylettiğinde. İnsanın bilinçli durumu ne kadar tek taraflı olur ve idealden ne kadar saparsa, büyük ölçüde ters ama amaçsal içeriği olan canlı rüyaların, psikenin kendini-düzenlemesi olarak ortaya çıkma ihtimali de o kadar büyük olur. Vücudun yaralanma, enfeksiyon ya da anormal durumlara amaçsal bir biçimde tepki göstermesi gibi, psike da doğal olmayan ya da tehlikeli şeylere karşı amaçsal bir savunma mekanizması olarak tepki gösterir. Rüyaları da bu amaçsal reaksiyonlardan biri saymalıyız; çünkü rüyalar bilinçli bir durumda gizlenmiş bilinçdışı malzemeyi çıkarırlar ve bunu bilince sembolik bir formda sunarlar. Zayıf vurguları yüzünden bilinçdışında kalmış ama hâlâ daha uyku durumundayken kendilerini algılanabilir hale getirecek kadar enerjiye sahip tüm o çağrışımlar da bu malzemede bulunur. Doğal olarak rüya içeriğinin amaçsal yapısı, daha fazla araştırma yapmadan dışardan hemen ayırt edilemez. Gizli rüya içeriğinin dengeleyici faktörlerine varmadan önce açık rüya içeriğini incelememiz gerekir. Fiziksel savunma mekanizmalarının çoğu bu açık-olmayana, yani dolaylı yapıya aittir ve bunların amaçsallığı sadece dikkatli bir araştırmadan sonra anlaşılabilir. Bu noktada sadece yüksek ateşin önemini ya da enfekte olmuş bir yaradaki cerahati hatırlatmam yeterli olacaktır.

489 Psişik dengeleme süreçleri hemen her zaman çok özgündür

12 Bkz. "Über die Psychologie der Dementia praecox" adlı çalışmam ve Flournoy, "Automatisme téléologique antisuicide" (1908).

ve bu da bunların dengeleyici yapılarını ortaya koyma işini daha da zorlaştırır. Bu özellik sebebiyle özellikle de yeni başlayanlar için rüya içeriğinin ne derece dengeleyici olduğunu anlamak çoğunlukla çok zordur. Dengeleme teorisine dayanarak, örneğin hayata karşı çok kötümser bir insanın çok neşeli ve iyimser rüyalar gördüğünü varsayabiliriz. Bu beklenti ancak doğası teşvik ve cesaretlendirilmeye izin veren birisi için geçerli olabilir. Ancak eğer bundan farklı bir yapısı varsa, bu kişinin rüyaları kasıtlı olarak bilinçli yapısından daha karanlık bir özellikte olacaktır. Bundan sonra artık çivi çiviye sökebilir.

490 Bu sebeptendir ki rüya-dengelemenin türü konusunda kurallar koymak kolay değildir. Yapısı daima bireyin yapısıyla yakından ilgilidir. Dengeleme çeşitleri sayısızdır ve tükenmez; ama deneyim arttıkça bazı temel özellikler yavaş yavaş belirginleşir.

491 Dengeleme teorisini öne sürerek bunun tek rüya teorisi olduğunu ya da bunun rüya-aleminin *bütün* fenomenlerini açıkladığını söylemek istemiyorum. Rüya dediğimiz şey inanılmaz karmaşık bir fenomendir; tıpkı bilinç fenomeninin karmaşık ve derin olduğu gibi. Bütün bilinçli fenomenleri arzu-giderme ya da içgüdü teorilerinin bakış açısından anlamaya çalışmak doğru olmaz; ayrıca rüya-fenomeninin bu kadar basit bir açıklaması olması da çok muhtemel değildir. Bilinç dünyasının birey için bilinç dışından çok daha önemli olduğu düşünülse de, rüya-fenomeninin sadece bir dengeleyici olduğunu ve bilincin içeriğinden sonra geldiğini düşünmemeliyiz. Ancak bu görüşün yine de gözden geçirilmesi gerekebilir; çünkü tecrübemiz arttıkça, psikenin yaşamında bilinç dışının işlevinin halen çok az tahminde bulunabileceğimiz bir öneme sahip olduğunu göreceğiz. Bilinç dışının bilinçli psişik yaşantımız üzerindeki etkilerini – o ana kadar varlığı ve önemi göz ardı edilmiş etkileri – her şeyden önce keşfetmemizi sağlayan şey, analitik tecrübelerdir. Yıllardır edindiğim tecrübeler ve yaptığım

araştırmalara dayanarak elde ettiğim görüş, bilinçdışının psikenin bütünü üzerindeki öneminin, belki de bilincin öneminden bile daha büyük olduğu yönünde. Eğer bu görüş doğru kabul edilirse, o zaman bilinçdışının işlevinin bilinçli içeriği dengelediği ve onunla ilişkin olduğu düşünülmele kalmaz, ayrıca bilinçli içeriğin de o an canlandırdığı bilinçdışı içeriğe ilişkin olduğunun düşünülmesi gerekir. Bu durumda hedef ve amaçlara doğru aktif bir yönelim sadece bilincin bir özelliği değil, bilinçdışı için de geçerli olur; böylece bilinçdışı da yönelimli kılavuzluk etme kapasitesine sahip olur. Buna göre rüya olumlu, rehberlik edici bir fikir ya da asıl anlamı o anki canlanmış bilinçli içerikten çok daha üstün bir amaçtır. Bu ihtimal, *consensus gentium*'la karşı karşıya gelmektedir; çünkü tüm zamanlar ve ırklar boyunca süregelen batıl inanışlarda rüya, gerçekleri söyleyen kehanetler olarak kabul edilmiştir. Mübalağaları ve önyargıları da hesaba katarsak, bu tarz yaygın görüşlerde her zaman bir parça doğruluk payı olmuştur. Maeder, ileriye yönelik-nihai önemiyle ilgili olarak rüyaların, gerçek çelişki ve sorunlara çözüm bulma yolunu açan ve bu çözümü el yordamıyla seçilmiş sembollerle göstermeye çalışan amaçsal bilinçdışı bir işlevi olduğunu özellikle vurgulamıştır¹³.

492 Rüyaların *ileriye yönelik* ve *dengeleyici* işlevlerini birbirinden ayırmak isterim. Dengeleyici işlev bilinçle ilintili olduğu düşünülen bilinçdışının, bir gün öncesinin ya bastırılmış ya da bilince ulaşamayacak kadar zayıf olması sebebiyle eşikaltında kalmış tüm unsurlarını bilince ulaştırması anlamına gelir. Bu dengelemeye, psişik organizmanın kendini-düzenlemesi açısından amaçsal denmelidir.

493 Öte yandan ileriye yönelik işlev, gelecekte kazanmak istenilen bilinçli başarıların öngörülmesidir; bir ön alıştırma ya da taslak, ya da önceden yapılan kaba bir plan gibi. Bunun sembolik içeriği bazen çelişkinin çözümünü belirler.

13 "Sur le mouvement psychanalytique"; "Über die Funktion des Traumes"; *The Dream Problem*.

Maeder buna harika örnekler vermiştir. İleriye yönelik rüyaların görüldüğü inkar edilemez. Bunlara kehanet demek yanlış olur; çünkü aslında bunlar tıbbi bir teşhis ya da bir hava tahmininden daha farklı değildir. Şeylerin fiili davranışlarıyla örtüşen ihtimallerin beklentisel bileşimleridir ama her detaylarının tutması gerekmez. Sadece eğer her detayları tutarsa “kehanetten” bahsedebiliriz. Rüyaların ileriye yönelik işlevinin, bilinçli haldeyken öngörebileceğimiz kombinasyonlara üstün gelmesi şaşırtıcı değildir; çünkü rüya eşikaltı unsurların kaynaşmasının sonucudur ve dolayısıyla önemsizlikleri sebebiyle bilincin kaydetmediği bütün algılamaların, düşüncelerin ve duyguların bir bileşimidir. Ayrıca rüyalar, bilinci artık etkin olarak etkileyemeyen eşikaltı hatıra kalıntılarına da dayanabilir. Bu nedenle teşhis açısından rüyalar, bilince nazaran daha elverişli bir konumdadır.

494 Bana göre ileriye yönelik işlev, rüyaların önemli bir özelliği olsa da, fazla gözde büyütülmemelidir; çünkü rüyanın, üstün bilgisi sebebiyle, hayatı hata yapmaksızın doğru tarafa yönlendiren bir psikopomp olduğu düşünülebilir. Her ne kadar rüyanın psikolojik anlamını azımsayan insanlar olsa da, rüya analiziyle sürekli meşgul olanların da aynı şekilde gerçek hayatta bilinçdışının önemini azımsama tehlikesi mevcuttur. Ancak daha önceki tecrübelerle dayanarak, bilinçdışının öneminin bilincinkine eşit olduğunu düşünmeye hakkımız vardır. Hiç şüphesiz ki bilinçdışının üstün geldiği bilinçli durumlar mevcuttur – bu durumlar bireye genel olarak o kadar iyi uymuşlardır ki bilinçdışı durum ya da canlanma, bireyin asıl durumunu çok daha iyi ifade eder. Ama durum her zaman kesinlikle böyle değildir. Çoğunlukla rüyalar bilinçli duruma, sadece ufacık parçalar katarlar; çünkü bilinçli durum bir yandan gerçekliğe iyi adapte olmuş durumdayken öte yandan da bireyin doğasını şöyle böyle tatmin eder. Rüya ile ilgili olarak, bilinçli durumu ele almaksızın aşağı yukarı özel bir anlam çıkar-

mak burada uygun olmaz ve bu, sadece bilinçli performansını karmaşıktırmak ve bozmaya yarar. Sadece açıkça tatmin edici olmayan ve kusurlu bir bilinçli durum söz konusu olduğunda bilinçdışına daha fazla değer yükleme hakkımız vardır. Bu tarz bir yargıya varmamız için gereken kriter, tabii ki hassas bir sorun doğurur. Bilinçli bir durumun değerinin ne olduğuna, ortak bir bakış açısından karar verilemeyeceğini söylemek gereksizdir. Bunu yapmak için, söz konusu bireyin enikonu araştırılması gerekir ve bireyin karakteriyle ilgili doğru bilgi edinildiğinde bilinçli durumun ne açıdan tatmin edici olmadığına karar verilebilir. Bireysel karakterin önemini vurguladığımda, toplu bakış açısının gerekliliklerinin toptan göz ardı edilmesi gerektiğini söylemeye çalışmıyorum. Bildiğimiz gibi, birey sadece kendisiyle değil, aynı ölçüde toplu ilişkileri vasıtasıyla da şartlanır. Bu yüzdendir ki bilinçli durum aşağı yukarı yeterli olduğunda, rüyanın anlamı basitçe dengeleyici işlevle sınırlı olacaktır. Bu, normal iç ve dış etkenler altında yaşayan normal birey için genel kuraldır. Bu sebeplerden dolayı dengeleyici teorinin doğru formülü verdiğini ve rüyalara psikik organizmanın kendini-düzenleme işlemi içerisinde dengeleyici bir işlev kazandırarak gerçeklere uyum sağladığını düşünmekteyim.

495 Ancak birey normlardan saptığında, yani bireyin bilinçli durumu hem öznel hem nesnel olarak adapte olmadığına – normal şartlarda – bilinçdışının dengeleyici işlevi, Maeder'in bahsettiğim kitaplarda da göstermiş olduğu üzere bilinçli durumu daha öncekinden çok daha iyi, farklı bir yöne götürme yetisi olan yönlendirici, ileriye yönelik bir işlev haline gelir. Nebukadnezar tipi rüyalar da bu kategoride yer alır. Bu tarz rüyalara, özellikle gerçek seviyelerinde yaşamayan insanlarda rastlanır. Bu tarz insanlara sıklıkla rastlandığı da aynı şekilde açıktır. Dolayısıyla sıklıkla rüyaları, onların ileriye yönelik bakış açısından ele alırız.

496 Rüyaların ele alınması ve kesinlikle göz ardı edilmemesi

gereken bir başka tarafı daha vardır. Bilinçli durumunun çevreye uyumluluğu açısından değil de, kendi karakterlerini ifade etme açısından kusurlu pek çok insan vardır. Bunlar, bilinçli durumları ve uyarlanabilir performansları birey olarak kendi kapasitelerini aşan insanlardır; yani gerçekte olduklarından daha iyi ya da daha değerli görünürler. Görünüştaki başarılarının karşılığı asla sadece kendi bireysel başarılarından dolayı değil, büyük ihtimalle toplu önermelerle oluşan dinamikler içinde verilmiştir. Bu insanlar toplu bir idealin etkisi, bazı sosyal avantajların cazibesi ya da toplumun sağladığı destekle doğal seviyelerinin üstüne tırmanmıştır. Dışardan kazandıkları saygı seviyesine içerdense ulaşamamışlardır; bu sebeple de tüm bu durumlarda bilinçdışı *negatif olarak dengeleyici ya da indirgeyici* bir işleve sahiptir. Bu durumlarda indirgeme ya da değerden düşürmenin, kendini-düzenleme konusunda diğer durumlardaki gibi dengeleyici bir çaba sarf ettiği, ayrıca bu işlevin fazlasıyla ileriye yönelik olduğu açıktır (Nebukadnezar'ın Rüyasına bakın). “İleriye yönelik” tanımım yapılandırma, hazırlama ve bileştirme fikirleriyle bağdaştırmak hoşumuza gider; ancak bu indirgeyici rüyaları anlayabilmek için “ileriye yönelik” terimini bütün bu fikirlerden ayırmalıyız; çünkü indirgeyici rüyalar yapılandırıcı, hazırlayıcı ve bileştirici olmanın tam zıttı etkilere sahiptir; daha çok ayrıştır-maya, çözündürmeye, hatta kırmaya ve yıkmaya çalışırlar. Bu, indirgeyici bir içeriğin özümsemesi, bireyin üzerinde genel olarak yıkıcı bir etki bırakacak demek değildir. Aksine, tüm kişiliğini değil, sadece tutumunu etkileyeceği için bu etki genellikle faydalıdır. Ancak bu ikincil etki bu tarz rüyaların tamamen indirgeyici ve geçmişe yönelik etkiler taşıyan asıl karakterini değiştirmez ve bu sebeple tamamen ileriye yönelik oldukları söylenemez. Tam olarak nitelemek açısından, bunlara indirgeyici rüyalar, ve her ne kadar ikisi de temelinde aynı dengeleyici işleve sahip olsalar da buna uygun düşen işleve bilinçdışının indirgeyici

işlevi demek daha iyi olacaktır. Bilinçdışının, aynı hususu bilinçli durumdan her zaman daha fazla sunmadığı gerçeğine kendimizi alıştırsak iyi olur. Bilinçdışı da görüntü ve işlevini bilinçli durum kadar değiştirir – bu da bilinçdışının doğasıyla ilgili somut bir fikir oluşturma bu kadar zor olmasının bir başka sebebidir.

497 Bilinçdışının indirgeyici işlevine dair bildiklerimizi asıl olarak Freud'un araştırmalarına borçluyuz. Onun rüya yorumlaması, bireyin bastırılmış kişisel geçmişiyle ve çocukluk arzularıyla sınırlıdır. Bunun ardından gelen araştırmalar arkaik unsurlarla, bilinçdışındaki kişi-üstü, tarihsel, filogenetik işlevsel kalıntılarla arada bir köprü vazifesi görür. Bugün rahatça söyleyebiliriz ki, rüyaların indirgeyici işlevi çocuklukta bastırılmış cinsel arzuları (Freud), çocukluğa ait güç isteğini (Adler) ve düşünce, duygu ve içgüdünün kişi-üstü ve arkaik unsurlarını canlandırır. Tamamen geçmişe yönelik yapısıyla bu unsurların yeniden türemesi, çok yüksekte olan bir konumu sarsmak ve bireyi insani hiçliğine ve fizyolojik, tarihsel ve filogenetik durumlara olan bağlılığına etkili bir şekilde indirgemeye yarar. Her sahte görkem ve büyüklük tezahürü, insanın bilinçli davranışını acımasızca eleştiren ve en acı veren zayıflıklarının tamamını içerecek yıkıcı bir malzeme öne çıkaran rüyanın indirgeyici betimlemesi karşısında eriyip gider. Kimse başlangıçta böyle bir rüyanın ileriye yönelik olduğunu söyleyemez; çünkü rüyadaki her şey, en ince ayrıntısına kadar geçmişe yöneliktir ve rüya sahibinin hayal ettiği ama uzun zamandır gömülü olan bir geçmişe dayandığı görülebilir. Doğal olarak bu, rüya içeriğinin bilinçli içeriği dengeleyici bir özellikte ve sonuç olarak da yönelimli olmasına engel olmaz; çünkü indirgeme eğilimi bazen adaptasyon için çok önemli olabilir. Hastalar çoğunlukla, rüya içeriğinin bilinçli durumlarıyla nasıl bağlantılı olduğunu kendi kendilerine hissedebilirler ve bu, hissedilen bilgiye göre ileriye yönelik, indirgeyici ya da dengeleyici olarak hissedilir. Ama bu her

zaman böyle değildir ve genellikle, bilhassa analizin başlarında hasta, malzemesinin analitik araştırma sonuçlarını ısrarla patojenik açıdan yorumlamak üzere karşı konulmaz bir eğilim gösterir.

498 Bu gibi vakaların, rüyalarını doğru yorumlamaları için bir analistin yardımına ihtiyacı vardır. Bu durum, analistin hastanın bilinçli psikolojisini nasıl yorumladığını özellikle önemli hale getirir. Çünkü rüya analizi sadece, mekanik olarak öğrenilebilecek bir yöntemin pratikte uygulanması değildir. Bütün analitik bakış açısına aşına olmak gerekir ve bu da ancak analistin kendisinin analiz edilmesiyle mümkün olabilir. Bir analistin yapabileceği en büyük hata, hastasının da kendisinininkine benzer bir psikolojiye sahip olduğunu varsaymasıdır. Bu yansıtma belki bir sefer doğru çıkabilir; ancak çoğunlukla sadece bir yansıtmadır. Bilinçdışındaki her şey yansıtılır; bu yüzden analistin, kendi bilinçdışı yansıtmalarının yargılarını gölgelememesi için, bilinçdışının hiç olmazsa en önemli içeriklerinin bilincinde olması gerekir. Başkalarının rüyalarını yorumlayan herkesin, psişik fenomenlerin ne yapılarıyla, ne sebepleriyle, ne de amaçlarıyla ilgili basit ve genellikle bilinen bir teorisinin olmadığını aklında bulundurması gerekir. Bu sebeple, yargıya varmak için genel bir kriterimiz de yoktur. Her türden psişik fenomenin var olduğunu biliyoruz; ama bunların asıl yapılarıyla ilgili kesin bir bilgiye sahip değiliz. Bildiğimiz tek şey şu ki; herhangi bir bakış açısıyla psike üzerine yapılan araştırmalar çok değerli sonuçlar verebilir; ama tüme varabileceğimiz tatmin edici bir teori asla ortaya çıkarmaz. Cinsellik ve arzu teorileri, tıpkı güç teorisi gibi değerli bakış açılarıdır; ancak insan psikesinin derinlik ve zenginliğinin hakkını vermez. Eğer bunu yapan bir teorimiz olsaydı, işte o zaman bir yöntemi mekanik olarak öğrenerek memnun olabilirdik. O zaman bütün iş sadece belirli içerikleri temsil eden bazı işaretleri okumak olur ve bunu yapmak için sadece birkaç semiyotik kural öğrenmemiz bize yeterdi.

Bilinçli duruma dair bilgi edinme ve onu doğru değerlendirme, bir bel ponksiyonu yapmak kadar gereksiz olurdu. Günümüzün çok çalışkan pratisyenleri psikenin, kendisine tek bir bakış açısıyla yaklaşan her türlü yönleme direnç gösterdiğini üzülererek görmüştür. Şu anda eşikaltı oldukları gerçeğinin dışında bilinçdışının içeriklerine dair bildiğimiz tek şey, bilinçle dengeleyici bir ilişki içerisinde oldukları ve bu sebeple de aslında bağıntılı olduklarıdır. İşte rüyaları anlamak istiyorsak bilinçli durum hakkında bilgi sahibi olma gerekliliğinin sebebi de budur.

499 İndirgeyici, ileriye yönelik ve dengeleyici rüyalar, yorumlanabilme ihtimalini ortadan kaldırmaz. Basitçe *tepkisel-rüya* denen bir tür rüya vardır. İnsanlar bu kategoriye, duygusal bir deneyimin tekrarı olan rüyaları koymaya meyildir ve bu rüyaların analizleri, bu deneyimlerin neden bu kadar tıpatıp aynı şekilde tekrarlandığının sebeplerini ortaya koymamıştır. Daha sonra bu deneyimlerin, rüya sahibinin gözünden kaçan sembolik bir yanının da olduğu ortaya çıkmıştır ve sadece bu sembolik yan yüzünden deneyim rüyada tekrarlanır. Ancak bu rüyalar tepkisel değildir; sadece hem psişik, hem de sinir sisteminin fiziksel bir lezyonu olan bir travmaya neden olan nesnel olayları içeren rüyalar tepkiseldir. Bu tarz ciddi şok yaratan vakalar savaş sırasında fazlaca ortaya çıkar ve burada, travmanın belirleyici unsur olduğu pek çok tepkisel rüya bekleyebiliriz.

500 Travmatik içeriğin sık sık tekrarlanarak yavaş yavaş özerklik kaybetmesi ve bu şekilde psişik hiyerarşide tekrar yerini alması, psikenin genel işlevi için kesinlikle çok önemlidir ancak temelinde travmanın tekrarlanması anlamına gelen bu tarz bir rüyanın dengeleyici olduğu söylenemez. Bu rüyaların psikenin bölünmüş, özerk bir kısmını geri getirdiği açıktır ama sonradan anlaşılacağı üzere rüyada tekrarlanan kısmın bilinçli bir şekilde özümsemesi, rüyayı belirleyen rahatsızlığa kesinlikle bir son vermez. Rüya sakın sakın “tekrarlamaya” devam eder: Yani artık özerk hale gelmiş

olan travma içeriği işlemeye devam eder ve travmatik uyarıcı kendini yok edene kadar da böyle sürer. Bu vuku bulana kadar bilinçli “gerçekleştirme” faydasızdır.

501 Pratikte bir rüyanın tepkisel mi olduğuna ya da sembolik olarak travmatik bir durumu mu tekrarladığına karar vermek kolay değildir ancak analiz bu sorunu çözebilir; çünkü ikinci durumda, eğer yorum doğruysa travmatik sahnenin tekrarı birdenbire sona erer; ancak rüya analizinin tepkisel tekrarlama üzerinde bir etkisi olmaz.

502 Ciddi ağrıların rüyanın gidişatını etkilediği patolojik fiziksel durumlarda da benzer tepkisel rüyaların görüldüğünü görürüz. Ancak bana göre bu, bedensel uyarıcının belirleyici unsur olduğu istisnai durumlardır. Bunlar genellikle bilinçdışı rüya içeriğinin sembolik anlatımıyla tamamen birleşirler. Rüyalar sıklıkla bedensel bir hastalıkla psişik bir problem arasında önemli bir bağlantı olduğunu göstermiştir; bu şekilde fiziksel bozukluk psişik durumu doğrudan taklit eden bir anlatım olarak karşımıza çıkar. Bu problemleri fenomeni vurgulamaktan ziyade tamamlamak için bu gerçekten bahsediyorum. Ancak bence fiziksel ve psişik arasında kesin bir bağlantı mevcut ve Hristiyan Biliminin durumunda olduğu gibi bunun önemi bir yandan fiziksel rahatsızlıkların psişik rahatsızlıkların bir anlatımı olarak görülmesi sebebiyle fazlaca abartılırken, öte yandan da hafife alınmakta. Rüyalar, beden ve psikenin iç-işleyişlerine ilginç şekillerde ışık tutmaktadır ki ben de bu yüzden bu konuyu burada gündeme getiriyorum.

503 Bahsedilmeyi hak eden bir diğer rüya belirleyicisi telepatidir. Bu fenomenin doğruluğu günümüzde tartışma götürmez. Elbette telepatinin varlığını inkar etmek, kanıtları incelemesek çok kolaydır; ancak bu dikkate alınmaya değmeyecek ve bilimsel olmayan bir davranış olur. Antik çağlardan beri bahsedildiği üzere, telepatinin gerçekten de rüyaları etkilediği tecrübemle sabittir. Bazı insanlar bu

anlamda özellikle duyarlı ve rüyaları telepatik olarak etkilenmiş durumdadır. Ancak telepati fenomenini kabul ederken, meşhur hareket teorisini onaylamıyor değilim. Bu fenomen elbette var, ama teorisi bana hiç de kolay gibi görünmüyor. Çünkü her bir durumda çağrışımların, ayrıca özellikle ailelerde büyük rol oynadıkları anlaşılan ve bir kimlik ya da etki alanı geniş bir davranış benzerliği olarak açığa çıkan paralel psişik süreçlerin¹⁴ uyuşma olasılıklarını ele almamız gerekir. Aynı şekilde Flournoy'nin¹⁵ özellikle vurguladığı kriptomnezi olasılığını da göz önünde bulundurmalıyız. Bu bazen çok şaşırtıcı fenomenlere sebep olur. Rüyalarda her tür eşikaltı malzeme ortaya çıkabileceği için, kriptomnezinin bazen belirleyici unsur olarak öne çıkması hiç de şaşırtıcı değildir. Pek çok kez telepatik rüyaları inceleme fırsatım oldu. Bunların pek çoğunun telepatik olduğu, analiz sırasında hâlâ bilinmiyordu. Analiz, her rüya analizi gibi öznel malzeme sağladı; dolayısıyla da rüyanın, rüya sahibinin o anki durumuyla bağlantılı bir önemi vardı. Analiz rüyanın telepatik olduğunu gösterebilecek hiçbir şey sağlamadı. Bu zamana kadar analiz vasıtasıyla, telepatik içeriğin hiç şüphesiz çağrışımsal malzemede bulunduğu anlaşılan hiçbir rüyaya rastlamadım (örneğin; gizli rüya içeriğinde). Bu, her zaman açık rüya içeriğinde bulunmuştur.

504 Genellikle telepatik rüyalar literatüründe, sadece bir yerde ve zaman içerisinde güçlü duygusal bir olayın “telepatik olarak” öngörüldüğü rüyalardan bahsedilir; yani ölüm gibi, insan için önemli bir olayın önceden sezildiği ya da belli bir mesafeden algılandığı ya da en azından daha anlaşılabilir hale getirildiği. Benim gözlemlediğim telepatik rüyaların çoğu bu türdendi. Ancak sadece birkaçı, açık rüya içeriğinin tamamen önemsiz bir şeyi telepatik olarak anlattıkları

14 Fürst, “Statistical Investigations... on Familial Agreement”, s. 407 vd.

15 *From India to the Planet Mars* ve “Nouvelles observations sur un cas de somnambulisme avec glossolalie”.

gerçeğiyle farklılık göstermiştir; örneğin hiç aşına olunmayan ve oldukça sıradan bir insan yüzü, alakasız bir yerdeki bir mobilya düzeni ya da önemsiz bir mektup alınması vs. gibi. Doğal olarak, “önemsiz” dediğimde kastettiğim şey ne alışlageldik sorgulama ne de analizle telepatik fenomeni “meşrulaştıracak” hiçbir içerik keşfedememiş olmamdır. Bu gibi durumlarda insanın aklına “tesadüf” gelmektedir. Ama maalesef bana öyle geliyor ki tesadüf hipotezi her daim bir *asylum ignorantiae*¹⁶dir. Çok tuhaf tesadüflerin gerçekleştiğini hiç kimse inkar edemez; ancak bunların tekrarlanabilme ihtimallerinin olması, bunları tesadüf olmaktan çıkarır. Elbette bunların ardında “doğaüstü” bir şey olduğunu söyleyemem; ama mevcut bilgimizle ulaşamayacağımız bir şey olduğu kesindir. Bu nedenle sorgulanabilir telepatik içeriklerin bile, bütün olasılık beklentileriyle dalga geçen bir gerçeklik niteliği vardır. Her ne kadar bu konularda teorik bir fikirde bulunmayacak olsam da, bunların gerçekliğini anlama ve vurgulamayı doğru buluyorum. Bu bakış açısı rüya analizini daha da zenginleştirmektedir¹⁷.

505 Freud’un rüyanın aslında bir arzu-giderme olduğu görüşüne karşı olarak ben, arkadaşım ve iş ortağım Alphonso Maeder’le birlikte rüyayı, *bilinçdışının fiili durumunun sembolik bir formda kendini-resmetmesi* olarak görüyorum. Bu aşamada bizim görüşümüz Silberer’in¹⁸ vardığı sonuçlarla örtüşmekte. Silberer’le hemfikir olmamız, iki tarafın da sonuçları bağımsız çalışmalardan elde etmesi sebebiyle daha da tatmin edici.

506 Şimdi bu görüş, rüyaların anlamıyla ilgili kesin bir açıklamayı yapamaması yönünden Freud’un formülüyle zıt düşüyor. Bizim formülümüz basitçe rüyanın bilinçdışı bir içeriğin sembolik temsili olduğunu söylüyor. Bu içeriklerin her

16 Cehalete sığınmak -çn.

17 Telepatiyle ilgili olarak bkz. Rhine, *New Frontiers of the Mind*.

18 Bkz. Silberer’in “sembol-oluşumu” üzerine çalışmaları: “Über die Symbolbildung”.

zaman bir arzu-giderme olup olmadığı sorusunun ucunu açık bırakıyor. Özellikle Maeder'in başvurduğu araştırmalar, rüyaların cinsel dilinin her zaman somut bir şekilde¹⁹ yorumlanamayacağını göstermiş durumda – ve bu dilin, aslında cinsel bir içerikle her zaman örtüşmeyen el altında ki analogileri doğal olarak kullanan arkaik bir dil olduğunu. Bu sebeptir ki bazı içerikler sembolik olarak açıklanırken, rüyaların cinsel dilini tüm durumlarda tamı tamına olduğu gibi ele almak yersiz olur. Ancak cinsel metaforları bilinmeyen bir şeyin sembolleri olarak ele aldığınızda, rüyaların doğasına dair düşünceleriniz anında derinleşiyor. Maeder bunu, Freud'dan aldığı pratik bir örnekle göstermiştir²⁰. Rüyaların cinsel dili somut olarak anlaşıldığı sürece, sadece doğrudan, dışarıya doğru ve belirli bir çözüm olabilir; yoksa hiçbir şey yapılamaz – kişi kendini başkasının kökleşmiş korkaklığına ya da tembelliğine fırsatçı bir şekilde teslim eder. Problem gerçekçi bir şekilde anlaşılmaz ve gerçekçi bir bakış açısı geliştirilemez. Ancak somut kavram yanılgısı bırakıldığında bu durum hemen tersine döner; yani hasta rüyanın bilinçdışı cinsel dilini tamı tamına olduğu gibi ele almayı ve rüya-figürlerini gerçek kişiler olarak yorumlamayı bıraktığında.

507 Tıpkı dünyanın kendi gördüğümüz gibi olduğunu düşünmemiz gibi, insanların da onları hayal ettiğimiz gibi olduklarını düşünürüz. Ne yazık ki bu ikinci durumda algı ve gerçeklik arasındaki uyuşmazlığı kanıtlayacak bilimsel bir deney mevcut değil. İnsanlar konusundaki bariz yanılgı ihtimali fiziksel dünya algımızdakinden çok daha büyük olsa da, kendi psikolojimizi safça diğer insanlara yansıtırız. Bu şekilde herkes kendisine, tamamen yansıtma üzerine kurulu bir dizi hayali ilişki yaratır. Nevrotikler arasında hayali yansıtımaların insan ilişkisinin tek anlamı olduğu vakalar bile vardır. Sadece kendi yansıtımlarımla algıladığım

19 Bu noktada Adler'le hemfikir oluyoruz.

20 Maeder, *"The Dream Problem"* s. 31 vd.

kişi bir *imagodur*, ya da imgeler ve semboller taşıyan biri. Bilinçdışımızdaki tüm içerikler sürekli olarak etrafımıza yansıtılmakta ve sadece nesnelerin bazı özelliklerini yansıtmaya ve imge olarak kabul ettiğimizde onları nesnelerin gerçek özelliklerinden ayırt edebiliyoruz. Ancak bir nesnenin özelliğinin yansıtmaya olduğunun farkında değilsek, bu özelliğin gerçekten de nesneye ait olduğunu safça kabul etmekten başka bir şey yapamayız. Bütün insan ilişkileri bu yansıtımlarla doludur; kişisel hayatında bunu göremeyen birinin, dikkatini savaş zamanı basın psikolojisine çevirmesi gerekir. *Cum grano salis*²¹, açık edilmemiş hatalarımızı daima düşmanımızda görürüz. Bunun en güzel örnekleri kişisel münakaşalarımızda görülür. Alışılmadık seviyede bir kişisel farkındalığa sahip olmadığımız sürece yansıtımlarımızın niyetlerini asla anlamayız ama onlara direnmemeliyiz; çünkü doğal durumunda seyreden akıl, bu yansıtımların varlığını öngörür. Bilinçdışı içeriğin yansıtılması doğal ve normal bir şeydir. Nispeten ilkel bir insanda yansıtmaya, Lévy-Bruhl'un uygun bir biçimde "mistik kimlik" ya da "mistik katılım"²² olarak adlandırdığı, nesneyle o karakteristik ilişkiyi yaratır. Bu nedenle, günümüzde ortalamanın üstünde yansıtmacı olmayan normal bir insan, çevresine genel bir yansıtımlar sistemi ile bağlıdır. Her şey yolunda gittiği sürece bu ilişkilerin zorlanımlı, yani "sihirli" ya da "mistik" karakterinden tamamen bihaberdir. Ancak paranoyak bir bozukluk başladığında bu bilinçdışı ilişkiler, genellikle normal durumda bu yansıtımların içeriğini oluşturan aynı bilinçdışı malzemeye süslenmiş pek çok zorlanımlı bağa dönüşür. Libido iyi şekilde ya da dünyayla uygun birer köprü olarak kullanabildiği sürece bu yansıt-

21 Bir parça kuşkuyla bakarsak -çn.

22 *How Natives Think*, s. 129. Lévy-Bruhl'un bu fazlasıyla yerinde terimi kitaplarının sonraki basımlarından çıkarmış olması çok üzücüdür. Muhtemelen "mistik" kelimesinin kendi algıladıkları gibi saçma bir anlama geldiğini düşünen aptal insanların saldırılarına teslim olmuştur. [Bkz. orijinal basım, *Les Fonctions mentales*, s. 140 – EDİTÖRLER.]

malar hayatı pozitif yönde hafifleteceklerdir. Ancak libido başka bir yola sapar sapmaz ve bu amaçla bir önceki yansıma köprülerine geri gitmeye başlar başlamaz akla gelebilecek en büyük engeller halini alacaklardır; çünkü eski nesneden kopmayı etkili bir şekilde engelleyeceklerdir. Bu durumda kişinin, libidosunu ondan koparmak için elinden geldiğince bir önceki nesnenin değerini düşürmeye çalıştığına tanık olacağız. Ancak önceki kimlik, öznel içeriklerin yansıtılmasından kaynaklandığı için tam ve son kopma, yani kendini nesnede yansıtan imago, anlamıyla birlikte özne durumuna geldiğinde gerçekleşebilir. Bu yenilenme ancak yansıtılan içeriğin bilinçli bir şekilde tanınması, yani nesnenin “sembolik değerinin” anlaşılmasıyla elde edilir.

508 Bu yansıtımların sıklığı, gerçek anlamlarının asla okunmadığı olgusu kadar kesindir. Hal böyle olunca, saf bir kişinin daha en baştan rüyasında Bay X'i görünce, rüya-imgesinin gerçek Bay X'le aynı kişi olduğunu düşünmesi şaşırtıcı değildir. Bu, sıradan, eleştirel olmayan ve bu nesneyle nesneye ait olan fikir arasında hiçbir ayırım yapmayan bilinçli tutumla tamamen uyum içinde bir varsayımdır. Ancak eleştirel bir bakış açısıyla bakıldığında rüya-imgesinin nesneyle çok harici ve sınırlı bir bağlantısının olduğu inkar edilemez. Gerçekte rüya-imgesi *kendine şekil vermiş* bir psişik unsurlar karmaşasıdır – bazı dış uyarıcıların etkisi altında olsalar da. Bu yüzden de temel olarak özneye has öznel faktörler içerirler ve genellikle gerçek nesneyle çok az ilgileri vardır. Bir başka insanı, kendimizi anladığımız ya da anlamaya çalıştığımız gibi anlarız. Kendimizde anlamadığımız şeyi başkasında da anlamayız. Bu nedenle onun imgesi çoğunlukla öznel olacaktır. Bildiğimiz gibi, çok yakın bir arkadaşlık bile nesnel bilgiyi garanti etmez.

509 O halde Freud ekolünün yaptığı gibi rüyanın açık içeriğinin “gerçekdışı” ve “sembolik” olduğunu kabul eder, rüyada kilisedeki bir çan kulesi görüldüğünde aslında bunun penis anlamına geldiğini söylersek, o halde rüyanın genellikle

cinsel içerikli olduğunu ama her zaman söylenmek istene- nin o olmadığını, aynı şekilde rüyada genellikle babanın görüldüğünü ama aslında bunun rüya sahibi olduğunu da söyleyebiliriz. İmgeler, zihnimizin bileşenleridir ve eğer rüyalarımız bazı düşünceler doğuruyorsa, bu düşünceler aslında kendi varlığımızın dokunduğu *bizim* kendi düşüncelerimizdir. Kendilerini dış sebeplerden ötürü değil de psikemizin en samimi telkinleri sebebiyle rüyalarındaki gibi gruplayan ve şu ya da bu anlamı ifade eden öznel faktörlerdir. Esasında bütün rüya-çalışması öznel ve rüya, rüya sahibinin kendisinin sahne, oyuncu, suflör, yapımcı, senarist, izleyici ve eleştirmen olduğu bir tiyatrodur. Bu basit gerçek, rüyanın anlamıyla ilgili olarak benim öznel seviyede yorumlama dediğim bir algının temelini oluşturur. Terimin de ifade ettiği gibi böyle bir yorumlama, rüyadaki her bir figürü rüya sahibinin kişiliğini temsil eden unsurlar olarak ele alır²³.

510 Bu görüş önemli ölçüde dirençle karşılaşmıştır. Bir argüman biraz önce bahsettiğimiz Bay X'le ilgili saf varsayıma baş vurur. Bir diğer argüman ise prensip sorununa dayanır: Hangisi daha önemlidir, “nesnel seviye” mi, yoksa “öznel seviye” mi? Öznel seviyenin teorik olma ihtimaline karşı gerçekten de hiçbir itirazda bulunamam. Ama ikinci sorun gözle görülür derecede daha zordur; çünkü bir nesnenin imgesi bir taraftan öznel olarak oluşturulurken, bir diğer taraftan da nesnel olarak koşullandırılır. Nesneyi kendi içimde yaratırken öznel olduğu kadar nesnel olarak da belirlenen bir şey üretirim. Verilen durumda hangi tarafın ağır bastığına karar vermek için öncelikle imgenin öznel anlamı için mi yoksa nesnel anlamı için mi üretildiğinin gösterilmesi gerekir. Bu sebeple rüyamda eğer çok önemli bir sebeple bağlı olduğum bir insan görürsem nesnel se-

23 Öznel seviyede yorumlama için Maeder pek çok örnek vermiştir. *Zwei Schriften über Analytische Psychologie* isimli eserimde iki tür yorumlama da ele alınmaktadır (par. 128 vd.).

viyede yapılacak bir yorum gerçeğe diğerinden kesinlikle daha yakın olacaktır. Ancak eğer rüyamda gerçekte benim için hiç de önemli olmayan birini görürsem, o zaman öznel seviyede yapılacak bir yorum gerçeğe daha yakın olur. Yine de rüya sahibinin bu önemsiz insanı hemen güçlü bir duygu ya da arzuyla bağlı olduğu biriyle bağdaştırması muhtemeldir – aslında pratikte bununla sıkça karşılaşılır. Eskiden şöyle denirdi: Önemsiz figür rüyada kasıtlı olarak, diğer figürün ızdırabını gizlemek için öne çıkmış durumda. Bu durumda ben de doğanın izini takip eder ve şöyle derim: Rüya bu oldukça duygusal hatıranın yerini önemsiz Bay X figürü almış; bu yüzden de öznel seviyedeki bir yorumlama gerçeğe daha yakın olacaktır. Hiç şüphesiz, rüyanın gerçekleştirdiği yer değişimi acılı bir hatıranın bastırılması anlamına gelmektedir; ama bu hatıra bu kadar kolayca bir kenara atılabiliyorsa o kadar da önemli olamaz. Bu ikame, bu şahsi duygunun kendisinin kişiliksizleştirilmesine izin verdiğini gösteriyor. Bu sebeple bunun ötesine geçebilirim ve rüya tarafından “bastırma” olarak elde edilen kişiliksizleştirmeyi görmezden gelerek tekrar o şahsi ve duygusal duruma geri dönmeyeceğim. Acı verici figürün önemsiz birisiyle yer değiştirmesini, evvelki şahsi duygunun kişiliksizleştirilmesi olarak ele almakla doğru şeyi yaptığımı düşünüyorum. Bu şekilde duygu, ya da libidonun hepsi kişiliksiz duruma gelmiş ve nesneye duyduğu şahsi bağdan kurtulmuş oluyor. Ben de artık evvelki gerçek çelişkiyi öznel alana taşıyabilir ve bunun ne derece öznel bir çelişki olduğunu anlamaya çalışabilirim. Daha net olmak adına bunu kısa bir örnekle açıklamak isterim.

511 Bir keresinde bir Bay A. ile kişisel bir anlaşmazlık yaşadım ve bu anlaşmazlık sırasında hatanın benden çok onda olduğu sonucuna vardım. Bu sıralarda şu rüyayı gördüm: *Bir konuyla ilgili olarak bir avukata danıştım ve avukatın bu danışmanlık için beş bin franktan daha fazla bir ücret talep etmesi üzerine şaşakaldım – ki buna şiddetle karşı çıktım.*

512 Avukat öğrencilik günlerimden kalan önemsiz bir anıydı ama öğrencilik dönemim önemliydi; çünkü o sıralarda pek çok tartışma ve sürtüşme yaşamıştım. Duygularımın depreşmesiyle birlikte avukatın nezaketsiz davranışını Bay A.'nın kişiliğiyle ve süregelen çekişmeyle bağdaştırdım. Artık nesnel seviyeye gelebilir ve şunu söyleyebilirdim: Bay A. avukatın arkasına saklanıyor; bu yüzden Bay A. benden çok fazla şey istiyor. Kendisi haksız. Bu rüyadan kısa bir süre önce yoksul bir öğrenci benden beş bin frank borç istemişti. Bu da (bağdaştırmayla) gösteriyor ki Bay A. yardıma muhtaç, yetersiz ve yoksul bir öğrenci; çünkü çalışmalarının henüz başında. Böyle bir insanın taleplerde bulunma ya da fikir sahibi olma hakkı yoktur. O halde bu, arzu-gidermedir: rakibim kibarca değersizleştirilir ve bir kenara itilir; böylece benim iç huzurum korunmuş olur. Ama gerçekte, çok kuvvetli bir duygu ve avukatın cüretine karşı duyduğum öfkeyle uyandım. Yani “arzu-giderme” ile bir nebze bile rahatlamamıştım.

513 Avukatın ardında Bay A. ile yaşadığım tatsız olayın olduğuna hiç şüphe yok. Ancak rüyanın, öğrencilik günlerimden kalan o önemsiz hukukçuyu bulup çıkarması gerektiği çok önemlidir. “Avukatı” davayla, haklı olmakla, kendini üstün görmeyle, dolayısıyla da doğru ya da yanlış uğruna mücadele ederek en azından kendim için üstünlük kılıfını elde edebilmek adına kendi tezlerimi ısrarla, inatla, bilmişlikle savunduğum öğrencilik anılarımla bağdaştırıyorum. Öyle inanıyorum ki bütün bunlar Bay A. ile yaşadığım sürtüşmede rol oynadılar. Sonradan anlıyorum ki o aslında benim; o, benim şu ana uyum sağlayamamış ve tıpkı eskiden yaptığım gibi çok fazla talepleri olan – bir başka deyişle benden çok fazla libido çıkaran – bir parçam. O halde biliyorum ki Bay A. ile yaşadığım sürtüşme sonlanmaz; çünkü benim içimdeki bilmiş tartışmacı, hâlâ daha bu sürtüşmenin haklı bir “sonuca” vardığını görmek isteyecek.

514 Rüyaların arzu-giderme olduklarını kanıtlamak gibi bir

derdim olmadığı için nesnel seviyedeki yorum verimsiz olsa da bu yorum bence beni anlamlı bir sonuca götürdü. Eğer bir rüya bana ne tarz bir hata yaptığımı gösterirse, bana davranışımı düzeltme fırsatı da verir ki bu bir avantajdır. Doğal olarak bu tarz bir sonuç ancak öznel seviyede yapılacak bir yorumlamayla elde edilebilir.

515 Öznel seviyede yorumlama bu gibi durumlarda ne kadar aydınlatıcıysa, çelişkinin içeriği ve sebebi son derece önemli bir ilişki olduğunda o kadar değersizdir. Bu durumda rüya figürü gerçek nesneyle ilgili olmalıdır. Aktarımın probleme dahil olduğu durumlar haricinde kriter, her zaman bilinçli malzemedен çıkarılabilir. Aktarım yargının çarpıtılmasına kolayca sebep olabilir; böylece analist bazen tamamen gerekli bir *Hızır gibi yetişen biri* ya da gerçeklik için eşit derece gerekli bir destek olarak görülebilir. Hasta açısından zaten öyledir. Kendisinin, hastanın ne derece gerçek bir problemi olduğuna karar vermek analiste bırakılmalıdır. Nesnel seviyede yorumlama monoton ve verimsiz olmaya başlar başlamaz, analist figürünü hastaya ait yansıtılan içeriklerin bir sembolü olarak görmeye başlama zamanıdır. Eğer analist bunu yapmazsa sadece iki alternatifi vardır: Aktarımı çocukluk arzularına indirgeyerek değersizleştirir ve dolayısıyla yok eder ya da bunun gerçekliğini kabul eder ve bazen hastanın bilinçdışı direncine rağmen kendini hasta için feda eder. Bu iki tarafa da fayda sağlamaz ve analist her zaman kötü sonuç alır. Ama eğer analist figürünü öznel seviyeye geçirmek mümkün olursa bütün yansıtılan içerik hastaya asıl değerleriyle birlikte geri yüklenir. Yansıtımların geri çekilmesine dair bir örnek, *Zwei Schriften über Analytische Psychologie*²⁴ adlı eserimde bulunabilir.

516 Bence analistlik yapmayan biri “öznel” ve “nesnel” seviyelerin bağıntılı faydalarını tartışmakta hiçbir fayda gör-

24 Par. 206 vd. Aktarım sırasındaki yansıtımlarla ilgili olarak “Psychologie der Übertragung” başlıklı yazıma başvurabilirsiniz, dizin, “aktarım” ve “yansıtma” maddeleri.

meyecektir. Ancak rüya sorununun ne kadar derinlerine girersek, pratik tedavinin teknik yönlerini o kadar daha fazla dikkate almamız gerekir. Bu anlamda zorunluluk, aslında keşiflerin temelidir; çünkü analist tekniklerini, en zor vakalarda bile fayda sağlayabilecek şekilde sürekli olarak geliştirmek zorundadır. Bizler bunu, bizi günlük inançlarımızın temellerini sarsan görüşler oluşturmaya zorlayan, hastaların günlük tedavileri sonucu ortaya çıkan zorluklara borçluyuz. Her ne kadar bir imagonun öznel olduğunu söylemek doğru olsa da, bunun bazı kulaklara hiç de hoş gelmeyen bir nevi felsefi bir yanı da vardır. Bunun sebebi daha önce söylenen, saf zihnin imagoyu ilk önce nesneyle özdeşleştirmesinden anlaşılır. Bu varsayımı rahatsız eden her şeyin, bu sınıfa dahil insanlar üzerinde rahatsız edici bir etkisi olacaktır. Öznel bir seviye fikri de onlar için aynı şekilde iticidir; çünkü bu fikir, bilinçli içeriklerin nesnelerle birebir aynı olduğuna dair o saf varsayımı rahatsız etmektedir. Savaş zamanı²⁵ meydana gelen olayların göstermiş olduğu gibi, düşünce yapımız düşmanımızı yargıladığımız o saflıkla farklılık gösterir ve düşmanımız hakkındaki yargılarımızda farkında olmadan kendi kusurlarımızı açığa çıkarırız: Kendi kabul edemediğimiz hatalarımızdan dolayı düşmanı suçlarız. Her şeyi ötekinde görürüz, ötekini eleştirir ve ayıplarız, hatta ötekini geliştirmek ve eğitmek bile isteriz. Bu önermeyi kanıtlamak için vaka örnekleri sunmama gerek yok; en ikna edici kanıt günlük gazetelerde bulunabilir. Ancak birey içinde büyük ölçekte olan her şeyin küçük ölçekte de olabileceği açıktır. Düşünce yapımız halen o kadar ilkeldir ki sadece bazı belirli özellik ve bölgeler nesneyle gerçekleşen mistik özdeşleşmeyi aşabilmiş durumdadır. İlkel insanın kendi-farkındalığı minimum seviyede, nesnelere duyduğu bağılıksa maksimum seviyededir; bu yüzden de nesne onun üzerinde doğrudan büyümlü bir zorlanım gerçekleştirebilir. Bütün ilkel büyü ve

25 Birinci Dünya Savaşı.

dinler, bilinçdışı içeriğin nesneye yansıtıldığı bu büyülü bağlanmalar üzerine kuruludur. Kendi-farkındalığı bu asıl özdeşlik durumundan yavaş yavaş gelişti ve özneyle nesnenin farklılaşmasıyla kol kola ilerledi. Bu farklılaşmayı, ilk başlarda safça nesneye atfedilen bazı özelliklerin aslında öznel içerikler olduklarının fark edilmesi takip etti. Antik çağlardaki insanlar her ne kadar kırmızı papağan ya da timsahlarla kardeş olduklarına artık inanmasalar da, büyülü fantezilerle kuşatılmış durumdaydılar. Bu anlamda Aydınlanma Çağına kadar hiçbir gerçek ilerleme kaydedilemedi; ama herkesin bildiği gibi kendi-farkındalığımız hâlâ daha aktüel bilgimizin çok çok gerisindedir. Bir şeylerin bizi kızdırmasına izin verdiğimizde, bizi kızdıran şeyin tamamen bizim dışımızda, bizi kızdıran şey ya da insanda olduğunu düşünmeyelim. Bu şekilde onlara bizi kızgın konuma getirme, hatta muhtemelen uykusuzluk ya da hazımsızlığa sebep olma gücü veririz. Daha sonra ise arkamızı döner ve suçlu nesneyi tereddüt etmeden suçlarız ama aslında bütün bu zaman içinde kendi kendiliğimizin, bizi öfkeliendiren nesneye yansıttığımız bilinçdışı bir parçasına hiddetleniyoruzdur.

517 Bu tarz yansıtımlar çok fazladır. Bazıları olumludur ve libidoyu hafifletmek için köprü görevi görürler. Bazılarıysa olumsuzdur ama bunlar pratikte asla engel olarak görülmezler çünkü olumsuz yansıtımlar genellikle yakın ilişkiler çemberimizin dışında yer alırlar. Nevrotik bu konuda bir istisnadır: Bilinçli ya da bilinçsiz olarak nevrotik, yakın çevresiyle o kadar derin bir ilişki içindedir ki, olumsuz yansıtımların bile en yakınındaki nesnelere yönelmesine ve çelişkiler doğurmasına engel olamaz. Bu sebeple – eğer iyileşmek istiyorsa – ilkel yansıtımlarının iç yüzünü anlamaya, normal bir insandan daha fazla mecbur bırakılır. Normal insanın da aynı yansıtımları yaptığı doğrudur; ama onlar daha iyi dağıtılmışlardır: Olumlularında nesne yakındadır, olumsuzlarında ise uzakta. İlkel insan için de

durum aynıdır: Yabancı olan her şey düşman ve kötüdür. Bu bölünmenin bir amacı vardır; bu yüzden de normal insan her ne kadar tehlikeli ölçüde yanıltıcı olsalar da bu yansıtmaları bilinçli hale getirme zorunluluğu hissetmez. Savaş psikolojisi bunu yeterince açıklamaktadır: Benim ülkenin yaptığı her şey iyidir, ötekilerin yaptığı her şey kötüdür. Tüm kötülüklerin merkezi, düşman hudutlarının birkaç mil gerisindedir. Birey de bu aynı ilkel psikolojiye sahip olduğundan, bu asırlık yansıtmaları bilinçli hale getirmek için edilen her teşebbüs sinir bozucu olarak hissedilir. Tabii ki insan başkalarıyla daha iyi ilişkiler kurmak ister; fakat sadece bizim beklentilerimize uygun yaşamaları şartıyla – bir başka deyişle bizim yansıtmalarımızı memnuniyetle taşımaları şartıyla. Yine de bu yansıtma- ların bilincine varırsak bu durum diğerleriyle olan ilişkilerimizde kolayca sorun yaratabilir; çünkü o zaman sevgi ve nefretin hafifleyerek akabileceği bir yanılsama köprüsü, ve diğerlerine bir şeyler öğretip onları geliştirme amacı güden sözde erdemleri basit ve tatmin edici şekilde kullanmanın bir yolu olmaz. Bu engellemenin sonucu olarak libido frenlenir ve bunun sonucunda da olumsuz yansıtma- ların giderek daha fazla bilincine varılır. O zaman da birey, sürekli ötekilere yüklediği ve hayatı boyunca kızdığı bütün kötülük ve şeytanlıkları kendisine yöneltmesi gerektiğiyle yüzleşir. Bu durumda hoş olmayan şey, bir taraftan eğer herkes bu şekilde davranırsa hayatın daha çekilebilir olacağı inancı, diğer yandan da bu ilkeyi kendine ciddi bir şekilde uygulamaya karşı gösterilen şiddetli dirençtir. Diğer herkes böyle yapsa dünya ne kadar güzel bir yer olurdu; ama bunu kendine yapmak – ne kadar dayanılmaz bir şey!

518 Nevrotik, nevrozu tarafından bu adımı atmaya *zorlanır*; ama normal insan zorlanmaz. Bunun yerine o psişik rahatsızlıklarını sosyal ve politik yollarla, savaş ve devrim gibi kitlesel psikozlar şeklinde dışa vurur. Kötü olan ne varsa üzerine yıkılabilecek bir düşmanın varlığı, vicdan için

büyük bir rahatlamaadır. Bu şekilde en azından tereddüt etmeden kimin kötü olduğunu söyleyebilirsiniz: Talihsizliklerinizin sebebinin dışarda olduğundan, kendi davranışlarınızdan kaynaklanmadığından emin olursunuz. Ancak öznel seviyedeki yorumlamanın kısmen hoş olmayan sonuçlarını kabul ettiğinizde içinde, başkalarında sizi kızdıran bütün kötü özelliklerin size ait olmasının imkansız olduğu kuşkusu uyanır. Bu şekilde büyük ahlakçılar, tutucu eğitmenler ve dünyayı geliştirenler de herkesten kötü olurdu. İyiyle kötü arasındaki yakınlık ve zıt çiftler arasındaki doğrudan ilişkiyle ilgili pek çok şey söylenebilir ama bu bizi ana fikrimizden çok uzaklaştırır.

519 Elbette öznel seviyede yorumlamada aşırıya kaçılmamalı. Bu basitçe, neyin alakalı neyin alakasız olduğunu anlamak için yapılan daha eleştirel bir inceleme. Bir nesnede dikkatimi çeken şey, pek tabii o nesnenin gerçek bir özelliği olabilir. Fakat ne kadar daha öznel ve daha duygusal olursa, bu özelliğin bir yansıtma olma ihtimali daha büyüktür. Burada önemli bir ayrım yapmamız gerekir: Nesnede gerçekten mevcut olan, yani onsuz yansıtmanın gerçekleşemeyeceği özellik ve bu özelliğin değeri, önemi ve enerjisi arasında. Bir özelliğin, gerçekte neredeyse hiç izinin bulunmadığı bir nesneye yansıtılması imkansız değildir (örneğin büyülü özelliklerin cansız nesnelere yansıtılması). Fakat karakter özelliklerinin ya da anlık davranışların yansıtılmasında durum farklıdır. Bu durumda nesnenin yansıtmaya el salladığı, hatta onu cezp ettiği de sıklıkla olur. Bu genellikle nesnenin kendisi söz konusu özelliğin bilincinde olmadığı durumlarda olur: Bu şekilde doğrudan yansıtmacının bilinçdışı üzerinde işler. Nesne, öznenin kendi üzerinde gerçekleştirdiği yansıtmadan habersiz olduğunda *bütün yansıtımaların karşı-yansıtmaya neden olması* gibi, aynı şekilde bir aktarım da, analistin farkında olmadığı ama yine de kendisinde mevcut olan bir içerik yansıttığında analistin

karşı-yansıtmasıyla karşılık bulur²⁶. O halde karşı-aktarım da, bazı bilinçdışı içeriklerin fark edilmesi için gereken daha iyi bir alaka kurmayı amaçlayıp amaçlamıyor olmasına bağlı olarak hastanın aktarımı kadar faydalı ve anlamlı ya da bir o kadar sorun olabilir. Aktarım gibi karşı aktarım da zorlanımlı, kuvvetli bir bağdır; çünkü nesneyle “mistik” ya da bilinçsiz bir özdeşleşme yaratır. Bu bilinçdışı bağlara karşı daima direnç vardır – eğer öznenin tutumu libidosunu zorla değil de kendi isteğiyle açığa çıkarmasına müsaade ediyorsa bilinçli dirençler; eğer libidosunun kendi isteği dışında açığa çıkarılması çok hoşuna gidiyorsa da bilinçdışı dirençler vardır. Bu sebeple aktarım ve karşı-aktarım, eğer içerikleri bilinçdışında kalıyorsa, kendi sonlarını getiren anormal ve tahammül edilemez ilişkiler yaratır.

520 Ama yansıtılan özelliğin bazı izlerinin nesnede görülebileceğini varsaysak bile yansıtmanın pratikte tamamen öznel bir önemi vardır ve öznde geri teper; çünkü nesnede mevcut bulunan özelliğin izine abartı bir önem verir.

521 Yansıtma, nesnede halihazırda bulunan bir özelliğe teka-bül ettiğinde, yansıtılan içerik de öznde bulunmaktadır ve burada nesne-imagonun bir parçasını oluşturur. Nesne-imagonun kendisi, nesnenin fiili algısından ayrı, psikolojik bir varlıktır; nesne-imago bütün algılardan bağımsız ama onlara dayanarak var olan bir imgedir²⁷ ve bu imgenin göreceli özerkliği, nesnenin asıl davranışıyla örtüştüğü süreçte bilinçdışında kalır. Bu nedenle imagonun özerkliği bilinçli zihin tarafından tanınmaz ve nesneye bilinçsizce yansıtılır – başka bir deyişle nesnenin özerkliğiyle lekelenir. Bu, özne karşısında nesneye zorlama bir gerçeklik bahşeder ve abartılı bir değer verir. Bu değer imagonun nesneye yansıtılmasından, nesneyle önsel bir özdeşleşmeden çıkar; bu-

26 Bkz. “Psychologie der Übertragung”, par. 364 vd., par. 383 vd.

27 Tamamlayıcı olmak adına imagonun sadece dışardan gelmediğini belirtmeliyim. İmagonun spesifik formu bunun yanı sıra *a priori* bir psikik eğilimden, yani arketipten de kaynaklanır.

nun sonucunda da dış nesne aynı zamanda iç nesne olur. Bu şekilde dış nesne, bilinçdışı aracılığıyla özne üzerinde doğrudan bir etki gösterebilir; çünkü dış nesnenin, imagoyla özdeşleşmesi sebebiyle öznenin psişik işleyişinde adeta doğrudan parmağı vardır. Sonuç olarak nesne, özne üzerinde “sihirli” bir güç kazanabilir. Bunun en güzel örnekleri, kendi psikelerini yaptıkları gibi çocuklarını da “ruhlarla” tedavi eden ilkel kabilelerde bulunabilir. Bu kabileler çocuklarına ya da nesneye, onların ruhlarına zarar verme ya da incitme korkusuyla hiçbir şey yapmaya cesaret edemezler. Bu yüzden çocuklar ergenliğe erişene kadar onlara mümkün olduğunca az eğitim verilir ve sonrasında aniden, genellikle korkunç olan (kabul töreni) gecikmiş bir eğitimden geçmeye zorlanırlar.

522 İmagonun özerkliğinin, nesnenin özerkliğiyle özdeşleşmesi sebebiyle bilinçdışında kaldığını söylemiştim. Buna göre nesnenin ölümü, çok önemli psikolojik etkiler yaratır; çünkü nesne tamamen yok olmaz ama soyut bir formda varlığını sürdürmeye devam eder. Durum gerçekten de tam olarak budur. Artık kendisine karşılık gelen herhangi bir nesnesi olmayan bilinçdışı imago, bir hayalet olur ve prensipte psişik fenomenden ayırt edilemeyen özne üzerinde etkili olur. Öznenin bilinçli içerikleri imagoya kanalize etmiş ve imagoyu nesneyle özdeşleştirmiş olan bilinçsiz yansımaları, kaybedilen nesneyi daha uzun süre yaşatır ve ilkel insanlarda olduğu gibi geçmişte ve günümüzdeki bütün insanların hayatlarında önemli bir pay alır. Bu fenomenler, bilinçdışındaki nesne-imgelerinin özerk varlıklarının önemli bir kanıtı olarak ortaya çıkar. Bilinçdışındadırlar çünkü nesneden asla bilinçli olarak ayırt edilmemişlerdir.

523 İnsanlığın kaydettiği her ilerleme, her kavramsal başarı kendi-farkındalığında kazanılan bir ilerlemeyle bağlantılıdır: İnsan kendini nesneden farklılaştırmış ve Doğayı kendisinden ayrı bir şey olarak görmüştür. Psikolojik tutumun her türlü yeniden yönelimi aynı yolu izlemek zorundadır:

Nesnenin öznel olan imagoyla özdeşleşmesi, imagoya kendisine ait olmayan ama fi tarihinden beri sahip olduğu bir önem verir. Bu özdeşlik, şeylerin orijinal durumudur. Ancak bu, özne için, ciddi bir uygunsuzluğa neden olmadığı sürece devam edebilecek ilkel bir koşuldur. Nesneye çok fazla değer yükleme, öznenin gelişimini etki altında bırakan şeylerin içinde en çok sorumluluğa sahip olanlardandır. Fazla değer verilmiş “büyülü” bir nesne, öznenin bilincini nesne tarafına yöneltir ve bireysel farklılaşmaya karşı yapılan her teşebbüsü engeller, ki bu da hiç şüphesiz imagonun nesneden ayrılmasıyla başlamak zorundadır. Dış faktörler “büyülü” bir şekilde psişik işleyişe müdahale ederse, kişinin bireysel farklılaşmasının yönü muhtemelen korunamaz. Nesnelere abartılı önem veren imagolardan kopmak, kişinin kendi gelişimi için acilen ihtiyaç duyduğu o bölünmüş enerjiyi geri getirir.

524 Ata figürlerini ve fetişlerini ellerinden alıp “ilaçlarının” nesnede değil, insan ruhunda bulunan psikolojik bir güç olduğuna ikna etmeye çalışmak ilkel insanlar için neyse, rüya figürlerini öznel seviyede yorumlamak da modern insan için odur. İlkel insan inanışa ters düşen bu varsayıma karşı haklı bir direnç göstermiştir; aynı şekilde modern insan da imago ve nesne arasındaki gelenekselleşmiş ve kutsal özdeşliğin sona ermesini rahatsız edici, hatta tehlikeli bulur. Bunun psikolojimiz üzerindeki sonuçları da güçlükle de olsa tasavvur edilebilir: Sayıp söveceğimiz, sorumlu tutacağımız, eğiteceğimiz, geliştireceğimiz ve cezalandıracağımız kimse olmayacaktır! Aksine, her konuda işe kendimizle başlamak zorunda kalacağızdır; başkalarından talep etmeyi alışkanlık haline getirdiğimiz şeyleri kendimizden başka talep edebileceğimiz kimse olmayacaktır. Hal böyle olunca, rüya-imagolarının öznel seviyede yorumlanmasının neden kolay olmadığı anlaşılabilir; çünkü şu ya da bu yönde bir tek-tarafılığa ve abartıya sebep olur.

525 Bu tamamen ahlaki zorlukların dışında bir de fikri engel-

ler vardır. Öznel seviyede yorumlamanın felsefi bir sorun olduğu ve bu prensibin uygulanmasının *Weltanschauung*'a²⁸ doğru gittiği, bu yüzden bilimselliğinin bittiği yönünde bazı itirazlar olmuştur. Psikolojinin felsefeye açılması beni şaşırtmaz; çünkü felsefeyi vurgulayan düşünce tarzı her şeyden önce psikoloji için de uygun bir çalışma alanı olan psişik bir etkinliği kapsar. Psikolojinin her zaman psikenin genelini kapsadığını düşünürüm ve bu, felsefe ve teolojinin yanı sıra pek çok başka şeyi de içerir; çünkü bütün felsefe ve dinlerin altında yatan, hakikat ve yanılgının hakemliğini de yapabilecek olan insan ruhunun gerçekleridir.

526 Sorunlarımızın şu ya da bu alanla ilgili olmasının psikolojimiz için çok fazla önemi yoktur. İlk iş olarak öncelikle pratik gereksinimlerle baş etmeliyiz. Eğer hastanın dünya görüşü psikolojik bir sorun haline geliyorsa, felsefenin psikolojiyle ilgili olup olmadığını düşünmeksizin onu tedavi etmeliyiz. Aynı şekilde bize kalırsa dini sorunlar da aslında psikolojik sorunlardır. Günümüzün tıbbi psikolojisinin genelinde bu sorunlardan uzak durulması gerektiği çok büyük bir kusurdur ve bu durum, akademik tıp dışındaki başka her yerde daha çok iyileşme şansı olan psikojenik nevrozun tedavisinde daha açıktır. Benim de bir doktor olmama ve it iti ısırılmaz prensibine dayanarak tıp mesleğini eleştirmem gerekmesine rağmen, doktorların her zaman psikiyatri sanatının en iyi muhafızları olmadığını itiraf etmek zorundayım. Tıp psikologlarının sanatlarını genellikle rutin bir şekilde, yani çalışmaları sırasında kendilerine telkin edilen şekilde uyguladıklarına şahit olmuş durumdayım. Tıp çalışmaları bir yandan akı, temellerine dair hiçbir doğru bilgiye sahip olmadan ezberlenen pek çok gerçekle doldurmayı; öte yandan da “düşünme, harekete geç!” prensibiyle elde edilmesi gereken pratik becerileri öğrenme-

28 Dünya görüşü. Hegel tarafından “ideoloji” olarak kullanılmıştır. İnsanların içinde bulundukları şartlara uyum sağlamakta kullandıkları düşünsel içerik. -çn.

yi içerir. Bu sebeptendir ki bütün işçilerin içinde *düşünme* faktörünü geliştirme şansını en az elde eden tıp insanıdır. Bu yüzden, bütün fikirlerimi takip etseler bile, fikirlerimi takip etmede psikolojik eğitimden geçmiş doktorların bile zorluk çekmesi şaşırtıcı değildir. Onlar reçeteler yazmak ve üzerlerinde kendilerinin bile düşünmediği yöntemleri mekanik bir şekilde uygulama alışkanlığı içindedirler. Bu eğilim, tıbbi psikoloji uygulamalarında hayal edilebilecek en kötü eğilimdir; çünkü otoriter teori ve tekniklerin etkilerine yapışır ve bağımsız düşüncenin gelişmesine engel olur. Fark ettim ki pratik tedavide çokça önemli olan öznel ve nesnel seviye, ben ve kendilik, işaret ve sembol, nedensellik ve sonuçsallık vb. gibi çok başlangıçtaki ayrımlar bile onların düşünme kapasitelerini zorluyor. Bu da eskimiş ve gözden geçirilmeye ihtiyacı olan görüşlere ısrarla bağlı kalmalarını açıklıyor. Bunun benim kişisel görüşüm olmadığı, bazı psikanalitik grupların tek-taraflılığı ve tutucu tekliğinden de anlaşılmaktadır. Herkes bu tutumun, fazla giderilmiş şüphelerin bir semptomu olduğunu bilir. Ama o halde psikolojik kriterleri kendine kim uygular?

527 Rüyaları çocukluk arzu-gidermeleri ya da çocukluğa ait bir güç arzusu olarak hizmet eden “düzenlemeler” olarak yorumlamak çok dar bir bakış açısıdır ve rüyaların asıl doğasının hakkını veremez. Rüya, psişik yapıdaki her unsur gibi psikenin bütününün bir ürünüdür. Dolayısıyla rüyada, insanlığın tamamı boyunca önemli olmuş her şeyin çıkmasını bekleyebiliriz. İnsan hayatının şu veya bu temel içgüdüyle sınırlı olmaması ama kendisini pek çok içgüdü, ihtiyaç, arzu ve fiziksel ve psişik durumun üstüne inşa etmesi gibi rüyalar da, bu açıklama her ne kadar basit görünürse görünsün, içlerindeki şu veya bu unsurla açıklanamaz. Böyle bir açıklamanın yanlış olacağından emin olabiliriz; çünkü hiçbir içgüdü teorisi ne insanın psikisini, o muazzam ve gizemli şeyi; ne de onun açıklayıcısı olan rüyayı anlamak için yeterli olmayacaktır. Rüyalara hakkını

vermek için, insan bilimlerinin her dalından emek verilerek bir araya getirilmiş yorumlayıcı bir ekipmana ihtiyacımız vardır.

- 528 Eleştirmenler beni bazen, her şeyi “felsefi” yönlerden açıklamak istediğim ve psikolojik görüşlerimin “metafiziksel”²⁹ olduğu inancıyla “felsefi” ve “teolojik” eğilimler göstermekle suçlamışlardır. Ancak ben sadece psikolojik gerçekleri örneklemek gibi özel bir amaçla bazı felsefi, dini ve tarihsel malzemeleri kullanıyorum. Örneğin eğer Tanrı-kavramını ya da aynı derecede metafiziksel bir enerji kavramını kullanırsam, bunlar baştan beri insan psikisinde bulunan imgeler olduğu için bunu yaparım. Ahlaki düzenin, Tanrı görüşünün ve dinlerin insanların kucağına dışarıdan, direkt cennetten düşmediğini; çünkü insanın bunları kısaca kendi içinde barındırdığını ve bu yüzden de bütün bunları kendisinin üretebileceğini tekrar tekrar vurgulamam gerektiğini görüyorum. Bu sebeple de bu aldanışları yok etmek için aydınlanmadan başka bir şeye gerek olmadığını düşünmek boştur. Ahlak ve Tanrı düzeni, insan ruhunun köklü alt katmanına aittir. Bu sebeple, aydınlanmanın parlak fikirleriyle körleşmemiş her dürüst psikoloji, bu gerçeklerle uzlaşmalıdır. Bunlar ironi ile örtbas edilip öldürülemez. Fizikte bir Tanrı imgesi olmadan da yapabiliriz; ama psikolojide Tanrı, tıpkı “duygu”, “içgüdü”, “anne” vb. gibi hesaba katılması gereken mutlak bir gerçektir. İnsanların “Tanrı” ve “Tanrı-imesi” arasında kavramsal bir ayırım yapamaması ve bu nedenle Tanrı-imesi hakkında konuşurken Tanrı hakkında konuşuyor ve “teolojik” açıklamalar yapıyor olması, nesne ve imagonun birbirine sonsuz şekilde bulaşmasından doğan bir hatadır. Tanrı-imesinin cisimleştirilmesini talep etmek bir bilim olarak psikolojinin işi değildir; ama gerçekler böyle olunca, bir Tanrı-imesinin varlığını dikkate almak durumundadır. Aynı şekilde iç-

29 Bununla arketip teorisini kastediyorlar. Ama biyolojideki “davranış kabı” kavramı da “metafizik” midir?

güdüyü de dikkate alır ama kendini “içgüdü”nün gerçekte ne olduğunu söyleyecek yetkinlikte görmez. İfade edilen psikolojik faktör herkes için açıktır ama bu faktörün kendi içinde ne olduğu açık değildir. Aynı şekilde Tanrı-imgesinin tam bir psikolojik gerçekler karmaşasına karşılık geldiği ve bu yüzden işleyebileceğimiz bir nicelik olduğu da açıktır; ama Tanrının kendi içinde ne olduğu, psikolojinin yapabileceklerinin dışında bir soru olarak kalır. Bu kadar basit gerçekleri tekrar etmek zorunda kalmaktan üzüntü duyuyorum.

529 Buraya kadar, genel hatlarıyla rüya psikolojisi hakkında söyleyeceğim her şeyi söyledim³⁰. Fazla detaya girmekten bilerek kaçındım; çünkü detaylar vaka çalışmalarına saklanmalı. Genel hatlara dair tartışmamız, bizi rüyalardan bahsederken kaçınılmaz olan daha büyük sorunlara götürdü. Haliyle rüya-analizi hakkında çok daha fazla şey söylenebilir; ama rüya-analizi genel olarak analitik tedavinin bir aracı olduğundan, bu ancak tam anlamıyla terapi konusuna gireceksem yapılabilir. Ancak terapinin kusursuz bir tanımını yapmak için sorunu farklı taraflardan ele alan bir dizi ön çalışma gerekir. Bazı yazarlar sadeleştirme konusunda birbirlerini geçseler ve bizi hastalığın bilinen “köklerinin” basit bir şekilde çıkarılabileceğine inandırmaya çalışsalar da bu sorun aşırı karmaşıktır. Sizleri bu tarz, bütün bu saçma taahhütlere karşı uyarmalıyım. Bunun yerine, analizin eğitime kattığı büyük sorunları kusursuz ve enikonu tartışan ciddi beyinler görmek isterim. Akademik psikologların dünyaya gelip laboratuvar deneyleriyle ilgili değil, insan psikesinin aslıyla ilgili şeyler duymak istemelerinin tam zamanı. Profesörlerin öğrencilerinin analitik psikolojiyle ilgili herhangi bir şey yapmalarına engel olması, analitik kavramların kullanımını yasaklaması ve bizim psikolojimizi, hiç de bilimsel olmayan şekil-

30 Oldukça sonra yazılmış sıradaki makalede birkaç ekleme daha mevcuttur.

lerde, “günlük deneyimleri” kullanmakla suçlamaları çok katlanılmaz davranışlar. Rüyaların bedensel uyarılardan kaynaklandığı ön yargısından kurtulabilirse genel olarak psikolojinin rüya çalışmalarından çok faydalar sağlayacağından eminim. Psikiyatride bu bedensel faktörlere fazla önem verilmesi, analitik işleyişler doğrudan aşılmadığı sürece psikopatolojinin hiç ilerleme kaydedememesinin en temel sebeplerinden biridir. “Zihinsel hastalıklar beynin hastalanmasıdır” dogması, 1870’lerdeki materyalizmin kalıntılarıdır. Bu bütün ilerlemeyi engelleyen bir önyargıdır ve bunu haklı çıkaran hiçbir şey de yoktur. Doğru olsa, yani zihinsel hastalıklar beynin hastalanması bile olsa bu, hastalığın psişik tarafını araştırmamak için bir sebep olamazdı. Ama önyargı daha en baştan bu yöndeki bütün teşebbüsleri engellemek ve yok etmek için kullanılmakta. Yine de bütün zihinsel hastalıkların beynin hastalanması olduğunun kanıtı, insanın düşünmesinin ve davranışlarının arkasında proteinin o ya da bu hücrede parçalanması ya da oluşması olduğunun kanıtlanmasından daha fazla desteklenemez. Bu tarz bir görüş bizi hemen şu materyalist haki-kate götürür: “İnsan ne yerse odur”. Bu şekilde düşünenler, zihinsel yaşamımızı beyin hücrelerinde gelişen yapımsal ya da yıkımsal süreçler olarak algırlarlar. Bu süreçlerin mecburen sentez ve parçalanmanın laboratuvar süreçleri olarak düşünülmesi gerekir – çünkü onları canlı süreçler olarak düşünmek, yaşam sürecini düşünemediğimiz sürece imkansızdır. Ama materyalist görüşün geçerli olduğu iddia edilseydi, hücre süreçleriyle ilgili bu şekilde düşünmemiz gerekirdi. O durumda zaten materyalizmin ötesine geçmiş olurduk; çünkü yaşam asla maddenin bir işlevi olarak değil, enerji ve maddenin tabi olduğu kendi kendine ve kendi için var olan bir süreç olarak düşünülebilir. Maddenin bir işlevi olarak yaşam, kendiliğinden oluşum gerçekleştiğini varsayar; bunun kanıtlanması için de çok uzun süre beklememiz gerekecek. Psikeyi beyin-süreci olarak anladığımıza

dair, asla kanıtlanamayacak materyalist ve tek taraflı bir bakışla genel olarak hayatı anladığımıza dair olduğundan daha fazla bir kanıtımız yok; ancak öyle olduğunu düşünmeye teşebbüs etmek bile başlı başına delilik ve ne zaman ciddiye alınsa deliliğe neden olmakta. Bunun aksine, psişik süreci organik hücre-süreci olarak değil, psişik açıdan ele almalıyız. Hücre-süreçleri dirimsel yönden açıklandığında insanlar “metafiziksel şekiller” konusunda ne kadar öfkelenebilseler de, fiziksel hipotezleri “bilimsel” olarak görmeye devam ederler; ki bu da başka bir saçmalıktır ama materyalist önyargılara uyar ve her bir saçmalık, psişik olanı fiziksele çeviriyorsa, bilimsel açıdan kutsal olur. Umalım da bu kökleşmiş ve düşüncesiz materyalizmin çağdışı kalıntılarının, bilim insanlarımızın akıllarından silineceği gün çok uzakta olmasın.

2

RÜYALARIN DOĞASI ÜZERİNE³¹

530 Denenmiş yöntemlerin kurallarına, doğrulanabilir deneylere ve mantıklı bir şekilde açıklanabilir gerçeklere dayanmaksızın en karışık sorunlarla uğraşmaları sebebiyle tıbbi psikoloji, diğer bilimsel disiplinlerin tümünden farklıdır. Bunların aksine bir yığın değişken ve mantıksız olaylarla karşı karşıyadır; çünkü psike, belki de bilimsel aklın şu ana kadar mücadele etmek zorunda kaldığı en şaşırtıcı ve ulaşılması en güç fenomendir. Bütün psişik fenomenlerin bir şekilde nedensel olarak bağımlı olduğunu varsaymamız gerekse de, bu noktada nedenselliğin en son analizdeki gibi istatistiksel bir gerçek olduğunu hatırlamak faydalı olacaktır. Bu yüzden belki de bir şeyler keşfetmek amacıyla her vakaya nedenselliğini araştırarak yaklaşırsak da, bazı durumlarda mantıksızlıkların olduğunu da kabul etmeliyiz. O zaman bile, klasik ayrımlardan en az birini, özellikle de *causa efficiens* ve *cause finalis* arasındakini akılda tutmak iyi olur. Psikolojik konularda “bu neden oluyor?” sorusu, sonuç

31 [İlk olarak şöyle yayımlanmıştır: “Vom Wesen der Traume”, *Ciba-Zeitschrift* (Basel), IX, 99 (Temmuz, 1945). Über psychische Energetik und das Wesen der Traume (Psychologische Abhandlungen, II; Zürich, 1948) içinde yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiştir – EDITÖRLER.]

üretim konusunda “bu hangi amaçla oluyor?” sorusundan daha iyi değildir.

531 Tıbbi psikolojinin pek çok bilmecesi arasında bir problem-çocuk vardır: Rüya. Rühayı tıbbi yönleriyle özel olarak, yani patolojik durumların teşhis ve kestirimi için incelemek ilginç olduğu kadar zor da bir görev olurdu. Aslında rüya hem sağlık hem hastalıkla ilgilidir ve bilinçdışından kaynaklanması sebebiyle eşikaltı bir sürü algıdan yararlandığı için bazen öğrenmeye fazlasıyla değerli şeyler üretir. Rüyalar benim için, genellikle organik ve psikojen semptomları birbirinden ayırarak teşhis koymanın zor olduğu durumlarda faydalı olmuştur. Teşhis için de bazı rüyalar önemlidir³². Ancak bu alanda, vaka tarihçelerinin kayıtları gibi önemli ön çalışmalar halen eksik. Psikoloji eğitimi almış doktorlar, daha sonra baş gösterebilecek ciddi bir hastalık ya da ölümcül bir durumla ilgisi olabilecek – başka bir deyişle kaydın başında öngörülemeyecek olaylarla – malzemeyi muhafaza etmek için rüyaların kayıtlarını sistematik bir şekilde henüz tutmuyorlar. Rüyaları araştırmak başlı başına bir meslektir ve rüyalarla ilgili yapılacak detaylı bir çalışma, pek çok çalışanın işbirliğini gerektirir. Bu yüzden bu kısa değerlendirmede rüya psikolojisi ve yorumlamasının ana hatlarını öyle bir şekilde ele almayı tercih ettim ki bu alanda hiç tecrübe sahibi olmayanlar sorunla ve araştırma yöntemiyle ilgili fikir sahibi olabilsinler. Konuya aşina olan biri temel bilgilerin, hâlâ daha tecrübenin yerini tutamayan vaka tarihçelerinden daha önemli olduğu konusunda hem fikir olacaktır.

532 Rüya, uyanık durumdayken hatırlanabilecek kadar bilinçli, istemsiz psişik bir etkinliktir. Bütün psişik fenomenler arasında belki de en çok “mantıksız” unsur taşıyan, rüyadır. Bilincin diğer içeriklerindeki değer hiyerarşisi ve mantıksal tutarlılık rüyada en alt seviyede gibidir ve bu sebeple

32 Bkz. “Die praktische Verwendbarkeit der Traumanalyse”, par. 343 vd.

de rüya daha az şeffaf ve daha az anlaşılabilir durumdadır. Mantıksal, ahlaki ve estetik açılardan bütünüyle tatmin edici olan rüyalar, istisnai rüyalarlardır. Genellikle rüya mantıksızlık, tartışmaya açık bir ahlak, çirkin bir şekil, absürtlük ve saçmalık gibi pek çok “kötü özellik” taşıyan tuhaf ve rahatsız edici bir üründür. Bu yüzden insanlar onları memnuniyetle aptal, anlamsız ve değersiz olarak görüp reddederler.

533 Rüyanın her yorumu, rüyanın bazı içeriklerinin psikolojik bir açıklamasıdır. Bunun tehlikesi yok değildir; çünkü rüya sahibi, çoğu insan gibi, bazı önemli yorumlar karşısında şaşırtıcı bir duyarlılık gösterir; hem de sadece yanlış yorumlar karşısında değil, doğru olduklarında da; hatta doğru olduklarında daha da çok. Bazı çok özel durumlar dışında rüyayı rüya sahibinin işbirliği olmadan yorumlamak mümkün olmadığından, onun öz-saygısını gereksiz yere yıkmamak için sıradışı bir incelik göstermek gerekir. Örneğin bir hasta bir dizi edepsiz rüya anlatıp “*ben* neden böyle iğrenç rüyalar görüyorum?” diye sorduğunda ne söylemeli? Bu tarz bir soruya hiç cevap vermemek en iyisidir; çünkü cevap vermek, özellikle de yeni başlayanlar için çok zordur ve kişi o gibi şartlarda, her şeyin ötesinde cevabın ne olduğunu bildiğinde görgüsüz şeyler söylemeye meyillidir. Rüyayı anlamak o kadar zordur ki, birisi bana bir rüya anlatıp arkasından fikrimi sorduğunda öncelikle kendime “bu rüyanın ne anlama geldiğiyle ilgili hiçbir fikrim yok” demeyi bir kural haline getirdim. Bunu dedikten sonra artık rüyayı incelemeye başlayabiliyorum.

534 Burada okur elbette şunu soracaktır: “– Rüyaların anlamı olduğunu ve bu anlamın çözülebileceğini varsaysak bile – rüyanın anlamını her vakada aramaya değer mi?”

535 Bir hayvanın omurgalı olduğunu, omurgasını ortaya serek kanıtlayabiliriz; ama bir rüyanın içsel ve anlamlı yapısı nasıl çıplak bir şekilde ortaya serilir? Kabus gibi, meşhur

“tipik” rüyalar dışında rüyaların hiçbir belirli yasa ya da düzenli davranış biçimleri izlemediği açıktır. Kaygı rüyalarına sık rastlanır ama bunların da kesinlikle kuralları yoktur. Ayrıca uçmak, merdivene ya da dağa çıkmak, birkaç parça kıyafetle dışarı çıkmak, dış sallanması, insan kalabalığı, oteller, tren istasyonları, trenler, uçaklar, otomobiller, korkunç hayvanlar (yılanlar) gibi herkesin bildiği tipik rüya-motifleri vardır. Bu motifler çok yaygındır ama rüyanın oluşurken belirli bir sistem izlediğini doğrulamak için yeterli değildir.

536 Bazı insanlar, sürekli tekrar eden rüyalar görürler. Bu özellikle gençlik yıllarında olur ama tekrarlar on yıllar boyunca devam edebilir. Bunlar, insanı “kesin bir anlamı olması gerektiğine” inandıran etkileyici rüyalarlardır. Her ne kadar en tedbirli görüşü de benimsemiş olsak, zaman zaman rüyanın görülmesine sebep olan psişik bir durumun ortaya çıktığı varsayımını görmezden gelirsek bu duygu haklıdır. Ancak “psişik durum”, formüle edilebilse, kati bir *anlamla* özdeş olur – elbette tüm rüyaların sebebinin mide rahatsızlığı, sırt üstü yatma vb. durumlardan kaynaklandığı hipotezine inatla sarılmamak koşuluyla. Bu tarz rüyalar gerçekten de kişiyi, rüyanın nedenlerini düşünmeye zorlar. Aynısı, daha uzun süren rüyalarda kendini tekrarlayan sözde tipik-motifler için de geçerlidir. Burada da yine bu rüyaların bir anlamı olduğunu düşünmemek zordur.

537 Peki, rüyalardan nasıl mantıklı bir anlam çıkarırız ve yorumun doğru olduğunu nasıl teyit ederiz? – Bilimsel olmayan – bir yöntem, bir rüya-kitabı vasıtasıyla rüyalardan gelecekte olacakları tahmin etmek ve daha sonra olan olaylarla yorumu doğrulamaktır; elbette rüyaların anlamının geleceğe dair önseziler yansıttığını varsayarsak.

538 Rüyanın anlamını doğrudan elde etmek için bir başka yol da geçmişe dönmek ve rüyalarda ortaya çıkan belirli motiflerden yola çıkarak, daha önceki deneyimleri yeniden kur-

gulamaktır. Bu sınırlı ölçüde mümkündür ama yaşanmış olsa da rüya sahibinin bilinçdışında kalmış ya da hiçbir koşulda ifşa olmasını istemeyeceği bir şeyler keşfettiğimizde kesinlikle çok faydalı olur. Eğer bunların ikisi de yoksa, o halde basitçe rüyada belirmesi (a) kimse tarafından sorun edilmemiş ve (b) anlamlı rüya işlevi açısından tamamen alakasız anı-imgeleriyle uğraşıyoruz demektir; çünkü rüya sahibi pek tabii bilgiyi bilinçli bir şekilde de vermiş olabilir. Ne yazık ki bu durum, rüyanın anlamını doğrudan çözümlemenin muhtemel yollarını tıkamaktadır.

539 Rühayı doğru yorumlamaya başlamak, Freud'un elde ettiği büyük bir başarıdır. Her şeyden öte Freud, rüya sahibi olmadan bir yorum yapılamayacağını farkına varmıştır. Bir rüya-anlatısını meydana getiren kelimelerin sadece *bir* değil, pek çok anlamı vardır. Örneğin birisi rüyasında bir masa görürse, "masa" kelimesi ne kadar açık olsa da rüya sahibinin gördüğü "masa"nın neye delalet ettiğini hâlâ bilemeyiz. Çünkü o "masa"nın, babasının rüya sahibine daha fazla maddi destek sağlamayı reddettiği ve beş para etmediği için onu evden kovduğunda oturduğu masa olduğunu bilmiyoruzdur. Bu masanın cilalı yüzeyi, gece rüyalarında yaptığı gibi gündüz, yani bilinci açık olduğunda da ona içler acısı değersizliğinin bir sembolü olarak bakmakta. Rüya sahibinin "masa" dediğinde anladığı şey bu. Bu sebeple de, kelimelerin farklı anlamlarını asıl ve ikna edici olanlarla sınırlandırabilmek için rüya sahibinin yardımına ihtiyacımız vardır. Masanın rüya sahibinin yaşamında küçük düşürücü bir döneme işaret ettiğinden, o an orada olmayan biri şüphe duyabilir; ama rüya sahibi duymaz, ben de öyle. Besbelli ki rüya-yorumlama her şeyden önce sadece iki kişi için doğrudan geçerliliği olan bir deneyimdir.

540 Yani o zaman rüyadaki "masa"nın, ifade ettiği her şeyle birlikte o vahim masa olduğunu saptarsak, rüyayı açıklamasak da en azından "masa" kelimesinin içine oturtulduğu öznel bağlamı tespit etmiş oluruz.

541 Bu sonuca rüya sahibinin kendi çağrışımlarını metodik bir şekilde sorgulayarak vardık. Freud'un rüya-içeriklerini dayandırdığı diğer şeyleri reddetmek zorundayım; çünkü onlar, rüyaların "bastırılmış arzuların" giderilmesi olduğuna dair o önyargılı fikrin fazlasıyla etkisinde kalmıştır. Bu tarz rüyalar vardır; ancak bunlar, bütün rüyaların bilinçli psişik yaşantımızdaki düşünceler değil de, arzu-giderme olduğunu kesinlikle kanıtlamaz. Rüyanın temelinde yatan bilinç-dışı süreçlerin, form ve içerik olarak bilinçli süreçlerden daha sınırlı ve tek taraflı olduğu varsayımının temeli yoktur. Bundan ziyade, bilinçli süreçlerin bilindik kategorilerle sınırlı olabileceği düşünülebilir; çünkü bilinçli süreçler genellikle bilinçli yaşam tarzının düzen ve monotonluğunu yansıtır.

542 Bu sonuçlara dayanarak ve rüyaların anlamını belirlemek adına "bağlamı çıkarmak" diye bir yöntem geliştirdim. Buna göre rüyada göze çarpan her unsurun rüya sahibi için ifade ettiği anlam, rüya sahibinin kendisinin kurduğu çağrışımlarla belirlenir. Bu yüzden bu konuda da, zor bir metnin şifresini çözerken yapacağım gibi ilerlerim. Bu yöntem her zaman hemen anlaşılabilir sonuçlar vermez; çoğunlukla ilk başta ortaya çıkan tek şey, önemli gibi görünen bir ipucudur. Bir örnek vermek gerekirse: Bir keresinde anamnezinde "iyi" bir ailenin kızıyla mutlu bir nişanlılık geçirdiğini belirten genç bir adamla çalışıyordum. Nişanlısını rüyalarında çoğunlukla hoş olmayan kılıklarda görüyordu. Bağlam gösterdi ki rüya sahibinin bilinçdışı, nişanlısını bir başka kaynaktan gelen bir sürü skandal hikayeye bağdaştırıyordu – onun ve doğal olarak benim de anlayamadığım bir kaynak. Ancak bu kombinasyonların sürekli tekrar edilmesinden, bilinci direnç gösterse de nişanlısını bu belirsiz durumlarda gösteren bilinçdışı bir eğilimi olduğu sonucuna vardım. Bana eğer doğruysa, bunun bir felaket olacağını söyledi. Nişanından kısa bir süre sonra akut nevrozu baş göstermişti. Bu her ne kadar düşünmeye tahammül ede-

mediği bir şey olsa da nişanlısıyla ilgili bu şüpheli durum bana o kadar önemli geldi ki ona bazı araştırmalar başlatmasını tavsiye ettim. Bu araştırmalar, şüphelerin haklı olduğunu ortaya çıkardı; nahoş keşif hastayı öldürmedi ama aksine kendisinin ve nişanlısının nevrozunu iyileştirdi. Yani “bağlamı çıkarmak” “akla gelmez” bir anlam ve dolayısıyla saçma bir yorumla sonuçlansa da, akabinde açığa çıkan gerçekler ışığında doğruluğu kanıtlanmış oldu.

543 Bağlamanın incelenmesi hiç şüphesiz sadece hazırlık niteliğinde olabilecek basit ve neredeyse mekanik bir çalışmadır; ancak bunun akabinde okunabilir bir metin üretmek (mesela rüyanın gerçek anlamını) zor bir iştir. Psikolojik empati, işbirliği yapma yeteneği, sezgi, dünyaya ve insanlara dair bilgi ve her şeyin ötesinde belirli ölçüde bir “intelligence du coeur” [duygusal zeka] sahibi olmaya olduğu kadar geniş çapta bir anlayışa da dayanan özel bir “kurnazlık” gerektirir. Sonuncusu da dahil olmak üzere bütün bu varsayılan niteliklerin, genel olarak tıbbi teşhis için değeri büyüktür. Rüyaları anlamak için altıncı hisse gerek yoktur ama küçük ve adi rüya kitaplarında yer alan ya da varsayılan nosyonların etkisi altında, değişmeden gelişen rutin tariflerden fazlasına ihtiyaç vardır. Rüya-motiflerini basmakalıp şekillerde yorumlamaktan kaçınılmalıdır; doğru olduğu anlaşılan tek yorum, bağlamanın dikkatle incelenmesi sonucu elde edilen yorumdur. Kişi bu konularda fazlaca tecrübeli olsa bile her rüyadan önce bilmediğini kabul etmeli ve bütün yerleşik fikirleri bir kenara koyarak tamamen beklenmedik şeylere hazır olmalıdır.

544 Rüyalar bilincin belirli bir tutumudur ve kesin psişik bir durumla ilgilidir ama kökenleri, bilinçli zihnin en derin ve karanlık yerlerinde yatar. Daha tanımlayıcı bir terim olması için biz bu bilinmeyen altyapıya bilinçdışı diyoruz. Bilinçdışının yapısının ne olduğunu bilmiyoruz ama özelliklerine bakarak bilinçdışı psikenin doğasıyla ilgili bazı sonuçlara varabileceğimiz etkiler gözlemliyoruz. Rüyalar

bilinçdışı psikenin en yaygın ve en normal ifade şekli olduğu için, araştırma için de bir yığın malzeme veriyorlar.

545 Çoğu rüyanın anlamı bilinçli zihnin eğilimleriyle uyum içinde olmadığından ve ciddi sapmalar gösterdiğinden, bilinçdışının, yani rüyaların yatağının bağımsız bir özelliği olduğunu varsaymamız gerekir. Ben buna bilinçdışının özerkliği diyorum. Rüya bizim irademize uymamakla kalmaz, bilinçli arzularımıza da sıklıkla açık bir zıtlık oluşturur. Zıtlığın her zaman belirgin olması gerekmez; bazen rüya bilinçli tutumdan sadece biraz sapma gösterir ve çok küçük değişiklikler yapar; ara sıra bilinçli içerik ve eğilimlerle örtüşebilir bile. Bu davranışı bir formülle ifade etmek istediğimde, *dengeleme* kavramı bana tek uygun olan gibi geldi; çünkü sadece o, rüyanın bütün farklı davranış şekillerini özetleme yetisine sahip. Dengeleme, *tamamlamadan* tamamen ayrı tutulmalıdır. Tamamlayıcı kavramı çok dar ve çok sınırlayıcıdır; rüyaların işlevini açıklamak için yeterli gelmez, çünkü iki şeyin birbirini az çok mekanik bir şekilde tamamladığı bir ilişki tasarlar³³. Öte yandan dengeleme, terimin de ifade ettiği gibi, bir ayarlama ya da düzeltme yapmak amacıyla farklı veri ve bakış açılarını denkleştirmek ve karşılaştırmaktır.

546 Bu bağlamda üç ihtimal vardır. Hayattaki duruma karşı bilinçli tutum büyük ölçüde tek taraflıysa, o zaman rüya zıt tarafa geçer. Eğer bilinç “ortaya” yakın bir yerlerdeyse, rüya farklılıklardan memnundur. Eğer bilinçli tutum “doğruysa” (yeterliyse), o zaman rüya, özerkliğini kaybetmeden bu eğilimle örtüşür ve bunu vurgular. Bir hastanın bilinçli durumunu nasıl değerlendireceğimizi bilemeyeceğimiz için, rüya sahibini sorgulamadan rüya-yorumlamak haliyle imkansızdır. Ama bilinçli durumu bilsek bile bilinçdışının tutumuyla ilgili hiçbir şey bilmeyiz. Bilinçdışı, rüyaların olduğu kadar psikojenik semptomların da yatağı oldu-

33 Bu, *tamamlayıcılık* prensibini inkar etmek demek değildir. “Dengeleme”, bu kavramın psikoloji açısından düzeltilmesidir.

ğundan, bilinçdışının tutumumun ne olduğu sorusunun pratikte önemi büyüktür. Bilinçdışı, benim ve benim yakınımda olanların, davranışlarımın doğru olduğunu düşünüp düşünmediğini umursamaksızın, “başka bir zihin” olabilir. Bu, özellikle de bir nevroz vakasında, aldırmaçlık değildir; çünkü bilinçdışı genellikle ciddi sorunlar yaratan “yanlışlık” ile veya nevrotik semptomlar uyandırarak hoş karşılanmayan kargaşalar doğurma yeteneğine sahiptir. Bu kargaşalar, bilinç ve bilinçdışı arasında uyum olmamasından kaynaklanır. “Normal olarak” bu tarz bir uyumun olması gerektiğini söyleyebiliriz. Ancak çoğu zaman olmadığı bir gerçektir ve ciddi kaza ve hastalıklardan tutun da zararsız dil sürçmelerine kadar pek çok psikojen talihsizliğin sebebi de bu uyumsuzluktur. Bu ilişkilere dair bildiklerimizi Freud’un çalışmalarına borçluyuz³⁴.

547 Vakaların çok büyük bir çoğunluğunda dengeleme, normal psikolojik bir denge kurmayı hedeflese ve psişik sistemin bir tür kendini-düzenlemesi gibi görünse de, bazı durumlarda ve vakalarda (örneğin gizli psikozda) dengelemenin, yıkıcı-eğilimlerin baskın olması sebebiyle öldürücü sonuçlar getirebileceği unutulmamalıdır. Sonuç intihar ya da kalıtsal bozuklukları olan bireylerin yaşam-yapısında genetik olarak önceden belirlenmiş başka bir anormal harekettir.

548 Nevrozun tedavisinde bizim görevimiz bilinç ve bilinçdışı arasında tekrar yakın bir ilişki kurmaktır. Bildiğimiz gibi bu, farklı şekillerde yapılabilir: “Doğal bir hayat yaşamaktan”, ikna edici düşünme ve iradeyi kuvvetlendirmeden tutun da bilinçdışının incelenmesine kadar.

549 Daha basit yöntemler çok fazla başarısızlığa uğradığı ve doktor hastayı tedavi etmeye nasıl devam edeceğini bilmediği için rüyanın dengeleyici özelliği iyi bir destek sağlamaktadır. Asklepios’un tapınaklarında görülen ku-

34 *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*.

luçka-rüyaları gibi³⁵, modern insanların gördüğü rüyaların doğru iyileşme yöntemleri gösterdiğini söylemek istemiyorum ama hastanın durumunu hastalık için çok yararlı olacak şekilde aydınlatırlar. Hastaya anılar, içgörüler, deneyimler getirirler; kişilikte uyku halinde olan özellikleri uyandırır ve ilişkilerindeki bilinçdışı unsurları açığa çıkarırlar. Dolayısıyla nitelikli bir destekle rüyalar üzerine uzun süre çalışma zahmetine giren kişinin zenginleşmediği ve zihinsel ufkunun gelişmediği nadiren görülür. Rüyaların metodik analizi, sadece dengeleyici davranışları sayesinde yeni bakış açıları ve korkulan çıkmazın üstesinden gelmek için yeni yollar açığa çıkmasını sağlar.

550 “Dengeleme” terimi, rüyaların işleviyle ilgili bize doğal olarak çok genel bir fikir verir. Ama uzun ve zor tedavilerde olduğu gibi yüzlere varan bir dizi rüya gözlemleyen analist, tek bir rüyada dengelemenin arkasında gizli kalmış bir fenomen görmeye başlayacaktır. Bu fenomen, kişiliğin kendisinde yer alan gelişime yönelik bir süreçtir. İlk başta her dengeleme, tek-taraflılığın düzenlenmesi ya da bozulmuş dengenin eşitlenmesi gibi görünür; ama daha derin içgörü ve deneyimle bu ayrı dengeleme eylemleri bir tür plan içine girer. Birbirlerine tutunmuş ve ortak bir amaca yönelik gibidirler; böylece uzun bir rüya-dizisi hiçbir anlamı olmayan tutarsız ve ayrı olaylar yumağı olarak görülmez; planlı ve düzenli bir gelişim süreci içinde yer alan ardışık basamaklara benzerler. Uzun bir rüya-dizisi sembolizmiyle kendini rastgele ifade eden bu bilinçdışı süreci ben bireyleşme süreci olarak adlandırıyorum.

551 Bu noktada açıklayıcı örneklerle, rüya psikolojisi tartışmasının başka bir yerinde olduğundan daha fazla ihtiyaç duyulacaktır. Ne yazık ki teknik sebeplerden ötürü bu imkansızdır. Bu yüzden okurlarımı, bireyleşme sürecine özel atıflarda bulunarak rüya-dizilerinin yapısıyla ilgili araştır-

35 [Bkz. Meier, *Antike Inkubation und moderne Psychotherapie* – EDITÖRLER.]

malar içeren *Psikoloji ve Simya* adlı kitabıma yönlendirmeliyim.

- 552** Analitik yöntemin dışında kaydedilen uzun rüya-dizilerinin bireyleşmeyi hedefleyen bir gelişim sergileyip sergilemediği sorusu, gerekli malzeme eksikliği sebebiyle yanıtsız kalmaktadır. Analitik yöntem, özellikle de sistematik bir rüya analizi içerdiğinde, Stanley Hall'un çok yerinde ifade ettiği gibi "hızlandırılmış bir olgunlaşma sürecidir". Bu yüzden de bireyleşme sürecine eşlik eden motiflerin en çok ve ağırlıklı olarak analiz sırasında kaydedilen rüya-dizilerinde görülmesi muhtemeldir; "ekstra-analitik" rüya-dizilerinde daha büyük zaman aralıklarıyla ortaya çıkarlar.
- 553** Daha önce rüya yorumunun pek çok şeyin yanı sıra özel bilgi gerektirdiğini söylemiştim. Psikolojiye dair biraz bilgisi ve hayata dair tecrübesi olan zeki bir insanın biraz pratikle rüya-dengelemeyi doğru şekilde tespit edebileceğine inansam da; biraz mitoloji ve folklor bilgisi olmayan, ilk insanların ve karşılaştırmalı dinlerin psikolojisini anlamayan birinin, bildiğimiz kadarıyla psikolojik dengelemenin tabanında yatan bireyleşme sürecinin özünü kavramasının imkansız olacağını düşünüyorum.
- 554** Bütün rüyalar eşit öneme sahip değildir. İlk insanlar bile "küçük" ve "büyük", ya da "önemli" ve "önemsiz" rüyaları birbirinden ayırırlar. Daha yakından bakıldığında "küçük" rüyalar, öznel ve kişisel alandan gelen gece fantezisi fragmanlarıdır ve anlamları, günlük olaylarla sınırlıdır. Bu sebeple bu tarz rüyalar hemen unutulur; çünkü bunların geçerlilikleri, psişik dengenin günlük olarak değişmesiyle sınırlıdır. Öte yandan önemli rüyalar ömür boyu hatırlanır ve çoğunlukla psişik deneyimin hazine dairesinin en değerli mücevherleridirler. Karşılaştığım kaç tane insan ilk toplantıda kendini "bir keresinde bir rüya görmüştüm!" demekten alıkoyamamıştır. Bazen bu hatırlayabildikleri ilk rüyadır ve üç-beş yaşları arasında olmuştur. Bu tarz pek

çok rüya inceledim ve bunların içinde, onları diğerlerinden farklı kılan bir özellik keşfettim: Bunlar, insanlığın zihin tarihinde de karşılaştığımız sembolik imgeler içeriyorlar. Rüya sahibinin bu tarz bir paralelliğin varlığına dair bir şey bilmesi gerekmediğini söylemekte fayda var. Bu özellik, benim arketip olarak tanımladığım mitolojik motif ve mitolojilere rastladığımız bireyleşme süreci rüyalarının bir özelliğidir. Bunlar sadece her zaman ve her yerde değil, ayrıca bireysel rüyalarda, fantezilerde, düşlerde ve hayali düşüncelerde de oluşan belirli imge şekil ve grupları olarak anlaşılmalıdır. Bunların bireysel vaka malzemelerinde ve evrensel olarak sık sık görülmeleri, insan psikesinin eşsiz ve kısmen kişisel olduğunu, geri kalanının ise ortak ve nesnel olduğunu kanıtlamaktadır³⁶.

555 O halde bir yandan *kişisel*, bir yandan da daha derinde yer alan ve kişisel bilinçdışından daha fazla bilinçten ayrılmış *ortak* bir bilinçdışından bahsediyoruz. “Büyük” ya da “anlamlı” rüyalar bu daha derin seviyeden çıkar. Önemlerini – bıraktıkları öznel izlenimlerden başka – genellikle şiirsel bir gücü ve güzelliği olan estetik şekilleriyle açık ederler. Bu rüyalar çoğunlukla hayatın önemli aşamalarında, gençlikte, ergenlikte, orta yaşın başlangıcında (otuz altıdan kırka kadar) ve ölümle yüzleşildiğinde ortaya çıkar. Bunları yorumlamak oldukça zordur; çünkü rüya sahibinin katkıda bulunabileceği malzeme çok yetersizdir. Bunun sebebi bu arketipsel ürünlerin artık kişisel deneyimlerle değil, asıl önemi kişisel deneyim ve onun bağlantılarından ziyade iç anlamlarında yatan genel fikirlerle ilgili olmasıdır. Örneğin genç bir adam rüyasında *bir yeraltı mahzeninde altın bir kaseyi koruyan büyük bir yılan* görmüş. Elbette bir keresinde bir hayvanat bahçesinde kocaman bir yılan görmüşlüğü varmış ama bunun ötesinde, peri masallarından hatırladıklarının dışında bu tarz bir rüyaya sebep olabilecek hiçbir şey söyleyemedi. Bu tatmin edici olmayan bağlama baka-

36 Bkz. *Zwei Schriften über Analytische Psychologie*, I, bölüm V-VII.

rak, çok kuvvetli bir etki yaratan bu rüyanın pek bir anlamı olamaz. Böyle bir durumda yılan veya ejderhayla hazine ve mağara kombinasyonunun, kahramanın hayatındaki bir sıkıntıyı temsil ettiği mitolojik hikayeye başvurmak zorundayız. O zaman ortak bir duyguyla, aslında kişisel bir deneyim olmayan ama ikinci derecede bir deneyim haline gelen duygu dolu tipik bir durumla karşı karşıya olduğumuzu anlarız. Bu aslında öznel olarak göz ardı edildiği için rüya sahibinin bilincine nesnel olarak baskı yapan, insanoğlunun evrensel bir problemidir³⁷.

556 Orta yaşlı bir adam kendini hâlâ genç hisseder; yaşlılık ve ölüm ona çok uzaktır. Otuz altı yaşlarına geldiğinde ne anlama geldiğinin bilincinde olmadan hayatın zirvesini geçer. Eğer kişiliği ve doğası gereği aşırı bilinçdışını tolere edemeyen bir insansa, bu anın anlamı belki de arketipsel bir rüya şeklinde ona baskı yapacaktır. Rüyayı dikkatle ele alınmış bağlamı çerçevesinde anlamaya çalışması nafile olacaktır; çünkü bu anlam kendini garip ve rüya sahibinin aşına olmadığı mitolojik şekillerde ifade edecektir. Rüya ortak figürler kullanır çünkü kişisel dengeyi rahatsız eden bir şeyi değil, bitmek bilmeden tekrarlayan ebedi bir insan sorununu ifade etmek zorundadır.

557 Bireyin yaşamındaki bütün bu anlar, yani insan kaderinin evrensel yasalarının amaçlara, beklentilere ve kişisel bilinç fikirlerine zorla girdiği anlar, bireyleşme sürecindeki uzun yolun üzerindeki duraklardır. Aslına bakılırsa bu süreç, bütün insanlığın kendiliğinden farkına varmaktır. Ben-bilinçli kişilik insanın bütününün sadece bir parçasıdır ve hayatı, henüz bütün hayatını temsil etmiyordur. Kişi “ben” oldukça, kendini parçası olduğu ortak insandan o kadar koparır; hatta ona zıt düştüğünü bile görür. Ama yaşayan her şey bütünlük peşinde olduğu için, bilinçli hayatımızın

37 Bkz. Bana ve C. Kerényi'ye ait *Essays on* (ya da *Introduction to*) *a Science of Mythology* adlı çalışma.[Ayrıca, bana ait olan *Symbole der Wandlung*, par.572 vd., par. 577 vd.]

o malum tek taraflılığı sürekli olarak düzeltilir ve bilinçle bilinçdışını birleştirmeyi ya da daha doğrusu beni daha geniş bir kişiliğe yedirmeyi amaçlayan, içimizdeki o evrensel insanoğlu tarafından dengelenir.

558 “Büyük” rüyaların anlamını öğrenmek isteyen biri için bu tarz yansıtımlar kaçınılmazdır. Büyük rüyalar kahramanın, doğası gereği yarı-tanrı olan o yüce insanın yaşamını karakterize eden pek çok mitolojik motif kullanır. Burada kabul törenlerinde ortaya çıkanlar gibi tehlikeli maceralar ve işkenceler görürüz. Ejderhalar, yardımsever hayvanlar ve iblislerin yanı sıra Yaşlı Bilge Adam’a, hayvan-insana, dilek ağacına, gizli hazinelere, kuyuya, mağaraya, yüksek duvarlı bahçeye, simyanın biçimlendirici süreç ve cevherlerine rastlarız; yani sıradan bir günde kesinlikle rastlayamayacağımız şeylere. Bunun sebebi, kişiliğin henüz oluşmamış ama hâlâ olma aşamasında olan bir kısmıyla baş etmek zorunda olmalarıdır.

559 Bu mitolojelerin rüyalarda nasıl “yoğunlaştığı” ve birbirlerinde nasıl değişiklikler yaptığı, Nebukadnezar’ın Rüyası (Daniel 4: 7 vd.) resmiyle gösterilmiştir [*kitabın başındaki resimli sayfada*]. Bu resim, o rüyanın temsilinden başka bir şey gibi görünmese de, detaylar daha yakından incelendiğinde hemen anlaşılacağı gibi sanatçı tarafından tekrar hayal edilmiştir. Ağaç kralın göbeğinden (İncil’le çok ilgisiz bir şekilde) büyüyordur: Bu yüzden de bu İsa’nın atalarına ait, Adem’in, yani kabile reisinin göbeğinden büyüyen bir soy ağacıdır³⁸. Bu nedenle dallarında çocuğunu kanıyla besleyen pelikan vardır – İsa’nın bilinen bir alegorisi. Bundan başka, pelikan, evanjelistlerin dört sembolünün yerini alan dört kuş ile birlikte bir beşli oluşturur ve bu beşli, geyiğin alt taraflarında yeniden ortaya çıkar, ki geyik de İsa’nın başka bir semboldür³⁹. Bu iki adet dörtlü grubun,

38 Ağaç aynı zamanda simya ile ilgili bir semboldür. Bkz. *Psikoloji ve Simya*, dizin, “ağaç” ve “felsefe ağacı” maddeleri.

39 Geyik bir İsa alegorisidir çünkü efsane ona kendini yenileme yetisi ver-

simyadaki düşüncelerle yakın ilişkileri vardır: yukarıda *Volatilia*⁴⁰, aşağıda *terrena*⁴¹, ilki geleneksel olarak kuşlarla, ikincisiye dört ayaklı olarak tasvir edilmiştir. Yani resimde sadece Hristiyanlığa özgü soy ağacı ve evanjelist dörtlü kavramı değil, aynı zamanda simya bilimine ait çift dörtlü ideası da ima edilmiştir (“superius est sicut quod inferius”). Bu etkileşim, rüyaların arketiplerden nasıl yararlandığını açık bir şekilde göstermiştir. Arketipler sadece birbirleriyle değil, benzersiz ve tek unsurlarla da yoğunlaşmış, birleşmiş ve karışmıştır.

560 Peki, eğer rüyalar bu kadar gerekli dengelemeler yapıyorsa neden anlaşılabilir değiller? Bana genellikle bu soru soruluyor. Cevap rüyanın doğal bir oluşum olması ve doğanın, meyvelerini bu kadar bedelsiz ve insanların beklentilerine göre vermeye hevesli olmamasıdır. Eğer rüya anlaşılmazsa, dengelemenin faydasız olacağı konusunda bazı itirazlar vardır. Ancak bu kesin böyle olamaz; çünkü pek çok şey, anlaşılmasa da faydalı olabilir. Ama tabii ki rüyayı anlayarak bunun sağladığı faydaları artırabiliriz ve bu çoğunlukla gereklidir de çünkü bilinçdışının sesi çok kolay kaçırılabilir. “Doğanın kusurlu bıraktığını sanat kusursuzlaştırır”, demiştir bir simyacı.

561 Rüyaların şekline gelecek olursak, hafifletici izlenimlerden bitmek tükenmek bilmeyen rüya-anlatısına kadar pek çok şey bulabiliriz. Buna rağmen dramadakine benzer şekilde,

miştir. Bu nedenle Autunlu Honorius *Speculum de Mysteriis Ecclesiae* adlı eserinde (Migne, P. L., 172. cilt, 847. sıra) şöyle yazmıştır: “Derler ki geyik, bir yılını yedikten sonra, aceleyle suya doğru koşar; ki suyla zehri atabil-sin ve sonra boynuzlarını ve tüylerini değiştirip yenilesin”. *Saint-Graël*’de (III, s. 219 ve 224) İsa’nın havarilere bazen dört aslanla (= dört evanjelist) birlikte beyaz bir geyik olarak görüldüğü söylenir. Simya biliminde Mercurius geyik olarak alegorize edilir (Manget, *Bibl. Chem.*, tab. IX, fig. XIII, ve başka yerlerde) çünkü geyik kendini yenileyebilir. “Les os du cuer du serf vault moult pour conforter le cuer humain” (Delatte, *Textes latins et vieux français relatifs aux Cyranides*, s. 346).

40 Latince *Volatilis*’in çoğul hali. Kanatlı, uçan, vs. anlamlarına gelir -çn.

41 Latince “dünyevi” -çn.

belirli bir yapısı olduğu görülen pek çok “ortalama” rüya da vardır. Örneğin rüya, “*Bir caddedeydim, bir bulvardı*”, (1) ya da “*bir otel gibi büyük bir binadaydım*”, (2) gibi bir YER BİLDİRİMİYLE başlar. Sonra BAŞ KARAKTERLERLE ilgili bir ifade gelir. Örneğin “*bir parkta arkadaşım X ile birlikte yürüyordum. Bir dönemeçte birden Bayan Y ile karşılaştık*” (3) ya da “*bir tren vagonunda annem ve babamla oturuyordum*” (4) ya da “*bir sürü arkadaşım ile birlikteydim ve üniforma giymiştim*” (5) gibi. Zaman bildirimleri daha nadirdir. Rüyanın bu fazına ben AÇIKLAMA diyorum. Olay mahallini, olayın içindeki kişileri ve genellikle rüya sahibinin o anki durumunu belirtir.

562 İkinci fazda konunun GELİŞİMİ yer alır. Örneğin: “*Bir caddedeydim, bir bulvardı. Uzakta bir araba belirdi ve hızla yaklaştı. Çok dengesiz sürülüyordu ve şoförün sarhoş olduğunu düşündüm*” (1) ya da “*Bayan Y çok heyecanlı görünüyordu ve bana, arkadaşım X’in duymak istemediği bir şeyi aceleyle fısıldadı*” (3). Durum bir şekilde giderek daha karmaşık hale geliyor ve gerginlik oluşuyor; çünkü ne olacağı bilinmiyor.

563 Üçüncü fazda SONUÇLANMA ya da dönüm noktası geliyor. Burada ya kararlı bir şey olur ya da bir şey tamamen değişir: “*Birdenbire arabanın içindeydim ve bu sarhoş şoför de bendim. Ama sarhoş değil, tuhaf bir şekilde güvensizdim, sanki direksiyon yokmuş gibi. Hızla giden arabayı artık kontrol edemiyordum ve bir duvara çarptım*” (1) ya da “*Birden Bayan Y bembeyaz kesildi ve yere düştü*” (3).

564 Dördüncü ve son faz kırılma, yani rüyanın ürettiği ÇÖZÜM ya da SONUÇ’tur. (Dördüncü fazın olmadığı bazı rüyalar vardır ve bu, burada tartışılması gerekmeyen özel bir sorun yaratabilir) Örneğin: “*Arabanın ön kısmının haşat olduğunu gördüm. Hiç bilmediğim, tuhaf bir arabaydı. Bana bir şey olmamıştı. Biraz endişe içinde sorumluluğumu düşündüm*” (1). “*Bayan Y’nin öldüğünü sandık ama anlaşılan sadece bayılmıştı. Arkadaşım X bağırdı: T bir doktor çağırırsın*” (3). Son

faz, aynı zamanda rüya sahibinin de “aradığı” çözüm olan son durumu gösterir. 1. rüyada dümensiz bir karışıklıktan sonra yepyeni bir aydınlanma yaşanmıştır; ya da yaşanmalıdır; çünkü rüya dengeleyicidir. 3. rüyanın sonucu, becerikli üçüncü bir kişinin yardımının gerektiği düşüncesidir.

565 İlk rüya sahibi, bazı zor ailevi durumlardan sonra aklını kaçıran ve işin daha da kötüye gitmemesini isteyen bir adamdı. Diğer rüya sahibi, nevrozu konusunda bir psikiyatristten yardım alıp almaması gerektiğini düşünüyordu. Haliyle bu açıklamalar rüyanın yorumu değil; sadece durumu özetliyorlar. Rühayı dört faza bölmek, pratikte karşılaşılan rüyaların çoğunluğuna zorluk çekmeden uygulanabilir – bu da rüyaların genellikle “dramatik” bir yapısının olduğunun göstergesidir.

566 Yukarıda da göstermiş olduğum gibi, rüya-hareketinin asıl içeriği tek-tarafılığın, hataların, sapmaların, ya da bilinçli tutumun diğer kusurlarının ince bir ayarla dengelenmesini sağlar. Histerik bir hastam, kendisinin fazlasıyla seçkin olduğunu düşünen aristokrat bir bayan, rüyalarında bir sürü pis balıkçı kadın ve fahişe görüyordu. Aşırı durumlarda dengeleme o kadar tehditkar olur ki bunun sonucunda uykusuzluk ortaya çıkar.

567 O halde rüya, rüya sahibini ya acı verici bir şekilde reddeder ya da ahlaki açıdan güçlendirir. İlkinin, en son bahsettiğim hasta gibi kendini çok beğenen insanlara; ikincisinin ise öz-değerlemesi çok düşük olan insanlara olması daha muhtemeldir. Ancak bazen ukala kişi rüyasında aşağılanmaz, bilakis hiç de muhtemel olmayan ve absürt bir üst noktaya çekilir, çok mütevazı kişi de “başa kakmak için” muhtemel olmayan bir şekilde değerden düşer.

568 Rüyalar ve anlamları hakkında bir şeyler bilen ama yeteri kadar bilgisi olmayan ve rüyaların zor ve yönelimli dengelemelerinden etkilenen çoğu insan, rüyanın genellikle ahlaki bir amacı olduğu, uyarıda bulunduğu, ders verdiği, teselli ettiği, gelecekte haber verdiği vb. önyargısına yenilir.

Eğer bilinçdışının her şeyin en iyisini bildiğine inanırsak, gerekli kararları rüyaların vermesi hatasına kolayca düşer, sonra da rüyalar giderek daha da gereksiz ve anlamsız olmaya başlayınca hayal kırıklığına uğrarız. Tecrübe bana, rüya psikolojisine dair azıcık bir bilginin bilinçdışının fazla gözde büyütülmesine yol açtığını, bunun da bilinçli bir şekilde karar verme yetisine zarar verdiğini göstermiştir. Bilinçdışı, sadece bilinçli zihin görevlerini sonuna kadar yerine getirdiğinde tatmin edici şekilde işler. Rüya belki de eksik olanı sağlayabilir ya da tüm çabalarımızın başarısız olduğu yerde ileri gitmemize yardımcı olabilir. Eğer bilinçdışı gerçekten bilinçten üstün olsaydı, bilincin avantajının nerede olduğunu ve evrimin düzeninde neden gerekli bir unsur olarak öne çıktığını anlamamız zor olurdu. Eğer *lusus naturae*'den⁴² başka bir şey olmasaydı, dünyaya ve kendi varlığımıza karşı duyduğumuz bilinçli farkındalık anlamsız olurdu. Bilincin doğanın bir acayıplığı olduğu düşüncesini sindirmek zordur ve psikolojik nedenlerden ötürü, doğru olsa bile, bunu vurgulamaktan kaçınmalıyız – ki bu şekilde hiçbir zaman öyle olduğunu kanıtlamak durumunda da kalmayız (aksini kanıtlamayacağımız gibi). Bu, hiçbir doğruluk kriteri olmayan metafizik alanına ait bir sorundur. Ancak bu, metafiziksel görüşlerin, insan psikesinin huzuru için son derece önemli olduğu gerçeğini hor görmek demek değildir.

569 Rüya psikolojisi çalışmalarında, rüya fenomeninin zaten fazlasıyla önemli katkılar yapmış olduğu felsefi ve dini sorunlarla karşılaşırız. Ancak şu anda bu karmaşık fenomenle ilgili tatmin edici bir teori ya da açıklamaya sahip olduğumuzu söyleyemeyiz. Bunu söyleyebilmek için bilinçdışı psikeyle ilgili hâlâ daha çok az şey biliyoruz. Bu alanda hâlâ daha sınırsız sayıda hasta ve yapılması gereken tarafsız iş var; çünkü araştırmanın amacı doğru olan tek teoriyi bulduğumuzu düşünmek değil, bütün teorilerden şüphe duyarak doğruya adım adım daha fazla yaklaşımdır.

42 Doğanın bir acayıplığı. Şekilsiz bir yaratık -çn.

III. Kısım

Rüya-Analizinin Pratik Kullanımı

1

RÜYA-ANALİZİNİN PRATİK KULLANIMI⁴³

294 Psikoterapide rüya-analizinin kullanılması hâlâ daha çok tartışmalı bir konudur. Bazı pratisyenler için nevrozun tedavisinde rüya-analizinin kullanılması zaruridir ve rüyanın psişik öneminin bilinçli zihninki kadar önemli olduğunu düşünürler. Öte yandan bazıları da rüya-analizinin önemli olduğunu düşünmezler ve rüyaları psikenin ihmal edilebilir bir yan-ürünü olarak ele alırlar. Açıkça görülüyor ki kişi bilinçdışının, nevrozun etiyojisinde belirleyici bir rol oynadığı görüşünü benimserse, rüyalara bilinçdışının doğrudan ifadeleri olmaları sebebiyle pratik bir önem atfedecektir. Yine açıkça görülüyor ki bilinçdışını reddederse ya da en azından etiyojik açıdan önemsiz olduğunu düşünürse, rüya-analizinin önemini de en aza indirgeyecektir. 1931 yılında, yani Carus bilinçdışı kavramını oluşturduktan

43 ["Die Praktische Verwendbarkeit der Traumanalyse" başlığıyla 6. Psikoterapi Genel Tıp Kongresinde (Dresden, Nisan 1931) ders olarak verildi ve Kongrenin *Bericht*'inde [bildirisinde] yayımlandı; daha sonra *Wirklichkeit der Seele* (Zürich, 1934), s. 68-103'te yeniden yayımlandı – EDİTÖRLER.]

yarım yüzyıl sonra, Kant “karanlık ideaların sınırsız alanı”ndan bahsettikten yaklaşık bir yüzyıl sonra ve Leibniz bilinçdışı psişik bir etkinliğin var olduğunu varsayıdıktan neredeyse iki yüzyıl sonra – ki Janet, Flournoy, Freud ve daha pek çoğunun kazanımlarını saymıyorum bile – bilinçdışının gerçekliğinin hâlâ daha tartışmalı bir konu olması üzüntü vericidir. Ama burada benim amacım özellikle pratik sorunları ele almak olduğu için, bizim rüya-analizimiz bu hipotez üzerine dayansa ya da onunla çökse de bilinçdışını savunmaya girişmeyeceğim. Bilinçdışı olmazsa rüya doğanın bir tuhaflığı, gün bittikten sonra geriye kalan anlamsız bir fragmanlar yığıdır. Ancak bu eğer gerçekten öyle olsaydı burada bunları tartışmamızın bir sebebi olmazdı. Bilinçdışının varlığını kabul etmezsek bu konuyu inceleyemeyiz; çünkü rüya-analizinin amacı aklımızı koşturmak değil, nevrozun tedavisinde ya da aydınlatılması konusunda önemli olduğu düşünülen bilinçdışı içerikleri ortaya çıkarmak ve onların farkına varmaktır. Bu hipotezi kabul etmeyen birinin, rüya-analizinin uygulanabilirliğini listeden çıkarması gerekir.

295 Ancak bizim hipotezimize göre bilinçdışı, etiyolojik bir öneme sahip olduğu ve rüyalar bilinçdışı psişik etkinliğin doğrudan bir ifadesi olduğu için, rüyaları inceleme ve yorumlama girişimlerinin teorik olarak bilimsel gerekçeleri vardır. Eğer başarılı olursak, elde edilebilecek terapötik sonuçlar bir yana, bu girişimler psişik nedenselliğin yapısına dair bize bilimsel bir içgörü sağlayabilir. Ancak pratisyen, bilimsel buluşları genellikle kendi terapötik çalışmalarının bir yan ürünü olarak görmeye meyillidir; bu yüzden etiyolojik geçmişe dair bir içgörüyü, rüya-analizinin pratik kullanımı için yeterli bir sebep olarak görme ihtimali pek yoktur. Elbette bu şekilde elde edilen açıklayıcı bir içgörünün terapötik bir değeri olduğuna inanabilir; bu durumda rüya-analizini profesyonel bir görev konumuna yükseltecektir. Freud ekolünün, değerli terapötik sonuçların, bilinçdışı

nedensel faktörlere ışık tutarak elde edilebileceğini düşündüğü bilinen bir gerçektir – yani bunları hastaya açıklayarak ve hastayı, yaşadığı tüm sorunların kaynağı konusunda tamamen bilinçlendirerek.

296 Şu an bu varsayımın gerçeklerle doğrulandığını varsayarsak, o zaman geriye kalan tek soru, bilinçdışı etiyojolojiyi keşfetmek için rüya-analizinin tek başına ya da diğer yöntemlerle bağlantılı bir şekilde kullanılıp kullanılmayacağıdır. Bu soruya verilecek Freudcu cevap öyle sanıyorum ki ortak bilgi olacaktır. Bu cevabı rüyaların, özellikle de tedavinin çok başlarında görülen rüyaların temel etiyojolojik faktörlere en yanılmaz şekillerde ışık tuttuğunu gözlemlediğim için onaylayabilirim. Sıradaki örnek bunu daha iyi açıklayabilir:

297 Dünyada önemli bir konumda bulunan bir adam bana danışmıştı. Bir endişe ve güvensizlik hissinden mustarıptı ve bazen mide bulantısına sebep olan baş dönmesi, başta ağrılık ve nefes darlığı şikayetleri vardı – kolaylıkla dağ hastalığı ile karıştırılabilecek bir durum. Oldukça başarılı bir kariyeri vardı ve hırs, sanayi ve doğuştan gelen yeteneklerinin gücü sayesinde fakir bir çiftçinin oğlu olarak mütevazı kökenlerinden yükseklere çıkmıştı. Basamakları adım adım tırmanmış, en sonunda her türden sosyal getiriye sahip lider bir konum elde etmişti. Birdenbire nevroza tutulmasaydı, şimdiye onu göklere çıkaracak olan sıçrama tahtasına varmış olacaktı. Hikayesinin bu noktasında hasta, “ve şu anda, bir zamanlar...” gibi basmakalıp kelimelerle başlayan tanıdık ünlemleri kullanmaktan kendini alamıyordu. Dağ hastalığının bütün belirtilerini gösteriyor olması, içinde bulunduğu kişisel zorluğun güçlü bir göstergesi olarak oldukça normaldi. Danışma sırasında ayrıca geçen gece gördüğü iki rüyayı da anlatmıştı: *“Tekrar, doğduğum o küçük köydeyim. Benimle aynı okula giden köylü çocuklar yolda birlikte duruyorlar, ben de yanlarından onları tanıımıyormuş gibi geçip gidiyorum. Sonra içlerinden birinin, parmağıyla beni*

işaret ederek 'köyümüze sık sık gelmez' dediğini duyuyorum".

298 Bu rüyada rüya sahibinin kariyerindeki mütevazı başlangıca göndermeler olduğunu görmek ve bu göndermelerin ne anlama geldiğini anlamak özel bir başarı gerektirmiyor. Rüya açıkça şunu söylüyor: "Ne kadar aşağıdan geldiğini unuttun".

299 İkinci rüya şöyle: *"Telaş içindeyim çünkü tatile çıkmak istiyorum. Valize koyacak bir şeyler arıyorum ama hiçbir şey bulamıyorum. Zaman akıp geçiyor ve trenin yola çıkmasına çok az bir zaman kalıyor. Her şeyimi valize koymayı nihayet başarınca hızla sokağa çıkıyorum ama önemli evraklar içeren bir iş çantasını unuttuğumu fark ediyorum. Nefes nefese geri dönüyorum, nihayet çantayı buluyorum ve tekrar istasyona koşuyorum ama neredeyse hiç yol alamıyorum. Son bir çabayla perona varıyorum ama trenin dumanlar çıkararak istasyondan çıktığını görüyorum. Yol çok uzun ve S şeklinde kıvrılarak ilerliyor. Makinist dikkat etmez ve düzlüğe geldiğinde buharı basarsa arka vagonlar hâlâ daha kıvrımın üzerinde olacak ve hız kazanmayla birlikte rayların dışına fırlayacak. Ve olan şu: makinist buhar basıyor, ben bağırmaya çalışıyorum, arka vagonlar korkunç bir şekilde sarsılıyor ve raylardan çıkıyor. Korkunç bir felaket oluyor. Dehşet içinde uyanıyorum".*

300 Burada da rüyanın mesajını anlamak için özel bir çaba gerekmiyor. Rüya hastanın, kendisini daha da ileriye götürmek için içinde bulunduğu o çılgın aceleciliği tarif ediyor. Ama ön taraftaki makinist durmak bilmediği için nevroz arkada gerçekleşiyor: Vagonlar sallanıyor ve tren raydan çıkıyor.

301 Hayatının şu aşamasında hastanın, kariyerinin en yüksek noktasında olduğu aşık. Alçaktaki kökenlerinden yukarıya doğru gerçekleştirdiği büyük yükselişin gerginliği gücünü tüketmiş. Elde ettikleriyle mutlu olması gerekiyor ama bunun yerine hırsı, onu daha da ileriye ve onun için çok ince ve alışıksız olmadığı bir atmosfere götürmeye zorluyor.

Bu sebeple nevroz, onda bir uyarı olarak baş gösteriyor.

302 Şartlar hastanın tedavisini daha ileri götürmeme mani oldu; vakayla ilgili fikrim de onu tatmin etmedi. Bunun sonucu olarak da rüyada resmedilen şey gerçekleşti. Hasta, hırsını besleyen iş fırsatlarını sonuna kadar değerlendirdi ve o kadar şiddetli bir şekilde raydan çıktı ki bu, gerçek hayatta da bir felaketle sonuçlandı.

303 Yani, bilinçli anamneziden çıkarılabilecek şey – yani dağ hastalığının, hastanın daha yukarı tırmanamayacağını sembolik ifadesinden – rüyalar tarafından bir gerçek olarak doğrulanmış oldu.

304 Bu noktada rüya-analizinin uygulanabilirliğiyle ilgili çok önemli bir noktaya geliyoruz: Rüya, rüya sahibinin iç dünyasını tarif eder ama bilinçli zihin bunun doğruluğunu ya da gerçekliğini reddeder ya da gönülsüz kabul eder. Bilinçli durumdayken rüya sahibi, daha ileri neden gitmemesi gerektiğini anlayamadı. Aksine hırslı tırmanışına devam etti ve daha önceki olayların göstermiş olduğu gibi buna gücünün olmadığını fark etmedi. Bilinçli alanda hareket ettiğimiz sürece bu vakalarda hiçbir zaman emin olamayız. Anamnezi farklı şekillerde yorumlanabilir. Sonuçta her asker sırt çantasında bir mareşal değneği taşır⁴⁴ ve yoksul pek çok ailenin çocuğu çok büyük başarılar kazanmıştır. Neden bu durumda da böyle olmasın? Yargılarım hatalı olabilecekse, neden benim tahminim onunkinden daha iyi olsun? Bu noktada rüya, bilinçli zihnin kontrolü dışında isteksiz, bilinçdışı bir psişik sürecin ifadesi olarak ortaya çıkar. Hastanın içsel doğru ve gerçeğini olduğu gibi gösterir; benim tahmin ettiğim ve hastanın olmasını istediği şekilde değil ama *olduğu* gibi. Bu yüzden rüyaları, fizyolojik gerçekler gibi ele almayı kural edinmişimdir: Eğer idrarda şeker varsa, idrarda şeker vardır; beklentilerime daha iyi uyabilecek şekilde albümin ya da urobilin değil. Yani rüyaları tanı aç-

44 * Napolyon'un bir sözüne gönderme –çn.

sından önemli gerçekler olarak ele alırım.

305 Tüm rüyalarda olduğu gibi küçük rüya örneğim de bize beklediğimizden fazlasını verir. Bize sadece nevrozun değil, teşhisin de etiyolojisini sunar. Dahası tedavinin tam olarak nerede başlaması gerektiğini biliriz: Hastanın tam gaz ileri gitmesine engel olmalıyız. Rüyasında kendisine söylediği de tam olarak budur.

306 Şimdilik bu kadarıyla yetinelim ve rüyaların nevrozun etiyolojisine ışık tutup tutmadığına geri dönelim. Benim bahsettiğim rüyalar genellikle bunu yapar; ama şeffaf olmalarına rağmen etiyolojik hiçbir unsuru barındırmayan pek çok rüya örneği de gösterebilirim. Şu anda analiz ve yorumlama gerektiren rüyalardan bahsetmek istemiyorum.

307 Olay şu: Gerçek etiyolojisi ancak analizin sonunda belli olan nevrozlar ve etiyolojisi nispeten önemsiz olan nevrozlar vardır. Bu beni yola çıkığımız hipoteze, hastayı terapinin amaçlarına uygun olarak etiyolojik unsur konusunda bilinçlendirmemiz gerektiğine geri götürüyor. Bu hipotez, eski travma teorisinin kalıntısı olmaktan biraz daha öte bir şey. Tabii ki bazı nevrozların kökeninin travmatik olduğunu inkar etmiyorum; sadece bütün nevrozların doğasının bu olduğu ve istisnasız hepsinin çocuklukta yaşanan çok önemli bir şeyden kaynaklandığına karşı çıkıyorum. Bu tarz bir görüş mecburen nedenselci bir yaklaşımla sonuçlanıyor. Doktorun bütün ilgisini hastanın geçmişine yöneltmesi gerekiyor; daima “neden?” sorusunu sorması ve aynı şekilde uygun olacak “ne için?” sorusunu görmezden gelmesi gerekiyor. Genellikle bunun hasta üzerinde zararlı etkileri oluyor; çünkü asıl önemli olan şeyler fena halde ihmal edilirken hasta, çocukluğunda yaşadığı farazi bir olayı hatırlamak için – belki de yıllarca – hafızasını yoklamak zorunda kalıyor. Tamamen nedenselci bir yaklaşım çok dardır ve hem rüyanın hem de nevrozun gerçek öneminin hakkını veremez. Bu yüzden rüyaları, sadece etiyolojik un-

suru ortaya çıkarmak için kullanan bir yaklaşım önyargılıdır ve rüyanın ana fikrini gözden kaçırır. Bizim örneğimiz aslında etiyolojiyi yeterince açık bir şekilde gösterir ama tedavi için bir öneri sunmasının yanı sıra bir teşhis ya da gelecekle ilgili beklentiler de sağlar. Bunun yanında etiyolojiye hiç temas etmeyen, ama hastanın doktora olan davranışları gibi farklı konuları ele alan pek çok önemli rüya da vardır. Buna örnek olarak yine aynı hastaya ait ve her biri tedavinin başlarında üç farklı analistle görüşülürken görülmüş üç rüyadan bahsetmek istiyorum. İlki şöyle: *Başka bir ülke sınırına geçmek zorundayım ama sınırı bulamıyorum ve kimse de bana sınırın nerede olduğunu söylemiyor*”.

308 Bunun tedavisi başarısız olmuş ve kısa bir süre sonra sona ermiş. İkinci rüya ise şöyle: *“Sınırı geçmem gerekiyor ama gece zifiri karanlık ve gümrük idaresini bulamıyorum. Uzun bir arayıştan sonra çok uzakta ufacık bir ışık görüyorum ve sınırın orada olduğunu düşünüyorum. Ama oraya gidebilmem için bir vadiden ve karanlık bir ormandan geçmem gerekiyor ve yolumu kaybediyorum. Sonra yanımda birinin olduğunu fark ediyorum. Aniden deli gibi bana yapışıyor ve korkuyla uyanıyorum*”.

309 Bu tedavi de birkaç hafta sonra sona ermiş çünkü analist farkında olmadan kendini hastayla özdeşleştirmiş ve iki tarafın da yönünü tamamen kaybetmesiyle sonuçlanmış.

310 Üçüncü rüya benim tedavim sırasında görüldü: *“Bir ülke sınırını geçmem gerekiyor, ya da belki de onu zaten geçmişim ve kendimi bir İsviçre gümrük idaresinde buluyorum. Yanımda sadece bir el çantası var ve beyan edecek hiçbir şeyim yok. Ama gümrük memuru çantama elini daldırıyor ve şaşırtıcı bir şekilde bir çift ikiz yatak çıkartıyor*”.

311 Hasta bende tedavi gördüğü sırada evlenmişti ve ilk başta evliliğine şiddetle karşı çıkmıştı. Nevrotik direncin etiyolojisi ancak aylar sonra belirdi ve rüyada bununla ilgili hiçbir şey yok. Bunlar istisnasız, rüya sahibinin doktorlarla yaşa-

mak zorunda kalacaklarına dair beklentiler.

312 Bu örnekler, benzer pek çokları gibi, rüyaların genellikle beklentisel olduğunu ve tamamen nedensel bir bakış açısıyla ele alındıklarında özel anlamlarını tamamen kaybedeceklerini göstermek için yeterlidir: Analitik durum hakkında hatasız bilgi ve terapötik önemi olan doğru bir anlayış sunmaktadır. A doktoru durumu anlamış ve hastayı B doktoruna göndermiş. Hasta, B doktoruyla rüyadan kendince sonuçlar çıkarmış ve ayrılmaya karar vermiş. Benim üçüncü rüyaya yaptığım yorum onun için bir hayal kırıklığıydı ama rüyanın, sınırın zaten geçildiğini göstermesi onu bütün zorluklara rağmen devam etmesi konusunda cesaretlendirdi.

313 Başlangıç rüyaları genellikle inanılmaz açık ve kolay anlaşılırdır; fakat analiz ilerledikçe rüyalar, netliğini kaybetmeye meyillidir. Eğer istisnai bir şekilde anlaşılır olmaya devam ederlerse, o zaman analizin henüz kişiliğin önemli bir noktasına temas etmediğinden emin olabiliriz. Çoğunlukla tedavi başladıktan hemen sonra rüyalar matlaşmaya ve bulanıklaşmaya başlar ve bu yorumlamayı gittikçe daha zor hale getirir. Bir başka zorluk ise doktorun artık, dürüst olmak gerekirse, olayları anlayamadığı bir noktaya gelmesidir. Anlamadığı, rüyaların gitgide daha belirsiz olmaya başlamasından anlaşılır; çünkü hepimiz “belirsizliğin”, doktorun öznel düşüncesi olduğunu biliriz. Anlayınca hiçbir şey belirsiz değildir; sadece anlamadığımızda bir şeyler anlaşılmaz ve karışık görünür. Rüyalar kendi içlerinde genellikle açıktır; yani o anki şartlarda nasıl olmaları gerekiyorsa öyledir. Tedavinin ileri aşamalarında ya da birkaç yıl sonra geriye, bu anlamsız rüyalara bakarsak, ne kadar kör olabildiğimize şaşar kalırız. Bu yüzden, analiz ilerlerken anlaşılır başlangıç rüyalarına kıyasla fazlasıyla belirsiz bir şeylere rastlarsak doktor hemen rüyaları karmaşık yapmakla ya da hastayı kasıtlı direnç göstermekle suçlamalıdır. Bu bulguları, kendisinin anlamamaya başladığının

işaretleri olarak alsa daha iyi olur – tıpkı hastasının “aklı karışık” olduğunu söyleyen bir psikiyatristin bunun bir yansıtma olduğunu kabul etmesi, çünkü gerçekte, hastanın tuhaf davranışları sebebiyle kendi aklının karışmış olması gibi. Dahası zaman içinde doktorun anlamamaya başladığını kabul etmesi terapötik açıdan da çok önemlidir; çünkü sürekli anlaşılıyor olmak hasta için çok dayanılmaz bir duygudur. Bu şekilde doktorun gizemli güçlerine fazlasıyla güvenmeye başlar ve doktor da kendi profesyonel kibrine yenilerek hasta için tehlikeli bir tuzak hazırlamış olur. Doktorun kendine güveni ve “derin” anlayış yeteneğine sığınan hasta bütün gerçeklik algılarını yitirir, inatçı bir aktarım içine girer ve iyileşme gecikir.

314 Anlayış, çok öznel bir süreçtir. Hastanın değil doktorun anlaması sebebiyle oldukça tek taraflıdır. Böyle bir durumda doktor hastayı ikna etmeyi kendine görev bilir. Eğer hasta kendisinin ikna olmasına izin vermezse doktor onu direnç göstermekle suçlar. Her şeyi anladığımda oldukça sakin bir şekilde, anlamadığımı söylerim; çünkü en sonunda doktorun anlayıp anlamaması bir şey değiştirmez; ama hastanın anlaması, her şeyi değiştirir. Bu yüzden anlayış dediğimiz şey, ortak yansıtmanın bir meyvesi olarak ortaya çıkan bir anlaşma olmalıdır. Tek taraflı anlayışın bir tehlikesi de, doktorun rüyayı yerleşik bakış açısından değerlendirebilecek olmasıdır. Değerlendirmesi anaakım teoriyle uyuyor olabilir, hatta bu doğru bile olabilir ama bu hastanın onayını kazanmayacak, hasta onunla anlaşmaya varmayacaktır ve bu, pratik anlamda yanıltır – yanıltır çünkü hastanın gelişimini önceden tahmin etmiş ve bu yüzden kösteklemiş olur. O halde hasta kendisine öğretilen bir doğruya ihtiyaç duymaz – bunu yaparsak sadece kafasına ulaşmış oluruz; kendisine öğretilen bu doğruya ulaşmaya daha fazla ihtiyacı vardır ve bu şekilde onun kalbine ulaşmış oluruz; bu da daha derine girip daha çok işe yarar.

315 Doktorun tek taraflı yorumu bir teori ya da yerleşik düşün-

ceye dayanırsa, hastayı ikna etmesi ya da terapötik sonuçlar elde etmesi sadece *telkinlere* dayanır. Kimse bu konuda kendini kandırmasın. Aslında telkin küçümsenmemeli; ama hastanın karakter bağımsızlığı üzerinde tamamlayıcı etkileri olsa da ciddi kısıtlamaları da vardır. Pratisyen analist bilinçli gerçekleştirmenin önemli ve değerli olduğuna inanabilir; çünkü şimdiye dek onun sayesinde kişiliğin bilinçdışı tarafları açığa çıkmış ve bilinçli ayırım ve eleştiriye tabi tutulmuştur. Bu, hastanın sorunlarıyla yüzleşmesini ve bilinçli değerlendirme ve karar verme yetilerini zorlamasını gerektiren bir süreçtir. Hastanın etik algılarına doğrudan bir meydan okuma, kişiliğin bütünüyle karşılık verilmesi gereken bir silahaltına alma işlemidir. Bu nedenle kişiliğin olgunlaşması açısından analitik yaklaşım, karanlıkta işleyen ve kişilikten hiçbir şey talep etmeyen bir türe sahip telkinden daha önemlidir. Telkine dayalı tedavi yöntemleri yanıltıcı ve geçici çözümler sağlar; analitik terapinin prensipleriyle uyumlu değildir ve mümkünse hep kaçınılmalıdır. Tabii ki telkinden, doktor bunu yapabilme ihtimalinin bilincinde olduğunda kaçınılabılır. Her zaman bol miktarda – hatta gereğinden fazla – bilinçdışı telkinde bulunulur.

316 Bu yüzden bilinçli telkinde bulunmak istemeyen bir analistin, hastanın onayını kazanacak formül gibi bir zaman keşfedilene kadar her rüya yorumunu geçersiz kabul etmesi gerekir.

317 Belirsizliği hem doktorun hem hastanın anlamamasından kaynaklanan rüyaları ele alırken bu kuralın gözetilmesi bence şarttır. Doktor bu gibi her rüyayı yeni bir şey, doğasını bilmediği durumlar hakkında bilgi veren bir kaynak ve hasta gibi kendisinin de çok şey öğreneceği bir şey olarak ele almalıdır. Bütün teorik varsayımlarını bir kenara bırakması ve her bir vakada tamamen yepyeni bir rüya teorisi geliştirmeye hazır olması gerektiğini söylemeye de gerek yok. Bu alanda hâlâ daha öncü çalışmalar yapılması için

sınırsız fırsat var. Rüyaların bastırılmış arzuların hayalen giderilmeleri olduğu düşüncesi ne yazık ki güncelliğini yitirmişti. Arzu ve korku yansıtan rüyaların olduğu doğrudur; ama ya diğer şeyler? Rüya kaçınılmaz gerçekler, felsefi açıklamalar, yanılsamalar, çılgın fanteziler, anılar, planlar, beklentiler, mantıksız deneyimler, hatta telepatik görüler ve tanrı bilir daha neler içerebilir. Asla unutmamamız gereken şey, hayatımızın neredeyse yarısının bilinçdışı durumunda geçtiği. Rüya, tam olarak bilinçdışının dile gelmesidir. Psikenin, bizim bilinç olarak adlandırdığımız gündüze ait bir kısmı olduğu gibi, geceye ait bir kısmı da vardır: Rüyamsı fantezi olarak algıladığımız bilinçdışı psişik etkinlik. Bilinçli zihnin sadece arzu ve korkular değil, bunun yanında pek çok şey daha içerdiği kesindir ve rüya psikemizin konsantrasyon, sınırlama ve dışlama ile karakterize olan bilinçli zihnimizinkine eşit, hatta ondan daha zengin bir içerik ve canlı forma sahip olması muhtemeldir.

318 O halde birtakım dar doktrinlere uyacak diye rüyanın anlamını kısmamalıyız. Doktorun teknik ya da teorik jargonunu taklit eden hastaların çok az olmadığını, hatta bunu *Canis panem somniat, piscator pisces*⁴⁵ eski deyişiyle uyumlu olacak şekilde, rüyalarında bile yaptıklarını unutmamalıyız. Bu, balıkçının rüyasında gördüğü balıkların balıktan başka bir şey olmadığını söylemek değildir. Yanlış kullanılamayacak tek bir dil bile yoktur. Kolayca tahmin edilebileceği gibi yanlış kullanım bazen durumu tersine çevirir. Hatta bazen bilinçdışı, doktoru kendi teorisinin kargaşasında boğuyor gibi görünür. Bu yüzden ben rüyaları analiz ederken teorilerden mümkün olduğunca uzak dururum – tabii ki tamamen değil; çünkü bazı şeyleri anlamlandırmak için daima teorilere ihtiyaç duyarız. Örneğin rüyaların bir anlamı olmasını, bir teoriye dayanarak bekliyorum. Her rüyanın anlamlı olduğunu kanıtlayamam; çünkü ne doktorun ne de hastanın kesinlikle anlayamadığı rüyalar var ama

45 Köpek rüyasında yiyecek, balıkçı da balık görür -çn.

rüyalarla uğraşma cesaretini bulabilmem için bu tarz bir hipotezim olması gerekiyor. Rüyaların bilinçli bilgimize bir şeyler eklediğini ve bunu başaramayan rüyaların doğru şekilde yorumlanmamış olduğunu söylemek bir teoridir. Bu hipotezi ayrıca, rüyaları neden incelediğimi kendime açıklayabilmem için de oluşturmam gerekir. Bununla birlikte rüyaların işlevi ve yapısıyla ilgili bütün diğer hipotezler sadece göz kararı oluşturulan hipotezlerdir ve sürekli geliştirilmelidir. Rüya-analizinde bir an bile unutmamamız gereken şey, sadece belirsizliğin belirli olduğu hain bir zeminde ilerlediğimizdir. Bu kadar çelişkili olmasaydı birisi çıkıp rüya yorumcusuna “ne yaparsan yap, yeter ki anlamaya çalışma!” diye haykırmak isterdi.

319 Anlaşılmaz bir rüyayı ele aldığımız zaman ilk işimiz anlamak ve yorumlamak değil, en az çabayla bağlamı oluşturmaktır. Bununla kastettiğim, rüyadaki her imgeyle ilgili “serbest çağrışım” yapmak değil; belirli imgelerin etrafında nesnel olarak gruplanmış birbiriyle ilişkili çağrışımları anlayabilmek. Pek çok hastanın ilk önce bu konuda eğitilmesi gerekir; çünkü hastalar da anında anlama ve yorumlamaya karşı duydukları o müthiş arzu açısından doktorlara benzerler, özellikle de doğru sindirilmemiş okumalarla ya da kötü giden eski bir analizle zehirlenmiş durumdaysalar. Bir teoriyle uyumlu olarak çağrışımlarda bulunmaya başlarlar; yani anlamaya ve yorumlamaya çalışırlar ve hemen hemen her seferinde tikanıp kalırlar. Doktor gibi onlar da rüyanın, asıl anlamı gizleyen bir ön cephe olduğuna inanarak rüyanın arkasına geçmek isterler. Ancak çoğu evin ön cephesi kesinlikle sahte ya da yanıltıcı bir saptırma değildir. Aksine cephe de binanın planını izler ve iç düzenlemeyi ele verir. “Açık” rüya-resmi rüyanın kendisidir ve rüyanın bütün anlamını içinde barındırır. İdrarda şeker bulduğumda bulduğum şekerdir, besi dokusunu gizleyen bir cephe değil. Freud’un “rüya-cephesi” olarak adlandırdığı şey rüyanın belirsizliğidir ve bu da aslında kendi anlamayışımızın bir

yansıtmasıdır. Sırf içinde olan biteni göremediğimiz için rüyanın cephesinin yanlış olduğunu söyleriz. Cephesi olduğu için değil – bir metnin cephesi yoktur –, anlayamadığımız için anlaşılmaz olan metin gibi bir şeyle uğraştığımızı söylesek daha iyi olur. Öyle bir metnin arkasına geçmek zorunda değiliz; önce okumasını öğrenmemiz gerekir.

320 Bunu yapmanın en iyi yolu, biraz önce belirttiğim gibi, bağlam oluşturmaktır. Serbest çağrışım bir Hitit yazıtını çözmeme yardımcı olmayacağı gibi beni bir yere de götürmeyecektir. Elbette kendi bütün karmaşalarımın ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır ama bunun için rüyaya ihtiyacım yok – gazetedeki bir ilan ya da bir cümle de işimi görür. Serbest çağrışım bütün karmaşalarımı açığa çıkarır ama bana bir rüyanın ne anlama geldiğini söyleyemez. Rüyanın anlamını çözmek için mümkün olduğunca rüya-imgelerine tutunmam gerekir. Birisi rüyasında bir “anlaşma masası” gördüğünde, o kişinin bunu anlaşma için yapılmamış yazı-masasıyla bağdaştırması yeterli değildir. Rüya sahibinin aklına başka hiçbir şey gelmezse, bu tıkanmanın nesnel bir anlamı vardır; çünkü bu, rüya-imgesinin yakın çevrelerinde bir karanlığın hüküm sürdüğünü gösterir ve şüpheli bir durumdur. Rüya sahibinin anlaşma masasıyla yüzlerce şeyi bağdaştırmasını bekleriz; ama hiçbir şeyin bağdaştırılmaması da çok önemlidir. Bu gibi durumlarda imgeye geri döner dururum ve hastama şunu söylerim: “Anlaşma masasının ne anlama geldiği hakkında hiçbir fikrim olmadığını farz et. Bu nesneyi tarif et ve öyle bir anlat ki nasıl bir şey olduğunu anlamamam mümkün olmasın”.

321 Bu şekilde rüya-imgesinin neredeyse tüm bağlamını oluşturmayı başarırız. Bunu rüyadaki bütün imgeler için yaptığımızda yorumlamaya hazır hale geliriz.

322 Her yorum bir hipotez, bilinmeyen bir metni okuma teşebbüsüdür. Tek tek ele alman belirsiz rüyaların, kesin bir

şekilde yorumlanması pek mümkün değildir. Bu sebeple tek tek yorumlamaya çok önem vermem. Sadece bir rüya-dizisinin yorumlanmasında göreceli bir seviyede kesinlik elde edilebilir; çünkü sonraki rüyalar, önceki rüyaları ele alırken yaptığımız hataları düzeltir. Ayrıca temel fikir ve temalar rüya-dizilerinde daha iyi anlaşılır. Bu yüzden hastalarımı, rüyalarının ve yapılan yorumların titiz bir kaydını tutmaya zorlarım. Ayrıca onlara, belirtilen şekilde rüyalarını nasıl çözümleyeceklerini gösteririm; böylece danışmaya gelirken rüyayı ve içeriklerini yazılı şekilde yanlarında getirebilirler. Daha sonraki aşamada rüyayı yorumlamalarını da sağlarım. Bu şekilde hasta, doktorun yardımını olmadan bilinçdişısıyla nasıl baş etmesi gerektiğini öğrenir.

323 Rüyalar sadece etiyolojik önemi olan faktörlerle ilgili bilgi veriyor olsaydı bütün rüya yorumlama işi doktora bırakılabilirdi. Yine, rüyaların yaptığı tek şey doktora faydalı ipuçları ve psikolojik tüyolar vermek olsaydı, benim yöntemim tamamen gereksiz olurdu. Ancak örneklerimin de göstermiş olduğu gibi rüyalar doktora pratik fayda sağlamaktan daha fazlasını içerdiği için, rüya-analizine özel ilgi gösterilmelidir. Bazen rüyalar gerçekten hayat memmat meselesidir. Bu rüyalar arasında bir tanesi benim için özellikle etkileyicidir. Bu bir meslektaşım ile ilgili; benden biraz daha yaşlı, zaman zaman gördüğüm ve her zaman rüya-yorumlarım konusunda bana takılan bir adam. Bir gün onunla yolda karşılaştım ve bana şöyle seslendi: “Hayat nasıl gidiyor? Hâlâ rüya yorumluyor musun? Bu arada bir başka salak rüya daha gördüm. Acaba onun da bir anlamı var mıdır?” Gördüğü rüya şuydu: “*Yamaçları kar kaplı ve dik, yüksek bir dağa tırmanıyorum. Yukarı, daha da yukarı tırmanıyorum ve hava harika. Yüksেğe çıktıkça kendimi daha iyi hissediyorum. Kendi kendime ‘keşke sonsuza kadar böyle tırmanıp dursam!’ diyorum. Zirveye vardığımda mutluluğum ve coşum o kadar büyük ki yukarı, uzaya bile tırmanabileceğimi düşünüyorum. Sonra bunu gerçekten yapabileceğimi anlıyorum. Yukarıya,*

hava boşluğuna tırmanmaya başlıyorum ve zevkten kendimden geçerek uyanıyorum”.

324 Biraz konuştuktan sonra şöyle dedim, “Sevgili arkadaşım, dağcılıktan vazgeçmeyeceğini biliyorum ama şu andan itibaren dağlara yalnız gitmemeni tavsiye ederim. Giderken iki rehber al ve onları sonuna kadar takip edeceğine söz ver”. “Sen akıllanmazsın!” diye karşılık verdi ve gülerек el sallayıp gitti; onu bir daha görmedim. İki ay sonra ilk bomba düştü. Dışarda yalnızken bir çığın altında kalmıştı ama şans eseri oradan geçmekte olan bir askeri devriye tarafından tam zamanında kurtarılmıştı. Bundan üç ay sonra son bomba geldi. Daha genç bir arkadaşla, ama rehbersiz tırmanmıştı. Aşağıda duran bir rehber, onun bir kayadan inerken boşluğa adım attığını görmüştü. Daha aşağıda bekleyen arkadaşının kafasının üstüne düşmüş ve daha altlarda ikisi de paramparça olmuştu. Bu, *ecstasis*’in intikamıydı!⁴⁶

325 Hiçbir şüphecilik ve eleştiri henüz rüyaları ihmal edilebilir oluşumlar olarak görmemi sağlayamamıştır. Çoğunlukla anlamsız görünürler ama psikenin geceye ait bölümünden gelen esrarengiz mesajları okuyacak algı ve ustalığa sahip olmayanlar aslında bizlerizdir. Psişik varlığımızın en az yarısının o bölümde geçtiğini ve bilinçdışımızın günlük yaşantımızı gölgelediği kadar bilincimizin de gece hayatımızda hareket halinde olduğunu görünce, tıbbi psikolojinin rüyaları sistemli bir şekilde çalışarak algılarını keskinleştirmesinin zaruri olduğunu anladım. Bilinçli halde yaşananların öneminden kimse şüpheye düşmez; o halde neden bilinçdışı olayların öneminden şüphe duyalım? Onlar da hayatımızın parçalarıdır ve bazen refah ve mutluluğu yakalayabilmek için gün içinde olanlardan daha önemlidirler.

46 [Bu rüya “Analytische Psychologie und Erziehung”da daha detaylı bir şekilde ele alınmaktadır (par. 117 vd.) – EDITÖRLER.]

326 Rüyalar gizli iç dünyamız hakkında bilgi verdiği ve hastaya kişiliğinin, günlük davranışlarında nevrotik semptomlar olarak ortaya çıkan bileşenlerini gösterdiği için anlaşılıyor ki, hastayı sadece bilinç tarafından ele alarak etkili bir şekilde tedavi edemeyiz; bilinçdışının kendisinde ve onun vasıtasıyla bir değişim yaratmamız gerekir. Şu anki bilgimiz ışığında bu, ancak bilinçdışı içeriğin kusursuz ve bilinçli bir şekilde özümsemişiyle elde edilebilir.

327 Bu anlamda “özümseme”, bilinç ve bilinçdışının karşılıklı olarak birbirinin içine girmesidir; – genellikle düşünüldüğü gibi – bilinçli zihnin bilinçdışını tek taraflı değerlendirmesi, yorumlaması ve onun şeklini değiştirmesi değildir. Genel olarak bilinçdışı içeriğin değer ve önemi-ne ilişkin çok yanlış görüşler mevcuttur. Freud ekolünün tıpkı ilkel insanları canavardan sadece birazcık daha iyi şartlarda ele alması gibi, bilinçdışını da oldukça olumsuz bir şekilde sunduğu bilinen bir gerçektir. Kabilenin korkunç yaşlı reisi hakkındaki çocuk masalları ve “çocukluk dönemine ait-sapkın-suçlu” bilinçdışı hakkındaki öğretileri, insanların tamamen doğal bir şeyi tehlikeli bir canavara dönüştürmesine sebep olmuştur. Sanki iyi, mantıklı, kayda değer ve güzel olan her şey bilinçli zihinde yer almış gibi. Ya Dünya Savaşı’nın sebep olduğu korkunç şeyler, bilinçli zihnin bilinçdışından daha canavar ve sapkın olduğunu görmemizi sağlamasaydı?

328 Geçenlerde bilinçdışının özümsemişiyle ilgili öğretilerimi uygarlığa zarar vermek ve en yüksek değerlerimizi tamamen ikelliğe teslim etmekle suçladılar. Böyle bir düşünce sadece ve sadece bilinçdışının bir canavar olduğu varsayımından kaynaklanabilir. Bu görüş doğa ve hayatın gerçeklerine dair duyulan korkulardan kaynaklanır. Freud yüceltme kavramını, bizi bilinçdışının hayali pençelerinden kurtarmak için icat etmiştir; ama gerçek olan, gerçekten var olan; simyaya benzer şekilde yüceltilemez ve eğer bir şey açıkça yüceltilirse bu, asla yanlış yorumlamanın sebep

olduğu bir şey değildir.

329 Bilinçdışı bir canavar değil, ahlak, estetik değer ve entelektüel yargı açısından tamamen nötr doğal bir varlıktır. Sadece ona karşı bilinçli tutumumuz yanlış olduğunda tehlikeli hale gelir. Onu ne kadar bastırırsak, tehlikesi de o kadar artar. Ne zaman hasta daha önceleri bilinçdışı olan içerikleri özümsemeye başlar, tehlikesi o zaman azalır. Kişilik çözülümü ve psikenin gündüze ve geceye ait taraflarının endişe verici bölünmesi, özümsemenin devam etmesiyle birlikte durur. Beni eleştirenlerin korktuğu şeyin – yani bilinçdışının bilinçli zihni alt etmesi – bilinçdışı hayattan bastırılarak dışlandığında, yanlış yorumlandığında ve küçük görüldüğünde ortaya çıkması daha muhtemeldir.

330 Bilinçdışının doğasıyla ilgili yapılan esas hata muhtemelen şudur: Genellikle bilinçdışı içeriğin sadece bir anlamı olduğu ve bu içeriğin değişmez bir artı ya da eksiyle işaretlendiği düşünülür. Bence bu çok saf bir düşüncedir. Psike, tıpkı beden gibi dengesini koruyan ve kendini-düzenleyen bir sistemdir. Çok ileriye giden her süreç anında ve kaçınılmaz bir şekilde dengeleyicileri çağırır ve bu dengeleyiciler olmadan normal bir metabolizma ve normal bir psike olamaz. Bu anlamda dengeleme teorisini, psişik davranışın temel yasası olarak kabul edebiliriz. Bir tarafta bir şeyin çok az olması, diğer tarafta bir şeylerin çok fazla olmasına sebep olabilir. Aynı şekilde bilinç ve bilinçdışı arasındaki ilişki de dengeleyicidir. Bu, rüya-yorumlamanın en iyi kanıtlanmış kurallarından biridir. Bir rüyayı yorumlamaya başladığımızda şu soruyu sormak her zaman çok yardımcı olur: Rüya hangi bilinçli davranışı dengeliyor?

331 Dengeleme, sadece aldatıcı bir arzu-giderme değildir; biz bastırdıkça daha da fiili hale gelen fiili bir hadisedir. Susuzluğumuzu bastırınca susuzluğumuz gitmez. Aynı şekilde rüya-içeriği de, bilinçli tutuma eş-belirleyici faktör olarak uydurulması gereken bir gerçeklik olarak ciddiyetle

ele alınmalıdır. Eğer bunu yapamazsak, bilinçdışı dengelemenin ortaya çıkmasına sebep olan tuhaf zihin yapısında ısrar etmiş oluruz. Bu durumda mantıklı bir yargıya veya dengeli bir yaşam tarzına nasıl ulaşabileceğimizi görmek zorlaşır.

332 Eğer kişi bilinçli içeriğin yerini bilinçdışı bir içeriğin aldığını hissederse – ki bu pek çok eleştirmenin endişe verici bulduğu bir ihtimaldir – bunu sadece bastırır ve o zaman da bir bilinçdışı dengeleme ortaya çıkar. Bilinçdışı bu durumda çehresini tamamen değiştirmiştir: İlk haline kıyasla şu anda fazlasıyla mantıklıdır. Bilinçdışının bu şekilde işlediği genellikle düşünülmez ama yine de bu tarz ters dönmeler sürekli olur ve uygun işlev oluşturur. Bu yüzden rüya bir bilgi ve kontrol organıdır ve kişiliğimizin oluşumunda çok etkili bir unsurdur.

333 Kibir ya da korkaklık içeren bilinçli bir tutum oraya gizlice patlayıcılar yerleştirmedikçe, bilinçdışının içinde herhangi bir patlayıcı malzeme bulunmaz. Yani attığımız adımlara dikkat etmemiz için daha fazla sebep...

334 Bütün bunlardan sonra rüya yorumlarken kendime “rüya hangi bilinçli davranışı dengeliyor?” sorusunu sormayı kural haline getirmiş olmamın sebebi açık olmalı. Bu şekilde rüyayı bilinçli durumla mümkün olduğunca yakın bağlıyorum. Aslında bilinçli duruma dair bilgiye sahip olmadan rüyanın hiçbir şekilde kesin olarak yorumlanamayacağını da söyleyebilirim. Bilinçdışı içeriğin artı mı yoksa eksi mi bir işaret taşıdığını anlamak, sadece bilinçli durumun bilgisi ışığında mümkün olabilir. Rüya günlük hayattan tamamen kopuk ve karakteri olmayan, ayrı bir olay değildir. Eğer bize öyle geliyorsa, bunun sebebi bizim onu anlamayışımız, yani öznel bir yanılsamadır. Gerçekte bilinçli zihin ve rüya arasındaki ilişki tam anlamıyla nedenseldir ve birbirleriyle çok zekice etkileşirler.

335 Bilinçdışı içeriği doğru değerlendirmenin ne kadar önem-

li olduğunu bir örnekle göstermek isterim. Bir keresinde genç bir adam bana şu rüyayla geldi: *"Babam yeni arabasıyla evden uzaklaşıyor. Çok acemice sürüyor ve bu aptallığına sinir oluyorum. Sağa sola, ileri geri gidiyor; tehlikeli hamleler yapıyor. En sonunda bir duvara çarpıyor ve arabaya çok kötü zarar veriyor. Kızgınlıkla ona bağıriyor ve kendine gelmesini söylüyorum. Babam sadece gülüyor ve o zaman kör kütük sarhoş olduğunu anlıyorum"*. Rüyanın aslında hiçbir temeli yok. Rüya sahibi babasının asla, sarhoş olsa bile öyle davranmayacağına ikna olmuş durumda. Bir motorcu olarak kendisi alkol kullanımında her zaman dikkatli ve ölçülü biri, özellikle de araba kullanacağı zamanlar. Kötü sürücülük, hatta arabaya gelecek ufacık bir hasar bile onu fazlasıyla rahatsız ediyor. Babasıyla olan ilişkisi olumlu. Çok başarılı bir adam olduğu için onu takdir ediyor. Şunu söyleyebiliriz ki rüya, babayı hiç de hoş olmayan bir durumda resmediyor. O zaman bunun oğul için anlamı ne olabilir? Babasıyla olan ilişkisi sadece görünüşte mi iyi ve gerçekten de fazla-dengelenmiş bir direnç mi içeriyor? Eğer öyleyse, rüya-içeriğini olumlu olarak işaretlemeliyiz; genç adama "senin babanla gerçek ilişkin bu" demeliyiz. Ancak oğlun babayla olan ilişkisinde nevrotik olarak ikircikli bir şey bulmadığım için, bu kadar yıkıcı bir ifadeyle genç adamın duygularını incitmek istemedim. Bu çok kötü bir terapötik hata olurdu.

- 336 Peki eğer rüya sahibinin babasıyla ilişkisi iyiye, rüya neden babayı gözden düşüren böyle ihtimal dışı bir hikaye yaratmış? Rüya sahibinin bilinçdışında böyle bir rüya üretme eğilimi olmalı. Belki de bu yüzden haset ya da başka alt güdülerin beslediği dirençleri vardır. Bilincine yüklenmeden önce – duyarlı genç adamlarda bu her zaman tehlikeli bir hareket olur – bu rüyayı *neden* gördüğünü değil, bunun amacının ne olduğunu araştırmamız daha iyi olur. Bu durumda cevap, bilinçdışının babayı besbelli ki küçük düşürmeye çalıştığıdır. Eğer bunu bir dengeleme olarak ele alır-

sak babasıyla ilişkisinin sadece iyi değil, gereğinden fazla iyi olduğu sonucuna götürülürüz. Aslında o, Fransızcadaki *fils à papa*⁴⁷ lakabını hak ediyor. Babası hâlâ daha rüya sahibinin varlığının fazlasıyla güvencesi durumunda ve rüya sahibi hâlâ daha geçici olarak tabir edebileceğim bir hayat yaşıyor. İçinde bulunduğu tehlike, babasının yüzünden kendi gerçekliğini göremiyor olması; bu yüzden bilinçdışı, babayı aşağı çekmek ve oğlu yükseltmek için bir nevi küfre sapmaya başvuruyor. Buna “ahlaksız bir iş” de diyebiliriz. Zeki olmayan bir baba muhtemelen alınırdı ama dengeleme çok yerinde; çünkü oğlu, kendisini babasıyla karşılaştırmaya zorluyor ve zaten ancak bu şekilde kendisinin bilincine varabilir.

337 Yukarda özetlenen yorum besbelli ki doğru olandı; çünkü yuvayı dikkate alıyordu. Rüya sahibinin onayını aldı ve ne babanın ne de oğlun hiçbir değer yargısı hasar görmedi. Ancak bu yorum sadece, baba-oğul ilişkisinin bilinçli fenomenolojisi dikkatle çalışıldıktan sonra başarılı olabildi. Bilinçli durumun ne olduğu bilgisine sahip olunmadan, rüyanın gerçek anlamı hep şüpheli olurdu.

338 Rüya-içeriklerinin özümsenebilmesi için, bilinçli kişiliğin hiçbir değerinin hasar görmemesi ve yok edilmemesi çok önemlidir. Aksi takdirde özümseme işini yapacak hiçbir şey kalmaz. Bilinçdışını tanımak, en alttakini en üste koyup düzeltmeye çalıştığı durumu yeniden oluşturan Bolşevik bir deney değildir. Bilinçli kişiliğin değerlerinin sağlam kaldığından emin olmalıyız; çünkü bilinçdışı dengeleme, ancak bütünsel bilinçle işbirliği içinde olduğunda etkilidir. Özümseme asla bir “şu veya bu” sorunu değildir; her zaman “şu ve bu” sorunudur.

339 Tıpkı rüya yorumlamak için bilinçli statükonun tam bilgisinin gerekmesi gibi, rüya sembolizminin ele alınması da rüya sahibinin felsefi, dini ve ahlaki görüşlerini dikkate

47 Muhallebi çocuğu -çn.

almamızı gerektirir. Pratikte rüya sembollerini semiyotik olarak ele almamak daha akıllıca olacaktır; yani değişmez bir karakterin işaret ya da sembolü olarak değil, gerçek semboller olarak ya da henüz bilinçli olarak tanınmamış ya da kavramsal olarak formüle edilmemiş bir içeriğin ifadeleri olarak. Ayrıca semboller, rüya sahibinin o anki bilinç durumuyla alakalı olarak değerlendirilmelidir. Bu yöntemin *pratikte* tavsiye edilebilir olduğunu söylüyorum çünkü teoride, anlamı sadece bir kavram olarak bilinen ya da formüle edilebilir hiçbir şeye atfedilemeyen değişmez semboller mevcuttur. Eğer bu şekilde göreceli olarak değişmez semboller olmasaydı, bilinçdışının yapısını belirlemek imkansız olurdu; çünkü herhangi bir şekilde ele geçirilebilecek veya tarif edilebilecek hiçbir şey olmazdı.

- 340 Bu göreceli değişmez sembollere kesin değillermiş gibi bir içerik atfetmem tuhaf görünebilir. Ama eğer içerikleri kesin olsaydı sembol değil, işaret ya da semptom olurlardı. Freud ekolünün hızlı-ve-sert cinsel sembollerle nasıl işlediğini – bu durumda bunlara “işaretler” diyeceğim – ve bunları açıkça belirli bir içerikle, yani cinsellikle nasıl işlediğini hepimiz biliyoruz. Ne yazık ki Freud’un cinsellikle ilgili fikirleri o kadar elastik ve belirsiz ki neredeyse her şeyi içerebilir. Kelime kulağa yeterince tanıdık geliyor ama asıl ifade ettiği şey, salgı bezlerinin fizyolojik etkinliklerinden psikenin yüce alanlarına kadar uzanan belirlenemez bir *x*’ten daha fazlası değildir. Bir şeyi biliyoruz çünkü onun için aşına olduğumuz bir kelime var yanılgısına dayalı dogmatik görüşe boyun eğmek yerine sembolü, bilinmeyen bir nicelik, tanımlaması güç ve son çare, asla belirlenemez olarak ele alırım. Örneğin *membrum virile*’yi⁴⁸ simgeleyen sözde fallik sembolleri ele alalım. Psikolojik olarak düşündüğümüzde *membrum*’un kendisi –Kranefeldt’in yakınlarında çıkan bir çalışmasında⁴⁹ da gösterdiği gibi – daha geniş

48 Penis -çn.

49 “Komplex und Mythos”.

içeriğinin belirlenmesi hiç de kolay olmayan bir şeyin simgesidir. Ancak eski insanlar gibi fallik sembolleri en rahat şekilde kullanan ilkel insanlar bile bir ayin sembolü olarak fallusu penisle karıştırmayı düşünemezler. Fallus daima yaratıcı mana⁵⁰, iyileştirme gücü ve doğurganlık, Lehmann'ın ifadesiyle "olağanüstü iktidarlı" anlamına gelir. Bunun mitolojide ve rüyada eşdeğeri boğa, eşek, nar, yoni, erkek keçi, şimşek, at toynağı, dans, olukta sihirli bir şekilde beraber yaşama ve adet akıntısıdır ve bunlar binlerce analojiden sadece bazısıdır. Bütün analogilerin ve cinselliğin temelinde yatan, karakterini tanımlamanın zor olduğu ama psikolojideki eşdeğeri ilkel mana-sembolü olan arketipsel bir imgedir.

341 Bütün bu semboller göreceli olarak sabittir; pratikte sembolün öyle yorumlanması gerekse de hiçbir durumda önsel bir kesinliğe sahip olamayız.

342 Pratik gereksinimler oldukça farklı bir şey gerektirebilirler. Elbette eğer rüyaya bilimsel bir yorum getirmek istiyorsak bir teoriyle uyumlu olarak her sembolü bir arketipe bağlamak zorundayız. Ancak bu pratikte olumlu bir hata olabilir; çünkü hastanın o anki psikolojik durumu rüya teorisine kaymayı gerektiriyor olabilir. Bu sebeple ilk önce rüya sembolünün anlamının bilinçli durumla ilgisini ele almak yararlı olabilir – başka bir deyişle sembolü, sanki değişmez değilmiş gibi ele almak. Bu aslında, ne kadar bildiğimizi hissettirse de bütün yerleşik fikirleri reddetmemiz ve şeylerin hasta için ne anlam ifade ettiğini keşfetmeye çalışmamız gerektiğini söylemektir. Bu şekilde teorik bir yorumdan fazla uzaklaşamayız; hatta muhtemelen daha ilk başta ona takılmışızdır. Ancak pratisyen değişmez sembollerle çok fazla uğraşırsa rutine ve tehlikeli bir dogmacılığın içine düşerek hastasını başarısızlığa uğratma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ne yazık ki bu konuyu örneklendirmekten

50 Güç. Polinezya dininde şeylerin ve insanların özünde olan bir tür doğaüstü enerji -çn.

kaçınmam gerekiyor; çünkü o zaman burada gerektiğinden daha fazla detaya girmem gerekir.

343 Tedavinin daha ilk başlarında rüya, genellikle doktora bilinçdışının bütün programını gösterir; ama pratik sebeplerden ötürü hastanın rüyanın derin anlamının ne olduğunu açıklaması pek mümkün olmayabilir. Doktor bunu göreceli değişmez sembollerin bilgisini kullanarak mümkün hale getirebilir. Bu, tanıda olduğu kadar, teşhiste de çok değerli olabilir. Bir keresinde bana on yedi yaşında bir kız danışmaya gelmişti. Bir uzman, kızın kas körelmesinin ilk aşamalarında olabileceğini söylerken, bir diğeri bunun bir tür histeri vakası olduğunu düşünmüştü. İkinci görüşten dolayı bana gelinmişti. Klinik resim organik bir hastalıktan şüphelenmeme neden oldu ama histeri belirtileri de vardı. Rüyalarını sordum. Bir keresinde hasta şöyle cevap verdi: “Evet, korkunç rüyalar görüyorum. Geçenlerde rüyamda gece eve geliyorum. Her şey ölüm sessizliğine bürünmüş. Oturma odasına açılan kapı yarı açık ve annemin, açık pencerelerden esen soğuk rüzgarda ileri geri kıpırdayarak avizeden sallandığını görüyorum. Başka bir seferinde rüyamda gece evde korkunç bir ses oluyor. Kalkıyorum ve korkmuş bir at odadan odaya koşuyor. En sonunda hole açılan kapıyı buluyor ve dördüncü katın holündeki camdan aşağıdaki caddeye atlıyor. Yerde paramparça yattığını görünce ödüm kopuyor”.

344 Rüyaların dehşet verici yapısı bir müddet duraksamamıza sebep oluyor. Buna karşın herkes her zaman kaygı rüyaları görüyor. Bu yüzden “anne” ve “at” sembollerinin anlamına daha yakından bakmamız gerekiyor. Bunlar birbirine denk olmalılar; çünkü ikisi de aynı şeyi yapıyor: intihar ediyorlar. “Anne” bir arketip ve menşe yerini, doğayı, pasif halde yaratana, yani cevher ve maddeyi, maddiyatı, rahmi, bitkisel işlevleri ifade ediyor. Bu, aynı zamanda bilinçdışı, doğal ve içgüdüsel yaşamımız, fizyolojik alan, içinde yaşadığımız ya da bulunduğumuz beden anlamına geliyor: Çünkü “anne” aynı zamanda dölyatağı, boşluk, taşıyan ve besleyen kap ve

bu sebeple psikolojik açıdan bilincin temellerini ifade eder. İçerde ya da bir şeyin içinde olmak ayrıca karanlığı, geceye ait ve korkunç olan bir şeyi, içine almayı akla getirir. Bu göndermeler anne fikrini pek çok mitolojik ve etimolojik değişkenler içinde veriyor; ayrıca Çin felsefesindeki Yin düşüncesinin bir kısmını yansıtıyor. Bu on yedi yaşındaki bir kızın edinimi değil; dilde yaşayan ve kaydedilen, psikenin yapısıyla devralınmış ve dolayısıyla her zaman ve her tür insanda bulunabilecek ortak bir miras.

345 Çok tanıdık gelen “anne” kelimesi besbelli ki en iyi bilineni, yani belirli bir anneyi – benim annemi – ifade ediyor. Ancak anne-sembolü kavramsal oluşumdan kaçınan ve bedeninin saklı, doğaya-bağlı yaşam olarak belli belirsiz idrak edilebilecek daha karanlık bir geçmişe işaret ediyor. Çok dar olsa da ve çok fazla önemli yardımcı anlamı dışarda bıraksa da. Temelde yatan, asıl psişik gerçeklik o kadar anlaşılmaz bir şekilde karmaşıktır ki ancak aşırı bir sezgiyle, belli belirsiz kavranabilir. Bu yüzden sembollere ihtiyacı vardır.

346 Bulgularımızı rüyaya uygularsak yorum şöyle olacaktır: Bilinçdışı hayat kendini yok ediyor. Bu, rüya sahibinin bilinçli zihnine ve bunu duyabilen herkese rüyanın mesajıdır.

347 “At”, mitoloji ve folklorda hayli yaygın bir arketiptir. Bir hayvan olarak insandışı psikeyi, insanca olmayanı, hayvani tarafı, bilinçdışını temsil eder. Bu yüzden folklorda atlar bazen hayaller görür, sesler duyar ve konuşur. Bir yük hayvanı olarak at, anne-arketipiyle yakından alakalıdır (ölü kahramanı Valhalla’ya⁵¹ taşıyan Valkürleri⁵², Truva atını, vs. düşünün). İnsandan daha aşağı bir hayvan olarak at, bedeninin alt tarafını ve oradan yukarı çıkan hayvani dürtüleri temsil eder. At dinamik ve taşıt gücüne sahiptir: Bir içgüdü

51 İskandinav mitolojisinde “Katledilmişlerin Salonu” -çn.

52 İskandinav mitolojisinde Odin’in yardımcıları olan, miğfer ve mızrakla silahlanmış genç ve güzel bakireler -çn.

dalgası gibi insanı uzaklara taşır. Daha yüksek bir bilinç derecesine sahip olmayan bütün içgüdümlü yaratıklar gibi o da paniklere gebe dir. Ayrıca afsun ve büyülerle de alakalıdır – özellikle de ölümü müjdeleyen siyah gece-atları.

348 O halde “at”ın, çok küçük bir anlam geçişiyle “anne”nin eş-değeri olduğu açıktır. Anne yaşamı, at ise beden in hayvani yaşamını temsil eder. Bu anlamı rüyamızın metnine uygularsak yorumu şu olacaktır: hayvani yaşam kendini yok ediyor.

349 İki rüya benzer şeyler söylüyor; ancak genellikle olduğu gibi ikincisi daha belirli. Rüyadaki ince zekaya dikkatini zi çekerim: Bireyin ölümünden hiç bahsedilmiyor. Kişinin kendi ölümünü rüyasında görmesinin kötü bir ünü vardır; ama bu ciddi bir durum değildir. Gerçekten ölüm söz konusu olduğunda rüya başka bir dil konuşur.

350 İki rüya da çok önemli bir sonucu olan ağır organik bir hastalığa işaret etmektedir. Bu teşhis kısa bir süre sonra doğrulanmıştır.

351 Göreceli değişmez sembollere gelince; bu örnek bu sembollerin doğasıyla ilgili genel bir fikir vermektedir. Bunlardan pek çok vardır ve hepsi teker teker zeki anlam kaymaları içermektedir. Bunların doğalarını bilimsel açıdan ancak mitoloji, folklor, din ve filoloji çalışmaları vasıtasıyla değerlendirebiliriz. Psikenin evrimsel katmanlaşması rüyada, bilinçli zihinde olduğundan daha ayırt edilebilir durumdadır. Rüya da psike, imgelerle konuşur ve doğanın en ilkel seviyelerinden türeyen içgüdüllere ses verir. Bu yüzden bilincin geçici yaşamı, bilinç dışı içeriklerin özüm senmesi vasıtasıyla bir kez daha doğa kanunlarıyla uyum içine sokulur; ancak orayı çok kolay terk edebilir ve hasta, kendi varlığının doğal kanunlarına geri dönmek zorunda kalabilir.

352 Bu kadar kısa bir zamanda konunun unsurlarından başka

bir şeyi ele alamadım. Her analizde bilinçdışı malzemeden çıkan ve kişiliğin yenilenmesiyle nihayete eren o yapıyı gözlerinizin önüne seremedim. Art arda gelen özümsemeler, özellikle doktoru ilgilendiren tedavi edici sonuçların çok ötesine geçmektedir. Bu özümsemeler en sonunda belki de yaşamın tek dürtüsü olabilecek o amaca götürmektedir: Bütün insanoğlunun tamamen gerçekleşmesi, yani bireyleşmesine. Biz fizikçiler, pek tabii doğanın bu karanlık sürecinin ilk bilinçli gözlemcileri olabiliriz. Genellikle bizler gelişimin sadece patolojik aşamasını görürüz ve iyileşir iyileşmez artık hastayı görmeyiz. Halbuki ancak hasta iyileştikten sonra normal süreç üzerine on yıllarca çalışabilecek konuma geliriz. Bilinçdışı gelişiminin yöneldiği amaçlara dair çok az bir bilgimiz olsa ve doktorun psikolojik içgörülerini özellikle patolojik evreden elde edilmese, rüyaların bilinçli zihne arabuluculuk yaptığı süreçlere ve sembollerin neye işaret ettiğine dair daha basit ve daha açık bir fikrimiz olurdu. Bence her doktor psikoterapide yöntemin, özellikle de analitik yöntemin eninde sonunda amaçsal ve sürekli bir gelişim sürecine girdiğini ve zıt yönlerde seyrediyor gibi görünen farklı evreleri belirlediğini anlamalıdır. Her bir analiz, daha derin olan sürecin bir kısmını ya da bir yanını gösterir ve bu sebeple karşılaştırmalı vaka tarihçeleri sadece daha da karmaşıklığa sebep olur. Yine bu sebeple ben kendimi konuya dair temel bilgiler ve pratik düşüncelerle sınırladım: Çünkü sadece günlük gerçeklerle yakın ilişki içinde bulunduğumuz zaman olanları tatmin edici şekilde anlayabiliriz.

IV. Kısım

Simyayla Bağlantılı Olarak Tekil Rüya Sembolizmi

(Aslında bir ders sunumu, "Tarumsymbole des individuati-
onszprozesses", *Eranos-Jahrbuch* 1935 (Zürich, 1936). Jung, *Ps-
ychologie und Alchemie* (Zürich, 1944; ikinci baskı, yenilenmiş,
1952) adlı eserinde makaleyi düzeltti, uzattı ve başka malze-
me ve örneklerle yeniden yayımladı. Burada yayımlanan bu
versiyondur.

Şekil 5 Değişim geçiren yedi bakire. –Béroalde de Verville, *Le Songe de Poliphile* (1600)

1 GİRİŞ

I MALZEME

- 44 Rüyalarda ortaya çıkan bireyleşme sürecinin sembolleri arketipsel doğanın imgeleridir ve bu imgeler merkezleştirme sürecini ya da yeni bir kişilik merkezinin oluşturulmasını resmederler. Bu süreçle ilgili genel bir fikir, “Die Beziehungen zwischen dem Ich und dem Unbewußten” adlı makalemnden edinilebilir. Orada da bahsettiğim bazı nedenlerden dolayı ben bu merkeze “kendilik” diyorum ve kendilik, psikenin bütünü olarak anlaşılmalıdır. Kendilik sadece merkez değildir; ayrıca hem bilinci hem de bilinçdışını çevreleyen çemberdir. Tıpkı benin bilincin merkezi olması gibi, kendilik de bu bütünlüğün merkezidir.
- 45 Şu anda ele aldığımız semboller bireyleşme sürecinin de-

gişik evreleri ve dönüşümleriyle değil, bilince vardığında doğrudan yeni merkezi ifade eden imgelerle ilgilidir. Bu imgeler benim mandala sembolizmi olarak adlandırdığım bir kategoriye aittir. Richard Wilhelm işbirliğiyle yayımlanan *Altın Çiçeğin Gizi*'nde bu sembolizmi daha detaylı açıkladım. Elinizdeki bu çalışmada ise size bu tarz sembollerden oluşan bir diziyi kronolojik sırada sunmak isterim. Malzeme, kusursuz bir bilim eğitimi almış genç bir adama ait binin üzerinde rüya ve görsel ifade içeriyor⁵³. Bu çalışmanın amaçlarına yönelik olarak, incelemesi yaklaşık on ay alan ilk dört yüz rüya üzerinde çalıştım. Kişisel etkilimlerden sakınmak için o zamanlar yeni olan kadın bir doktordan süreci gözlemlemesini istedim. Bu beş ay sürdü. Rüya sahibi daha sonra gözlemlerine üç ay boyunca kendisi devam etti. Gözlemlere başlamadan önce, daha ilk başta yaptığımız kısa bir mülakatın dışında rüya sahibini ilk sekiz ay boyunca hiç görmedim. Yani rüyaların 355 tanesi benimle hiçbir kişisel temasa girilmeden görüldü. Sadece son kırk beş tanesi benim danışmanlığım sırasında gerçekleşti. O zamanlar bahsetmeye değer herhangi bir yorum yapmaya teşebbüs edilmedi; çünkü rüya sahibi, kusursuz bilimsel eğitim ve yeteneği sayesinde hiçbir yardıma gereksinim duymadı. Dolayısıyla şartlar, önyargısız gözlem ve kayıt yapmak için son derece idealdi.

- 46 O halde ilk önce mandala sembolizminin ne kadar erken ortaya çıktığını ve rüya-malzemesinin tamamına nasıl gömülü olduğunu göstermek için yirmi iki başlangıç rüyasından parçalar sunacağım. Daha sonra ise spesifik olarak mandalay⁵⁴ ifade eden rüyaları kronolojik olarak ele alacağım.

53 Bu eğitimin tarih, filoloji, arkeoloji ya da etnoloji içermediğini vurgulamalıyım. Bu alanlarla ilgili değinilen malzeme, rüya sahibinin bilinçdışından çıkmıştır.

54 "Mandala" (Sanskritçe) daire, ayrıca "sihirli daire" anlamına gelir. Mandala sembolizmi – en önemlilerinden bahsedecek olursak – hepsi eş merkezli yerleştirilmiş figürleri, merkezi olan yuvarlak ya da kare şekilleri ve dairesel ya da küresel düzenleri içerir.

47 Birkaç istisna dışında bütün rüyalar ya ana fikri taşıyan kısım çıkarılarak ya da bütün metnin sadece gerekli kısımlarına yoğunlaşarak kısaltılmıştır. Bu sadeleştirme işlemi sayesinde sadece rüyalar kısaltmamış, aynı zamanda kişisel gönderme ve karmaşıklıklar da, sağduyulu olmak adına rüyalardan çıkarılmıştır. Bu şüphe çeken müdahaleye rağmen bilgim ve vicdanım dahilinde anlamı çarpıtmaktan kaçındım. Aynı düşünceliliği yorumlarımda da uygulamak zorunda kaldım; ki bu yüzden rüyalardaki bazı bölümler gözden kaçmış gibi görünebilir. Bu fedakarlığı yapmayıp malzemeyi tam tutsaydım bu diziyi yayımlayacak durumda olmayabilirdim; ki bu da bence zeka, açıklık ve tutarlılık açısından iyi olmazdı. Bu sebeple “yazara”, bilime bahsettiği hizmetlerinden dolayı duyduğum minnettarlığı ifade etmekten mutluluk duyuyorum.

II YÖNTEM

48 Yazılarımda ve derslerimde nesnel psikenin⁵⁵, başka bir deyişle “bilinçdışının” analiz edilmesi ve yorumlanmasına gelince bütün yerleşik fikirlerin terk edilmesi gerektiği konusunda ısrar ederim. Tümdengelim yöntemi kullanmamıza olanak sağlayacak genel bir rüya teorisine henüz sahip değiliz; tümdengelimli sonuçlar çıkarabileceğimiz genel bir bilinç teorisine de. Özne psikoloji ya da bilincin açığa çıkardıkları sadece küçük bir ölçekte tahmin edilebilir ve bunlar arasında kesinlikle nedensel bir ilişkinin var olması gerektiğini hiç şüphesiz kanıtlayan teorik bir argüman yoktur. Aksine bilinçli zihnin karmaşık hareket ve tepkilerinde yüksek bir nedensizlik ve “şans” yüzdeliği olduğunu dikkate almamız gerekir. Aynısının, bilinçdışının açığa çıkardıkları için de geçerli olmadığını varsaymamız için

55 Bu kavram için bkz. Jung, “Über Grundlagen der Analytischen Psychologie” ve Wolff, “Einführung in die Grundlagen der komplexen Psychologie” s. 34 vd.

ampirik ve teorik bir neden yoktur. İkincisi de birincisi gibi çoklu, tahmin edilemez ve nedensizdir ve bu yüzden pek çok farklı yaklaşım şekillerine tabidir. Bilinçli söylemlerde amacını anlayabileceğimiz bir içerikle doğrudan hitap edildiğimiz için şanslı durumdayızdır; ama “bilinçdışı” dışavurumlarda bizim anladığımız şekilde yöneltilen ve kullanılan bir dil yoktur – bilinçli içerikle sadece hafif bir ilişkisi olan psişik bir fenomen vardır. Bilinçli zihnin ifadeleri anlaşılmazsa, her zaman ne anlama geldiklerini sorabiliriz. Ancak nesnel psike, kendisini ifade etmek için kullandığı bilinçli zihne bile yabancı bir şeydir. Bu yüzden de parçalı bir metni çözerken kullanacağımız ya da yabancı kelimeler içeren bir yöntem kullanmaya mecburuzdur: Yani bağlamı inceleriz. Yabancı kelimenin anlamı, içinde geçtiği bir dizi pasajı karşılaştırdığımızda anlaşılabilir. Rüya-içeriklerinin psikolojik bağlamı, rüyanın içine doğal olarak gömülü olduğu bir çağrışımlar ağma dayanır. Teorik olarak bu ağ ile ilgili önceden hiçbir şey bilemeyiz; ama pratikte, çok uzun süre deneyim kazanılmışsa bu bazen mümkün olabilir. Öyle olsa bile, dikkatli bir analiz hiçbir zaman teknik kurallara çok fazla bağlı olmayacaktır; yanıltma ve telkinde bulunma tehlikesi çok yüksektir. Tekil rüyaların analizinde, bu tarz önceden bilmek ya da pratik beklenti ve genel ihtimallere dayanarak varsayımlarda bulunmak kesinlikle yanlıştır. Bu yüzden her rüyanın, rüyanın her kısmının ilk başta bilinmez olduğunu varsaymak ve sadece bağlama iyice hakim olduktan sonra yorumlamaya teşebbüs etmek kesin bir kural olmalıdır. Böylece keşfettiğimiz anlamı rüyanın metnine uygulayabilir ve bu yaptığımız, rüyayı akıcı bir şekilde okumamızı ya da tatmin edici bir anlam çıkarmamızı sağlıyor mu görebiliriz. Ancak hiçbir durumda bu anlamın bizim kendi öznel beklentilerimizle uyum sağlamasını bekleyemeyiz; çünkü muhtemelen, aslında genellikle, rüya bizim beklediğimizden şaşırtıcı bir şekilde tamamen farklı bir şey söyler. Doğrusunu söylemek gerekirse

rüyadan çıkardığımız anlam beklentilerimizle kesişiyorsa şüphelenmeliyiz; çünkü genellikle bilinçdışının bakış açısı bilinci tamamlar ya da dengeler⁵⁶ niteliktedir ve bu yüzden beklenmedik şekilde “farklıdır”. *Paralel* rüya ihtimalini inkar etmiyorum; yani anlamları bilinçli davranışla örtüşen ya da onu destekleyen rüyalar; ama en azından benim tecrübe ettiğim kadarıyla bunlar çok nadir olur.

Şekil 6 Kader tanrıçalarını yöneten anaç bir figür. –Thenau, “Traité de la cabale” (el yazmasından, XVI. yüzyıl)

56 “Tamamlayıcı” ve “dengeleyici” kelimelerinin analizini bilerek yapmıyorum; çünkü yaparsam bu bizi konudan çok uzaklara götürür.

- 49 Pekala, benim bu çalışmada kullandığım yöntem, rüya yorumlamanın bu temel ilkesinin tamamen karşısında gibi görünüyor. Rüyalar, bağlam hiçbir şekilde düşünülmeden yorumlanmış gibi. Aslında, bu dizideki rüyaların benim gözetimim sırasında görülmediğini bildiğim için bağlamı zerre kadar düşünmedim. Daha çok rüyaları kendim görmüşüm, bu yüzden de bağlamı kendim yaratabilirmişim gibi ilerledim.
- 50 Şahsen tanımadığım birinin soyutlanmış⁵⁷ rüyalarına uygulanırsa bu yöntem tamamen teknik bir hata olurdu. Ancak biz burada soyutlanmış rüyaları ele almıyoruz; burada rüyalar, anlamın yavaş yavaş kendiliğinden açığa çıktığı tutarlı bir dizi oluşturuyorlar. *Bu dizi, rüya sahibinin kendisinin sağladığı bağlamdır.* Önümüzde bir değil pek çok metin duruyor ve bilinmeyen terimlere her taraftan ışık tutuyor gibi; böylece bütün metinlerin okunması, her bir rüyadaki zor pasajları anlamamız için yeterli oluyor. Dahası üçüncü bölümde, başka kaynaklar sayesinde uzun zamandır biliyor olduğumuz bir arketipi –mandala– ele aldık ve bu da yorumlamayı önemli ölçüde kolaylaştırıyor. Elbette her bir pasajın yorumu fazlasıyla varsayıma dayalı; ama rüya-dizisi bir bütün olarak ele alındığında, ilerdeki pasajlarda oluşabilecek muhtemel hataları düzeltmek için ihtiyaç duyacağımız bütün ipuçlarını bize veriyor.
- 51 Rüya sahibi öğrencimin gözetimi altındayken bu yorumlardan hiç haberi yoktu ve bu yüzden de başkasının fikirlerinden etkilenmemiş durumdaydı. Dahası, tecrübeye dayanarak, peşin hükmün olasılık ve tehlikesinin abartıldığı görüşündeyim. Tecrübe, nesnel psikenin tamamen bağımsız olduğunu gösteriyor. Öyle olmasaydı, en önemli özelliğini taşıyamazdı: Yani bilinçli zihni dengeleme özelliğini. Bilinçli zihin kendisinin bir papağan gibi eğitilmesine izin verir, ama bilinçdışı vermez – Aziz Augustinus da bu

57 Jung burada bir rüya-dizisinin bir parçası olmayan rüyaları kastediyor –çn.

yüzden Tanrıya, kendisini rüyalarından sorumlu tutmadığı için şükretmiştir. Bilinçdışı, özerk ve psişik bir varlıktır; onu çalıştırmak görünüşte başarılı, ama bilinç için zararlıdır. Doğanın ve onun sırlarının ne geliştirilebileceği ne de bozulabileceği bir alanda öznel kontrolün ulaşamayacağı, dinleyebileceğimiz ama karışamayacağımız bir yerdedir ve orada kalacaktır.

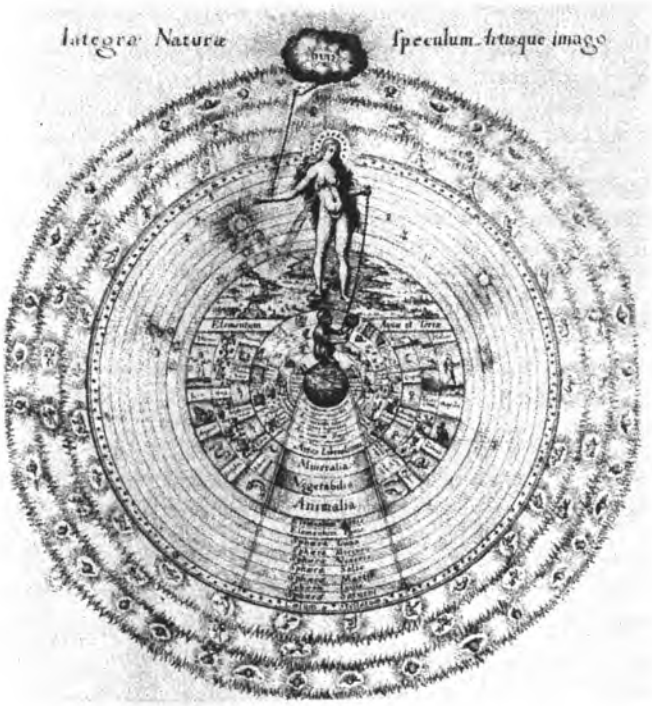

Şekil 7 Ebediyetin sembolü olan Uroboros. –
Horapollo, *Selecta hieroglyphica* (1597)

2. BAŞLANGIÇ RÜYALARI

1. Rüya:

- 52 *Rüya sahibi sosyal bir topluluğun içinde. Ayrılırken kendi şapkası yerine bir yabancının şapkasını takıyor.*
- 53 Bir baş kılıfı olarak şapka, baş şeklini veriyor gibidir. Tıpkı bir şeyi özetlerken bütün fikirleri “bir başlık altında” (*unter einen Hut*) topladığımız gibi şapka da, öncü bir fikir gibi bütün kişiliği örter ve kişiliğe kendi önemini verir. Taç giydirme hükümdara güneşin ilahi özelliğini bahşeder; doktorun başlığı ona bir bilim insanı saygınlığı kazandır; yabancının şapkası ise yabancı bir kişilik verir. Meyrink, *Golem* isimli romanında bu temayı kullanır: Kahraman, Athanasius Pernath’ın şapkasını takar ve sonuç olarak tuhaf bir deneyimin içine girer. *Golem*’de kahramanı fantastik maceralara bu- laştıran şeyin bilinçdışı olduğu açıktır. Bir kez daha *Golem* benzerliğini vurgulayalım ve rüyadaki şapkanın Athanasi- us’un, bir ölümsüzün, zamanın ötesinde bir varlığın, fani ve “kazara” olan ölümlü insandan farklı, evrensel ve sonsuz bir adamın şapkası olduğunu varsayalım. Başı çevreleyen şapka, bir tacın güneş diski gibi yuvarlaktır ve mandalaya ilk göndermeyi içerir. Sonsuzluk göndermesinin dokuzun- cu mandala rüyasında (par. 134) doğrulandığını; şapkanın mandala özelliğinin de otuz beşinci mandala rüyasında (par. 254) açığa çıktığını göreceğiz. Şapkaların değiştiril- mesinin genel bir sonucu olarak olayların *Golem*’deki gibi gelişmesini bekleyebiliriz: Bilinçdışının ortaya çıkmasını. Bütün figürleriyle bilinçdışı zaten rüya sahibinin arkasında bir gölge gibi dikiliyor ve bilince doğru baskı yapıyor.

Şekil 8 *Anima mundi*, kendisine Tanrının rehberlik ettiği, insanlığın rehberi. - J. T. De Bry'a ait bir gravür, Fludd'dan *Utriusque cosmi* (1617)

2. Rüya:

- 54 *Rüya sahibi bir tren yolculuğu yapıyor ve trende camın önünde durarak diğer yolcuların dışarıyı görmesini engelliyor.. Onların önünden çekilmesi gerekiyor.*
- 55 Süreç işlemeye başlıyor ve rüya sahibi, arkasındakilerin ışığını, yani kişiliğinin bilinçdışı unsurlarını engellediğini fark ediyor. Sırtımızda gözümüz yok; o halde “arkası” görünmeyenin, bilinçdışının bölgesi. Rüya sahibi sadece pencerenin (bilincin) önünden çekilse, bilinçdışı içerik bilince ulaşacak.

3. Hipnagojik⁵⁸ Görsel İfade:

- 56 *Deniz kenarında. Deniz karaya hücum ediyor ve her yeri sel basıyor. Sonra rüya sahibi ıssız bir adada oturuyor.*
- 57 Deniz, ortak bilinçdışının sembolüdür; çünkü ayna gibi yansıtan yüzeyinin altında kavranamayan derinlikler yatmaktadır⁵⁹. Geride kalanlar, yani bilinçdışının gölgeli kişileştirmeleri bilincin *terra firma*'sına⁶⁰ bir sel gibi akın etmiştir. Bu istilalarda tekinsiz bir şeyler vardır çünkü söz konusu kişi için mantıksız ve anlaşılmazdır. Onun kişiliğinde önemli değişikliklere yol açar çünkü kişiyi çevresine yabancılaştıran ve oradan soyutlayan acı verici kişisel bir sır oluşturur. Bu, “kimseye söyleyemeyeceğimiz” bir şeydir. Zihinsel anormallikle suçlanmaktan korkarız – ki bu sebepsiz de değildir, çünkü delilere de aşağı yukarı aynı şey olur. Yine de bu tarz bir istilanın sezgisel biçimde kavranmasıyla patolojik olarak bununla gömülmek arasında dağlar kadar fark vardır ama toy kimse bunu fark etmez. Bir sır yüzünden soyutlanmanın sonucunda, insanlarla iletişimden kopmanın yerini genellikle psikik etkinliğin canlanması alır. Böylece bilinçdışı harekete geçer ve bu durum çöl gezginlerinin, denizcilerin ve azizlerin etrafını saran illüzyon ve halüsinasyonlara benzer şeyler oluşturur. Bu fenomenlerin işleyişi en iyi enerji üzerinden açıklanabilir. Genel olarak dünyadaki nesnelerle olan normal ilişkilerimiz belirli bir enerji sarfiyatıyla korunur. Eğer nesneyle ilişki kesilirse bir enerji “tutma” meydana gelir, ki bu da daha sonra eş bir ika-me yaratır. Örneğin güvensizlikle zehirlenmiş bir ilişkiden bir zulüm etme çılgınlığı doğacağı gibi, çevrenin normal

58 Tam uykuya dalma sırasında görülen görümler -çn.

59 Deniz, görümlerin ortaya çıkması (örn. bilinçdışı içeriklerle istilalar) için popüler bir yerdir. Bu yüzden II Esdras 11:1'de görülen kartal denizden yükselir ve 25 ,13:3 ve 51'de “İnsan” –άνθρωπος– “denizin tam ortasından” çıkar. Ayrıca bkz. 13:52: “Denizin derinliklerinde olan şeyleri ne arayıp bulabilir ne de bilebilirmişsin gibi: Öyle bile olsa yeryüzündeki hiçbir insan Oğlumu görmez...”

60 Kuru toprak -çn.

canlılığını ikame edecek hayali bir gerçeklik ortaya çıkar ve insanların yerinde garip ruhani gölgeler uçuşur. Tam da bu yüzden eski insanlar yalnız ve ıssız yerlerin daima “şeytan” ve benzer hayaletlerle işgal edildiğine inanmıştır.

4. Rüya:

- 58 *Rüya sahibinin etrafı bir sürü tuhaf dişi şekille çevrilidir* (bkz. şekil 33). *İçinden bir ses “ilk önce Babadan kaçmam gerekiyor” der.*
- 59 Burada psişik atmosfer Ortaçağdakilerin *succubi*⁶¹ dediği şeyle canlandırılmıştır. Flaubert’in *Ermiş Antonius ve Şeytan*’da bilgece tarif ettiği, Mısır’da Ermiş Antonius’un gördüklerini hatırlatıyor. Halüsinasyon ögesi kendini, düşüncenin yüksek sesle dile getirilmesi şeklinde gösteriyor. “İlk önce Babadan kaçmam gerekiyor” kelimeleri, “çünkü” şeklinde başlayan bir bitiş cümlesinin varlığını gerektiriyor. Bu cümle muhtemelen “bilinçdışını, yani çekici dişi şekilleri takip etmek için” şeklinde devam ederdi (şekil 9). Dinde ve genel hayat felsefesinde ifade edildiği şekliyle geleneksel psikenin somut hali olan baba, rüya sahibinin yolunda durmaktadır. Rüya sahibini bilinç dünyasına ve onun değerleri içine hapsedmiştir. Zihincilik ve akılcılığıyla geleneksel ataerkil dünya bir ayak bağı olarak görülmektedir; buradan da şu an ona yaklaşmakta olan bilinçdışı, bilinçli zihnin eğilimleriyle tamamen ters düşmekte ve rüya sahibi, bu zıtlığa rağmen çoktan bilinçdışına doğru olumlu bir eğilim göstermektedir. Bu yüzden bilinçdışı, bilincin akılcı yargılarına bağlı olmamalıdır; daha çok *sui generis*⁶² bir deneyim olmalıdır. Genellikle aklın bunu kabul etmesi kolay değildir; akıl tamamen olmasa da kısmen *sacrifici-*

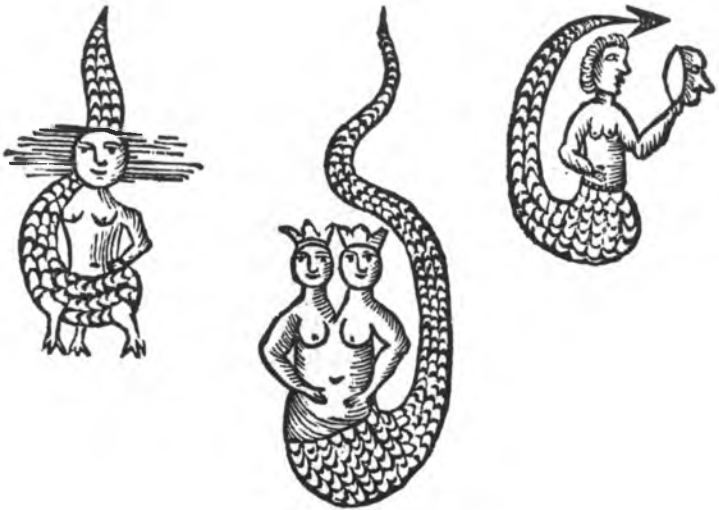
61 *Succubus*: Dişi bir iblis. Erkeklerin rüyalarına kadın formunda girdiğine ve cinsel ilişkiye girmek için onları baştan çıkardığına inanılır -çn.

62 Kendine özgü -çn.

Şekil 9 Paris'in hükmü olarak resmedilen, uyuyan kralın psiko-
pomp Hermes'le uyanışı. – Thomas Aquinas (takma ad),
"De alchimia" (el yazmasından, XVI. yüzyıl)

*um intellectus*⁶³içerir. Dahası ortaya çıkan sorunu günümüz insanının kavraması çok zordur; çünkü o bilinçdışını kendine ait yasaları olan özel bir deneyim alanı olarak değil, bilinçli zihnin önemsiz ve gerçekdışı bir uzantısı olarak görür. Daha sonraki rüyalar sırasında bu çelişki, en sonunda bilinç ve bilinçdışı arasında bir bağdaşma ortaya çıkana ve kişilik ikisi arasındaki doğru yeri bulana kadar tekrar tekrar ortaya çıkacaktır. Dahası böyle bir çelişki anlayarak değil deneyimle çözülebilir. Bu zorluğun üstesinden gelecek bir yorum ya da numara yoktur; çünkü bilinç ve bilinçdışının birleşmesi ancak adım adım elde edilebilir.

Şekiller 10, 11, 12 Melusina; iki başlı Melusina; maskeli denizkızı. – Eleazar, *Uraltes chymisches Werk* (1760)

- 60 Bilinçli zihnin bilinçdışına gösterdiği direnç ve bilinçdışının değersizleştirilmesi, insan psikesinin gelişiminde tarihsel gereksinimlerdi; çünkü aksi takdirde bilinçli zihin asla kendinin farkına varamazdı. Ancak günümüz insanının bilinci, bilinçdışı gerçeğinden çok daha öteye geçti. Psikenin

63 Aklın feda edilmesi -çn.

bizim kendi tasarımız değil, çoğunlukla özerk ve bilinçdışı olduğunu bile unuttuk. Sonuç olarak, delilikle arasındaki tehditkar analogiden dolayı değilse de, bilinçdışına yaklaşmak medeni insanlarda paniğe sebep oldu. Aklın, bilinçdışının pasif bir nesne olarak “analiz edilmesine” bir itirazı yoktur; aksine bu tarz bir hareket bizim akılcı beklentilerimizle de uyum içinde olur. Ancak bilinçdışının kendi yoluna gitmesine izin vermek ve onu bir gerçeklik olarak deneyimlemek, ortalama bir Avrupalının cesaret ve kabiliyetlerinin çok ötesine geçer. O basitçe bu konuyu anlamamayı tercih eder. Zira psişik açıdan yüreksiz biri için bu en iyi yoldur; aksi takdirde bu şey tehlikeli olabilir.

- 61 Bilinçdışı deneyim sadece birkaç kişinin anlayabileceği kişisel bir sırdır; ki bu da zorlukla olur; dolayısıyla yukarıda bahsettiğimiz soyutlayıcı etki açığa çıkar. Ancak soyutlanma, psişik atmosferin dengeleyici bir şekilde canlanmasına sebep olur ve bu da bize tekinsiz görünür. Rüyada ortaya çıkan şekiller dışıdır; dolayısıyla da bilinçdışının dışı doğasını işaret eder. Bunlar yalnız gezginin aklını çelen ve yoldan çıkaran periler, büyüleyici sirenler ya da vampirlerdir (şekil 10, 11, 12; ayrıca şekil 157). Benzer şekilde Poliphilo'nun⁶⁴ *nekyia*'sının⁶⁵ başlarında baştan çıkaran bakireler ortaya çıkar ve Paracelsuslu⁶⁶ Melusine da bu tarz başka bir şekildir.

64 *Hypnerotomachia*'nın *Le Tableau des riches inventions* ya da *Songe de Poliphile* adlı Fransız baskısı (1600). Fr. çev. Béroalde de Verville (bkz. şekil 4) [Orijinal İtalyan baskısı 1499'da çıkmıştır].

65 Νεκυία (Yunanca νέκυς kelimesinden), *Odysseia*'nın on birinci kitabının başlığı, ölmüşün ruhunu Hades'ten çağırmak için ölüye kurban adamayı anlatır. Dolayısıyla *Nekyia*, “Hades'e yolculuğun”, yani ölüler diyarına inişin adlandırılmasıdır. Dieterich'in, Akhmim Codex'i üzerine yaptığı tefsirde de bu anlamda kullanılmıştır ve Peter İncilinden gelecek ile ilgili bir parça içerir (*Nekyia: Beiträge zur Erklärung der neuentdeckten Petrusapokalypse*). Tipik örnekler İlahi Komedi, klasik *Walpurgisnacht in Faust* ve İsa'nın cehenneme inişinin doğruluğu şüpheli açıklamalarıdır.

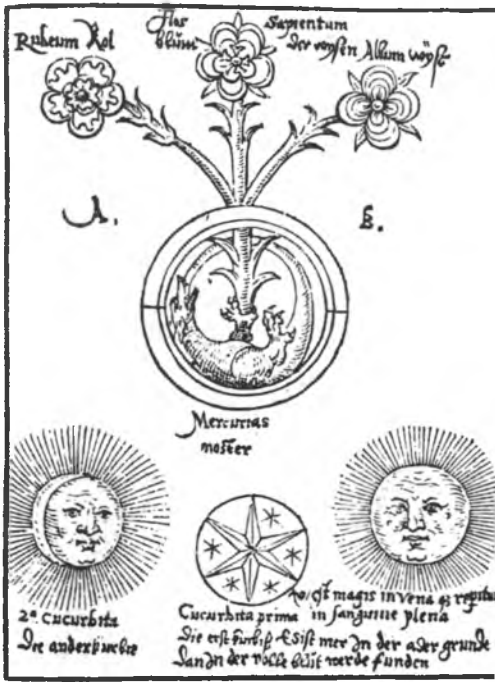
66 Detaylar için bkz. Jung, “Paracelsus als geistige Erscheinung”, par. 179 vd., 214 vd.)

5. Görsel İfade:

- 62 *Bir yılan, yere bir ağaç gibi kök salmış duran rüya sahibinin etrafındaki bir daireyi tarif ediyor.*
- 63 Muhteşem bir daire çizimi (şekil 13), aklında özel ya da gizli bir amacı olan herkesin kullandığı çok eski sihirli bir araçtır. Kişi bu şekilde kendisini dışardan tehdit eden ve bir sır sebebiyle soyutlanmış olan herkese saldırabilecek “ruhun tehlikelerine” karşı korur. Aynı yöntem eski çağlardan beri her şeyden uzakta kutsal ve dokunulmaz bir yer oluşturmak için de kullanılmıştır. Örneğin bir şehri kurarken ilk önce *sulcus primigenius* ya da orijinal karık⁶⁷ çizerlerdi (şekil 31). Rüya sahibinin tam ortada kök salmış gibi duruyor olması, bilinçdışından kaçmak için duyduğu o güçlü arzusunun bir dengelemesidir. Bu görüşten sonra rüya sahibi müthiş bir rahatlama hissetmiştir – ve hakkı da vardır; çünkü bilinçdışıyla buluşabileceği korumalı bir *temenos*⁶⁸, bir tabu bölge oluşturmayı başarmıştır. Daha önce çok tekinsiz gelen soyutlanması şu anda anlamlıdır ve bir amaca sahiptir; bu yüzden de bütün tehlikeleri yok olmuştur.

67 Knuchel, *Die Umwandlung in Kult, Magie und Rechtsbrauch*.

68 Genellikle ağaçlık, başka her yerden ayrılmış ve tanrıya adanmış kara parçası.

Şekil 13 Kırmızı ve beyaz güllerle, *flos sapientum*, simyadaki sürecin *prima materia*'sını ifade eden "kuyruk-yiyici" (Uroboros). Aşağıda oğul olan *lapis philosophorum*'la *coniunctio solis et lunae*. Reusner, *Pandora* (1588)

Hemen 5'in Ardından Gelen 6. Görsel İfade:

64 Bir merdivende oturan peçeli bir kadın figürü.

65 – Teknik ismi "anima"⁶⁹ olan – kim olduğu bilinmeyen kadın motifi burada ilk kez karşımıza çıkıyor. 4. rüyadaki garip dişi şekiller kalabalığı gibi bu da, canlanmış psişik atmosferin bir kişileştirmesi. O andan itibaren kim olduğu bilinmeyen kadın motifi pek çok rüyada tekrar beliriyor.

69 "Anima" kavramı için bkz. Jung, "Die Beziehungen zwischen dem Ich und dem Unbewußten" (par. 296 vd.).

Kişileştirme daima bilinçdışının özerk bir etkinliği olduğunu gösterir. Eğer kişisel bir şekil beliriyorsa bilinçdışının harekete geçtiğinden emin olabiliriz. Bu tarz figürlerin ortaya çıkmasının genellikle beklentisel bir özelliği vardır: Rüya sahibinin daha sonra yapacağı bir şey şimdi önceden yapılıyordur. Bu vakada atıf merdivene yapılmıştır; bu da bir çıkışın ya da inişin göstergesidir. (şekil 14)

Şekil 14 Yakup'un rüyası. – William Blake tarafından yapılmış sulu-boya resim.

66 Bu tarz rüyalarda sürecin kabul törenlerinde tarihsel bir benzeri olduğu için, pek çok yer dışında özellikle Apuleius'tan da bildiğimiz Yedi Gezegenin Merdiveni'nin bu törenlerde oynadığı role dikkati çekmek çok da yersiz olmayacaktır. Geç dönem klasik bağdaştırmacılıkta hali hazırda fazlasıyla simyayla doldurulan kabuller (bkz. Zosimos'un⁷⁰ görüşleri), yükseliş temasıyla, yani yüceltmeyle özellikle ilgiliydi. Yükseliş genellikle bir merdivenle temsil edilirdi (şekil 15); Mısır'da ölünün *ka*'sı için cenaze hediyesi olan küçük bir merdivenle⁷¹. Gezegenlerin yedi katmanından yükseliş fikri ruhun, vücuda geldiği güneş-tanrısına dönüşünü sembolize eder; örneğin Firmicus Maternus'tan bildiğimiz gibi⁷². Bu yüzden Apuleius⁷³ tarafından anlatılan İsis gizemi, kabul edilecek olanın Helios olarak taçlandırıldığı ve Araplar tarafından aktarılan⁷⁴ erken İskender dönemi geleneğine geri dönecek olursak erken Ortaçağ simyasında *solificatio*⁷⁵ olarak adlandırılan şeyle sonuçlanırdı.

70 Zosimos M.Ö. 300 yıllarında yaşadı. Bkz. Reitzenstein, *Poimandres*, s. 9 vd.; Berthelot, *Collection des anciens alchimistes grecs*, III, i, 2.

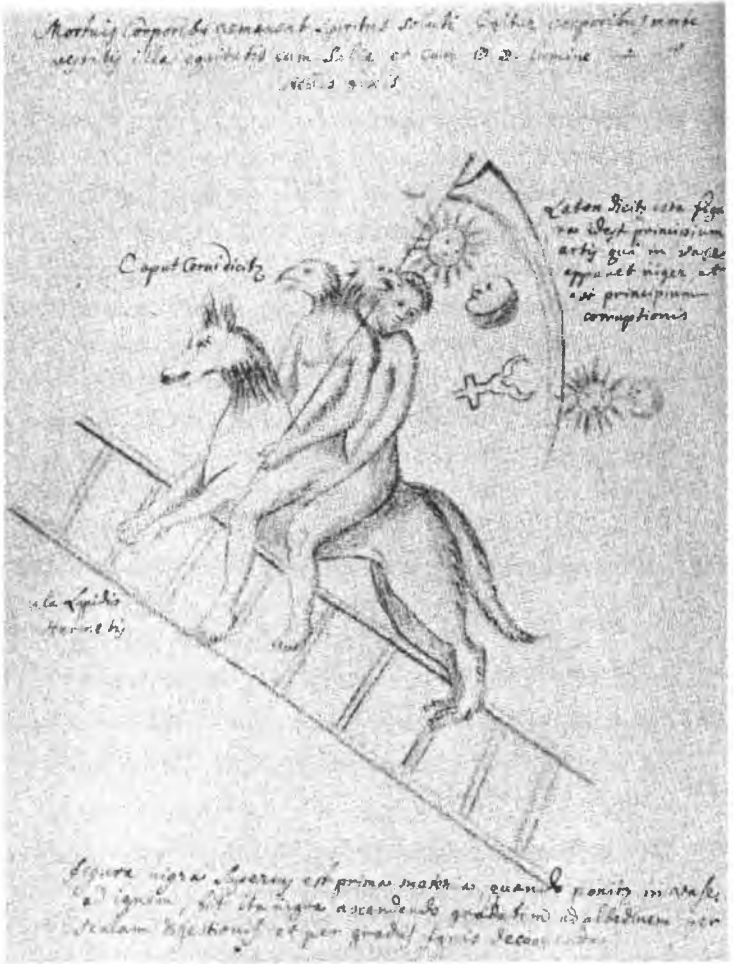
71 Merdiven motifi 12. ve 13. rüyalarda doğrulanmaktadır (par. 78 ve 82). Bkz. ayrıca Yakup'un merdiveni (şekil 14).

72 *De errore profanarum religionum*: "Animo descensus per orbem solis tribuitur" ([Paganlar] der ki ruh, güneşin çemberinden geçerek alçalır).

73 Altın Eşek.

74 Bkz. Ruska, *Turba Philosophorum*.

75 Alt zihinden üst zihne geçiş, aydınlanma -çn.

Şekil 15 Simya sürecinin aşamalarını temsil eden *scala lapidis*. – "Felsefe Taşı'nın Sembolik Şekilleri" (el yazmasından, XVII. yüzyıl)

7. Görsel İfade:

- 67 *Peçeli kadın yüzünü açıyor. Yüzü güneş gibi parlıyor.*
- 68 *Solificatio*, anima kişisinde tamamlanıyor. Süreç *illuminatio*, ya da aydınlanma ile uyuşuyor gibi görünüyor. Bu “mistik” fikir, akılcı düşünen bilinçli zihnin en yüksek anlayış şekli ve içgörü olarak sadece zihinsel aydınlanmayı görmesiyle büyük ölçüde zıt düşmekte. Ancak bilimsel bilgi antik çağlara kadar uzanan ve günümüz bilinciyle birleşecekse özel bir yöntem gerektiren ortak psikeyi⁷⁶ değil, sadece kişiliğin bizim zamanımızla ilgili olan küçük bir noktasını tatmin eder ve bilinçli zihin bunu hiç hesaba katmaz. Bu yüzden bilinçdışını “ışıklandırmaya” hazırlanıldığı açıktır ve bu ışıklandırma akılcı bir “aydınlatmadan” ziyade bir *illuminatio* özelliğine sahiptir. *Solificatio* bilinçli zihinden sonsuza kadar çıkarılmıştır ve onun için neredeyse bir saçmalıktır.

8. Görsel İfade:

- 69 *Bir gökkuşağı, köprü olarak kullanılacak. Ancak kişinin onun üstünden değil, altından geçmesi gerekiyor. Kim üstünden geçerse düşecek ve ölecek.*
- 70 Sadece tanrılar gökkuşağı köprüsünü güvenle geçebilir; ölümlüler düşer ve ölürler, çünkü gökkuşağı bedenleri olan insanların kullanabileceği bir yol değil, sadece gökyüzünün üstünden geçen bir şekildir. İnsanlar onun “altından” geçmelidir (şekil 16). Ancak su da kendi meylini izleyerek ve en alçak yeri arayarak köprünün altından akar. Bu ipucu daha sonra onaylanacaktır.

76 Bkz. Jung'un *Psychologische Typen* adlı eserindeki “ortak bilinçdışı”.

Şekil 16 Anthropos olarak Mercurius tricephalus. Altında bir hayvan önderliğinde gözleri bağlı adam. –Kelley, *Tractatus de Lapide philosophorum* (1676)

9. Rüya:

- 71 *Pek çok koyunun otladığı yeşil bir bölge. “Koyunların bölgesi”.*
- 72 İlk bakışta anlaşılmasın gelen bu ilginç parça, çocukluk izlenimlerinden veya bu bağlamdan çok da uzakta olmayan dini izlenimlerden türemiş olabilir – örneğin “Beni yeşil otlaklara yatırdı”, ya da koyun ve çobanla⁷⁷ (şekil 18) ilgili erken Hristiyanlık alegorileri gibi. Sonraki görü de aynı noktayı işaret ediyor.

10. Görsel İfade:

- 73 *Kim olduğu bilinmeyen kadın, koyunlar bölgesinde duruyor ve yolu işaret ediyor.*
- 74 *Solificatio’yu önceden gören anima burada psikopomp, yani yolu gösteren⁷⁸ olarak ortaya çıkıyor (şekil 19). Yol çocukların bölgesinden başlıyor; yani günümüze ait akılcı bilinç tarihsel psikeden, yani ortak bilinçdışından ayrılma-*

77 Hristiyan koyun sembolizminin doğrudan kaynağı, Hanok’un Kitabı’ndaki (89:10 vd.) görülerde bulunabilir (Charles, *The Apocrypha and Pseudepigrapha*, II, s. 252). Hanok’un son faslı M.Ö. I. yüzyılın başlarında yazılmıştır.

78 Hanok’un görüşünde lider ya da prens ilk önce koyun ya da koç olarak ortaya çıkıyor: Hanok’un Kitabı 89:48 (Charles, II, s. 254).

dan önce. Ayrılma aslında kaçınılmazdır; ama insanoğlu, başlangıcındaki o belirsiz psikeden öyle bir uzaklaşır ki içgüdü kaybı oluşur. Sonuç içgüdüsel körelme ve günlük sosyal durumlarda yönelim bozukluğudur. Ancak yine bu ayrılma sayesinde “çocukların bölgesi” her zaman kesinlikle çocuklukta kalacak ve çocuksu eğilim ve dürtülerin sürekli bir kaynağı olacaktır. Bu çocuksu eğilimlerin arada kendini göstermesi, haliyle bilinçli zihnin hoşuna gitmez ve bu sebeple de sürekli olarak onları bastırır. Ancak sürekli olarak bastırma, asıl kaynaktan daha fazla uzaklaşmaya, bunun sonucu olarak içgüdü eksikliğine, en son olarak da ruh eksikliğine sebep olur. Sonuç olarak bilinçli zihin ya tamamen çocuksuluğa yenilir ya da kendisini sinik yaşlı tavırlarla ya da hırçın bir teslimiyetle bu baskına karşı nafile korumak zorunda kalır. Bu yüzden farkına varmalıyız ki inkar edilemez başarısına rağmen günümüz akılcı bilincinin adapte olamayan çocuksu bir yanı vardır ve hayata düşmandır. Hayat kurumuş ve engellenmiş, kaynağın yeniden keşfedilmesi için haykırmaktadır; fakat kaynak, ancak bilinçli zihin “çocukların bölgesine” geri dönme acısını çekerse ve orada tıpkı daha önceki gibi bilinçdışından yardım alırsa bulunabilir. Çok uzun süre çocuk kalmak çocukçadır; ancak oradan uzaklaşmak ve sonra sırf biz görmediğimiz için çocukluğun artık var olmadığını düşünmek de bir o kadar çocukçadır. Ancak eğer çocukların bölgesine gidersek çocuk olma korkumuza teslim oluruz; çünkü psişik kökenli her şeyin iki yüzü olduğunu anlamayız. Bir yüz ileri bakar, diğeri ise geriye. Tüm yaşayan gerçeklikler gibi bu da ikircikli ve dolayısıyla semboliktir.

Şekil 17 Bahar dürtülerini, yani *opus*'un başlangıcını sembolize eden Aries ve Taurus'un çobanı artifeks (ya da Hermes). – Thomas Aquinas (takma ad), "De alchimia" (el yazmasından, XVI. yüzyıl)

- 75 Bilincin zirvesinde durur ve yolun daha yukarıya, daha yüksek zirvelere gittiğine dair çocukça bir inanış içine gireriz. Bu, hayali bir gökkuşağı köprüsüdür. Bir sonraki zirveye varmak için ilk önce aşağıya, yolların ayrılmaya başladığı yere gitmemiz gerekir.

Şekil 18 Çoban olarak İsa. – Mozaik, Galla Placidia'nın mozolesi, Ravenna (424-451 arası)

11. Rüya:

- 76 Bir ses “ama sen hâlâ bir çocuksun” diyor.
- 77 Rüya, rüya sahibini oldukça farklılaşmış bir bilincin bile çocukça şeylerle ilişkisinin hiçbir şekilde bitmediğini ve çocukluk dünyasına dönmenin gerekli olduğunu kabul etmeye zorluyor.

Şekil 19 Yolu gösteren rehber ruh. – William Blake'in Dante'nin *Puratorio* Kanto IV için çizdiği suluboya resim

12. Rüya:

- 78 *Baba ve Anneyle, merdivenden yukarı aşağı tehlikeli bir yürüyüş.*
- 79 Çocuksu bir bilinç daima anne-babaya bağlıdır ve asla kendi başına olmaz. Çocukluğa dönüş daima anne ve babaya, uzun ve önemli geçmişiyile ebeveynler tarafından temsil edilen psişik ben-dışına bir dönüştür. Gerileme, bizim geçmişimizi ve ırkımızı belirleyen şeylerde çözülmeye sebep olur ve ancak çok büyük bir çaba gösterirsek kendimizi bu şeylerin kucağından kurtarabiliriz. Psişik tarih-öncemiz aslında, bedenden ayrılmış havai aklın aksine, istediği zaman uçamadığı için basamak ve merdivenlere ihtiyaç duyan yerçekimi ruhudur. Tarihsel belirleyici karmaşası içine girmek, yolunu kaybetmeye benzer; öyle ki doğru olan bile ciddi bir hata gibi görünür.
- 80 Yukarıda da belirtildiği gibi basamak ve merdiven teması (bkz. şekil 14 ve 15) bütün iniş ve çıkışlarıyla psişik bir dönüşüme işaret eder. Bunun klasik bir örneğini aydınlık ve karanlığın on beş basamağını çıkan ve inen Zosimos'ta⁷⁹ görüyoruz.
- 81 Freud'un araştırmacılarının da göstermiş olduğu gibi, ciddi anlamda bir uğraş vermeden kişinin kendisini çocukluğundan kurtarması pek mümkün değildir. Bu sadece entelektüel bilgiyle elde edilecek bir şey de değildir. Tek etkili olan şey hatırlamadır; ki bu aynı zamanda bir yeniden deneyimledir. Hızla geçen yıllar ve yeni keşfedilen dünyanın ezici baskınlığı, geride hiç düşünülmemiş malzemeler bırakır. Bu malzemelerden kurtulamayız; sadece kendimizi onlardan ayırırız. Bu yüzden de daha sonraları çocukluk anılarımızı hatırladığımızda kişiliğimizin bize yapışmış ve eski zamanların hatıralarını taşıyan bazı parçalarının hâlâ canlı olduğunu görürüz. Hâlâ daha çocukluk durumunda

79 Berthlot, *Collection des anciens alchimistes grecs*, III, 1, 2. Bkz. ayrıca Jung, "Die Visionen des Zosimos".

olan bu parçaların etkisi çok güçlüdür. Bunlar sadece yetişkin bilinciyle birleştğinde çocukluğa ait kısımlarını kaybedip düzeltilebilirler. “Kişisel bilinçdışı” her zaman öncelikli olarak ele alınmalıdır; yani bunun bilincine varılmalıdır; aksi takdirde ortak bilinçdışına çıkan kapı açılmaz. Basamaklarda anne ve babayla iniş çıkışlar, çocukluğa ait henüz birleştirilmemiş içeriklerin bilinçli yapılmasını temsil etmektedir.

13. Rüya:

82 *Baba endişeyle “bu yedinci!” diye bağırtıyor.*

83 Basamakları inip çıkarken besbelli ki “yedinci” olarak bahsedilen bir olay vuku bulmuş (şekil 20). Kabul töreni lügatinde “yedi”, aydınlanmanın en son aşamasıdır ve bütün arzuların amacıdır (şekil 28). Ancak geleneksel bir akıl için *solificatio* deliliğin sınırlarında gezen tuhaf, mistik bir düşüncedir. İnsanların bu kadar saçma şeyleri, batıl inançların olduğu karanlık çağlarda düşündüğünü ve şu anki aydınlanmış günlere hakim olan net ve temiz düşünce yapısının o şüpheli kavramları çoktan aştığını, o tarz bir “aydınlanmanın” şu günlerde sadece akıl hastanesinde bulunabileceğini varsayabiliriz. Tabii ki baba korkmuş ve endişelidir; tıpkı civciv yumurtlamış ve daha sonra da yavrularının suya olan eğiliminden dolayı hayal kırıklığına uğramış bir tavuk gibi. Eğer bu yorum – “yedinin” aydınlanmanın en üst aşamasını temsil ettiği – doğruysa, bu prensipte, kişisel bilinçdışını birleştirme işleminin sona erdiği anlamına gelecektir. Daha sonra, geleneksel psikenin temsilcisi olarak babanın duyduğu endişeyi açıklamaya yeterli olacak ortak bilinçdışı açılmaya başlayacaktır.

Şekil 20 Yedincide, Uroboros olarak tasvir edilen Merkür'de birleşen altı gezegen ve kırmızı-beyaz (hermafrodit) çift başlı kartal. – Thomas Aquinas (takma ad), "De alchimia" (el yazmasından XVI. yüzyıl)

84 Yine de bilinçdışının alacakaranlığına dönüş atalarımızın edinimini, yani bilincin akılcı farklandırmasını tamamen terk etmemiz anlamına gelmez. Bu daha çok *insanın, aklın* yerini alması sorunudur – rüya sahibinin olduğunu hayal ettiği insan değil, daha kapsamlı ve daha tam bir insanın. Bu rüya sahibinin hâlâ daha nahoş ya da imkansız olarak gördüğü için reddettiği türlü şeyleri kişiliğinin özümsemesi anlamına gelecektir. Endişe içinde “bu yedinci!” diye bağırان baba, rüya sahibinin psişik bileşenlerinden biridir; dolayısıyla endişe de rüya sahibine aittir. Bu yüzden yorum yaparken “yedincinin” sadece bir tür sona erme değil, aynı zamanda kaygı verici bir şey olması ihtimalini de akılda tutmak gerekir. Bu temaya örneğin Tom Thumb ve Canavar peri masalında rastlamışızdır. Tom Thumb yedi kardeşin en küçüğüdür. Cüceye benzer hali ve kurnazlığı zararsızdır ama kardeşlerini canavarın inine götüren, böylece hem iyi hem kötü şans getiren tehlikeli çift doğasını ele veren de odur. Başka bir deyişle o, canavarın kendisidir. Eski zamanlardan beri “yedi” gezegenlerin yedi tanrısını temsil etmiştir (şekil 20); Piramitlerdeki yazıtlarda *a paut neteru* denen “tanrılar bölümü”⁸⁰ oluştururlar (şekil 21, 23). Bir bölük “dokuz” olarak tarif edilse de aslında dokuz değil on, hatta bazen daha bile fazla olarak ortaya çıkar. Bu yüzden Maspero⁸¹ bize, dizinin ilk ve son üyelerinin, dokuz sayısına zarar vermeden eklenebileceğini ya da ikiye katlanabileceğini söyler. Bu tarz bir şey klasik çağ sonrası Greko-Romen ve Babil tanrılarının olmuştur; tanrılar şeytanlara indirgenmiş, uzaktaki yıldızlara ve kısmen yeryüzünün içindeki metallere çekilmişlerdir. Sonradan Hermes’in ya da Mercurius’un çift doğası olduğu, hem öteki dünyaya ait aydınlanma tanrısı hem de cıvanın ruhu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu yüzden de çift cinsiyetli olarak tasvir edilmiştir (şekil 22). Gezegen olarak Merkür güneşe en yakındır; bu yüzden de altınla en üst seviyede

80 Budge, bu ifadeyi kullanır, *Gods of Egyptian*, I, s. 87.

81 *Etudes de mythologie*, II, s. 245.

ilişkilidir. Ancak cıva olarak altını çözer ve güneş gibi olan parlaklığını söndürür. Ortaçağ boyunca doğa filozofları için karmaşık spekülasyonların konusu olmuştur: Bazen ilgili ve yardımcı bir ruh, bir (πάροδρος), (tam olarak “yardımcı, yol arkadaşı”) ya da bir *familiaris*⁸²; bazense *servus* ya da *cervus fugitivus*, (mülteci köle ya da geyik), simyacıları hayal kırıklığına uğratan ve şeytanla pek çok ortak özelliği olan kaypak, muzip bir gulyabanıdır. Örneğin bu özelliklerin en önemlileri ejderha, aslan, kartal ve kuzgundur. Simyadaki tanrı hiyerarşisinde Mercurius, *prima materia*⁸³ olarak en alta, *lapis philosophorum* olarak en üstte bulunur. *Spiritus mercurialis* (şekil 23) simyacıların rehberi (Hermes Psikopomp: bkz. şekil 146) ve şeytanıdır; onlara hem iyi şans getirir hem de sonlarını. Çiftli doğası onun sadece yedinci değil, ayrıca sekizinci olmasını da sağlar – Olimpos’ta “kimsenin düşünmediği” sekizinci (bkz. aş. par. 204 vd.).

Şekil 21 Hades'te gezegenlerin yedi tanrısı. – Mylius, *Philosophia reformata* (1622)

82 Hizmetçi -çn.

83 İlk madde -çn.

85 Ortaçağ simyası kadar uzak bir şeyin bunlarla alakalı olması okura tuhaf gelebilir. Ancak “kara sanat” düşündüğümüz kadar uzak değildir: Eğitimli bir insan olarak rüya sahibi *Faust*’u okumuş olmalı; çünkü *Faust*, her ne kadar günümüz insanı için karmaşık olsa da baştan sona simyayla ilgili bir dramdır. Bilinçli zihnimiz her şeyi anlayamaz ama bilinçdışı ne kadar garip olurlarsa olsunlar “eski zamanlar, kutsal şeyler” ile ilgilenir ve fırsatını bulduğunda bize onları hatırlatır. Hiç şüphesiz rüya sahibi de *Faust*’tan, Goethe gençliğinde Leipzig’de Fraulein von Klettenberg’le Theophrastus Paracelsus çalışırken etkilendiği kadar etkilmiştir⁸⁴. O halde yedi ve sekizin gizemli eşdeğerliğinin, ruhunun derinliklerine işlediğini ve bilinçli zihninin bu gizemi hiç çözemediğini kesinlikle düşünebiliriz. Sıradaki rüya, *Faust* hatırlatmasının yersiz olmadığını gösterecektir.

Şekil 22 “Filozofun yumurtasında” (simya bilimindeki kap) Mercurius. *Filius* olarak, çift doğasının işareti olan güneş ve ayın üstünde durur. Güneşin kavurucu ışınları kaptaki cüceyi olgunlaştırırken kuşlar da ruhanileşmeyi işaret eder. – *Mutus liber* (1702)

84 Goethe, *Dichtung und Wahrheit*.

14. Rüya:

- 86 *Rüya sahibi Amerika'da keçi sakallı bir çalışan arıyor. Herkesin öyle bir çalışanı olduğunu söylüyorlar.*
- 87 Amerika, Avrupa kültürünün karmaşıklığından etkilenmemiş, pratik ve basit düşüncenin yeridir. Orada akıl, bir çalışan olarak çok makul bir şekilde korunabilir. Bu haliyle kulağa *lèse-majesté*⁸⁵ gibi gelmektedir ve bu ciddi bir konu olabilir. Bu sebeple (Amerika'da her zaman) herkesin bu şekilde yaşadığını bilmek iç rahatlatıcı bir durumdur. "Keçi sakallı adam" nesillerdir saygı duyulan; Faust onu "işe almış", tarihsel psikenin derin karmaşasına inmeye ve o kaynar kazanın içinden çıkan yaşamın değişken ve çirkin tarafına batmaya cesaret etse de sonunda Faust'un üzerinde zafer kazanmasına izin verilmeyen Mephisto'dur.
- 88 Rüya ile ilgili sorulan sorulardan, rüya sahibinin de "keçi sakallı adamda" Mephistopheles figürünü gördüğü anlaşıldı. Zihnin değişkenliğinin yanı sıra yaratıcılık ve bilimsel eğilimler astrolojik Mercurius'un özellikleridir. Bu nedenle keçi sakallı adam rüya tarafından gerçek bir *familiaris*, bir yandan tehlikeli bir yandan da yardımsever bir zihin [*Geist*] olarak takdim edilen akıllı temsil etmektedir. Bu şekilde akıl, bir zamanlar bulunduğu yüksek konumdan aşağıya çekilmiş ve ikinci sıraya konmuş, aynı zamanda da uğursuz olarak yaftalanmıştır. Uğursuz falan olduğundan değil – sadece rüya sahibi gizliden gizliye üstün bir güç olarak gördüğü aklın kendisini nasıl ele geçirmiş olduğunu daha önce fark etmemiştir. Şimdiye kadar akıl, psişik yaşamının tek hakimi olmuştur; şimdiyse bunu görme şansı elde etmiştir. Kendisi Faust'la birlikte şöyle haykırabilir: "Demek kanişin içinde olan buydu!" Mephistopheles, bütün psike hiyerarşisinden kopan her psişik işlevin şeytani tarafıdır ve artık bağımsızlığın, mutlak gücün keyfini çıkarır (şekil 36). Ancak bu şeytani taraf, sadece işlev ayrı bir varlık olduğunda ve bu rüyadaki gibi nesnelleştirilip kişileştirildiğinde anlaşılabilir.

85 Majesteye karşı işlenen suç, krala karşı yapılan hainlik –çn.

- 89 İlginç bir şekilde “keçi sakallı adam” aynı zamanda simya literatüründe de, 1625 yılında yazılmış ve Herbert Silberer’in⁸⁶ psikolojik açıdan incelediği “Güldenem Tractat vom psilosophischen Stein⁸⁷” içindeki “Parabolae”lerden⁸⁸ birinde de ortaya çıkar. Yaşlı beyaz sakallı filozofların arasında siyah keçi sakallı genç bir adam vardır. Silberer, bu kişinin şeytan olup olmadığı konusunda kararsız kalır.

Şekil 23 İki doğanın (sol ve luna), *filius hermaphroditus* oluşturmak için birleştiği gizemli kap; gezegenlerin altı tanrısının eşlik ettiği Psikopomp Hermes. – “Figurarum Aegyptiorum secretarum” (el yazmasından, XVIII. yüzyıl)

86 *Problems of Mysticism and Its Symbolism*.

87 *Geheime Figuren der Rosenkreuzer* içinde basılmıştır.

88 Yazarı bilinmeyen, bir Gülhaçlılar alegorisi. Bilinmeyen bir anlatıcının ayin seyiyle ilgilidir. Anlatıcı birkaç denemeden sonra bir gül bahçesine girer ve orada asil bir çift aşğın kral ve kraliçeye dönüştüğüne tanık olur -çn.

90 Cıva olarak Mercurius, “akışkan” için son derece uygun bir semboldür; yani hareketli, akıl gibi (şekil 24). Bu sebeple simyada Mercurius bazen bir “zihin”, bazen de bir “su”, yani *argentum vivum*’dan⁸⁹ başka bir şey olmayan sözde *aqua permanens*’tir⁹⁰.

Şekil 24 Mercurius’un idare ettiği etkinlikler. – Tübingen el yazmalarından (1400)

89 Cıva -çn.

90 Kutsal su -çn.

15. Rüya:

- 91 *Rüya sahibinin annesi bir kaseden başka bir kaseye su boşaltıyor. (Rüya sahibi kasenin kız kardeşine ait olduğunu, bir sonraki dizinin 28. görüşüyle bağlantılı olarak hatırlayabiliyor)*

Bu hareket büyük bir ciddiyetle yapılıyor: Dış dünya için çok büyük önemi var. Sonra rüya sahibi, babası tarafından reddediliyor.

- 92 Bir kez daha “değiştirme” temasıyla karşılaşırız (bkz. 1. rüya): Bir şey başka bir şeyin yerine konuyor. “Baba” halledildi; şimdi “annenin” işi başlıyor. Babanın ortak bilinçdışını, geleneksel psikeyi temsil etmesi gibi anne de ortak bilinçdışını, yaşam suyunun⁹¹ kaynağını temsil ediyor (şekil 25). (Bkz. Meryem Ana’nın bir vasfı olarak $\pi\eta\gamma\acute{\eta}$ ⁹², *fons signatus*’un⁹³ annelikle ilgili önemi. – şekil 26). Bilinçdışı, yaşam gücünün yerlerini değiştirmiştir ve bu tutum değişikliğini işaret eder. Rüya sahibinin sonradan hatırladığı şey, artık yaşam kaynağının kim olduğunu görmemizi sağlamaktadır: “Kız kardeş”. Anne, oğuldan üstündür ama kız kardeş oğula eşittir. O halde aklın yerinden edilmesi, rüya sahibini bilinçdışının hakimiyetinden ve çocukluğa ait tutumlardan kurtarmıştır. Her ne kadar kız kardeş geçmişin bir kalıntısıysa da, sonraki rüyalardan onun kesinlikle anima-imgesinin taşıyıcısı olduğunu biliyoruz. O halde yaşam suyunun kız kardeşe geçirilmesinin, annenin yerini anima-nın alması demek olduğunu varsayabiliriz⁹⁴.

91 Köken olarak su için bkz. Mısır kozmogonisi.

92 Wirth, *Aus orientalischen Chroniken*, s. 199.

93 “Mühürlü bir Çeşme”: Şarkıların Şarkısı 4:12.

94 Bu aslında normal bir yaşam sürecidir ama oldukça bilinçsiz bir şekilde gerçekleşir. Anima, her zaman var olan bir arketiptir (bkz. Jung, *Psychologische Typen* ve “Die Beziehungen zwischen dem Ich und dem Unbewußten” par. 296 vd.) Anne, anima-imgesini ilk taşıyandır ve bu ona oğlun gözündeki çok önemli bir nitelik kazandırır. Bu daha sonra kız kardeş ve benzer figürlerle sevgiliye aktarılır.

Şekil 25 Yaşam pınarı fons mercurialis. – Rosarium philosophorum (1550)

- 93 Anima artık babanın dünyasıyla çelişen psişik bir gerçeklik, hayat-verici bir faktör olur. Hangimiz onun akli dengesini tehlikeye sokmadan, hayatında bilinçdışının rehberliğini kabul ettiğini söyleyebiliriz? Tabii bunun ne anlama geleceğini bilen biri olduğunu varsayarak. Ne anlama geldiğini düşünen biri bile, böyle bir *volte face*'nin⁹⁵ geleneksel ruhu

95 Konum değişikliği -çn.

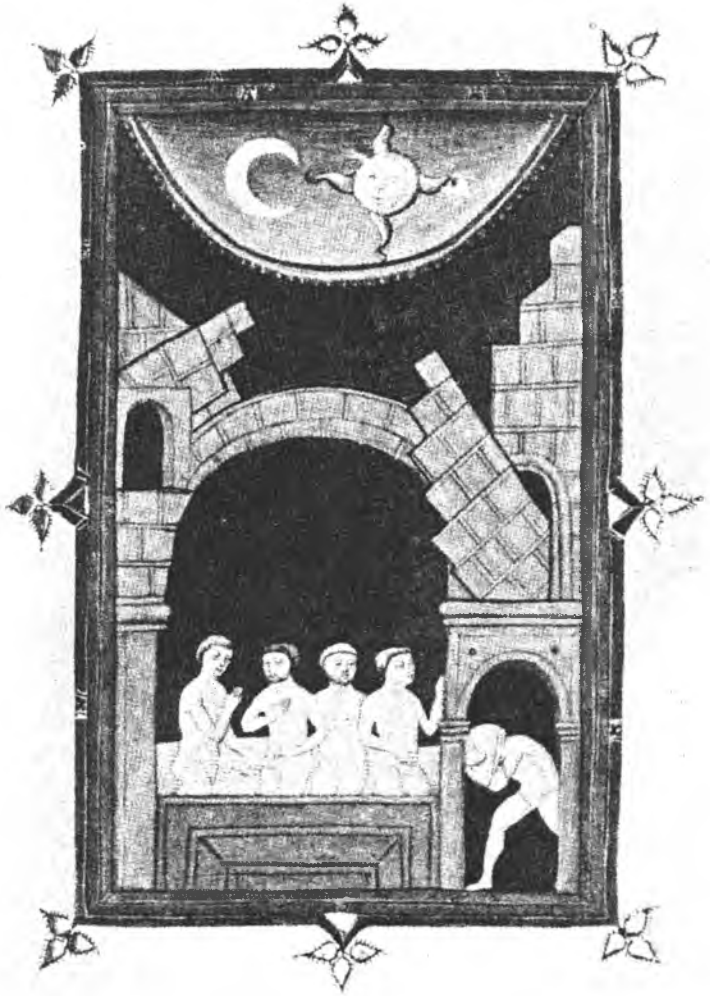
ne kadar korkunç biçimde aşağıladığını anlamakta zorluk çekmeyecektir; özellikle de Kilisenin dünyevi giysisine bürünmüş geleneksel ruhu. Eski simyacıların kasıtlı gizemleştirmelere başvurmasına ve bin bir türlü sapkınlığa sebep olan da, psişik bakış açısında meydana gelen bu değişimdir. Bu sebeple babanın oğlunu reddetmesi gayet mantıklıdır – bu aslında aforoz etmekten başka bir şey değildir (Rüya sahibinin Romalı bir Katolik olduğuna dikkatinizi çekerim). Psike gerçeğini kabul ederek ve onu hayatlarımızda yardımcı-belirleyici etik bir unsur haline getirerek, yüzyıllardır psişik hayatı dışardan kurumlarla ve mantıkla düzenleyen geleneklere aykırı davranmaktayız. O mantık dışı içgüdü, oluşturulmuş katı düzene isyan etmez; kendi iç yasalarının katı mantığı sebebiyle bu içgüdü'nün kendisi zaten hayal edilebilecek en sağlam yapıya sahiptir ve geçerli yapının en yaratıcı temellerini oluşturur. Ancak sırf bu temeller yaratıcı olduğu için bundan türeyen bütün düzen de – en “ilahi” formunda bile olsa – bir evre, bir sıçrama tahtasıdır. Aksi gözükle de düzen ve oluşturulmuş düzenin bozulması aslında insanın kontrolünün dışındadır. İşin sırrı şudur ki ancak kendi kendini yok edebilen şeyler aslında canlıdır. Sorun şu ki bunları anlamak zordur ve bu yüzden de derinlerde saklıdır; çünkü zayıf kafalar çok kolaylıkla şaşırır ve kafaları karışır. Bütün bu tehlikelere karşı dogma – ister dini, ister felsefi, ister bilimsel olsun – etkili bir koruma sağlar ve sosyal açıdan bakıldığında aforoz gerekli ve faydalı bir sonuçtur.

Şekil 26 Meryem Ana ve etrafını çeviren sembolleri; dörtgen kapalı bahçe, yuvarlak tapınak, kule, kapı, kuyu ve çeşme, palmiye ve selviler (hayat ağaçları). Her biri dışil sembollerdir. – XVII. yüzyıla ait ibadet ederken kullanılan bir resim.

94 Annenin, yani bilinçdışının, animaya ait olan tasa boşalttığı su psikenin yaşama gücünün harika bir sembolüdür (şekil 152). Eski simyacılar bu su için yeni ve anlamlı eşanımlar oluşturmaktan yorulmamıştır. Bunu *aqua nostra*, *mercurius vivus*, *argentum vivum*, *vinum ardens*, *aqua vitae*, *succus lunariae* vb. olarak adlandırmışlar ve bunlarla, soyut zihnin maddesizliğinin aksine maddesi olan bir canlı kastetmişlerdir. *Succus lunariae* ifadesi (ay-gezegeninin hayat kaynağı) suyun geceye ait kökenini; *aqua nostra* da, tıpkı *mercurius vivus* gibi dünyeviliğini ifade etmektedir (şekil 27). *Acetum fontis* yaratılan her şeyi çözen güçlü aşındırıcı bir sudur ve aynı zamanda bütün ürünlerin en dayanıklısı, gizemli *lapis*'i⁹⁶ doğurur.

96 Kelime anlamı "taş"tır. Simya ilmine göre dokunduğu her şeyi altına çevireceğine inanılır -çn.

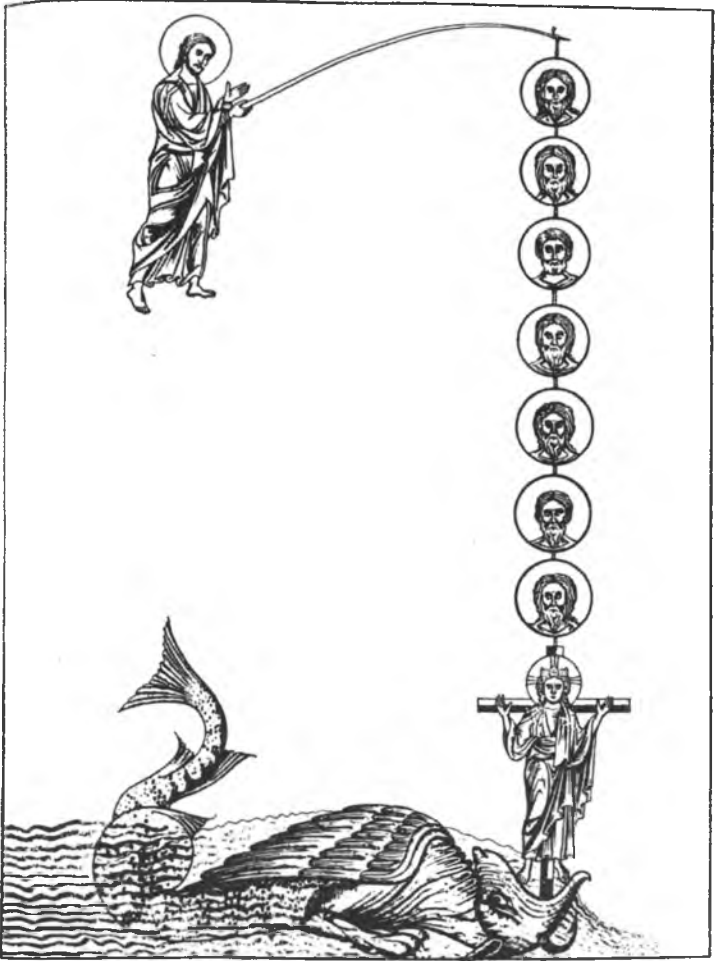
Şekil 27 Kuvette, bir araya gelmiş güneş ve ayın yaşam-yenileyici etkisi. –Milano, Biblioteca Ambrosiana, Kodeks I.

- 95 Bu analogiler çok inanılmaz görünebilir. Ancak okuru, rüya sembolizminin ele alındığı bir sonraki bölümde yer alan (par. 154 ve 158) 13 ve 14. rüyalara götürmeme izin verin. Rüya sahibi tarafından dikkat çekilen “dış dünya için” eylemin önemi, rüyanın ortak değerini işaret etmektedir; “babası tarafından reddedilmesinin” de öyle – ki bunun rüya sahibinin bilinçli davranışı üzerinde ciddi bir etkisi vardır.
- 96 “Extra ecclesiam nulla salus” deyişi – Kilisenin dışında bir kurtuluş yoktur – bir kurumun gözle görülür ya da tarif edilebilir bir amacı olan güvenli ve elverişli bir yol olduğu ve bunun dışında hiçbir yol ya da amaç olamayacağı fikrine dayanır. Karmaşanın içinde kaybolmanın bırakacağı kahredici etkiyi, her ne kadar bunun ruhun ve kişiliğin yeniden oluşmasının *olmazsa olmazı* olduğunu bilsek de, göz ardı etmemeliyiz.

16. Rüya:

- 97 *Rüya sahibinin önünde bir sinek ası duruyor. Yanında bir yedili ortaya çıkıyor.*
- 98 As, yani 1, en küçük rakamdır fakat en değerli olandır. Haç şeklinde olan sinek ası, Hıristiyanlık sembolünü işaret eder⁹⁷. Bu yüzden İsviçre Almancasında sinek, genellikle *Chrüz* (haç) olarak adlandırılır. Aynı zamanda üç yaprak da, tek Tanrının üçlü doğasına gönderme yapar. En düşük ve en yüksek başlangıç ve son, alfa ve omegadır.

97 Bkz. ikinci dizideki 23. rüya (par. 212, ayrıca par. 220).

Şekil 28 Davud'un yedi katlı halatı ve haçın ucunun olta olarak kullanılmasıyla Leviathan'ın yakalanması. – Landsbergli Her-rad'ın *Hortus deliciarum*'u (XII. yüzyıl)

- 99 Yedili, sinek asından önce değil sonra ortaya çıkar. Büyük ihtimalle fikir şudur: İlk önce Hristiyan Tanrı kavramı, sonra yedi (aşama). Yedi aşama, Haç ve Teslis sembolizmiyle başlayan dönüşümü sembolize eder ve daha önceki arkaik 7. ve 13. rüyalarındaki göndermelerden yola çıkarak *solificatio* ile sonuçlanır. Ancak bu çözüm burada ima edilmez. Şimdi, dininden dönen Julian tarafından boş yere çabalanan Antikçağın Helios'una gerilemenin yerini, Ortaçağda “per crucem ad rosam” (haçtan güle) formülüyle ifade edilen ve daha sonraları Gülhaçlıların “Gül Haç”ına yoğunlaştırılan bir başka hareketin aldığını biliyoruz. Burada ilahi Sol'un özü, çiçeğin içine alçalar – yeryüzünün güneşe cevabı (şekil 29). Güneş özelliği, Çin simyasındaki “altın çiçek” sembolünde yaşamaya devam etmiştir⁹⁸. Romantiklerin meşhur “mavi çiçeği” pek tabii “gülün” son nostaljik kokusu olabilir; gerçek bir Romantik tarzıyla Ortaçağın yıkılmış kemerlerine bakar, ama aynı zamanda dünyevi güzelliğin içinde yeni bir şey ilan eder. Ancak güneşin altın parlaklığı bile bir inişe boyun eğmek zorunda kalmış ve dünyevi altının parıltısında benzerini bulmuştur – her ne kadar *aurum nostrum* olarak bu, en azından becerikli zihinler için metalin brüt maddiyatından ayrılmış olsa da. Simyayla ilgili en ilginç metinlerden biri, alt başlığı ... *Cum figuris rei perfectionem pars alchimiae de lapide philosophico vero modo praeparando olan Rosarium philosophorum*'dur⁹⁹

98 Ortaçağ simyasındaki “altın çiçek” (şekil 30) ile ilgili olarak Adolphus Senior'un *Azoth*'una bakınız. Altın çiçek Yunanca χρυσάιον (Berthelot, *Alch. grece*, III, 19) ile χρυσάιον = “altın çiçek”ten gelir; ki bu çiçek Homeros'ta geçen μύλο gibi sihirli bir bitkidir ve genellikle simyacılar tarafından bahsedilir. Altın çiçek altının en asil ve en saf özüdür. Demir sülfüre de bazen aynı isim verilir (bkz. Lippman, *Entstehung und Ausbreitung der Alchemie*, I, s. 70). *Aqua permanens*'in kuvvetine de *flos*, yani “çiçek” denir (*Turba*, ed. Ruska, s. 214, 20). *Flos* daha sonraki simyacılar tarafından cevherin gizemli dönüşümünü ifade etmek için kullanılır (bkz. *Aurora consurgens*'teki “flos citrinus”; “Consil. Coniug., *Ars Chemica*”daki “flos aeris aureus”, s. 167; “*Allegoriae sapientum*”daki “flos est aqua nummosa [Mercurius]”, s. 81; Mylius, *Philosophia reformata*'daki “flos operis est lapis”, s. 30).

99 *Artis auriferae* (II, s. 204 vd. 1593) ve *Bibliotheca chemica curiosa*'da (II, s. 87

(1550). Anonim yazar kesinlikle bir “filozoftu” ve simyanın sıradan altın yapımıyla değil, felsefi bir sır ile ilgili olduğunun farkındaydı. Bu simyacılar için altın, hiç şüphesiz sembolik bir yapıya sahipti¹⁰⁰ ve bu yüzden *vitreum* ya da *philosophicum* gibi özelliklerle ayırt ediliyordu. Büyük ihtimalle güneşle olan benzerliği yüzünden altına en yüksek felsefi ün verilmedi; onun yerine bu ünü kazanmak *lapis philosophorum*’a¹⁰¹ düştü. Dönüştürücü, dönüştürülenin üstündedir ve dönüşüm, harikulade bu taşın sihirli bir özelliğidir. *Rosarium pshilosophorum* şöyle der: “Çünkü bizim taşımız, yani kendini altının ötesine koyan ve onu mağlup eden günümüz batı cıvası, öldüren ve canlandırandır¹⁰²”. *Lapis*’in felsefi önemiyle ilgili olarak Hermes’e atfedilen bir incelemedeki şu alıntı özellikle aydınlatıcıdır: “Ey bilgenin çocukları, bu olağanüstü değerli taşın söylediği şeyi anlamalısınız... ‘Benim ışığım her ışıktan üstündür ve benim erdemim bütün erdemlerden daha kusursuzdur... Ben ışığı yarattım ama karanlık da doğamın bir parçası...’¹⁰³”

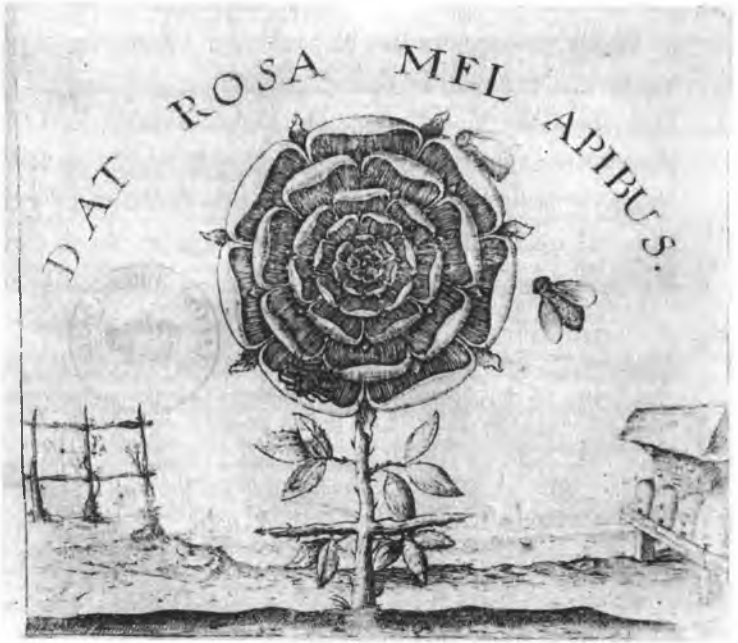
vd. 1702) yeniden basıldı. Benim alıntılarım genellikle 1593 versiyonundan yapıldı.

100 *Rosarium*’un dediği gibi: “Aurum nostrum non est aurum vulgi” (Bizim altınımız sıradan bir altın değildir), *Art. Aurif.*, II, s. 220.

101 felsefe taşı -çn.

102 “Quia lapis noster scilicet argentum vivum occidentale, quod praetulit se auro et vicit illud, est illud quod occidit et vivere facit”. – *A.g.e.*, s. 223.

103 “Intelligite, fili sapientum, quod hic lapis preciousissimus clamat,...et lumen meum omne lumen superat ac mea bona omnibus bonis sunt sublimiora... Ego gigno lumen, tenebrae autem naturae meae sunt...” *A.g.e.*, s. 239.

Şekil 29 Yedi gezegen, dönüşümün yedi aşamasını sembolize eden yedi taç yapraklı gül. – Fludd, *Summum bonum* (1629) ilk baştaki resimli sayfa

17. Rüya:

100 Rüya sahibi uzun bir yürüyüşe çıkıyor ve yolda mavi bir çiçek buluyor.

101 Yürüyüşe çıkmak, özellikle hiçbir yere varmayan yollarda gezinmektir. Hem bir değişim arayışı, hem de değişim zinciridir. Rüya sahibi yolun kenarında kendi kendine açmış bir çiçek, doğanın tesadüfî bir yavrusunu bulur. Bu çiçek daha romantik ve lirik bir dönemi, rüya sahibinin tomurcuklanmaya başladığı gençlik dönemini, yani dünyaya bilimsel bakış açısının fiili tecrübeden kopmadığı hatıralarını canlandırır – ya da belki de bu kopuş yeni başlıyordur ve

geçmişte olanları hatırlamak için geriye bakılıyordur. Aslında çiçek arkadaş canlısı bir işaret, bilinçdışından gelen esrarengiz bir sızıntıdır ve insanı kurtuluşa götüren hiçbir şeye güven duymayan ve katılım sağlamayan modern bir insan olarak rüya sahibine, kendi gibi olan arkadaş ve kardeşleriyle tanışabileceği ve kendi içinde filizlenmeye can atan tohumu bulabileceği yeri göstermektedir. Ancak rüya sahibi, masum çiçeği simyanın kötü kara sanatı ve kafir pagan düşüncesi *solificatio* ile bağlayan eski güneş altınından habersizdir. “Simyanın altın çiçeği” bazen mavi bir çiçek de olabilir (şekil 30): “Hermafrodit’in safir mavisi çiçeği¹⁰⁴”.

18. Rüya:

102 *Bir adam elini uzatmış, ona birkaç altın sikke uzatıyor. Rüya sahibi bunları kızgınlıkla yere fırlatıyor ve hemen ardından yaptığına pişman oluyor. Sonra kapalı bir alanda bir gösterim gerçekleşiyor.*

103 Mavi çiçek, tarihsel anlamını da peşinden getirmeye başlamış. “Altın” uzatılıyor ve kızgınlıkla reddediliyor. *Aurum philosophicum*’un böyle yanlış bir yorumunu anlamak kolaydır ama kıymetli sırrın reddedilmesi ve Sphinx’in bilmece-
sinin yanlış cevaplanmasından dolayı bir vicdan azabının duyulmasıyla pek sık karşılaşılmaz. Aynı şey, Meyrink’in *Golem*’inde, hayalet ona bir avuç dolusu tahıl uzatıp o bunu reddettiğinde de olur. Sarı metalin iğrenç para tadıyla birlikte maddiyatı ve tahılın adi görüntüsü, bu iki geri çevirişi de anlaşılır hale getiriyor – ama *lapis*’i bulmanın bu kadar zor olmasının asıl sebebi de budur: O *exilis*’tir, çirkindir; caddeye ya da gübrelige, yığınların içine atılır; her yerden toplanabilecek en yaygın şeydir. *Prometheus ve Epimet-*

104 “Epistola ad Hermannum”, *Theatr. Chem.*, V, s. 899.

heus'ta, aynı sebepten dolayı güngörmüşlerin tanımadığı Spitteler'in mücevheriyle ortak "sıradanlık" özelliğine sahiptir. Ancak "inşaatçıların geri çevirdiği taşın aynısı köşe başına konur" ve bu ihtimalin hissedilmesi rüya sahibinde çok canlı bir pişmanlık duygusu uyandırır.

Şekil 30 Kırmızı-ve-beyaz gül, simyadaki "altın çiçek", *filius philosophorum*'un doğum yeri. – "Ripley Scrowle" (el yazmasından, 1588)

104 Bütün bunlar, altının değerli olduğuna dair dışardan görünenlerin bir parçasıdır; yani para haline getirilmesi, damgalanması ve değer verilmesi gibi. Psikolojik olarak uygulandığında bu, Nietzsche'nin *Zerdüşt*'te yapmayı reddettiği şeydir: Erdemlere isimler vermek. Şekillendirilip isim verilerek psişik yaşam, madeni ve değerler verilmiş birimlere ayrılır. Bu sadece psikenin içgüdüsel olarak çok çeşitli şeyler, bir araya gelmemiş kalıtsal birimlerin toplanması olması sebebiyle mümkün olur. Doğal insan bir "kendilik" değildir – o kitledir ve kitlenin bir parçasıdır; o kadar ortaktır ki kendi beninden bile emin değildir. Bu nedenle fi tari-

hinden beri kendisini bir şeye çevirecek ve bir *variété*'den başka bir şey olmayan ortak hayvani psikeden kendisini kurtaracak gizemli dönüşümlere ihtiyaç duymuştur.

105 Ancak eğer insanın nahoş *variété*'sini “olduğu gibi” kabul etmezsek, bu insanın birliğe ulaşmasına, yani bir kendilik olmasına imkan yoktur¹⁰⁵. Bu da ruhsal ölüm anlamına gelir. Yaşamın kendisi, gerçek yaşam değildir; sadece *bilindiği* zaman gerçek olur. Sadece birleşmiş bir kişilik yaşamı deneyimleyebilir; parçalara ayrılmış ve kendisine “insan” diyen ıvır zıvır öbeği değil. 4. rüyada ima edilen tehlikeli çoğulluk (par. 58), yılanın sihirli bir daire tarif ettiği ve böylece tabu bölgeyi, *temenos*'u ayırdığı 5. görüde dengelenmiştir (şekil 31). Benzer bir durumda, neredeyse aynı şekilde *temenos* burada da ortaya çıkar ve “çok”u birleşik bir gösterim için bir araya getirir – bir eğlence gösterisine benzeyen bir toplanmadır ama kısa sürede bu eğlendirici özelliğini kaybedecektir: “keçilerin oyunu” bir “trajediye” dönüşecektir. Bütün analogilere göre keçi oyunu gizemli bir gösteridir; amacının da, tıpkı Eleusis'in gizemlerinde Atinalı kadınların anlattığı müstehcen hikayelerin yüzünün doğurganlığını artırdığının düşünülmesi gibi¹⁰⁶, insanın doğal atalarıyla ve dolayısıyla yaşamın kaynağıyla bağlantısını yeniden kurmak olduğunu düşünebiliriz. (Bkz. Bubastis'te İsis şenlikleriyle bağlantılı teşhirci gösterimlere dair Herodotus'un açıklaması).

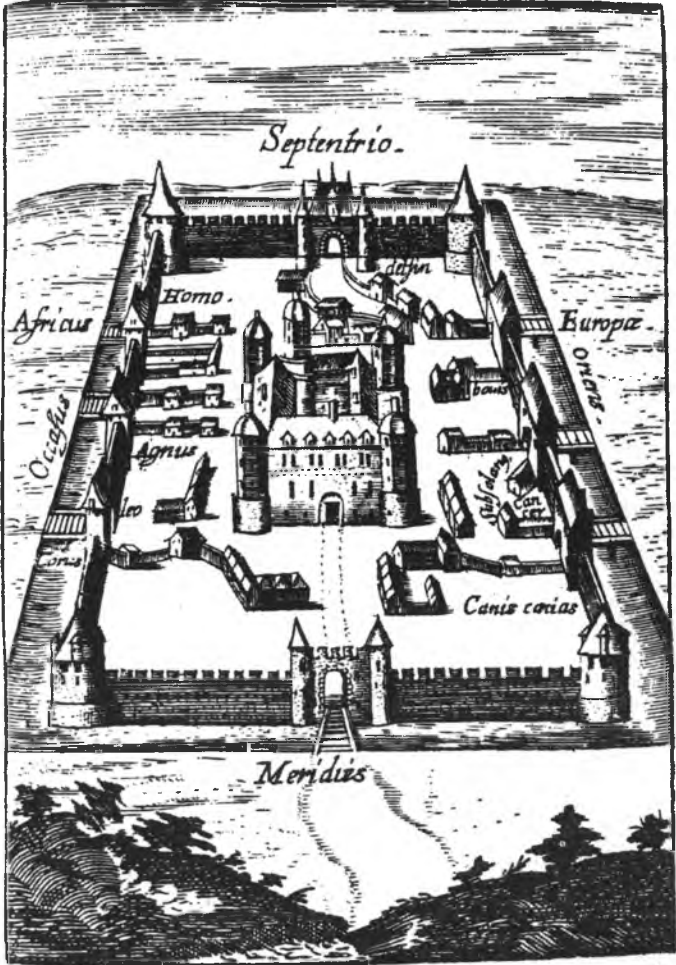
106 *Temenos*'un dengeleyici anlamı rüya sahibi için hâlâ daha belirsizdir. Tahmin edilebileceği gibi rüya sahibi, tarihsel bağlamı reddetmesinin akla getirdiği ruhsal ölüm tehlikesiyle daha fazla ilgilidir.

105 Bu, kendiliğin sadece yaşam sırasında oluştuğunu söylemek değildir. Daha çok kendiliğin bilincine varmakla ilgilidir. Kendilik en baştan itibaren vardır ama gizlidir; yani bilinçdışıdır. Bkz. daha sonraki açıklamalarım.

106 Foucart, *Les Mystères d'Eleusis*.

19. Görsel İfade:

107 Bir kuru kafa. Rüya sahibi tekme atarak onu uzaklaştırmaya çalışıyor ama başaramıyor. Kuru kafa yavaş yavaş kırmızı bir topa, daha sonra da ışık yayan bir kadın kafasına dönüşüyor.

Şekil 31 Bir dörtgenin dört tarafını çevreleyen surlarıyla yeryüzünün merkezi olan sembolik şehir: tipik bir temenos. – Maier, Viatorium (1651)

108 Faust ve Hamlet'in kafatasıyla yaptığı monologlar "düşünce tarzından dolayı hasta olunduğundaki" gibi insan hayatının dehşete düşüren anlamsızlığını hatırlatır. Geleneksel fikir ve yargılar, rüya sahibinin şüpheli ve davetkar-görünmeyen teklifleri bir kenara atmasına sebep olmuştur. Ancak kuru kafanın uğursuz görüsünü def etmeye çalışınca kuru kafa kırmızı bir topa dönüşür. Biz bunun güneşin doğuşunu ima ettiğini söyleyebiliriz; çünkü birdenbire parlayan bir kadın kafası haline gelerek bize 7. görüyü (par. 67) hatırlatır. Besbelli ki bir enantiodromia, yani zıtların oyunu¹⁰⁷ oluşmuştur: Reddedildikten sonra bilinçdışı daha kuvvetli direnir. Öncelikle birlik ve kutsallığın klasik sembolünü, yani güneşi oluşturur; sonra da bilinçdışının kişileşmiş hali olan, bilinmeyen kadın motifine geçiş yapar. Aslında bu motif sadece anima arketipini değil, rüya sahibinin hem gerçek bir kişilik, hem de psişik yansıtımaların kabı olan gerçek bir kadınla olan ilişkisini barındırır (15. rüya, par.91'de "kız kardeşin kasesi").

109 Neoplatoncu felsefede ruhun yer küreyle ciddi benzerlikleri vardır. Ruh cevheri, ateşli gökyüzünde, dört unsurun eş-merkezli katmanlarının etrafına yayılmış durumdadır¹⁰⁸.

20. Görsel İfade:

110 *Bir dünya küresi. Bilinmeyen kadın onun üzerinde duruyor ve güneşe tapınıyor.*

111 Bu ifade de 7. görünüm (par. 6) zenginleştirilmiş hali. 18. rüyadaki reddediş, besbelli ki o ana kadarki bütün gelişmenin yok edilmesi anlamına geliyor. Bunun sonucunda da başlangıç sembolleri yeniden ortaya çıkıyor ama zenginleştirilmiş

¹⁰⁷ Bkz. *Psychologische Typen*, 18.

¹⁰⁸ Bkz. Fleischer, *Hermes Trismegistus*, s. 6; ayrıca bkz. Platon'un İlk İnsanın küresel formu ve Empedocles'in σφαίρος'u. *Timaeus*'ta olduğu gibi, simyadaki *anima mundi* de, "cevherlerin ruhu"na benzer şekilde yuvardır, altın da öyle (bkz. şekil 209) (bkz. Maier, *De circulo physico*, s. 11 vd.). *Rotundum* ve kafatası ya da kafa arasındaki ilişki için bkz. Jung, "Das Wandlungssymbol in der Messe", par. 239 vd.

bir şekilde. Bu enantiodromialar, genel olarak rüya-dizilerinin özelliğidir. Bilinçli zihin müdahil olmadıkça bilinçdışı sonuçsuz bir şekilde peşi sıra dalgalar göndermeye devam eder; yüze çıkarılması dokuz yıl, dokuz ay ve dokuz gece alacağı ve son gece çıkarılamamış olursa tekrar en baştan başlamaya sebep olacak şekilde geri çökeceği söylenen define gibi.

112 Dünya küresi de muhtemelen kırmızı top fikrinden ileri gelmekte. Ancak burada bu kırmızı top güneş; küreyse üstünde animanın güneşe tapındığı yeryüzünün bir imgesi (şekil 32). Bu yüzden anima ve güneş birbirinden ayrı; ki bu da güneşin animadan farklı bir prensibi temsil ettiğine işaret ediyor. Güneş yaşam kaynağını ve insanın nihai bütünlüğünü sembolize ederken (*solificatio*'da belirtildiği gibi), anima ise bilinçdışının kişileşmesidir. Şimdi, güneş bize hâlâ daha yakın olan antik bir semboldür. Ayrıca ilk Hristiyanların ἡλιος ἀνατολής'ı (yükselen güneşi) İsa'dan ayırt etmekte zorlandığını biliyoruz¹⁰⁹. Rüya sahibinin animası hâlâ daha güneşe-tapar olarak görünüyor; yani bu anima eski çağlara ait ve tam da şu sebeple, mantıklı tutumuyla bilinçli zihin, animaya ya çok az ilgi göstermiş ya da hiç göstermemiş ve bu şekilde animanın modernleşmesini imkansız hale getirmiş (daha doğrusu Hristiyanlaştıramamış). Ayrıca Hristiyan Ortaçağında başlamış olan ve skolastik eğitimin sonucu olarak aklın farklılaşması, animayı eski dünyalara geriletmiş. Rönesans bize bununla ilgili yeteri kadar kanıt sunmakta ve bunların en açık olanı Poliphilo'nun, animası Lady Polia'yla Kraliçe Venüs'ün mahkemesinde, Hristiyanlık tarafından hiç dokunulmamış ve antik çağların bütün "zarafetleriyle" donatılmış halde karşılaştığı, Francesco Colonna'ya ait *Hypnerotomachia*'dır. Kitap haklı olarak muamma bir metin

109 Bkz. Aziz Augustinus'un Tanrının güneş değil, güneşi yapan olduğuna dair argümanı (*In Joannis Evang. Tract.*, XXXIV, 2) ve gerçekten "Hristiyanların" güneşe-tapındığına tanıklık eden Eusebius'tan gelen kanıt (*Constantini Oratio ad Sanctorum Coelum*, VI; Migne, P. G., sayı 20, sıra 1245-1250).

olarak görüldü¹¹⁰. O halde bu animayla doğrudan eski dünyalara dalıyoruz. Bu sebeple de 18. rüyada altının geri çevrilmesini antik çağlara doğru bu üzücü ve nahoş gerilemeden kaçma girişimi olarak gören biri yanılmış olmaz. Simya felsefesinin bazı hayati öğretileri, Ruska'nın *Turba* vakasında yeterince kanıtlamış olduğu gibi, metin olarak geç dönem Greko-Romen bağdaştırmacılığma dayanır. Bundan dolayı simya ilmiyle ilgili her gönderme kişiyi eski çağlara götürür ve pagan seviyesine gerilemekten korkar hale getirir.

Şekil 32 *Coniunctio solis et lunae*. – Trismosin, "Splendor solis" (el yazmasından, 1582)

110 *Hypnerotomachia*'nın Fransızca tercümesinin giriş bölümünde ["Recueil stéganographique"] Béroalde de Verville ayan beyan bu görüşü benimsemiştir.

113 Burada rüya sahibinin bütün bunlardan habersiz olduğunu söylemek gereksiz olmayacaktır. Ama bilinçdışında bu tarihsel çağrışımlar denizine dalmış durumdadır ve rüyalarında, sanki insan zihninin geçmişine yapılan bu yolculuklardan tamamen haberdarmış gibi davranır. Aslında rüya sahibi, özerk psişik bir gelişimin bilinçdışı bir taraftarıdır; tıpkı bir Ortaçağ simyacısı ya da klasik bir Neoplatoncu gibi. Dolayısıyla tarihin, gerçek metinlerin yanı sıra kişinin bilinçdışından da kolayca yaratılabileceğini *-cum grano salis*¹¹¹ -söyleyebiliriz.

21. Görsel İfade:

114 *Rüya sahibinin etrafta perilerle çevrilidir. Bir ses, "Biz hep oradaydık, sadece sen bizi fark etmedin" der. (şekil 33)*

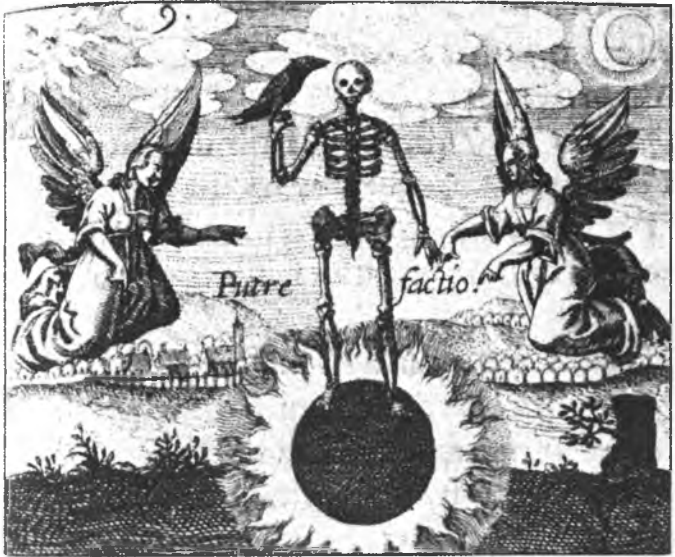
115 Burada gerileme daha da ileriye, hiç şüphesiz klasik bir imgeye gitmiştir. Aynı zamanda 4. rüyadaki durum ve reddetmenin 19. görüdeki dengeleyici enantiodromiaya sebep olduğu 18. rüyadaki durum da yeniden ortaya çıkmıştır. Burada imge, her ne kadar şimdiye kadar fark edilmese de dramının daima var olduğunun kabulüyle daha da güçlendirilmiştir. Bu gerçeğin farkına varılmasıyla bilinçdışı psike, eşlik eden bir varlık olarak bilince katılır. Rüyalarda "ses" fenomeni, rüya sahibi için her zaman αὐτόσηφά'nın¹¹² tartışılmaz karakterine sahiptir; yani ses, şüphe götürmeyecek bir gerçek ya da durum ifade eder. Uzak bir geçmiş hissi oluşturulması, psikenin derin katmanlarıyla iletişim kurulması rüya sahibinin bilinçdışı kişiliği tarafından kabul edilir ve bilinçli zihniyle göreceli bir güvenlik hissi olarak iletişime geçer.

¹¹¹ İhtiyat kaydıyla -çn.

¹¹² "[Bunu] kendisi söyledi". Deyişle Pythagoras'ın otoritesi kastedilmektedir.

Şekil 33 Etrafı perilerle çevrilmiş Poliphilo. – Béroalde de Verville, *Le Songe de Poliphile* (1600)

Şekil 34 Rotundum'da duran nigredo; yani sol niger. – Mylius, *Philosophia reformata* (1622)

116 20. gözü animayı bir güneş-tapar olarak temsil eder. Küre formundan çıkacak gibidir (bkz. şekil 32). Ancak ilk yuvarlak şekil kafatasıydı. Geleneğe göre kafa ya da beyin *anima intellectualis*'in yeridir. Bu sebepten de simya ilminde kap, kafa gibi yuvarlak olmalıdır ki kaptan çıkan da aynı şekilde “yuvarlak” olsun; yani *anima mundi* gibi basit ve kusursuz¹¹³. Eser, *rotundum*'un üretilmesiyle taçlandırılmıştır ve *rotundum, materia globosa* olarak başlangıçta ve sonra altın formundadır (şekil 34; bkz. ayrıca şekil 115, 164, 165). Muhtemelen “her zaman orada olan” periler bunu ima etmektedir. Görünün gerileyici özelliği ayrıca, 4. rüyadaki gibi (par. 58) dişi şekillerin çok olmasından da açıktır. Ama bu sefer, 20. rüyadaki güneş tapma gibi tarihsel bir gerilemeye işaret eden klasik bir öneme sahiptir. Animanın pek çok figüre ayrılması, bilinçdışı gibi belirsiz bir durumun içinde çözünmeyle eştir; ki bundan tarihsel gerilemeyle bilinçli zihinde göreceli bir basitleşmenin paralel gittiğini varsayabiliriz (Şizofrenide aşırı şekillerde gözlemlenebilecek bir süreç). Bilincin basitleşmesi, ya da Janet'in adlandırdığı gibi *abaissement du niveau mental*¹¹⁴, ilkel zihne çok yakındır. Perili bu sahnenin benzeri, *De vita longa* incelemesinde bireyleşme sürecinin başlangıcı olarak bahsedilen Paracelsus tarzı *regio nymphetica*'da bulunabilir¹¹⁵.

22. Görsel İfade:

117 Tarih öncesi çağlara ait bir orman. Bir fil, tehditkar bir şekilde belli belirsiz görünüyor. Sonra büyük bir maymun-adam, ayı ya da mağara adamı rüya sahibini bir değnekle saldırmakla tehdit ediyor (şekil 35). Birdenbire “keçi sakallı adam” ortaya çıkıyor ve saldırgana bakıyor; saldırgan da büyüleniyor. Ancak rüya sahibi korkuyor. Ses, “her şeye ışık hükmetmeli” diyor.

113Bkz. “Liber Platonis quartorum”, *Theatr. Chem.*, V, s. 149 vd., 174. Bu inceleme, simya tarihi için çok önem taşıyan Harranca bir metindir. Arapçası ve Latincesi de vardır ama Latincesi ne yazık ki bozulmuştur. Orijinali muhtemelen X. yüzyılda yazılmıştır. Bkz. Steinschneider, *Die europäischen Übersetzungen aus dem Arabischen*.

114Zihinsel seviyenin düşmesi –çn.

115Bkz. “Paracelsus als geistige Erscheinung”, par. 214.

118 Perilerin çokluğu, hâlâ daha çok ilkel bileşenlere ayrılmış; yani psişik atmosferin hareketliliği büyük ölçüde artmış ve bundan da, rüya sahibinin akranlarından soyutlanmasında orantılı olarak bir artış olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Bu yoğun soyutlanma, bilinçdışıyla birleşmenin fark edildiği ve gerçek olarak kabul edildiği 21. görüde de görülebilir. Bilinçli zihinle bakıldığında bu oldukça mantıksızdır. Bu endişe verici birleşme, gizlenmesi gereken bir sırdır; çünkü varlığının gerçek olduğunu sözde mantıklı birine açıklayabilmek mümkün değildir. Bunu yapmaya çalışan kimse, delilikle yaftalanır. Çevreye enerji boşaltmak bu yüzden engellenmiştir; bunun sonucu da bilinçdışında enerji fazlalığı oluşmasıdır: Akabinde tabii ki saldırganlık ve gerçek bir dehşetle sonuçlanan, bilinçdışı figürlerin özerkliğinde anormal bir artış. Daha önceki eğlenceli gösterim rahatsız edici olmaya başlıyor. Klasik peri figürlerini, estetik açıdan sunduğu güzellikler sağolsun, kabul etmemiz oldukça kolaydır; fakat bu zarif figürlerin arkasında gizlenen antik çağlardan kalma Dionysus gizeminin, trajik imalar barındıran bir keçi oyunu olduğu konusunda hiçbir fikrimiz yoktur: Bir hayvana dönüşen tanrının kan revan içinde parçalanması. Bütün zayıflığıyla Avrupa'nın antik çağın gizemlerine karşı tutunduğu çocukça tavrı açıklamak için bir Nietzsche gerekti. Ancak Dionysus'un Nietzsche için anlamı neydi? Bu konuda söyledikleri ciddiye alınmalı; bunun ona yaptıkları ise daha da fazla ciddiye alınmalı. Ölümcül hastalığının ilk başlarındayken bile Zaegrus'un kötü talihinin kendisini beklediğini biliyordu. Dionysus, bütün insan ayrımlarının baştan beri var olan psikenin hayvani kutsiyetinde birleştiği o coşkun basitleşmenin uçurumudur – keyifli ve korkunç bir deneyim. İnsanlık, kendi kültürünün duvarları arasında toplanarak bu deneyimden kaçtığına inanır; ta ki başka bir katliam cümbüşü patlak verene kadar. Bu olduğunda bütün iyi niyetli insanlar şaşırır ve yüksek maliyetleri, silah sanayisini, Yahudileri ya da Masonları suçlarlar¹¹⁶.

116 Bu pasajı 1935 baharında yazdım.

Şekil 35 "Vahşi insan"ın bir Ortaçağ versiyonu. – Codex Urbanus Latinus 899 (XV. yüzyıl)

119 Son anda arkadaşımız "Keçi Sakal", yardıma yetişen bir Hızır gibi sahnede beliriyor ve güçlü maymun-adamın yok etme tehdidini bertaraf ediyor. Faust'un, klasik *Walpurgisnacht*'in¹¹⁷ hayalet ve cinlerine bakarkenki soğukkanlı merakını Mephisto'nun yardımsever varlığına ve onun gerçekçi bakış açısına ne kadar borçlu olduğunu kim bilir!

¹¹⁷ Walpurgis Gecesi. Almanya'da 30 Nisan gecesine verilen isimdir. Alman folklorunda Harz Dağlarının en tepesi olan Brocken'de cadıların buluşma gecesi olduğuna inanılır -çn.

Eğer bunu bilebilseydik, bu kadar kötüye kullanılmış bir aklın aslında ne kadar bilimsel ve felsefi yanları olduğunu daha fazla insan fark ederdi! Akıllı kötüye kullananlar, aklın değerini öğrenebilecekleri ve insanoğlunun bu silahı neden bu kadar emsalsiz bir şekilde işlediğini onlara gösterebilecek hiçbir şey yaşamadıkları şüphesine kendilerini doğrudan açık bırakıyorlar. Böyle şeyleri fark etmemek için hayat konusunda hiç bilgimizin olmaması gerekir. Akıl, şeytan olabilir (şekil 36); fakat şeytan “kaosun tuhaf oğludur” ve annesiyle etkili bir şekilde baş etmesi konusunda kendisine güvenilebilir. Eğer çalışmak istiyorsa, Dionysus tecrübesi bu şeytana yapacak çok fazla şey verebilir; çünkü bilinçdışıyla yapılan anlaşma, Herkül’ün emeklerine çok daha ağır basar. Bana kalırsa bu anlaşma, aklın yüz yılda bile içinden çıkamayacağı bir sorunlar dünyası yaratır – zaten daha hafif görevlerle kendini toparlamak üzere sık sık tatille çıkmasının sebebi de budur. Bu ayrıca psikenin neden bu kadar sık ve uzun süre unutulduğunun ve aklın, zeki insanların bile bu homurtuların gerçekten bir anlamı olduğunu düşüneceği umuduyla “esrarengiz” ve “mistik” gibi kötülüğe karşı koruyucu kelimeleri neden sıklıkla kullandığının da sebebidir.

Şekil 36 Havai bir ruh ve kötü bir akıl olarak tasvir edilen şeytan. – Eugène Delacroix'nın (1799-1863) *Faust* 1. bölüm için tasviri

120 Ses en sonunda “her şeye ışık hükmetmeli” der ve ışık bu tahminen zeki, bilinçli bir zihnin ışığı, dürüstçe elde edilen gerçek bir *illuminatio* anlamına gelir. Bilinçdışının karanlık derinlikleri artık cehalet ve yanıltmacayla – ortak korkunun kötü bir şekilde kılık değiştirmiş hali – inkar edilemez; ayrıca sahte-bilimsel mantığa bürümelerle de açıklanamaz. Aksine psikede hakkında çok az şey bildiğimiz ya da hiç

bilmediğimiz, ama vücutlarımızı ısrarla etkileyen şeyler olduğunu ve bunların fiziksel dünyanın yine hiçbir şey anlamadığımız şeyleri kadar gerçek olduğunu kabul etmemiz gerekir. Konusunun gerçekdışı ya da “hiçbir şey” olduğunu iddia eden bir araştırmamanın bilgiye katkısı olmamıştır.

Şekil 37 Yedi yapraklı çiçek. – Boschius, *Symbolographia* (1702)

121 Aklın etkin müdahalesiyle birlikte bilinçdışı süreçte yeni bir evre başlar: Bilinçli zihin bilinmeyen kadınla (“anima”), bilinmeyen adamla (“gölge”), zeki yaşlı adamla (“mana kişiliği”¹¹⁸) ve kendiliğin sembolleriyle uzlaşır. Son söylediklerimiz bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

¹¹⁸ Bu kavramlar için bkz. Jung, “Die Beziehungen zwischen dem Ich und dem Unbewußten”.

38. Mercurius as *virgo* standing on the gold (*sol*) and silver (*luna*) fountain, with the dragon as her son.—Thomas Aquinas (pseud.), "De alchimia" (MS., 16th cent.)

Şekil 38 Altın (*sol*) ve gümüş (*luna*) çeşmenin üzerinde ejderha oğ-
luyla birlikte duran, *virgo* temsiliyle Mercurius. – Thomas
Aquinas (takma isim), "De alchimia" (el yazmasından, XVI.
yüzyıl)

3 MANDALA SEMBOLİZMİ

I. MANDALAYA DAİR

122 Söylediğim gibi, dört yüz kadar sürekli devam eden bir dizi rüya ve görüyü bir araya getirdim ve bunlara mandala rüyaları dedim. “Mandala” terimini seçtim çünkü mandala, Lamaizm ya da Tantra yogasında *yantra* ya da temaşaya yardımcı olarak kullanılan ayinsel ya da sihirli daireyi simgeliyor (şekil 39). Ayinlerde kullanılan Doğu mandalaları geleneklerle sabitlenmiş figürlerdir; çizilmiş, boyanmış ya da bazı özel ayinlerde biçimlenebilir şekilde bile temsil edilebilirler¹¹⁹.

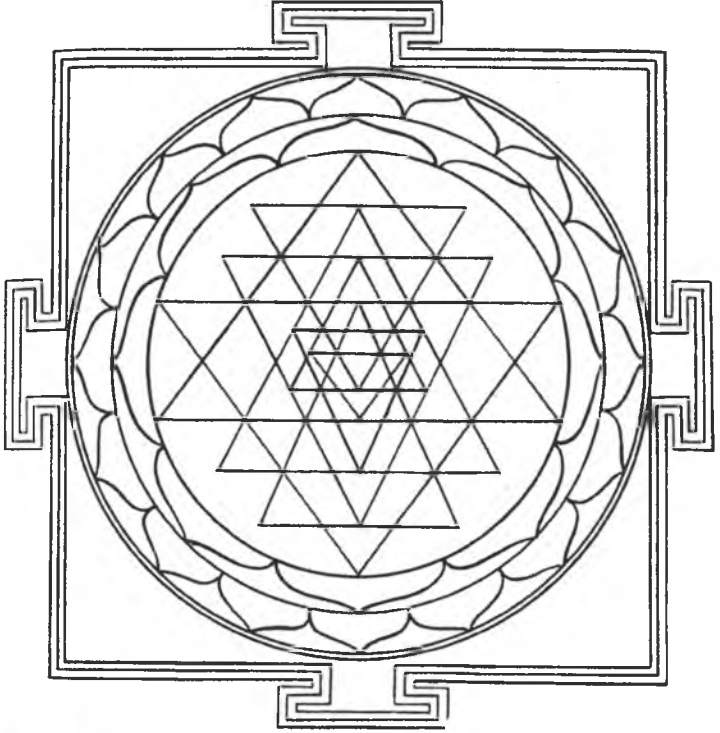
123 1938 yılında, Darjeeling yakınlarındaki Bhutia Busty manastırında Lingdam Gomchen isimli bir Lama *rinpoche*’siyle¹²⁰ *khilkor* ya da mandala üzerine konuşma fırsatı yakaladım. Kendisi mandalayla *dmigs-pa* (“migpa” şeklinde telaffuz edilir), yani sadece tamamen eğitilmiş bir lama vasıtasıyla hayal gücü kullanılarak oluşturulabilecek zihinsel bir imge olarak açıklamıştı. Hiçbir mandalanın diğerine benzemediğini, hepsinin birbirinden farklı olduğunu söylemişti. Ayrıca, manastır ve tapınaklarda bulunan

¹¹⁹Bkz. Wilhelm ve Jung, *Altın Çiçeğin Gizi* ve Zimmer, *Myths and Symbols in Indian Art and Civilization*.

¹²⁰Tibet dilinde kullanılan bir saygı ifadesi. Basitçe “kıymetli” anlamına gelir -çn.

mandalaların bir önemi olmadığını, çünkü bunların sadece dış temsiller olduğunu ifade etmişti. Gerçek bir mandala her zaman, psişik dengenin rahatsız edildiği ya da bir düşünceye ulaşamadığı ama aranması gerektiği zamanlarda (aktif) hayal gücüyle yavaş yavaş oluşturulabilecek bir iç imgedir; çünkü kutsal öğretilerin içinde yer almaz. Bu açıklamanın doğruluğu, anlatımım sırasında daha iyi anlaşılacaktır. Ancak mandalanın sözde serbest ve bireysel oluşumuna daha şüpheyle yaklaşılmalıdır; çünkü bütün Lama mandalalarında baskın olan bir tarzın yanı sıra geleneksel de bir yapı vardır. Örneğin hepsi dörtlü bir sisteme, bir *quadratura circuli*'ye dayanır ve içerikleri her durumda Lama dogmalarından türemiştir. Şri-Çakra-Sambhara Tantra¹²¹ gibi, bu “zihinsel imgeleri” oluşturmak için talimatlar içeren metinler vardır. *Khilkor*, Budistlerin algıladığı gibi değişik formlardaki insan varlığının izlediği yolu temsil eden meşhur *sidpekorlo* ya da Dünya Çarkı'ndan (şekil 40) sert bir şekilde ayrılır. *Khilkor*'un aksine Dünya Çarkı üçlü bir sisteme dayanır; yani merkezinde üç dünya-prensibi bulunur: cinsel arzuyu dengeleyen horoz; nefret ya da kıskançlığı sembolize eden yılan; cehalet ya da bilinçsizliği sembolize eden domuz (*avidya*). Bu noktada, Budizm'de de ortaya çıkan üç ve dördün çelişkisiyle karşı karşıya kalıyoruz. Bu sorunla, rüya-dizimizin ilerleyen safhalarında tekrar karşılaşacağız.

121 Avalon, *The Serpent Power*, VII.

Şekil 39 Şri-Yantra

124 Bu doğu sembollerinin rüya ve görülerde oluştuğu, birtakım Mahayana kilise papazı tarafından icat edilmediği bana şüphe götürmez gibi geliyor. Aksine bunlar insanlığın en eski dini sembolleri arasında (şekil 41-44) ve Yontma Taş Devri'nde bile var olmuş olabilirler (bkz. Rodos taş-resimleri). Dahası burada daha fazla uzatmamam gereken bir başka nokta da bunların bütün dünyaya yayılmış olması. Bu bölümde eldeki malzemeyle sadece mandalaların nasıl ortaya çıktığını anlatmak istiyorum.

125 Ayinlerde kullanılan mandalalar çok önemlidir çünkü ortalarında genellikle en yüce dini figürlerden biri olur:

- genellikle Şakti'nin sarılmış olduğu - Şiva ya da Buda, Amitabha, Avalokiteşvara ya da büyük Mahayana öğretmenlerinden biri ya da *dorje*, ister yapıcı ister yıkıcı olsun bütün ilahi güçlerin sembolü (şekil 43). Taocu bağdaştırmacılığın ürünü *Altın Çiçek* metni, *lapis* ve *elixir vitae*'nin şeklinden sonra ayrıca bu merkezin bazı "simya ile ilgili" özelliklerini belirtir; böylece aslında bir φάρμακον αθανασίας'tır¹²²¹²³.

Şekil 40 Tibet Dünya Çarkı (sidpe-korlo)

122 Ölümsüzlük ilacı –çn.

123 Bkz. Reitzenstein, *Die hellenistischen Mysterienreligionen*.

126 Mandalanın üzerine yüklenen büyük değeri takdir etmemiz önemlidir; çünkü bu değer, adeta “metafiziksel” bir yapının özellikleriyle karakterize olan tekil mandala sembolleriyle iyi bir uyum içindedir¹²⁴. Bu semboller, kişiliğin ben tarafından tanımlanamayacak psişik merkezini ifade eder. Bu süreç ve ürünleri, kendi tecrübelerimden oluşturduğum malzemeye dayanarak çok yakından otuz senedir gözlemlemekteyim. Gözlemlerimi ön yargıdan kurtarmak için on dört yıl boyunca bunlarla ilgili ne bir şey yazdım ne de ders verdim. Ancak 1929 yılında Richard Wilhelm *Altın Çiçeğin Gizi* metnini önüme koyduğunda sonuçların en azından bir ön değerlendirmesini yayımlamaya karar verdim. Bu konularda fazla tedbirli davranmak diye bir şey yoktur; çünkü taklitçi bir dürtüyle, bu egzotik kuş tüylerine sahip olma ve bunlarla süslenebilme hırsıyla pek çok insan bu tür “sihirli” düşüncelere uzanma ve sanki bir merhemmiş gibi bunları dışardan uygulamaya yönelir. İnsanlar, kendi ruhlarıyla karşılaşmamak için ne kadar saçma olursa olsun her şeyi yaparlar. Hint yogası ve bütün gereklerini yerine getirir, katı bir beslenme planı uygular, hikmet öğrenir ya da dünya edebiyatının mistik metinlerini papağan gibi tekrar ederler – bütün bunların sebebi kendileriyle iyi geçinemeleri ve ruhlarının herhangi bir fayda sağlayacağına dair en ufak bir inançları olmamasıdır. Bu yüzden de ruh, iyi hiçbir şey sağlayamayacak bir Nasıra şekli haline gelir. O halde gelin ruhu, dünyanın dört bir köşesinden toplayalım – ne kadar zorlama ve garip olursa o kadar iyi! İnsanların izledikleri bu yönetime karışmak gibi bir niyetim yok; ama ciddiye alınmak isteyen biri benim yoga yöntem ve öğretilerini kullandığım ya da mümkün olduğunda hastalarımı “doğru noktaya” getirebilmek için onlara mandalalar çizdirdiğimi düşünme yanlıgısına düştüğünde, gerçekten buna karşı çıkmam ve bu insanlara yazdıklarımı korkunç

124 Tırnak işaretleri “metafiziksel” terimiyle hiçbir şey önermediğimi gösteriyor: kelimeyi sadece mecazi anlamda ve psikolojik anlamda, rüyaların belirttiği şeyleri nitelendirmek için kullanıyorum.

bir dikkatsizlikle okumuş olduklarını kendilerine ifade etmem gerekir. Bütün kötü düşüncelerin kalpten geldiği ve insan ruhunun bir günah çukuru olduğu öğretileri, bunu uyduran insanların iliklerinin derinliklerine gömülmelidir. Bu doğru olsaydı Tanrı, yaratılışla çok kötü bir iş çıkarmış ve bizim Markion'a¹²⁵ ya da Gnostisizme uzanıp bu kudretsiz hakimi tahtından indirme zamanımız gelmiş olurdu. Elbette etik olarak, herkesin kendi ağzına bir kaşık sokmaktan aciz olduğu bu Gerizekalı Çocuklar Evinin bütün sorumluluğunu Tanrıya bırakmak daha uygun olur; ama insanın kendisine emek vermesi ve ruhunda gelişebilecek bir şeyler olduğunu anlaması daha değerli¹²⁶. Ruhta sessizce olanları seyretmek çok değerlidir; en fazla ve en iyi şeyler de dışardan ve yukarıdan müdahale edilmediğinde olur. İnsan ruhunda olanlara o kadar saygı duyuyorum ki beceriksizce müdahalelerle onun sessiz işleyişini rahatsız etmekten ya da bozmaktan korktuğumu kabul ediyorum. Bu sebeple bu özel vakayı kendim gözlemlemekten bile sakındım ve işi benim bildiklerimle sınırlanmamış, işe yeni başlayan birine devrettim – süreci bölmek için her şeyi yaparım. Şu anda size sunacağım sonuçlar, dışardan kendisine hiçbir telkinde bulunulmamış, bulunulsa bile telkine açık olmayan bir adamın saf, titiz ve tamamen kendine ait gözlemleridir. Psişik malzemeye aşına olan herkes, sonuçların gerçek olduğunu anlamakta zorlanmayacaktır.

125 144 yılında Roma'da Sinope'li Marcion'un öğretilerinden türeyen, erken Hristiyan dönemine ait ikili bir inanç sistemi -çn.

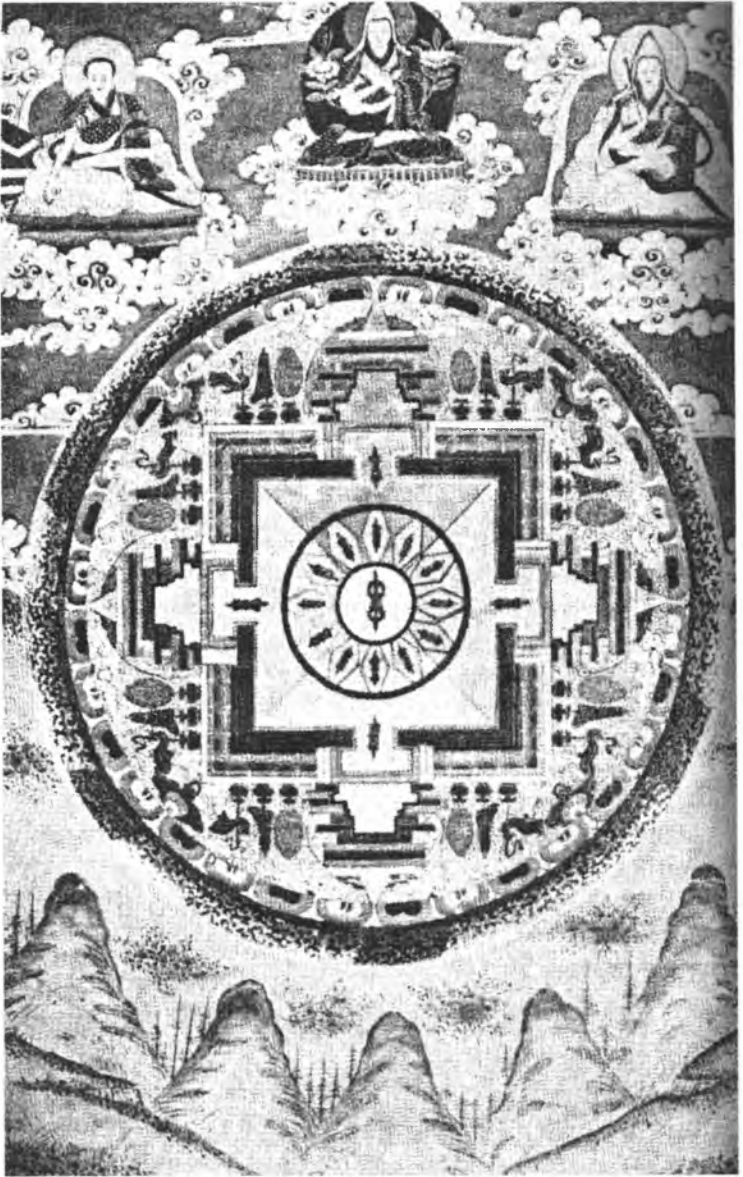
126 Meister Eckhart'ın dediğine göre "Dışarda değil, içerde: Tamamen içerde". – Evans çevirisinden, s. 8.

Şekil 41 Azteklere ait "Büyük Takvim Taşı"

Şekil 42 Haç taşıyan çocuk İsa'nın resmedildiği Mandala. – Albertus Pictor İsveç'teki Harkeberga Kilisesinin duvarına çizmiştir (1480)

Şekil 43 Lamalara ait Vajramandala. – Bkz. Jung, "Mandala Sembolizmine Dair", Şekil I

Şekil 44 Meksika takvimi. –
Herrliberger, *Heilige
Ceremonien* (1748)

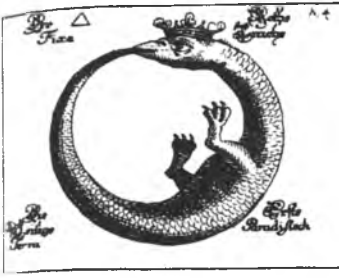

Şekil 45 Psikopomp olarak
Hermes. - Bir Roma
yüzüğünde değerli
bir taş

II Rüyalarda Mandalalar

127 Bütünlüğü sağlamak adına, şu ana kadar ele aldığım başlangıç rüyaları ve görülerde ortaya çıkan mandala sembollerini özetleyeceğim:

1. Rüya sahibinin etrafında bir daire oluşturan yılan. (5)
2. Mavi çiçek. (17)
3. Elinde altın paralar olan bir adam ve bir gösterim için kapalı bir alan. (18)
4. Kırmızı top. (19)
5. Dünya küresi. (20)

Şekiller 46-47 Kuyruğunu yiyen, taç takmış bir ejderha; bir daire oluşturan iki ejderha ve dört köşede dört unsurun işaretleri. – Eleazar, *Uraltes chymisches Werk* (1760)

128 Sıradaki mandala sembolü, yeni dizinin ilk rüyasında ortaya çıkıyor¹²⁷.

6. Rüya:

Bilinmeyen bir kadın rüya sahibini kovalıyor. Rüya sahibi bir daire çizicek şekilde koşup duruyor.

129 İlk mandala rüyasındaki yılan beklentiseldi; hatırlanacağı gibi beklentisel rüyada bilinçdışının bir yönünün kişileşmiş hali olan bir figür, öznenin daha sonra yaşayacağı bir şeyi yapar ya da tecrübe eder. Yılan, öznenin de dahil olacağı dairesel bir hareketi önceden gerçekleştirir; yani bilinçdışında, dairesel bir hareket olarak algılanan bir şey gerçekleşiyor ve bu oluşum artık bilince o kadar güçlü baskı yapıyor ki özne buna yakalanıyor. Bilinçdışını yansıtan bilinmeyen kadın ya da anima, dairesel hareketler çizmeye başlayana kadar rüya sahibini taciz etmeye devam ediyor. Bu açıkça benle benzer olmayan bir merkez ve benin etrafında döndüğü bir yuvarlağı belirtiyor.

127[Par. 127'de listelenen beş mandala rüya ve görüşü bu yeni dizide de görüldüğü için (aslında ilk rüya-dizisinin parçası olduğu için) yazar, yeni mandala serisinin yanına yeni numaralar koymuştur – EDITÖRLER.]

7. Rüya

130 *Anima rüya sahibini, kendisine çok az ilgi gösterdiği sebebiyle suçluyor. Saat başına beş dakika kaldığını söyleyen bir duvar saati var.*

131 Durum neredeyse aynı: bilinçdışı rüya sahibini, ilgi isteyen bir kadın gibi rahatsız ediyor. Durum duvar saatini de açıklıyor; çünkü saatin ibreleri daire şeklinde hareket eder. Saat başına beş dakika kalması, zaman mefhumuyla yaşayan herkesin o gergin halini ima ediyor: beş dakika dolduğunda bir şey yapması gerekiyor. Zaman darlığı çekiyor bile olabilir. (Dairesel hareket sembolü – -bkz. şekil 13 – daha sonra göreceğimiz gibi her zaman bir gerginlik hissiyle bağlantılıdır.)

8. Rüya:

132 *Hareket halindeki bir gemide. Rüya sahibi, yönünü yeni bir şekilde belirlemek için uğraşıyor. Bazen çok uzakta duruyor, bazen çok yakın: doğru yer ortası. Üzerinde merkezi olan bir dairenin çizili olduğu bir şekil var.*

133 Besbelli ki burada sunulan görev merkezi, doğru noktayı bulmak ve bu nokta da dairenin ortası. Rüya sahibi bu rüyayı yazarken, bir hedefe atış yapmadan kısa bir süre önce gördüğü bir rüyayı hatırladı (şekil 48): bazen çok yukarıya ateş ederdi, bazen de çok aşağıya. Doğru açı tam ortasıydı. İki rüya da ona çok önemli geldi. Hedef merkezi olan bir daire. Denizde yön, yıldızların dünya etrafındaki dönüşüne bakarak bulunur. Buna göre rüya, hedefi nesnel bir merkez – özenin dışında bir merkez – oluşturmak ya da bulmak olan bir hareketi tarif ediyor.

9. Rüya:

134 *Sarkaçları olmadan sonsuza kadar çalışan bir saat.*

135 Bu, ibreleri hiç durmadan hareket eden türde bir saat ve sürtünmeden dolayı bir kayıp olmadığı için bu bir *perpetuum mobile*, bir daire içinde sonsuza kadar devam eden bir hareket. Burada “metafiziksel” bir davranışla karşı karşıyayız. Daha önce de dediğim gibi, bu kelimeyi psikolojik açıdan, yani mecazen kullanıyorum. Bununla, sonsuzluğun bir ilke[*hypostasis*] değil, bilinçdışı tarafından ifade edilen bir nitelik olduğunu söylemek istiyorum. Rüyanın söylemek istediği şey besbelli ki rüya sahibinin bilimsel yargısını rahatsız edecek; ama mandalayla önemli kılan da zaten bu. Çok önemli şeyler genellikle reddedilir; çünkü mantıkla çelişir gibi görünürler ve bu yüzden çok zor birer sınavdırlar. Sarkaçları olmadan hareket etmesi saatin kozmik, hatta aşkın olduğunu gösterir. Her şekilde bu durum, mandalada kendini ifade eden psişik fenomenin zaman ve mekan yasalarına tabi olup olmadığına dair bizi şüpheyi düşürüyor. Bu durum ampirik benden o kadar farklı bir şeye işaret ediyor ki, aralarındaki boşluğu kapatmak çok zor: kişiliğin diğer merkezi benden farklı bir düzlemde duruyor; çünkü bunun aksine, “sonsuzluk” ya da göreceli zamansızlık niteliklerine sahip.

Şekil 48 Yokluğunda *opus*'ün amacına (bu durumda hedefi vurmak) ulaşamayacağı *putrefactio*. – Stolcius de Stolcenberg, *Viridarium chymicum* (1624)

10. Rüya:

136 *Rüya sahibi; bir doktor, keçi sakallı adam ve "oyuncak kadın"la birlikte Zürih'te Peterhofstatt'ta. Kadın hiç konuşmuyor; kimse de onunla konuşmuyor. Soru: kadın bu üçünden hangisine ait?*

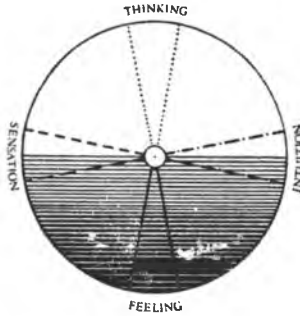
137 Zürih'teki St. Peter kulesinin inanılmaz büyük yüzlü bir saati vardır. Peterhofstatt kapalı bir yerdir; kelimenin tam anlamıyla bir *temenos*, kilise mıntıkasıdır. Bu dört kişi de kendilerini bu dört duvar arasında bulur. Saatin yuvarlak kadranı ufuk gibi dört çeyreğe bölünmüştür. Rüyada rüya sahibi kendi benini, keçi sakallı adam "kullanılan" aklı (Mephisto), "oyuncak kadın" da animayı temsil eder. Oyuncak bebek çocukluğa ait bir nesne olduğundan animanın "hiç konuşulmayan" bir nesne olarak nitelendirilen ben-dışı özelliği için kusursuz bir imgedir. Bu negatif unsur (ay-

rıca 6 ve 7. rüyalarda da vardır), tıpkı bilinmeyen kadının kime ait olduğu sorusu gibi, bilinçli zihinle bilinçdışı arasında yetersiz bir ilişki olduğunu göstermektedir. “Doktor” da ben-dışına aittir; hatta o zamanlar rüya sahibiyle hiçbir ilişkim olmamasına rağmen muhtemelen bana da küçük bir gönderme yapıyordur¹²⁸. Öte yandan keçi sakallı adam bene aittir. Bütün bu durum, işlevler şemasında gösterilen ilişkileri anımsatmaktadır (şekil 49). Eğer psikolojik işlevlerin¹²⁹ bir daire içinde toplandığını ele alırsak, o zaman en çok farklılaşan işlev benin taşıyıcısıdır ve genellikle taşıdığı yardımcı bir işlev daha vardır. Öte yandan “aşağı” işlev bilinçdışıdır ve bu sebeple bir ben-dışına yansıtılır. Bunun da bir yardımcı işlevi vardır. Bu da demektir ki rüyadaki dört insanın, kişiliğin bütününe bileşenlerini oluşturan dört işlevi temsil etmesi imkansız değildir (yani bilinçdışını dahil edersek). Ancak bu bütünlük ben, artı ben-dışıdır. Bu yüzden dairenin böyle bir bütünlük ifade eden merkezi beni değil, kişiliğin bütünlüğünün toplamı olarak kendiliği ifade eder. (Daireyle birlikte bir merkez, Tanrının doğasına dair çok bilinen bir alegoridir) Upanişad felsefesinde kendilik bir yönden *kişisel* ruhtur; fakat *kişi-üstü* Ruh olarak kozmik ve metafiziksel bir niteliğe sahiptir¹³⁰.

128 Rüya genellikle bana dokundurduğu ama adımı vermediği için, bilinçdışının benim kişisel rolümü vurgulama niyeti olmadığı açıktır.

129 Bkz. Jung, *Psychologische Typen*, X. bölüm.

130 Deussen, *Allgemeine Geschichte der Philosophie*, I.

Şekil 49 Bilincin dört işlevini gösteren şema. Bu durumda üst işlev olan düşünmek, dairenin açık renk olan yarısının merkezinde; alt işlev olan hissetme ise koyu renk olan yarıda bulunur. İki yardımcı işlev kısmen açık tarafta, kısmen de koyu taraftadır.

138 Gnostisizmde de benzer düşüncelerle karşılaşırız: Codex Brucianus'un bir incelemesinde geçen Anthropos, Ple-roma, Monad ve ışık hüzmesi (Spinther) düşüncesinden bahsetmek isterim:

Setheus'taki Monad'da yaşayan, kimsenin nerede olduğunu söyleyemeyeceği bir yerden gelen de kendisi (Monogenes)... Monad ondan geldi, içi iyi şeylerle dolu olan bir gemi; her tür ağacın ekildiği ve her türden ağaçla dolu olan bir tarla; bütün insan ırklarıyla dolu bir şehir şeklinde... Monad bu, içinde bunlar var: Başının üstüne taç yaptığı on iki Monad var... Ve onu korumak için perde gibi çekilmiş on iki kapı [πύργος=kule)... Bu, Babanın-tek evladı [μονογενής] Ana-şehir [μητρόπολις]¹³¹.

139 Açıklayıcı olmak adına "Setheus'un Tanrının "yaratıcı" anlamına gelen bir adı olduğunu eklemeliyim. Monogenes Tanrının oğludur. Monad'ın bir tarla ve şehirle karşılaştırılması *temenos* fikriyle bağdaşmaktadır (şekil 50). Ayrıca Monad taç giymiştir (bkz. ilk dizideki 1. rüyada [par. 52] ve bu dizinin 35. rüyasında [par. 254] görünen şapka). "Met-

¹³¹ Baynes, *A Coptic Gnostic Treatise*, s. 89.

ropolis” olarak (bkz. şekil 51) Monad, Lama mandalasının temel şekli olan *padmaya* da nilüfer gibi dişildir (Çin’deki Altın Çiçek ve Batıdaki Gül ya da Altın Çiçek). Tanrının yarattığı Tanrının Oğlu, çiçeğin içinde yaşar¹³². Vahiy Kitabı’nda Kuzu’yu, Kutsal Kudüs’ün merkezinde görürüz. Bizim Kıpti metnimizde Seteus’un dört kapısı olan Pleroma’nın en içteki ve en kutsal boşluklarında yaşandığı söylenir (Meru Dağı’nın üzerindeki Hint şehri Brahmaya denk). Her bir kapıda bir Monad vardır¹³³. Anthropos’un Autogenes’ten (=Monogenes) çıkan kolları, şehrin dört kapısına tekabül eder. Monad bir kıvılcım (Spinther) ve Monogenes’e eş olan Babanın imgesidir. Bir duada şöyle der: “Sen Evsin ve Evde Oturan¹³⁴”. Monogenes bir *tetra-peza*’da¹³⁵, dört evanjeliste¹³⁶ tekabül eden dört ayaklı bir masa ya da platformda durmaktadır.

132 Nilüferin içinde Buda, Şiva (şekil 52); gülün içinde, Meryem’in rahminde İsa (bu temayla ilgili olarak Salzer’in *Die Sinnbilder und Beiworte Mariens*’inde bol malzeme vardır); pırlanta bedeninin altın çiçek içindeki tohumlama yeri. Bkz. 16. rüyadaki (par. 164) meydanın tavaf edilmesi.

133 Baynes, *A Coptic Gnostic Treatise*, s. 58. Bkz. Vajramandala (şekil 43): Burada büyük *dorje* ortadadır ve etrafı, “başının üstüne taç yaptığı on iki Monad” gibi on iki daha küçük *dorje* ile çevrilidir. Ayrıca her bir kapıda bir *dorje* vardır.

134 Baynes, s. 94.

135 *A.g.e.*, s. 70. Tetramorph’a, Kilisenin atına benzer.

136 Bkz. Irenaeus, *Adversus haereses*, III, xi ve İskenderiyeli Clement, *Stromata*, V, vi.

Şekil 50 Ele geçirilemez Kaleye saldıran kötü ruhlar. Fludd, *Sum-mum bonum* (1629)

140 *Lapis* düşüncesinin bütün bunlarla pek çok temas noktası vardır. *Rosarium*'da Hermes'i¹³⁷ alıntılararak *lapis* şöyle söyler: "Ben ışığın babasıyım ama doğamda karanlık da var... bu sebeptedir ki dünyada benim ve oğlumun birleşmesinden daha iyi ya da daha hürmet etmeye değer bir şey olamaz¹³⁸". Aynı şekilde Monogenes, "karanlık ışık" olarak

137 Art. *Aurif*, II, s. 239 vd. Hermes alıntısı "Tractatus aureus"un dördüncü bölümünden gelmektedir (*Ars chemica*, s. 23 vd., ya da *Bibl. chem.*, I, s. 427 vd).

138 "Ego gigno lumen, tenebrae autem naturae meae sunt... me igitur et filio meo conjuncto, nihil melius ac venerabilius in mundo fieri potest". *Rosarium*'un anonim yazarı tarafından alınan Hermes'e ait bu deyiş, basit hatalı okumalardan daha fazla öneme sahip kasıtlı değişiklikler içerir. Bunlar, asıl deyişin başka kelimelerle asıl manaya sadık kalınarak ifade edilmiş halidir ve yazar Hermes'e atfederek bunlara daha büyük bir üstünlük ver-

veya *sol niger* in, simyanın kara güneşinin anımsatıcısı olarak adlandırılır (şekil 34).

Şekil 51 Lapis Tapınağı, aynı zamanda gezegen yörüngeleriyle çevrelenmiş bir labirent. Van Vreeswyck, *De Groene Leeuw* (1672)

Şekil 52 Nilüferin üstündeki Harpokrates. – Gnostik cevher.

miştir. "Tractatus aureus"un 1566, 1610 ve 1702 yıllı üç baskısını karşılaştırdım ve üçünün de benzediğini gördüm. *Rosarium* alıntısı "Tractatus aureus"ta şöyle devam etmektedir: "Iam Venus ait: Ego genero lumen, nec tenebrae meae naturae sunt... me igitur et fratri meo iunctis nihil melius ac venerabilius" (Venüs der ki: ben ışığın babasıyım ve karanlık benim doğamda yok... bu sebeptendir ki dünyada benim ve erkek kardeşimin birleşmesinden daha iyi ya da hürmet etmeye daha değer bir şey olamaz").

Şekil 53 Tetramorph, Kilise atı. – Landsbergli Herrad'ın *Hortus deliciarum*'da İsa'nın çarmıha gerilmesini resmedişi (XII. yüzyıl)

141 “Tractatus aureus”un 4. bölümündeki pasaj, Ana-Şehrin rahminde ikamet eden, taç giymiş ve peçeli Monad’a benzeyen Monogenes’le ilginç bir paralellik içindedir:

“Ama kral, dostlarının da tanıklık ettiği üzere hüküm sürer [ve] şöyle der: Ben kralım ve taçla donatıldım; kraliyet giysilerini giydim ve kalplere ferahlık getirdim; çünkü annemin kollarına, göğsüne ve cevherine zincirli olduğumdan kendi cevherimin bir araya gelmesini ve dinlenmesini sağlıyorum; gizliyi açık ediyor, görüneni görünmez kılıyorum; ve filozofların gizlediği her şey bizden oluşacak. O halde bu sözlerimi işitin, anlayın, onları muhafaza edin, üzerlerinde düşünün ve daha fazlasını aramayın. İnsan, iç kısımları canlı olan Doğa kanunlarından oluşmuştur; başka bir şeyden değil”.

142 “Kral” *lapis*’i ifade eder. *Lapis*’in “usta” olduğu, *Rosarium*’daki şu Hermes alıntısında açıkça bellidir¹³⁹: “Et sic Philophus non est Magister lapidis, sed potius minister” (Ve bu yüzden filozof taşın ustası değil, onun vekilidir). Benzer şekilde *lapis*’in taç giymiş Hermafrodit şeklindeki son ürününe *aenigma regis*¹⁴⁰denir. Bir Alman dizesi, *aenigma*’yı şu şekilde ifade eder (şekil 54):

Şimdi burada bütün şereflerin hükümdarı doğdu
Ondan daha yüce bir doğum olamaz
Ne sanatta, ne de doğada,
Hiçbir yaşayan varlığın rahminden.
Filozoflar ondan oğulları olarak bahsediyor
Ve onun vasıtasıyla yaptıkları her şey oluyor¹⁴¹.

143 Son iki satır, kolaylıkla yukarıdaki Hermes alıntısına doğrudan bir gönderme olabilir.

144 Simyacılar klasik (ve Hıristiyan) geleneğe göre Oğulun Babada sonsuza kadar yaşadığı ve kendini Tanrının insan-

139 Art. *Aurif*, II, s. 356.

140 *A.g.e.*, s. 359.

141 *A.g.e.*

lığa bir armağanı gibi sunduğu ve insanın kendi doğasından üretebileceği bir şey olduğu – tabii ki Tanrının yardımıyla (*Deo concedente*)– fikrini benimsemiş gibi görünüyor. Bu düşüncenin aykırı olduğu besbelli.

145 Alt işlevin dışıl doğası, bilinçdışına bulaşmasından kaynaklanır. Dışıl özellikleri sebebiyle bilinçdışı, anima tarafından kişileştirilir (yani erkeklerde; kadınlarda bu erildir)¹⁴².

146 Eğer bu ve daha önceki rüyaların, rüya sahibinde önemliymiş izlenimi uyandırdığını varsayarsak; hatta bu önemin, açıklama kısmındaki öne sürülen görüşlerle aşağı yukarı uyumlu olduğunu varsayarsak, yüksek seviyede bir içgözlemsel sezgi elde ederiz. Ancak ebedi saat bile, bu içgözleme hazır olmayan bir bilinçdışı için sindirilmesi zor bir parçadır ve çok ileri bir düşünceye engel olması muhtemeldir.

11. Rüya:

147 *Rüya sahibi, doktor, pilot ve bilinmeyen kadın bir uçakta seyahat ediyor. Bir kroket topu, yön bulmak için çok önemli bir araç olan aynayı aniden kırıyor ve uçak yere çakılıyor. Burada da yine aynı şüphe mevcut: bilinmeyen kadın kime ait?*

148 Doktor, pilot ve bilinmeyen kadın, yabancı olmaları sebebiyle, ben-dışına ait olarak nitelendirilirler. Bu yüzden rüya sahibi sadece, beni taşıyan farklılaşan işleve sahip; yani bilinçdışı büyük ölçüde mesafe katetmiş. Kroket topu, bir topun bir sopayla yürütüldüğü oyunun bir parçası. İlk dizinin 8. görüşü (par. 69), insanların gökkuşağının üstünden geçmesi (uçması mı acaba?) değil, *altından* geçmesi gerektiğini söylemektedir. Üstünden geçenler yere çakılır. Zaten rüyadaki bu uçuş da çok yüksekmiş gibi görünüyor. Kroket havada değil, yerde oynanır. “Ruhsal” sezgilerin

¹⁴² Bkz. Jung, “Die Beziehungen zwischen dem Ich und dem Unbewußten”, par. 296 vd.

desteğiyle yeryüzünden yukarıya çıkmamalı ve sezgileri güçlü insanların genellikle yaptığı gibi acı gerçeklikten kaçmamalıyız. Sezgilerimizin seviyesine asla ulaşamayız ve dolayısıyla kendimizi onlarla özdeşleştiremeyiz. Sadece tanrılar gökkuşağının üstünden geçebilir; ölümlüler yeryüzünde kalmalı ve onun yasalarına tabi olmalıdır (bkz. şekil 16). Sezgilerin açığa çıkardığı ihtimaller ışığında insanın yeryüzüne ait olması, pek tabii acınası bir eksiklik; ama bu eksiklik onun doğal varoluşunun, gerçekliğinin parçasıdır. O sadece en iyi sezgilerinin, en yüce ideallerinin ve tutkularının değil, kalıtım ve arkasından “Bunu sen yaptın ve sen busun!” diye bağırarak silinmez anılar gibi varlığının nefret uyandıran durumlarının da bileşenidir. İnsanoğlu eski saurian’larının¹⁴³ kuyruğunu kaybetmiş olabilir; ama onun yerine kendi psikesine dolanmıştır ve onu yeryüzüne bağlayan bir zincir vardır – ve bu mevcut durumlardan kaynaklanan bu Homerosçu zincir¹⁴⁴ o kadar ağırdır ki, bir kahraman ya da aziz olamama riskine karşın ona bağlı kalmak daha iyidir. (Tarih bize, bu ortak normlara kesin bir değer atfetmememiz için bazı gerekçeler sunar.) Yeryüzüne tabi olmamız, büyüemeyeceğimiz anlamına gelmez; aksine bu, büyümenin olmazsa olmaz şartıdır. Hiçbir asil, iyi yetişmiş ağaç karanlık kökleri olduğunu inkar etmez; çünkü ağaç sadece yukarı değil, aşağı doğru da gelişir. Nereye gittiğimiz sorusu tabii ki çok önemlidir; ama bence *kimin* nereye gittiği de eşit derecede önemlidir. “Kim”, her zaman beraberinde “nereye” sorusunu getirir. Sonsuza kadar sürecek olan yüksekliklere ulaşmak belli bir yücelik ister ama herkes kendini aşabilir. Zor olan tam ortayı vurmaktır (bkz. 8. rüya, par. 132). Bunu yapmak için insanın kişiliğinin, şahsi amaçlarının ve kökenlerinin iki tarafının

143 Kertenkele türünden bir hayvan -çn.

144 Simyadaki Homerosçu zincir, yeryüzünü gökyüzüne bağlayan ve Hermes Trismegistus’la başlayan büyük akıllı adamlar serisidir. Aynı zamanda simya sürecinde ortaya çıkan cevherler ve farklı kimyasal durumlar zinciridir. Bkz. *Aurea catena Homeri*.

da farkında olmak şarttır. Bu iki taraf birbirinden, kibir ya da korkaklıkla ayrılmamalıdır.

149 “Yön bulmak için çok önemli bir araç olan ayna” kuşkusuz düşünebilen ve bizi sürekli iç görüleriyle (“yansıtma-larıyla”) özdeşleştirmeye ikna etmeye çalışan akıllı ifade etmektedir. Ayna, Schopenhauer’in akıl için kullandığı en meşhur benzetmelerden biridir. “Yön bulma aracı” terimi bunun için yerinde bir ifadedir; çünkü akıl insanın uçsuz bucaksız denizlerde en önemli rehberidir. Ancak yer ayak-larının altından kaydığında ve şaha kalkmış sezgileriyle baştan çıkmış bir halde boşlukta düşünmeye başladığında durum tehlikeli olmaya başlar (şekil 55).

Ænigma Regis.

*Hic ist geboren der Keyser aller ehren/
Bein h  her mag vber in geboren werden.*

Şekil 54 Üç yılan ve bir yılanla birlikte Hermafrodit. Alt tarafta üç-başlı Mercurius ejderhası. – *Artis auriferae* içinde *Rosarium philosophorum*(1593)

150 Burada yine rüya sahibi ve rüyadaki üç diğer şekil bir dördlü oluşturur. Bilinmeyen kadın ya da anima her zaman “aşağı olanı”, yani farklılaşmayan işlevi temsil eder ki rüya sahibimizin durumunda bu hissetmektir. Kroket topu “yuvarlak” motifiyle bağlantılıdır ve bu sebeple “bütünlüğün”, yani burada aklın (ayna) düşmanı olarak gösterilen kendiliğın sembolüdür. Besbelli ki rüya sahibi yönünü fazlasıyla aklı ile bulmaktadır ve bu yüzden bireyleşme sürecini bozmaktadır. *De vita longa*’da Paracelsus, “dört” sayısını *Scaiolae*, kendiliğı de *Adech* (Adem’den gelir = ilk insan) olarak tarif eder. Paracelsus’a göre ikisi de “işleyiş”te o kadar çok sorun yaratır ki Adech’in düşman olduğu bile söylenebilir¹⁴⁵.

145 Jung, “Paracelsus als geistige Erscheinung”, par. 209 vd.

Şekil 55 Sihirli aynanın önünde Faust. – Rembrandt, gravür (1652)

12. Rüya:

151 *Rüya sahibi kendisini bir tramvay vagonunda babası, annesi ve kız kardeşiyle çok tehlikeli bir durumda bulur.*

152 Rüya sahibi bir kez daha diğer rüya figürleriyle bir dörtlü oluşturmuştur. Çocukluğuna, bütünlükten hâlâ çok uzak olduğumuz bir zamana geri dönmüştür. Bütünlük aile ile temsil edilir ve bileşenleri hâlâ daha aile üyelerine yansıtılır ve onlar tarafından kişileştirilir. Ancak bu durum yetişkin için tehlikelidir çünkü gerileticidir: ilkel insanların “ruh kaybı” olarak deneyimlediği kişilik bölünmesini ifade eder. Parçalanmada bu tarz acılarla bir araya gelmiş kişisel bileşenler bir kez daha dış dünyanın içine çekilir. Birey suçundan sıyrılır ve suçunu çocukluk masumiyetiyle değiştirir; bunun için bir kez daha günahkar babayı ve sevgisiz anneyi suçlayabilir ve bütün bu süre boyunca örümcek ağına takılmış bir sinek gibi bu kaçınılmaz nedensel bağın içine gömülüp ahlaki özgürlüğünü kaybettiğini fark etmez¹⁴⁶. Ancak ebeveynler, büyük anne ve büyük babalar çocuğa karşı ne kadar günah işlemiş olsa da, yetişkin insan bu günahları, kendisine ait ve hesaplaşmak zorunda olduğu durumlar olarak kabul eder. Sadece aptallar başka insanların hatalarıyla ilgilenir; çünkü onları değiştiremezler. Akıllı insan sadece kendi hatalarından öğrenir. Kendisine “ben ne yaptım ki bütün bunlar bana oluyor?” sorusunu sorar. Bu soruya cevap bulabilmek için kendi kalbinin derinliklerine bakar.

153 Bir önceki rüyada araç bir uçaktı; bundaysa bir tramvay. Rüyadaki aracın türü, rüya sahibinin zaman ilerlerken yaptığı hareketler ya da takındığı tutumu gösterir – bir başka

146 Meister Eckhart şöyle der: “Ben bu dünyaya barış değil, kılıç getirmek için geldim; her şeyi kesip almak, seni aslında düşmanın olan kardeşin, çocuğun, annen, baban ve arkadaşından ayırmak için.” Çünkü seni rahatlatan şeyler aslında senin düşmanıdır. Gözün her şeyi görür, kulağın her şeyi duyar ve kalbin her şeyi hatırlarsa, işte o zaman ruhun onların içinde yok olur”. – Evans çevirisinden, I, s. 12-13.

deyişle bireysel ya da ortaklaşa, kendi kendine ya da başkasıyla, kendiliğinden ya da makine gibi psişik hayatını nasıl yaşadığını. Uçakta rüya sahibi yabancı bir pilot tarafından uçurulur; yani bilinçdışından fışkıran görülerle taşınır. (Hata şudur ki “ayna”, yön bulma için çok fazla kullanılır) Ancak bu rüyada rüya sahibi herkesin kullanabileceği ortak bir araçtır; yani o da herkes gibi hareket eder ya da davranır. Yine de kendisi dördün biridir; bu da onun iki araçta da, bilinçdışındaki bütünlük arayışı dolayısıyla bulunduğu anlamına gelir.

13. Rüya:

154 *Denizin altında bir hazine var. Ona ulaşmak için rüya sahibinin dar bir girişten girip dalması gerekiyor. Tehlikeyi göze alarak karanlığa d alıyor ve derinliklerde simetrik şekilde düzenlenmiş, tam ortasında bir çeşme olan güzel bir bahçe buluyor. (şekil 56)*

155 “Ulaşması zor hazine” bilinçdışının derinliklerinde gizlidir ve ona ulaşmak için cesur olmak gerekir. Ayrıca hazinenin “refakatçi”, yani ömür boyu yanımızda yürüyecek olan kişi olduğunu da zannediyorum – büyük ihtimalle, ilk başta kendilik yabancı olan ben-dışı olduğu için, kendilikte bir arkadaş bulan yalnız bene yakın bir analogi. Bu, üç meşhur örnek vereceğim sihirli yolculuk arkadaşlarıdır: Emmaus yolundaki müritler, Bhagavad Gita’da Krişna ve Arjuna, Kuran’ın 18. suresindeki Musa ve Hızır¹⁴⁷. Ayrıca denizdeki hazinenin, arkadaşın ve çeşmeli bahçenin aynı şey olduğunu da düşünüyorum: kendilik. Çünkü bahçe bir başka *temenos*, çeşme de John 7:38’de bahsedilen, ayrıca Kuran’da Musa’nın ve “kendisine bir rahmet verdiğimiz ve ilim öğrettığımız kullarımızdan biri” olan Hızır’ın¹⁴⁸ da arayıp bulduğu “yaşam suyunun” kaynağıdır (18. Sure). Efsaneye göre Hızır’ın etrafındaki yerde, çöl olmasına rağmen bahar

147 Bkz. Jung, “Über Wiedergeburt”, s. 135 vd.

148 Vollers, “Chidner”, s. 235.

çiçekleri açar. İslamiyette çeşmeli *temenos*'un planı, erken Hıristiyan mimarisinin etkisiyle cami avlusunun ortasında abdesthane şeklini almıştır (örn. Kahire'deki Ahmed İbn-Tulun). Bunun aynısını Batıdaki manastırlarımızın çeşmeli bahçelerinde de görüyoruz. Bu ayrıca simya incelemelerinden ve pek çok güzel oymadan da bildiğimiz “filozofların gül bahçesidir”. “Evde Oturan”, (Bkz. 10. rüya par. 139'un yorumlaması) “arkadaş”tır. Burada çeşme ve bahçeyle temsil edilen merkez ve daire, yaşayan bir varlık olan *lapis*'in benzerleridir (şekil 25-26). *Rosarium*'da *lapis* şöyleder: “Protege me, protegam te. Largire mihiius meum, ut te adiuvem” (Beni koru ki ben de seni koruyayım. Bana hakkımı ver ki sana yardım edebileyim¹⁴⁹). Burada *lapis*, kendisine yardım edenlere yardım eden iyi bir arkadaş ve yardımcıdır ve bu da dengeleyici bir ilişkiyi ifade eder. (10. rüyanın [par. 138 vd.], özellikle de Monogenes-*lapis*-kendilik paralelinin açıklamasında söylenenleri hatırlatmak isterim).

149 *Art. Aurif.*, II, s. 239. Bu, “Tractatus aureus”tan bir Hermes alıntısıdır ama 1566 baskısında (*Ars chemica*) şöyledir: Largiri vis mihi meum ut adiuvem te” (Benim olanı bana özgürce vermek iste ki sana yardım edebileyim).

Şekil 56 Gençlik pınarı. – Codex de Sphaera (Modena, XV. yüzyıl)

156 Yere çakılma bizi denizin, yani bilinçdışının derinliklerine götürür ve rüya sahibi çocukluğuna gerilemiş olmasının getirdiği kişilik bölünmesine karşı bir koruma olarak *temenos*'un sığınağına ulaşır. Bu durum, sihirli çemberin bilinçdışının tuzaklarını ve dişil figürlerin çokluğunu engellediği ilk dizideki 4. ve 5. rüyalar (par. 58 ve 62) gibidir. (Baştan

çıkarılma tehlikesi Poliphilo'ya, *nekyia*'sının¹⁵⁰ başlangıcına benzer şekilde yaklaşır)

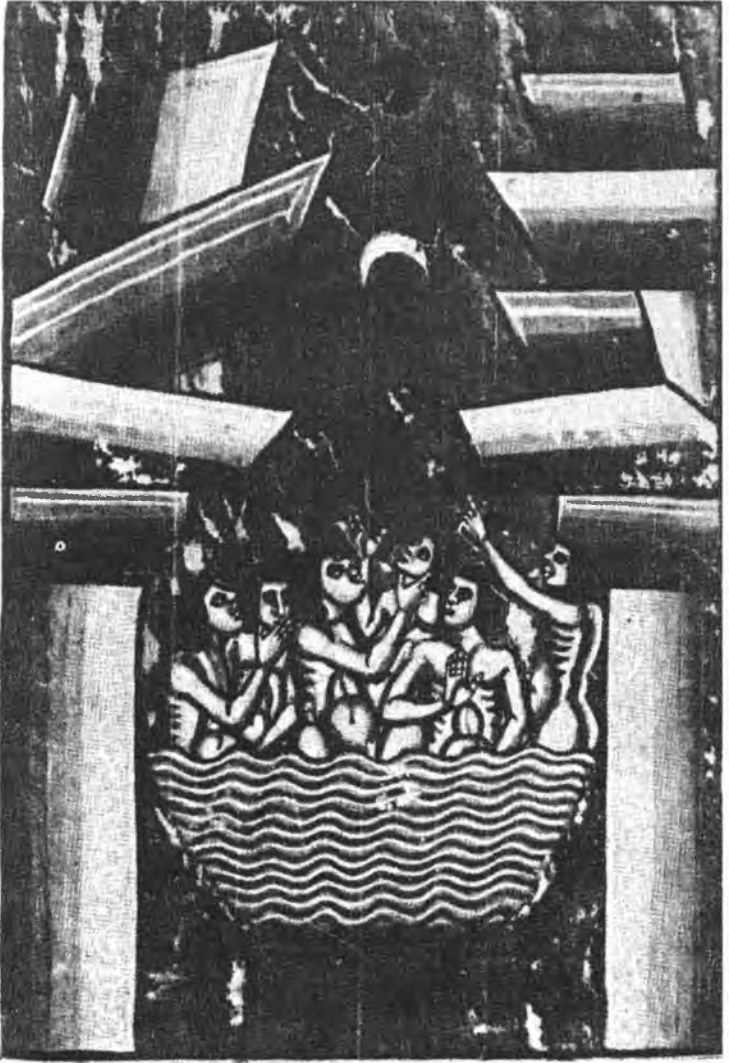
157 Yaşam kaynağı, Hızır gibi iyi bir arkadaştır ama Kuran'da anlatıldığı üzere, Musa'nın yaşadığı kötü tecrübeler sonucu anladığı gibi, tehlikeleri de yok değildir. Bu, kendini sonsuza kadar yenileyen yaşam gücünün (şekil 57; bkz. ayrıca şekil 25-27, 84) ve hiçbir zaman yavaşlamayan saatin sembolüdür. Tanrının kutsal kitaba dahil olmayan bir deyişi şöyledir: "Bana yakın olan, ateşe de yakındır¹⁵¹". Tıpkı bu gizli İsa'nın ateşin kaynağı olması gibi (şekil 58), simyacı filozoflar da *aqua nostra* larını *ignis* (ateş) olarak görürler¹⁵². Kaynak sadece yaşamın akışı değil, onun sıcaklığı, tutkusunu, her zaman ateşli eş anlamları olan heyecanı anlamına gelir¹⁵³. Tamamı çözünen *aqua nostra*, *lapis*'in üretimi için gerekli bir malzemedir ama kaynak yerin altındadır; dolayısıyla yol aşağıya gider: sadece aşağılarda hayatın ateşli kaynağını bulabiliriz. Bu derinlikler insanın doğal tarihini, içgüdü dünyasıyla olan nedensel bağlantısını oluşturur (bkz. şekil 16). Bu bağlantı yeniden keşfedilmedikçe hiçbir *lapis* ya da hiçbir kendilik var olamaz.

150 Antik Yunan literatüründe hayaletlerin çağırıldığı ve gelecekle ilgili soruların sorulduğu bir ayin -çn.

151 *Rosarium*'da (*Art. Aurif.*, II, s. 317) Aristoteles'e ait bir alıntı şöyledir: "Eli-ge tibi pro lapide, per quem reges venerantur in Diadematibus suis... quia ille est propinquus igni" (Kralların taçlarındaki en saygı duyulan taşı seç... çünkü o [taş] ateşe yakın olandır).

152 Bkz. Kleopatra'nın suyun anlamını açıkladığı Komarios'un incelemesi (Berthelot, *Collection des anciens alchimistes grecs*, IV, xx).

153 *Rosarium*, *Art. Aurif.*, II, s. 378: "Lapis noster hie est ignis ex et in ignem vertitur, et anima eius in igne moratur" (Bizim bu taşımız ateştir, ateşten yaratılmıştır ve ateş olacaktır; onun ruhu ateşte ikamet eder). Bu şuna dayanıyor olabilir: "Item lapis noster, hoc est ignis ampulla, ex igne creatus est, et in cum vertitur" (Yine bizim bu taşımız, yani ateş topumuz, ateşten yaratılmıştır ve tekrar ona dönecektir). - "Allegoriae sapientum", *Bibl. chem. Curiosa*, I, s. 468a.

Şekil 57 Güneş ve ayın etkisi ve mucizevi su kaynağı altında yapılan imparatorluk banyosu. – Alcadini, "De balneis Puteolanis" (el yazmasından, XIV. yüzyıl)

Şekil 58 "Alev alan" stigmatayla, ateşin kaynağı olan İsa. – XIV. yüzyıl lekeli-cam pencere üzerine; Aargau, İsviçre'deki Königsfelden Kilisesi.

14. Rüya:

158 Rüya sahibi babasıyla birlikte bir eczaneye giriyor. Değerli şeyler, özellikle de özel bir su oradan çok ucuza alınabiliyor-muş. Babası ona suyun geldiği ülkeden bahsediyor. Daha sonra da rüya sahibi Rubicon'u trenle geçiyor.

159 Damacaneları, ilaç şişeleri, şurupları, *lapis divinus*, *infernalis* ve majisterleriyle geleneksel eczacı dükkanı, *donum spiritus sancti*'de – kıymetli hediye – altın-yapımı canavarını gören simyacıların mutfak öteberilerinin son görünen ka-

lıntısıdır. “Özel su” tam olarak *aqua nostra non vulgi*’dir¹⁵⁴. Rüya sahibini yaşam kaynağına yönlendirenin neden babası olduğunu anlamak kolaydır: çünkü oğlun yaşamının doğal kaynağı odur. Babanın, o hayatın fişkırdığı ülke ya da toprak olduğunu söyleyebiliriz. Ancak mecazen konuşacak olursak o, rüya sahibine hayatın anlamını gösteren ve eskilerin öğretilerine göre ona hayatın sırlarını açıklayan bir “bilgilendirici ruh”tur. O, geleneksel bilgeliğin aktarıcısıdır. Ama bu günlerde babacan pedagog, bu işlevi sadece arketip baba figürü yani “akıllı yaşlı adam” olarak ortaya çıktığı oğlun rüyalarında gerçekleştirir.

160 Yaşam suyu çok kolay elde edilir: değerini bilmede de herkes ona sahiptir. “Spernitur a stultis” – aptallar onu küçümser; çünkü onlar iyi olan her şeyin dışarda ve başka bir yerde olduğunu, kendi ruhlarındaki kaynağın “herhangi bir şey” olmadığını düşünürler. *Lapis* gibi o da “pretio quoque vilis”, yani az bir bedele sahiptir ve bu yüzden Spitteler’in *Prometheus*’undaki mücevher gibi papazlardan çiftçilere kadar her kesim tarafından reddedilir ve Ahasuerus’un onu toplayıp cebine koyduğu sokaklara atılır, “in viam eiectus”. Define yine bilinçdışına gömülür.

161 Ancak rüya sahibi bir şey fark etmiş ve büyük bir kararlılıkla Rubicon’u geçmiştir. Yaşam akışı ve ateşinin hafife alınmaması gerektiğini ve bütünlüğü elde etmek için kesinlikle gerekli olduğunu fark etmiştir. Ancak Rubicon’u tekrar geçmek diye bir şey yoktur.

15. Rüya:

162 Dört kişi nehre iniyorlar: rüya sahibi, babası, bir arkadaş ve bilinmeyen kadın.

¹⁵⁴Aqua Nostra’ya, Yunanların ὕδωρ θεῖον dediği şeye denk gelen *aqua permanens* de denir. “Turba philosophorum”da (*Art. Aurif.*, I, s. 14) şöyle denir: “Aqua permanens, ex qua quidem aqua lapis noster pretiosissimus generatur”. “Lapis enim est haec ipsa permanens aqua et dum aqua est, lapis non est” (Çünkü bu taş kalıcı suyun kendisidir ve su olduğu için taş değildir). – *A.g.e.*, s. 16. “Suyun” sıradanlığı bahsedilen eserdeki (s. 30) gibi sıklıkla vurgulanır: “Quod quaerimus publice minimo pretio venditur, et si nosceretur, ne tantillum venderent mercatores” (Aradığımız şey alenen çok cüzi bir fiyata satılıyor ve bunun farkına varılsa tacirler o kadar ucuza satmazlar).

163 “Arkadaş”, rüya sahibinin tanıdığı belirli bir kişi olduğundan o da babası gibi benin bilinçli dünyasına aittir. Dolayısıyla burada çok önemli bir şey olmuştur: 11. rüyada bilinçdışı, üçe karşı birdi; buradaysa vaziyet tersine dönmüş durumda ve rüya sahibi üçe karşı bir (bir olan bilinmeyen kadın). Bilinçdışının gücü azalmış. Bunun sebebi, rüya sahibinin “tehlikeyi göze alarak” üst ve alt bölgeleri bağlantılandırmış olması; yani sadece bedensiz soyut bir varlık olarak yaşamamaya karar vermiş; beden ve içgüdü dünyasını, sevgi ve yaşamın ortaya çıkardığı sorunların gerçekliğini kabul etmiş ve ona göre davranmaya karar vermiş¹⁵⁵. Geçilen Rubicon da buydu. Bireyleşme, yani kendi olma sadece ruhsal bir sorun değil; tüm hayatla ilgili bir sorundur.

16. Rüya:

164 *Bir sürü insan var. Hepsi de bir karenin etrafında sola doğru yürüyor. Rüya sahibi ortada değil, bir kenarda. Bir maymunun yeniden oluşturulması gerektiğini söylüyorlar.*

165 Burada kare ilk kez beliriyor. Muhtemelen dört insanın yardımıyla daireden ortaya çıkıyor (Bu daha sonra doğrulana-cak). *Lapis, tinctura rubea* ve *aurum philosophicum* gibi dairenin karelere bölünmesi Ortaçağ zihinlerini fazlasıyla meşgul eden bir konuydu. Bu, *opus alchymicum*'un¹⁵⁶ sembolüdür (şekil 59); çünkü asıl kaotik birliği dört unsura böler ve sonra bunları daha yüksek bir birlik altında bir araya getirir. Birlik, bir daireyle ve kare vasıtasıyla dört unsur ile temsil edilir. Dörtten bir üretmek, bir damıtma ve yüceltme sürecinin sonucunda meydana gelir ve sözde “dairese” şekli alır: damıtılan şey, türlü türlü damıtmalara tabi tutulur¹⁵⁷, böylece “ruh”

155 Simyacılar bu konuda çok belirsiz ipuçları vermekteler; mesela *Rosarium*'daki bir Aristoteles alıntısı gibi (*Art., aurif.*, II, s. 318): “Fili, accipere debes de pinguiori carne” (Oğul, daha etli olan bedeni almalısın). Ayrıca “Tractatus aureus”ta da (bölüm IV) şunu görmekteyiz: “Homo a principle naturae generatur, cuius viscera carnea sunt” (İnsan, iç kısımları daha etli olan Doğa'dan gelmiştir).

156 Ucuz metalleri daha pahalılarına dönüştürme işi -çn.

157 Bkz. “Paracelsus als geistige Erscheinung”, par. 185 vd.

ya da “zihin” en saf halinde elde edilecektir. Ortaya çıkan genellikle “özün özü” olarak adlandırılır ama bu aranan ve asla-keşfedilemeyen “Bir” için kullanılan tek isim değildir. Simyacıların dediği üzere bunun için *prima materia* gibi “bin isim” vardır. Heinrich Khunrath dairesel damıtmayla ilgili şöyle der: “Devir hareketi ve Dörtlünün [*Quaternarius*] Dairesel Felsefi dönüşü sayesinde, geçmiş zamanlardaki Katolik Monad’ın en yüksek ve en saf Basitliğine geri götürülür... Kötü ve pis Birden aşırı saf ve narin bir Bir ortaya çıkar”, *vesaire*¹⁵⁸. Ruh ve zihnin bedenden ayrılması gerekir ve bu ölüm demektir: “Böylece Tarsuslu Paul dedi ki Cupio dissolvi, et esse cum Christo¹⁵⁹. Bu yüzden sevgili Filozofum, Manganez’in ruhunu ve tinini yakalamalısın¹⁶⁰”. Zihin (ya da zihin ve ruh) *ternarius* veya üç sayıdır ve öncelikle bedeninden ayrılmalı, beden arındırıldıktan sonra tekrar oraya aşılanmalıdır¹⁶¹. Belli ki beden dördüncüdür. Khunrath, Pseudo-Aristoteles’ten¹⁶², bir karenin üzerine konmuş bir üçgenden bir dairenin tekrar ortaya çıktığı bir pasaja gönderme yapar¹⁶³. Bu dairesel figür, Uroboros’la birlikte – ilk önce kendi kuyruğunu yiyen ejderha – simyanın temel mandalasıdır.

158 *Von hylealischen Chaos*, s. 204.

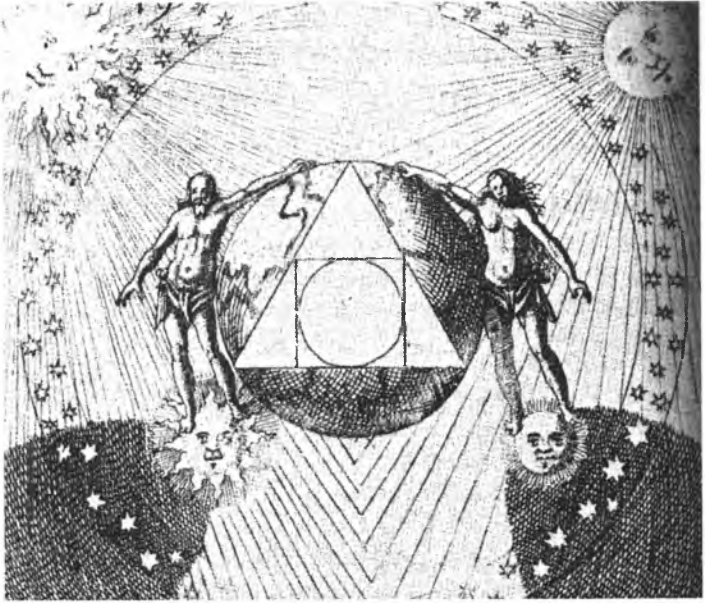
159 “... çözünüp İsa’yla birlikte olma arzularım” (Phil. (D.V.) 1:23).

160 Simyacıların Manganezinin, manganezle (MgO) ilgisi yoktur. Khunrath’da (*a.g.e.*, s. 161) bu “maateria coelestis et divina”dır; yani “materia lapidis Philosophorum”, esrarlı ya da dönüşen cevher.

161 *A.g.e.*, s. 203.

162 *A.g.e.*, 2. 207.

163 Maier’in *Scrutinium chymicum*: Emblema XXI adlı eserinde bu düşünce için mecazi bir ifade vardır ama Maier *ternarius*’u farklı yorumlar (bkz. şekil 60). Şöyle der (s. 63) “Similiter volunt Philosophi quadrangulum in triangulum ducendum esse, hoc est, in corpus, spiritum et animam, quae tria In trinis coloribus ante rubedinem praevis apparent, utpote corpus seu terra in Saturni nigredine, spiritus in lunari albedine, tanquam aqua, anima sive aer in solari citrinitate. Tum triangulus perfectus erit, sed hie vicissim in circulum mutari deber, hoc est in rubedinem invariaabilem” (Aynı şekilde filozoflar dörtgenin üçgene, yani beden, zihin ve ruha indirgenmesi gerektiğini düşünürler. Bu üçü kırmızılıktan önce üç renk olarak ortaya çıkar: Beden, ya da toprak Satürn siyahı; zihin, su gibi ay beyazı; ruh ya da hava güneş sarısı. Bundan sonra üçgen kusursuz olur ama sırası geldiğinde bir daireye, yani değiştirilemez kırmızıya dönmelidir). Burada dördüncü, ateş, *sonu olmayan* bir ateştir.

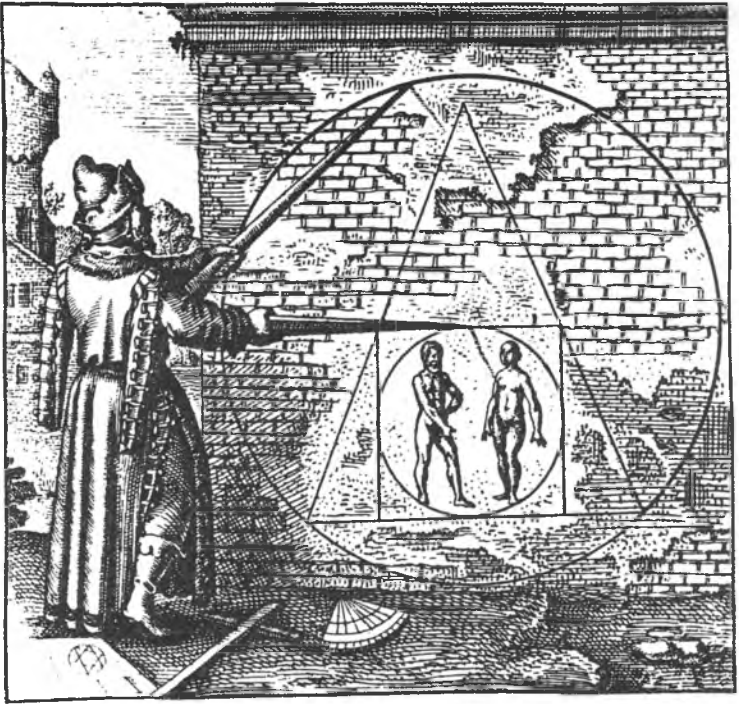

Şekil 59 "Her şey üçte yaşar..." – Jamsthaler, *Viatorium spagyricum* (1625)

166 Doğu, özellikle de Lama mandalası genellikle stupanın kare bir yer-planını içerir (şekil 43). Katı şekilde inşa edilen mandalalardan görebildiğimiz gibi bu gerçekten de bir *yapının* planıdır. Kare ayrıca bir ev ya da tapınak, ya da içerde kalmış, duvarlarla çevrili bir boşluk¹⁶⁴ fikrini de ima etmektedir. (bkz. aşağısı). Ritüele göre stupalar daima sağa yönelen hareketle tavaf edilmelidir; çünkü sola doğru hareket etmek uğursuzluktur. Sol, yani "uğursuz" taraf bilinçdışı tarafıdır. Yani sola doğru yapılan hareket bilinçdışı yönüne yapılan hareket demektir; sağa doğru yapılan hareket ise "doğrudur" ve bilinci hedefler. Doğuda bu bilinçdışı içerik-

¹⁶⁴Bkz. 10. rüyanın (par. 137 vd.) açıklamasındaki "şehir" ya da "kale" (bkz. şekil 51 ,50 ,31). Benzer şekilde simyacılar, kareden çıkan *rotundum'u op-pidum* (şehir) olarak algıladılar. Bkz. Aegidius de Vadis, "Dialogus inter naturam et filium Philosophiae", *Theatr. Chem.*, II, s. 115.

ler zamanla, uzun süren pratiklerden sonra olsa da, bilinçli zihin tarafından kabul edilen ve tutulan kesin formlar almışlardır. Pratikte oldukça oturmuş olduğunu bildiğimiz Yoga, aynı şekilde işler: Bilince sabit formlar yerleştirir. Bunun Batıdaki en önemli benzeri, Ignatius Loyola'ya ait *Exercitia spiritualia*'dır ve bu da aynı şekilde psikeye kuruluşla ilgili sabit formlar yerleştirir. Sembol, bilinçdışı durumu geçerli bir şekilde ifade ettiği sürece bu yöntem "doğru"dur. Doğu ve Batıda Yoganın psikolojik doğruluğu, gelecekte bilinçte değişiklikler bekleyen bilinçdışı süreç artık geleneksel sembolle doğru düzgün ifade edilemeyen ya da onunla uyum içinde bulunamayan anlam gölgeleri oluşturacak kadar geliştiğinde sona erer. Ancak o zaman sembolün "doğruluğunu" yitirdiği söylenebilir. Böyle bir süreç yüzyıllar içinde insanın dünya görüşünde sürekli olarak gerçekleşen bilinçdışı bir geçişi vurgular ve bu dünya görüşüyle ilgili olarak entelektüel bir eleştiri getirmek derdinde değildir. Dini semboller yaşamın olguları, basit gerçeklerdir; entelektüel fikirler değil. Eğer Kilise uzun yıllar güneşin dünyanın etrafında döndüğünü düşündüyse ve XIX. yüzyılda bu görüşü terk ettiyse, milyonlarca insan için güneşin dünyanın etrafında döndüğü ve sadece XIX. yüzyılda insanlığın önemli bir kısmının dünyanın hareket etme işlevini entelektüel açıdan kavradığı psikolojik gerçeğine sarılabilir. Ne yazık ki hakikatin ne olduğunu anlayan insanlar ortaya çıkana kadar "hakikat" diye bir şey yoktur.

Şekil 60 İki farklı cinsiyeti bir bütün haline getirmek için dairenin kareleştirilmesi. – Maier, *Scrutinium chymicum* (1678)

167 Muhtemelen karenin sola yönelen hareketle tavaf edilmesi, dairenin kareleştirilmesinin bilinçdışına giden yolda bir aşama, bilinçdışının ötesinde uzanan ama ifadelendirilmemiş bir amaca götüren bir geçiş noktası olduğunu göstermektedir. Bu, ben-dışının merkezine giden yollardan biridir ve *lapis*i üretirken Ortaçağ araştırmacılarının da ele aldığı bir konudur. *Rosarium*'da şöyle denir¹⁶⁵: “Kadın ve erkekten yuvarlak bir çember yap ve bundan dörtgeni, dörtgenden de üçgeni çıkar. Yuvarlak bir çember çiz; o za-

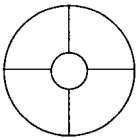
165 Aristoteles'e atfedilen bir alıntıdır (“tractatus Aristotelis”, *Theatr., chem.*, V, s. 88 vd.) ama buna dair bir kanıt yoktur.

man felsefe taşma sahip olacaksın¹⁶⁶” (şekil 59, 60).

168 Modern insan bütün bunları saçmalık olarak görür; ancak bu, bu şekilde birbirine bağlı fikirlerin var olduğu ve bunların yüzyıllar boyunca önemli rolleri temsil ettiği gerçeğini bertaraf etmeye yetmez. Sokaktaki insanı saçmalık ve gericilikle ilgili sızlanmalarıyla baş başa bırakıp bu şeyleri *anlamak*, psikolojinin elindedir. Kendisini “bilimsel” olarak adlandıran pek çok eleştirmen, münasebetsiz çoğalmaları sebebiyle ağustosböceklerini aforoz eden bir psikopos gibi davranmaktadır.

169 Tıpkı stupaların iç sığınaklarında Buda’nın kalıntıları-nı koruması gibi, Lamaik dörtgenin ve yine Çinlilere ait kare-yeryüzünün içinde de sihirli maddesiyle Kutsalların kutsalı, kozmik bir enerji kaynağı, tanrı Şiva, Buda, bodhisattva¹⁶⁷ ya da büyük öğretmen vardır. Çin’de bu, içinden

166 *Tractatus aureus ...cum Scholiis Dominici Gnosii*’de (1610) (s. 43) “bilgele-rin gizli dörtgeni”ne dair bir çizim vardır. Dörtgenin ortasında etrafı ışık demetiyle çevrelenmiş bir daire vardır. Şerh, şu açıklamayı yapar: “Divide lapidem tuum in quatuor elements... et coniunge in unum et totum habebis magisterium” (Taşını dört unsura indirge ...ve onları bir olacak şekilde birleştir; o zaman bütün majistere sahip olacaksın) –Aristoteles’e atfedilen bir metinden bir alıntı. Ortadaki daireye “mediator, pacem faciens inter inimicos sive elementa imo hic solus efficit quadraturam circuli” (düşmanla-rın arasına barış getiren aracı ya da [dört] unsur; hatta sadece o, dairenin kareleştirilmesini sağlayabilir) denir. – *A.g.e.*, s. 44. Tavaf şununla benzerlik gösterir: “Circulatio spirituum sive distillatio circularis, hoc est exterius intro, interius foras: item inferius et superius, simul in uno circulo convenient, neque amplius cognoscas, quid vel exterius, vel interius, inferius vel superius fuerit: sed omnia sint unum in uno circulo sive vase. Hoc enim vas est Pelecanus verus Philosophicus, nec alius est in toto mundo quaerendus”

(... zihinlerin dolaşımı ve dairesel damıtma; yani içe doğru dışarı, dışa doğru içerisi; alt ve üst de aynı şekilde. Ve bunlar bir dairede birleştiklerinde artık neyin dışı neyin içi, neyin üstü neyin altı olduğunu anlayamazsın; çünkü her şey bir daire veya kap içinde bir olacaktır. Çünkü bu kap, gerçek felsefe Pelikanıdır ve bütün dünyada bundan daha başka aranacak şey yoktur). Bu süreç, yandaki şekille açıklanmaktadır. Küçük daire “içerisi”dir ve dörde bölünmüş daire de “dışarı”-dır: içerisi “okyanus”un içine ve dışına doğru akan dört nehir. – *A.g.e.*, s. 262 vd.

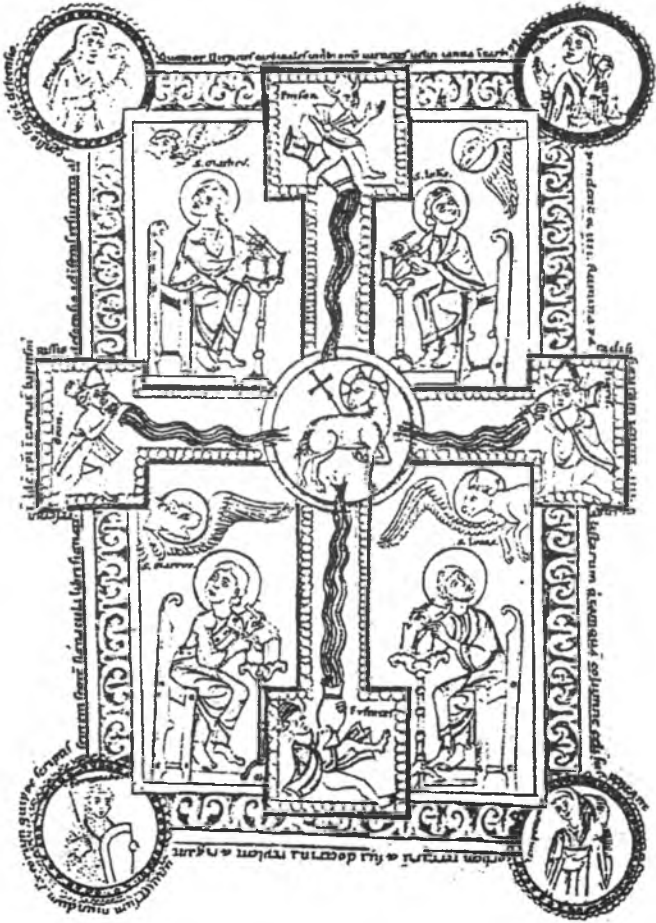
167 Budizm inancına göre diğerlerine yardım etmek için kendi aydınlanma-sını erteleyen kişi -çn.

dört kozmik akıntının yayıldığı Ch'ien'dir – cennettir (şekil 61). Aynı şekilde Ortaçağ Hıristiyan aleminin Batılı mandalalarında tanrı tam ortada, genellikle muzaffer Mesih şeklinde ve evanjelistlerin dört sembolik figürüyle birlikte taçlandırılır (şekil 62). Rüyamızdaki sembol, bu oldukça metafiziksel fikirlere büyük bir zıtlık oluşturur; çünkü ortada yeniden inşa edilecek olan şey bir şebek, yani bir maymundur. Burada yine ilk dizinin 22. görüşünde ilk kez ortaya çıkan maymunla karşılaşıyoruz (par. 117). O rüyada maymun paniğe sebep olmuş, ama aynı zamanda aklın araya girip yardımcı olmasına vesile olmuştu. Şimdiyse “yeniden oluşturulması” gerekmekte ve bu sadece antropoid’in¹⁶⁸ – Arkaik bir gerçek olarak insanın – yeniden bir araya getirilmesi anlamına gelebilir. Besbelli ki sol tarafa yönelen yol yukarı, tanrıların ve ebedi fikirlerin krallığına değil; aşağıya, doğal tarihe, insan varlığının hayvani içgüdülerine gitmektedir. Dolayısıyla burada klasik bir dil kullanmak gerekirse bir Dionysus gizemiyle baş başayız.

168 İnsana benzeyen maymun -çn.

Şekil 61 Etrafı dört kozmik akıntıyla (ejderhayla) çevrili, Ch'ien'in sembolü olan inci. – T'ang dönemine ait Çin bronz aynası (VII. ve IX. yüzyıl arası)

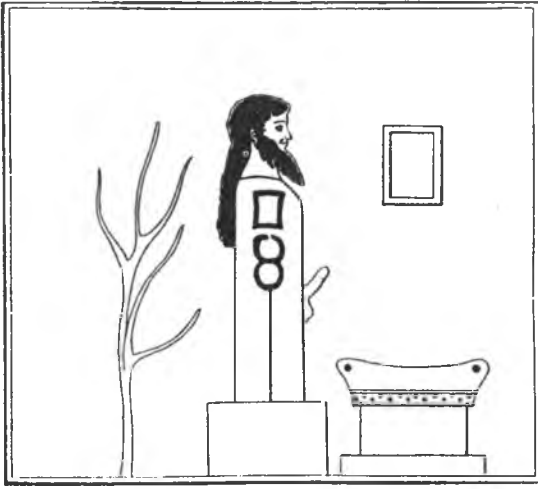

Şekil 62 Üzerinde haç olan, dörtgen mandala; ortada Kuzu, etrafında dört evanjelist ve Cennetin dört nehri. Madalyonların içinde dört ana erdem. – Zwiefalten Abbey dua kitabı (XII. yüzyıl)

170 Dörtgen, bir dramının (bu durumda satirlerin yerine maymunların oyununun) gerçekleştiği *temenos*'a tekabül eder (şekil 31). "Altın çiçeğin" içi, "elmas beden" olduğu "tohumlama-yeri"dir. "Atalardan kalma topraklar¹⁶⁹" eşanlamlı terimi bu oluşumun, geçmiş aşamaların bir araya gelmesinin sonucu olduğuna dair bir ipucu olabilir.

171 Atalara ait ruhlar, ilkel yenilenme ayinlerinde önemli rol oynarlar. Orta Avustralya Aborjinleri kendilerini *alcherin-ga* dönemi (bir nevi Homeros çağı) efsanevi atalarıyla özdeşleştirirler. Aynı şekilde Taoslu Pueblo Hintlileri de ayin danslarına hazırlanırken kendilerini, oğulları oldukları güneşle özdeşleştirirler. İnsan ve hayvan atalarla yapılan bu tarz özdeşleşme psikolojik olarak bilinçdışıyla bütünleşme olarak yorumlanabilir. Bilinçdışıyla bütünleşme, tıpkı uykuda, sarhoşlukta ya da ölümden (dolayısıyla da kuluçka uykusu, Dionysus cümbüşü ve kabul törenlerindeki ölüm ritüelinde) olduğu gibi bilinçsiz bir şekilde, insanın bir kere daha balık olduğu yaşam-kaynağında hakiki bir yenilenme banyosudur. Doğal olarak olaylar her zaman kutsal bir noktada gerçekleşir. Bu fikirleri kolayca Freud teorisi somutluğuna aktarabiliriz: O halde *temenos* ana rahmi, ayin de ensest ilişkiye bir gerilemedir. Ancak bunlar kısmen çocuklukta kalan ve bu tarz şeylerin, davranışları çocukluğa gerileme olarak açıklanamayacak yetişkinler tarafından fi tarihinden beri uygulanmakta olduğunu fark etmeyen insanların nevrotik yanlış anlamalarıdır. Aksi takdirde insanlığın en yüce ve en önemli kazanımları çocukların sapkın arzularından başka bir şey olmazdı ve "çocukça" kelimesi *varlık sebebini* kaybederdi.

169 Wilhelm ve Jung, *The Secret of Golden Flower* (1962 baskısı), s. 22.

Şekil 63 Hermes. – Yunan vazo boyaması. (Hamilton Koleksiyonu)

172 Simyanın felsefi tarafı, en modern psikolojinin ilgilendiği çok yakın konularla meşgul olduğu için, rüyadaki dörtgende yeniden oluşturulacak maymun motifinin biraz daha derinine inmek faydalı olabilir. Vakaların büyük çoğunluğunda simya, dönüştürücü cevherini *argentum vivum* ya da Mercurius'la özdeşleştirir. Kimyasal açıdan bu, civayı işaret eder ama felsefi açıdan *spiritus vitae*, hatta dünya-ruhu anlamına gelir (bkz. şekil 91); böylece Mercurius, ilham tanrısı Hermes'in de özelliğini üstlenir (Bu sorun, bir yerde detaylı bir şekilde tartışılmıştır¹⁷⁰). Hermes yuvarlaklık ve ayrıca karelikle bağlantılıdır ve bu, στρογγύλος καί τετράγωνος yani "yuvarlak ve kare" olarak isimlendirildiği *Papyri Graecae Magicae*'nin¹⁷¹ Papirüs V'inde özellikle görülebilir. Ayrıca τετραγλῶχιν yani "dörtgen" olarak da isimlendirilir. Genellikle dört sayısı ile bağlantılıdır; dolayısıyla Ἑρμῆς τετρακέφαλος yani "dört-başlı Hermes"¹⁷² söz konusudur.

170 Bkz. Jung, "Der Geist Mercurius".

171 Ed. Preisendanz, *Papyri Graecae Magicae*, I, s. 195.

172 Bkz. Bruchmann, *Epitheta deorum*.

Bu semboller, Cartari'nin¹⁷³ eserinden de görülebileceği gibi Ortaçağ'da da bilinmekteydi. Orada şöyle denir:

Yine, sadece bir başla ve erkek olarak yaratılan Merkür'ün [Hermes] [şekil 63] kare hatları, Güneşin dünyanın başı olduğunu ve her şeyin tohumlarını ektiğini ifade etmekte; kare figürün dört tarafı da, yine aynı şekilde Merkür'e atfedilen dört-parmaklı çingirdakla aynı anlama gelmektedir; yani dünyanın dört tarafı ya da yılın dört mevsimi; ya da yine iki ekinoks ve iki gündönümünün bunlar arasında zodyakın dört bölümünü oluşturması.

Şekil 64 Yerkürenin üzerinde, dört taraftan dört unsurla desteklenerek ayakta duran Anthropos, yani İsa (1482)

173 Les Images des dieux, s. 403.

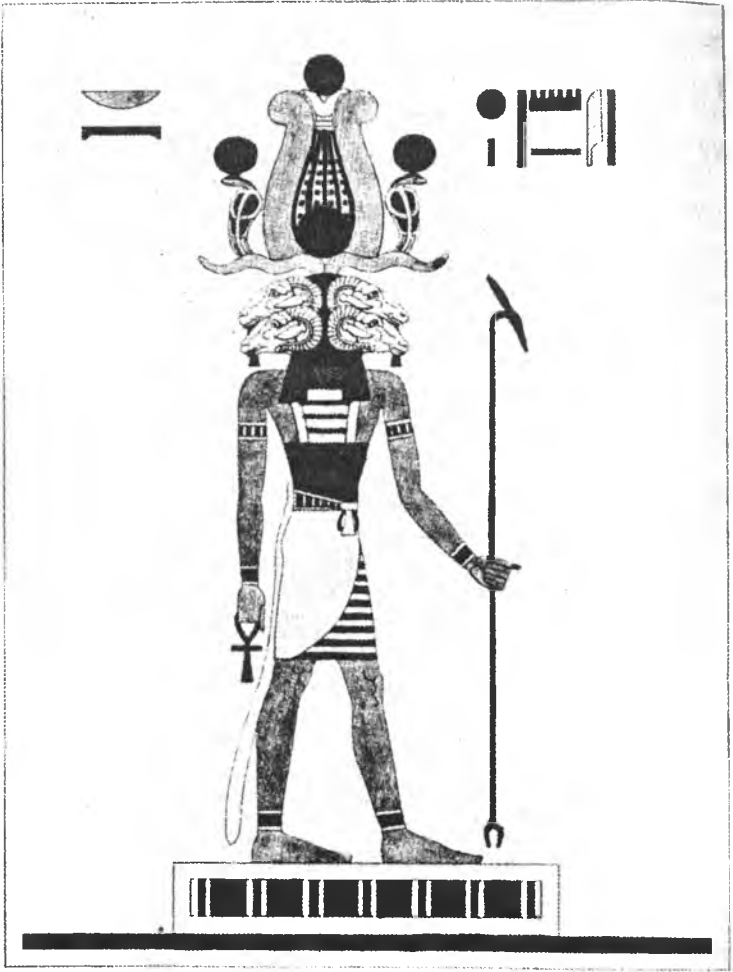
173 Bu niteliklerin Mercurius'u, simyanın dönüşen gizemli cevheri için neden çok uygun bir sembol haline getirdiğini görmek kolaydır; çünkü yuvarlak ve karedir, yani dört kısım (dört unsur) içeren bir bütündür. Sonuç olarak Gnostik dört parçalı ilk insan¹⁷⁴ (şekil 64) ve Pantokrator İsa bir *imago lapidis*'tir (şekil 65). Batı simyasının kökeni aslen Mısır'a dayanır; bu yüzden önce, Ortaçağ Mercurius'una destek çıkmasına rağmen aslında eski Mısırlı Thoth'tan türeyen Helenistik figür Hermes Trismegistus'a bakalım (şekil 68). Thoth'un sembolü babundur ya da yine maymun olarak temsil edilmiştir¹⁷⁵. Bu fikir, Ölü Kitabı'nın sayısız baskısından yakın zamana kadar gözle görülür biçimde muhafaza edilmiştir. Mevcut simya metinlerinde – ki bunlar birkaç istisna dışında Hristiyan tarihine aittir – Thoth-Hermes ve maymun arasındaki eski bağlantı kaybolmuştur ama Roma İmparatorluğu döneminde hâlâ vardır. Bununla birlikte Mercurius'un, şeytanla – burada bahsetmeyeceğimiz – pek çok ortak özelliği vardır; böylece maymun, Mercurius'un etrafında *simia Dei* (şekil 67) olarak bir kez daha belirmiştir. Dönüştürücü cevherin fazlasıyla sıradan, hatta adi olması (bu şeytanla paylaştığı yılan, ejderha, kuzgun, aslan, şahmeran ve kartal gibi bir dizi özellikte de ifade edilir) ama öte yandan da ilahi olmasa da büyük değer taşıyor olması çok önemlidir. Çünkü dönüşüm derinlerden yukarılara, hayvani şekilde arkaik ve çocuksu olandan mistik *homo maximus*'a doğru gerçekleşir.

174 "Paracelsus als geistige Erscheinung", par. 168, 206 vd.

175 Budge, *The Gods of the Egyptians*, I, s. 21 ve 404.

Şekil 65 Eski ve Yeni Ahitlerin sembolü olan iki tekerleğin üzerinde duran Tetramorph (Anthropos sembolü). – Mozaik, Vato-pedi Manastırı, Mt. Athos (1213)

Şekil 66 Mısır'da dört unsurun ruhunu temsil eden Ammon-Ra. – Esneh Tapınağı, Batlamyos'a ait, Champollion'dan, *Pant-héon égyptien*

Şekil 67 Maymun şeklindeki şeytan. – "Speculum humane salutis" (Cod. Lat. 511, Paris, XIV. yüzyıl)

174 Yenilenme ayinleri sembolizmi, eğer ciddiye alınırsa, arkaik ve çocuğa ait olanın çok ötesinde, hayvanlara kadar bütün eski yaşamların sonucu ve birikimi olan insanın iç psişik durumunu ifade etmektedir – yani ata ve hayvan sembolizmini. Ayinler bilinçli zihnin ve bilinçdışının, yani yaşamın gerçek kaynağının birbirinden ayrı tutulmasını engelleme ve bireyin kalıtsal ve içgüdüsel doğasının asıl toprağıyla bir araya gelmesini sağlama çabalarıdır. Eğer bu yenilenme törenlerinde kesin sonuçlar elde edilmemiş olsaydı tarih öncesi dönemlerde yok olmakla kalmaz, daha ilk baştan hiç ortaya çıkmazlardı. Önümüzdeki vaka bilinçli zihnimiz eski yenilenme törenlerinden ne kadar uzakta olsa da bilinçdışının onları hâlâ daha rüyalarda öne çıkarmaya çalıştığını göstermekte. Özerklik ve kendi kendine yetebilme özellikleri olmadan bilincin var olamayacağı açık; ama bu özellikler aynı zamanda bir soyutlanma ve durgunluk tehlikesi de yaratıyor; çünkü bilinçdışını ayırarak dayanılmaz bir içgüdü yabancılaşması yaratıyor. İçgüdü kaybı sonsuz bir hata ve karışıklık sebebidir.

175 Son olarak rüya sahibinin “ortada değil de bir tarafta” olduğu gerçeği, benine ne olacağının etkileyici bir göstergesidir: Ben artık merkezi konumu talep edemeyecek, muhtemelen bir uydu ya da en azından güneş etrafında dönen bir gezegen konumuyla tatmin olmak zorunda kalacaktır. Merkezdeki önemli konumun, yeniden oluşturulacak maymuna ayrılmış olduğu bellidir. Maymun antropoidlere aittir ve insanla olan akrabalığına bakarsak psikenin insan-olmayana kadar uzanan o kısmı için uygun bir semboldür. Dahası Thoth-Hermes’ten, yani maymunların arasında Mısırlılarca bilinen en yüksek seviyede bulunan kurt ya da köpek-başlı babundan (şekil 68), tanrısal özelliklerinin, bilinçdışının bilinçli seviyeyi aşan kısmı için maymunu aynı şekilde uygun bir sembol haline getirdiğini de gördük. İnsan psikesinin, bilincin *altında* yatan katmanları olduğu varsayımının ciddi itirazlara sebep olması

olası değildir; ancak bilincin üstünde de böyle katmanlar olabilmesi, *crimen laesae majestatis humanae*'ye¹⁷⁶ yakın bir sanı gibi görünmektedir. Benim tecrübelerime göre bilinçli zihin göreceli bir merkezi konum talep edebilir ve bilinçdışı psikenin üstün olduğunu, çünkü bilinçdışı psikenin bilinçli zihni her taraftan sardığı gerçeğini kabul etmelidir. Bilinçdışı içerikler onu bir yandan fizyolojik durumlarla, öte yandan da arketipsel verilerle *geriye doğru* bağlar; ancak kısmen arketipler, kısmen de bilinçdışındaki zaman ve yer göreceliğine bağlı olarak eşikaltı kavramlarla belirlenen görüler vasıtasıyla *ileriye doğru* uzatılır. Bu rüya-dizisini ve meydana çıkardığı sorunları iyice düşündükten sonra bu tarz bir hipotezin ihtimali konusunda kendi bir karara varması için bunu okura bırakıyorum.

176 Sıradaki rüya kısaltılmamış, orijinal haliyle verilmiştir:

17. Rüya:

Bütün evlerde sahne ve dekorasyonlarıyla bir teatrallik var. Bernard Shaw'dan bahsediliyor. Oyun uzak bir gelecekte oynanacak. Setlerden birinde İngilizce ve Almanca bir duyuru var:

Bu, evrensel Katolik Kilisesi.

Bu, Tanrının Kilisesi.

Tanrının aleti olduğunu hisseden herkes girebilir.

Bunun altında küçük harflerle şu yazılı: "Kilise İsa ve Paul tarafından kuruldu" – sanki ne kadar uzun süredir var olduğunun reklamını yapan bir şirket gibi.

Arkadaşıma "hadi gel de şuraya bir bakalım" diyorum. O da "dindar hissettiklerinde neden bir sürü insanın bir araya gelmesi gerektiğini anlamıyorum" diye karşılık veriyor. Ben de "bir Protestan olarak asla anlayamayacaksın" diyorum. Bir kadın onaylar bir şekilde başını sallıyor. Sonra kilisenin duva-

176 Vatana büyük ihanet suçu -çn.

rında bir tür bildiri görüyorum. Şöyle diyor:

Askerler!

Tanrının egemenliği altındayken ona doğrudan seslenmeyin. Tanrıya kelimelerle ulaşamaz. Ayrıca Tanrının özellikleriyle ilgili kendi aranızda tartışmaya girmemenizi de şiddetle tavsiye ederiz. Böyle bir tartışma nafiledir; çünkü değerli ve önemli olan hiçbir şey kelimelerle ifade edilemez.

(İmza) Papa ... (İsim okunmuyor)

Artık içeri giriyoruz. İçerisi bir camiye benziyor, özellikle de Ayasofya'ya: sandalye yok – çok etkileyici bir alan; hiç resim yok, sadece duvarları süsleyen çerçeveli yazılar (Ayasofya'daki Kuran yazıları gibi). Yazılardan birinde "Size iyilik edeni övmeyin" yazıyor. Daha önce beni onaylayan kadın gözyaşlarına boğularak ağlıyor, "O zaman hiçbir şey kalmadı!" diye karşılık veriyorum "Bunu oldukça doğru buluyorum!" ama o gözden kayboluyor. Önce önümde bir sütun var ve hiçbir şey göremiyorum. Sonra yer değiştiriyorum ve bir sürü insan görüyorum. Ben onlara ait değilim ve tek başıma duruyorum. Birbirlerinden ayrı duruyorlar, böylece yüzlerini görebiliyorum. Hep bir ağızdan şöyle söylüyorlar, "Tanrının egemenliği altında olduğumuzu itiraf ediyoruz. Cennetin Krallığı bizim içimizde". Bunu üç kez, büyük bir ciddiyetle tekrar ediyorlar. Sonra org çalmaya başlıyor ve Bach'tan bir ilahi söylüyorlar. Ama orijinal sözlere sadık kalınmıyor: bazen sadece bir tür kloratür çalıyor; sonra da şu sözler tekrar ediliyor: "Diğer her şey kağıt" (yani benim için pek bir şey ifade etmiyor). Sonra ilahi bitiyor ve seremoninin sevimli kısmı başlıyor; neredeyse bir öğrenci partisine benziyor. İnsanların hepsi neşeli ve sakin. Yürüyor, konuşuyor ve birbirimizle selamlaşıyoruz. (Bir papaz okulundan) gelen şarap, ufak atıştırmalıklarla servis ediliyor. Kilisenin sağlığına kadeh kaldırılıyor ve sanki mensup sayısındaki artıstan herkesin duyduğu memnuniyeti ifade eder gibi hoparlörden "Charles da bizimle" nakaratı olan kesik tempolu bir caz müziği yayılıyor. Papazın biri şöyle bir açıklamada

bulunuyor: “Bu ufak eğlenceler resmi olarak onaylı ve izinli. Biraz da Amerikan tarzına uyum sağlamalıyız. Buradaki gibi büyük bir kalabalıkla bu kaçınılmaz. Ama tamamen sofü-karşıtı eğilimlerimizle Amerikan kiliselerinden prensipte farklıyız”. Bunun üzerine büyük bir rahatlamayla uyanıyorum.

177 Ne yazık ki bu rüyayı genel olarak yorumlamaktan kaçınmalı¹⁷⁷ ve asıl konumuza odaklanmalıyım. *Temenos* kutusal bir bina olmuş durumda (daha önce verilen ipucuyla uyumlu olarak). Daha sonra olanlar da dolayısıyla “dini” olarak karakterize edilmiş. Dionysus gizeminin grotesk ve gülünç kısmı, şarabın servis edildiği ve Kilisenin sağlığına içildiği seremoninin sözde *sevimli* kısmında ortaya çıkıyor. Bir Orfeus-Dionysus tapınağının zeminindeki bir yazı çok yerindedir: $\mu\acute{o}\nu\upsilon\nu \mu\grave{\eta} \ddot{\upsilon}\delta\omega\rho$ (Sakın su içmeyin!)¹⁷⁸ Kilise-deki balık ve şarap sembolizmi, Damascus kadehi, üzerinde $\text{OP}\Phi\text{EOC BAKKIKOC}$ yazısı ve haç olan mermer sütun ve başka pek çok şey gibi Dionysus kalıntılarından da aklıma gelmişken bahsedeyim.

177 “Psikoloji ve Din” adlı çalışmamda detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

178 Tramithia’dan Orfeus mozaiği (Eisler, *Orpheus—the Fisher*, s. 271 vd.) Bu yazıyı, eski gizemlere aykırı davranmadan bir şaka olarak görebiliriz (bkz. Pompei’de bulunan Villa dei Misteri’deki freskolar—Maiuri, *La Villa dei Misteri*—burada sarhoşluk ve esriklik birbiriyle alakalı olmakla kalmaz, aslında bir ve aynı şeydir). Ancak, ilk zamanlardan beri ayinler iyileştirmeye bağlantılandırıldığı için, bu tavsiye pek tabii su içmeye karşı bir uyarı da olabilir; çünkü güney bölgelerdeki içme suyunun dizanteri ve tifonun anası olduğu gayet iyi bilinmektedir.

Şekil 68 Kurt olarak Thoth. – Der el-Medina, Luxor yakınlarındaki Amen-her-khopshef lahitinden (XX. Hanedan, M.Ö. XII. yüzyıl)

178 “Sofu-karşıtı” eğilim, burada “Amerikan” olarak tanımlanan Hıristiyan Kilisesinden farklı olduklarını açıkça göstermekte (bkz. ilk dizideki 14. rüyanın açıklaması). Amerika, bir “danışma gurubu¹⁷⁹” vasıtasıyla dünyayı yola getirmek isteyen pratik zekanın akılcı fikirleri için ideal bir yuva. Bu görüş modern “akıl=zihin” formülüyle uyum içinde; fakat “ruhun” asla bir insan “etkinliği” değil, bir “işlev” olduğunu tamamen unutmuş durumda. Dolayısıyla sola doğru hareket modern fikir dünyasından vazgeçme ve Hıristiyanlık bağlamında “sofuluğun” bilinmediği Hıristiyanlık-öncesi Dionysus tapınmasına gerileme olarak yorumlanabilir. Aynı zamanda hareket, kutsal noktadan sağa doğru gerçekleşmez, bu noktanın içinde kalır; başka bir deyişle kutsal niteliğini kaybetmez. Kaos ve anarşi içinde yer almaz; tıpkı tarihsel sürecin – ters yönden de olsa – yaptığı gibi Kiliseyi doğrudan Dionysus tapınağıyla ilişkilendirir. Bu gerileyici gelişimin, Hıristiyanlık-öncesi seviyeye varabilmek için tarihin yaşandığı yolları yenilediğini söyleyebiliriz. Bu anlamda bu bir düşünüş değil, sistematik bir tür *ad inferos*¹⁸⁰ alçalış (şekil 69), psikolojik bir *nekyia*¹⁸¹’dır.

179 Eisler, *Orpheus – the Fisher*.

180 Cehenneme doğru -çn.

181 Bu kabaca rüya sahibinin fikridir.

Şekil 69 Yer altına yolculuk eden Dante ve Virgilius. –Inferno, XVII. kıtanın resimlendirilmesi, Codex Urbanus Latinus 365 (XV. yüzyıl)

179 İnançlarıyla ciddi problemleri olan bir papazın rüyasında da çok benzer bir şeyle karşılaştım: *Bir gece kilisesine gelince koronun bir duvarının komple yıkıldığını görmüş. Mihrap ve yıkıntılar, dallarından üzümler sarkan asmalarla kaplanmış ve bir aralıktan içeriye ay ışığı giriyormuş.*

180 Yine dini problemler yaşayan bir başka adam şu rüyayı gördü: *Kocaman gotik bir katedral, neredeyse tamamen karanlık. Missa Solemnis¹⁸² ayini yapıyor. Birdenbire koridorun bütün duvarı yıkılıyor. İçeriye güneşin kör edici ışığıyla birlikte büyük bir boğa ve inek sürüsü giriyor. Bu sahne Mitra'ya daha yakın; ama Mitra da Dionysus gibi erken dönem Ki-*

¹⁸²Katolik kilisesinde, kilise korosu ve papazların şarkılar söyleyerek gerçekleştirdiği bir seremoni -çn.

liseyle bağlantılıdır.

181 İlginçtir ki bizim rüyamızdaki kilise sinkretistik¹⁸³ bir yapıdır; çünkü Ayasofya, şu anda cami olan çok eski bir Hristiyan kilisesidir. Bu sebeple rüyanın amacıyla çok uyumludur: Hristiyan ve Dionysus dini görüşlerini birleştirme girişimi. Besbelli ki bu, biri diğerini dışlamadan, hiçbir değer tahrip edilmeden olmalıdır. Bu çok önemlidir; çünkü “maymun”un yeniden oluşturulması kutsal yerlerde gerçekleşmelidir. Böyle bir küfür, sola doğru hareketin bir *diabolica fraus* olduğu, maymunun da şeytan olduğu tehlikeli varsayıma yol açabilir – çünkü şeytan aslında “Tanrının maymunu” olarak görülür. Bu sebeple sola doğru hareket, “Kara Hazretleri”ni Tanrının yerine koymaya hazırlamak amacıyla ilahi gerçeği saptırmak olacaktır. Ama bilinçdışının bu tarz dine küfretme gibi niyetleri yoktur; o sadece modern insanda olmayan son Dionysus’u din dünyasına geri getirmeye çalışmaktadır (Nietzsche’nin hatırı kalmassın). Maymunun ilk kez ortaya çıktığı 22. rüyanın sonunda (par. 117) “her şeye ışık hükmetmeli” denilmişti ve bu her şeyin, boynuzları ve şeytan tırnaklarıyla Karanlığın Efendisini – aslında Hükümdarlık mertebesine beklenmedik bir şekilde yükselen bir Dionysus rahibi – içerdiğini de eklemeliyiz.

182 Dionysus unsuru, Apollon kültü ve Hristiyanlık inancında hiçbir uygun dini çıkış yolu bulamamış duygu ve etkilerle ilgilidir. Ortaçağ karnavalları ve Kilisedeki *jeux de paume*¹⁸⁴, nispeten erken kaldırılmıştır. Sonuç olarak karnaval laikleşmiş ve bununla birlikte ilahi sarhoşluk kutsal mekanlardan uzaklaştırılmıştır. Geriye yas tutma, ciddiyet, ağırlık ve ölçülü ruhsal neşe kalmıştır. Ancak cinnetin en doğrudan ve tehlikeli formu olan sarhoşluk tanrılardan yüz çevirmiş

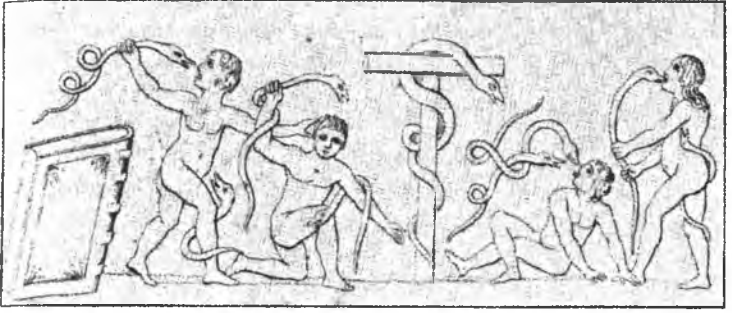
183 Birbirinden farklı düşünce, inanış veya öğretileri kaynaştıramaya çalışan -çn.

184 “Avuç oyunu” da denir. Fransa’da ortaya çıkmış, tenisin içeride ve raketsiz oynanan bir versiyonudur. Olimpik bir spordur -çn.

ve tüm coşku ve infialiyile insan dünyasını içine almıştır. Pagan dinleri, sarhoş esrikliğine kendi inançlarında yer vererek bu tehlikeyle yüzleşmiştir. Herakleitos, “ama Hades de, uğruna çıldırdıkları ve şarap ziyafeti sürdükleri Dionysus’la aynı” derken, hiç şüphesiz bunun arkasında yatanı görmüştür. İşte bu sebeple Hades’ten beri tehdit oluşturan tehlikeyi kovmak için cümbüşlere dini bir izin verilmiştir. Ancak bizim yaptığımız, sadece cehennemin kapılarını açmaya yaramıştır.

18. Rüya:

183 Hayvanları insana dönüştürme seremonilerinin gerçekleştiği kare bir alan. Ters istikametlerde ilerleyen iki yılanın hemen yok edilmesi gerekiyor. Başka hayvanlar da var; tilkiler, köpekler... İnsanlar kare alanın çevresinde yürüyorlar ve dört köşenin her birinde kendilerini bu hayvanlara, bacaklarından ısırtmaları gerekiyor (bkz. şekil 118). Eğer kaçarlarsa her şey boşa gidiyor. Sonra daha büyük hayvanlar ortaya geliyor – boğalar ve dağ keçileri. Dört yılan, dört köşeye doğru süzülüyor. Sonra kalabalık, tek sıra halinde geliyor. İki kurban rahibi, devasa bir sürüngen taşıyor ve bununla şekilsiz bir hayvan topağının ya da yaşam formunun alnına dokunuyorlar. Tam dokunulan yer aniden şekil değiştirerek ortaya bir insan başı çıkıyor. Bir ses konuşuyor: “Bunlar varlık çabalarıdır”.

Şekil 70 Ortaçağlarda, yılanlarla gerçekleştirilen Pagan dönüştürme ayinleri. – Gnostik tasarım

184 Rüyanın kare bölgede neler olup bittiğini “açıkladığı” söylenebilir. Hayvanlar insana dönüştürülmektedir; “şekilsiz bir yaşam formu”, bir sürüngenin sihirli dokunuşuyla şekil değiştirerek (aydınlanarak) bir insan başı olmaktadır. Hayvan topağı ya da yaşam formu bilinçle birleşecek olan kalıtsal bilinçdışını temsil etmektedir. Bu bir sürüngenin, muhtemelen de bir yılanın törensel bir şekilde kullanılmasıyla gerçekleşir. Bir yılan vasıtasıyla dönüşüm ya da yenilenme fikri, doğrulanmış bir arketiptir (şekil 70). Bu tanrıyı temsil eden, iyileştirici yilandır. Sabazius’un gizemlerinde de bu bildirilir: “Aureus coluber in sinum demittitur consecratis et eximitur rursus ab inferioribus partibus atque imis” (Gizeme katılan kişinin kucığına altın bir yılan bırakılır ve yine alt kısımlarından geri alınır)¹⁸⁵. Yeşil somakilerin arasında yılan İsa’ydı. Kişilik yenilenmesi olarak yılan sembolizminin en önemli gelişimi muhtemelen Kundalini yogasında görülebilir¹⁸⁶. Nietzsche’nin *Zerdüş’t*ünde çobanın yılanla yaşadığı deneyim, buna göre yine ölümcül bir

185 Arnobius, *Adversus gentes*, V, 21 (Migne, P. L., sayı 5, sıra 1125). Ortaçağlardaki benzer uygulamalar için bkz. Hammer-Purgstall, *Memoire sur deux coffrets gnostiques du moyen age*. Bkz. şekil 70.

186 Avalon, *The Serpent Power*; Woodroffe, *Shakti and Shakta*.

kehanettir (üstelik türünün tek örneği de değil – bkz. ip cambazının ölümüyle ilgili kehanet).

185 “Şekilsiz yaşam formu” hemen simya ile ilgili “kaos¹⁸⁷”, Yaratılıştan beri yaşamın ilahi tohumlarını içeren *massa* ya da *materia informis* ya da *confusa* fikirlerini anımsatıyor. Midraşik bir görüşe göre Adem de benzer şekilde yaratılmıştır: İlk saatte Tanrı toz toplamış, ikincisinde bu tozdan şekilsiz bir form yaratmış, üçüncüsünde kolları oluşturmuş vb.¹⁸⁸ (şekil 71).

186 Ancak eğer bir yaşam formu dönüştürülecekse bir *circumambulatio* gereklidir; yani yaratıcı değişikliğin gerçekleşeceği merkeze olağanüstü bir şekilde odaklanmak. Bu süreçte kişi hayvanlar tarafından “ısırlılır”. Bir başka deyişle bilinçdışının hayvani dürtüleriyle, kendimizi onlarla özdeşleştirmeden ya da onlardan “kaçmadan” yüzleşmemiz gerekir; çünkü bilinçdışından kaçmak işlemin bütün amacını yok edecektir. Dayanmamız gerekir; yani rüya sahibinin kendi gözlemleriyle başlatılan işlem tüm boyutlarıyla deneyimlenmeli ve en iyi anlayacağı şekilde bilince anlatılmalıdır. Bu, bilinçli yaşamın ve sadece ruhta deneyimlenebilen ve hiçbir şekilde yaşamın gözle görülen kıyılarına dokunamayan bilinçdışı sürecin karşılaştırılmazlığı sebebiyle büyük bir gerginlik yaratır. Bilinçli yaşamın prensibi şudur: “Nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu¹⁸⁹”. Bilinçdışı, psikenin özerkliğini ve duyumsanabilir dünyanın sunduğu aydınlatıcı ihtimalleri imgeleri daha açık hale getirmek için kullanır; ama bilinçdışının asıl prensibi, imge oyunlarında dünyayı değil kendisini yansıtmasıdır. Bununla birlikte duyumsal bilgiler bunun *causa*

187 Simyacılar Lactantius’un *Opera*’sına gönderme yaparlar (I, s. 14, 20): “a chao, quod est rudis inordinataeque materiae confusa congeries” (saf bozuk maddenin karmaşık bir çeşidi olan kaostan).

188 Dreyfuss, *Adam und Eva*, Reitzenstein tarafından alıntılanmış, *Poimandres*, s. 258.

189 İlk önce duyularla hissedilmeyen hiçbir şey akılda yer almaz -çn.

*efficiens*¹⁹⁰ değildir; bundan ziyade psike tarafından özerk bir biçimde seçilir ve kullanılırlar; bunun sonucu olarak da kozmosun akılclığı en kötü şekillerde bozulur. Eğer bir taraftan mantık çiğnenmemeli ve diğer taraftan imgelerin yaratıcı oyunu bastırılmamalıysa, uzlaştırılmaz olanların mantığa aykırı birleşimini sağlamak için tedbirli ve ileri görüşlü bir sentez yöntemi gereklidir. (şekil 72). Böylece de rüyalarımızda simyayla ilgili benzerlikler ortaya çıkar.

Şekil 71 *Prima materia*'nın çamurundan Adem'in yaratılışı. – Schedel, *Das Buch der Chroniken* (1493)

190 Etkin nedeni –çn.

187 Bu rüyada istenen merkeze odaklanma ve “kaçma” konusundaki uyarı, *opus alchmicum*’da bariz benzerlikler gösterir: esere yoğunlaşmak ve onun üzerine düşünmek tekrar tekrar vurgulanır. Ancak kaçma eğilimi uygulayıcıya değil, dönüştürülen cevhere atfedilir. Mercurius kaçamaklara meyillidir ve *servus* (uşak) ya da *cervus fugitivus* (kaçak geyik) olarak etiketlenmiştir. Kap, içindekinin kaçmaması için iyi mühürlenmelidir. Eirenaeus Philalethes¹⁹¹ bu *servus*’la ilgili şöyle der: “Onu nasıl yönlendirdiğiniz konusunda çok ihtiyatlı olmalısınız; çünkü fırsatını bulursa sizi atlatarak ve talihsizliklerle dolu bir dünyada bırakacaktır¹⁹²”. Bu filozoflar, bir yansıtma peşinde olduklarını ve cevhere ne kadar şey atfederlerse, beklentilerinin psikolojik kaynağından o kadar uzaklaştıklarını fark etmemişlerdir. Bu rüyadaki ve Ortaçağdaki malzemeler arasındaki farktan psikolojik ilerlemeyi ölçebiliriz: kaçmak besbelli ki rüya sahibinin bir karakteristiğidir; yani artık bilinmeyen cevhere yansıtılmaz. Dolayısıyla kaçmak ahlaki bir sorun haline gelmiştir. Her ne kadar dua ve dini uygulamalarını bir mucize yaratmak için kullanıp kullanmadıklarından emin olamasak da – bazıları Kutsal Ruhla tanışmayı bile amaç edinmiştir!¹⁹³– işlerinde özel bir dini adanmışlık ihtiyacını vurgulamalarından anladığımız kadarıyla bu husus simyacılar tarafından da anlaşılmıştır. Ama adil olmak gerekirse, literatürde bunun kendi dönüşümleriyle ilgili bir durum olduğunu kavradıklarına dair çok fazla şey vardır. Örneğin Gerhard Dorn şöyle haykırır: “Transmutemini in vivos lapides philosophicos!” (Kendinizi yaşayan felsefe taşlarına dönüştürün!)

191XVII. yüzyılda başlarında İngiltere’de yaşamış (“gerçeğin barışçıl sevdalısı”) takma adlı yazar.

192 Philalethes, *Ripley Reviv’d*, s. 100.

193 [Bkz. *Mysterium Coniunctionis*, s. 288, n. 116 – EDİTÖRLER.]

Şekil 72 “Uzlaştırılmazların birleşmesi”: su ve ateşin evliliği. İki şeklin de dört eli vardır ve bu pek çok farklı yeteneklerini sembolize eder. – Bir Hint tablosundan.

188 Uzlaşmak için gerçekleştirdikleri birbirlerinden ayrı uçuşta, bilinç ve bilinçdışı nadiren birbirlerine dokunurlar. Bu yüzden rüyanın en başında zıt istikamette ilerleyen yılanların ortadan kaldırılması gerekir; yani bilinç ve bilinçdışı arasındaki çelişki birdenbire durdurulur ve bilinçli zihin *circumambulatio* vasıtasıyla gerilime dayanmaya zorlanır. Böylece izlenen sihirli çember bilinçdışının patlak vermesine engel olacaktır; çünkü o tarz bir patlama psikozdur. *Rosarium*'un yazarıyla birlikte “Nohnulli perierunt in opera nostro”: “Davamızda az insan perişan olmamıştır” diyebiliriz. Rüya, çok zor bir iş olan çelişkiler içinde düşü-

nebilmenin – sadece üstün zekanın başarabileceği bir şey – başarıya ulaştığını göstermektedir. Yılanlar artık kaçmaz, dört bir köşeye yerleşirler ve dönüşüm ya da bütünleşme başlar. Rüyada “şekil değiştirme” ve aydınlanma, merkezin bilinçli olarak tanınması başarıya ulaşmış, en azından öngörölmüş olmuştur. Bu potansiyel kazanım – eğer muhafaza edilebilirse, yani bilinçli zihin merkezle tekrar bağlantıyı kaybetmezse¹⁹⁴ – bir kişilik yenilenmesi anlamına gelir. Gerçekliği hiçbir dış kriterle doğrulanamayacak öznel bir durum olduğundan, kişilik yenilenmesini tarif etmek ya da açıklamaya çalışmak başarısızlıkla sonuçlanacaktır; çünkü sadece bunu deneyimleyenler, bunun gerçekliğini anlayacak ve doğrulayacak durumdadır. Örneğin “mutluluk”, o kadar kayda değer bir gerçekliktir ki, onu istemeyen hiç kimse yoktur; ancak bu durumun mutlaka var olduğunu hiç şüphesiz kanıtlayacak tek bir nesnel kriter yoktur. Çok önemli şeyler konusunda genellikle olduğu gibi öznel bir yargıda bulunmamız gerekir.

194 Bkz. ikinci dizi, 10. rüyanın(par. 141) açıklaması: “Ve annemin kollarına ve göğsüne ve cevherine zincirlenerek kendi cevherimin bir araya gelip dinlenmesini sağlıyorum” (“Tractatus aureus” IV. bölüm).

Şekil 73 İnsanın ejderhanın gücünden kurtulması. –Codex Palatinus Latinus 412 (XV. yüzyıl)

189 Yılanların dört köşeye geçmesi bilinçdışında bir düzen olduğunu gösterir; sanki daha önceden var olan bir zemin planı, Pythagorasçı bir *tetrad* ile karşılaşmışız gibidir. Bu bağlamda dört sayısıyla sık sık karşılaşmaktayım. Büyük ihtimalle dörde bölünen haç ya da dairenin evrensel etkisi ya da büyüsunü açıklamakta. Elimizdeki vakadaysa bu durum, bilinçdışına düşme tehlikesini yok etmek amacıyla hayvani içgüdüleri yakalamak ve kontrol etmeyi ifade ediyor. Bu pek tabii karanlık güçleri mağlup eden haçın ampirik temeli olabilir (şekil 73).

190 Bu rüyada bilinçdışı, içeriklerini bilinçli bölgenin yakınlarına tehlikeli bir şekilde iterek büyük bir ilerleme kat etmiş durumda. Rüya sahibi, gizemli sentez seremonisine fazlasıyla bulaşmış gibi görünüyor ve hiç şüphesiz rüyasının bir anısını bilinçli yaşamına da taşıyarak onu ölümsüzleştirecek. Tecrübe, bunun bilinçli zihin için ciddi bir çelişki yarattığını gösteriyor; çünkü bilinçli zihin, bir çelişkiyi ciddiye almak için gereken sıra dışı entelektüel ve ahlaki çabayı daima göstermek istemiyor ya da gösteremiyor. Hiçbir şey gerçekler kadar kıskanç değildir.

191 Ortaçağ zihniyetine baktığımızda göreceğimiz gibi çağdaş zihniyetimizin tümü Hıristiyanlık tarafından şekillenmiştir (Bunun Hıristiyanlığın gerçeklerine inanıp inanmamamızla ilgisi yoktur). Sonuç olarak rüyada öne çıkan, maymunun kutsal bölgelerde yeniden oluşturulması öyle büyük bir şaşkınlık yaratır ki, insanların büyük çoğunluğu bunu anlamakta zorlanacaktır. Diğerleriye Dionysus gizemlerinin sonsuz derinliklerine aldırış etmeyip bunu görmezden gelecek, rüyanın rasyonel Darwinci kökenini gizemli yüceltmeye karşı bir korunak olarak bağrına basacaktır. Ancak rüya, geleneğe göre tanrının yaşadığı yerde maymunun belireceğini oldukça açık söylemektedir. Bu ikame, neredeyse bir Şeytana Tapma Ayini kadar kötüdür.

192 Doğu sembolizminde – Çin’de yeryüzünü, Hindistan’da ise

padma ya da nilüfer çiçeğini ifade eden – kare, *yoni* yani dişilik özelliğine sahiptir. Bir erkeğin bilinçdışı da benzer şekilde dişidir ve anima tarafından kişileştirilir¹⁹⁵. Anima ayrıca “aşağı” işlevi de ifade eder¹⁹⁶; bu sebeple genelde kötü bir özelliktedir; aslında bazen şeytanın ta kendisini ifade eder. Genellikle *dördüncü kişidir* (bkz. 10, 11, 15. rüyalar; par. 136, 147, 162). Kararsız bir doğaya sahip karanlık ve korkunç ana rahmidir (şekil 74). Hristiyan tanrısı üç kişideki birdir. Cennet oyununda dördüncü kişi, kuşkusuz şeytandır. Daha zararsız bir psikolojik açıklamada sadece aşağılık unsurdur. Ahlaki değerlere göre şeytan, insanın günahı; ona ait bir özellik ve muhtemelen erildir. Tanrıdaki dişil unsur çok karanlık görülür; Kutsal Ruhun Sofya olarak yorumlanmasının inanışa ters düştüğü düşünülür. Bu sebeple Hristiyan metafizik draması “Cennet’e Giriş”te sadece erkek oyuncular vardır ve bu, eski gizemlerin çoğunda da böyledir. Ancak dişil unsurun da elbet bir yerlerde olması gerekir – bu yüzden de karanlıkta bulunacağı düşünülür. Zaten eski Çinli filozoflar da onu oraya yani *yin’e*¹⁹⁷ yerleştirmişlerdir. Her ne kadar kadın ve erkek birleşse de, aslında harekete geçtiklerinde ölümcül bir düşmanlığa dönüşebilecek uzlaştırılmaz zıtlıkları temsil ederler. Bu en ilkel zıt çift, olabilecek her tür zıtlığı sembolize eder: sıcak ve soğuk, aydınlık ve karanlık, kuzey ve güney, kuru ve yaş, iyi ve kötü, bilinç ve bilinçdışı. İşlevler psikolojisinde iki bi-

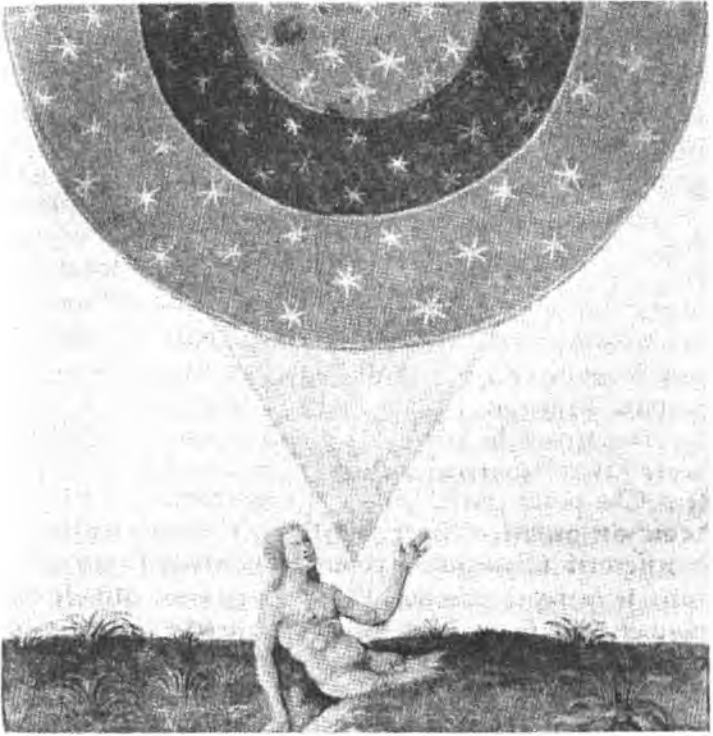
195 Benim tanımladığım haliyle anima kesinlikle alışılmadık bir şey değil, çeşitli yerlerde rastlayabileceğimiz bir arketiptir. Şu alıntının da kanıtlandığı gibi anima aynı zamanda simyada da bilinmektedir (*Bibl. chem. Curiosa*, I, s. 417, “Tractatus aureus”): “Quemadmodum in sole ambulantis corpus continuo sequitur umbra... sic hermaphroditus noster Adamicus, quarnvis in forma masculi appareat semper tamen in corpore occultatam Evam sive foeminam suam secum circumfert” (Gölgenin, güneşin altında yürüyenin vücudunu takip etmesi gibi, hermafrodit Adem de öyle yapar; bir erkek suretinde görünse de vücudunda daima Havva’yı, ya da karısını taşır).

196 Bkz. Jung, *Psychologische Typen*, 30.

197 “Tractatus aureus”, *Ars chemica*, s. 12: “Verum masculus est coelum foeminae et foemina terra masculi” (Erkek kadının cennetidir ve kadın da erkeğin yeryüzüdür).

linçli ve dolayısıyla eril işlev vardır: Rüyada baba ve oğulla temsil edilen farklılaşmış işlev ve onun yardımcısı. Aksine bilinçdışı işlev anne ve kız olarak ortaya çıkar. İki yardımcı işlev arasındaki çelişki farklılaşmış ve alt işlev arasındaki kadar büyük olmadığından, üçüncü işlevin – yani bilinçdışı yardımcı olanın – bilince yükselmesi ve dolayısıyla eril hale getirilmesi mümkündür. Ancak beraberinde, alt işlevden kendisine bulaşanların izlerini taşıyacak, böylece bilinçdışının karanlıklarıyla arada bir bağlantı görevi görecektir. Bu psikolojik gerçekle tutarlı olarak Kutsal Ruh, inanışa ters düşen bir şekilde Sofya olarak yorumlanmalıdır; çünkü o, bedene can veren ve dünyanın karanlığını tanrının aydınlatmasını sağlayandır. Kutsal Ruhun dişil olduğu şüphelerinin doğmasına sebep olan da hiç şüphesiz bu bağlantıdır; çünkü Meryem tarlanın karanlık toprağıdır –“illa terra virgo nondum pluviis irrigata” (henüz yağmurlarla sulanmamış olan o bakire toprak) olarak tarif etmiştir Tertullian onu¹⁹⁸.

198 *Adversus Judaeos*; 13 (Migne, P. L., sayı 2, sıra. 655).

Şekil 74 Yeryüzünü dölleyen ve insanlığı yaratan Gök. - Thenaud, "Traité de la cabale" (el yazmasından, XVI. yüzyıl)

193 Bilinçdışı dördüncü işleve bulaşmıştır ve bilinçli hale getirilmesi üzerine bilinçdışının bütünü de peşinden sürükler. O halde bilinçdışıyla uzlaşmalı ve zıtların bir birleşimini oluşturmaya çalışmalıyız¹⁹⁹. İlk başta şiddetli bir çelişki

199 Simya bu birleşimi başlıca görevlerinden biri olarak görmüştür. *Turba philosophorum* (ed. Ruska, s. 26) şöyle der: "Coniungite ergo masculinum servi rubei filium suae odoriferae uxori et iuncti artem gignunt" (o zaman kızıl kölenin oğlunu güzel-kokulu karısıyla birleştir; birleştikleri zaman Sanatı yaratacaklar). Zıtların bu birleşimi sıklıkla bir erkek ve kız kardeş ensesti olarak ifade edilmiştir. Bu versiyon da şüphesiz *Rex marinus*'un çocukları Thabritius ve Beya'nın beraber yaşamalarının tasvir edildiği (bkz. par. 434 vd.) "Visio Arislei"ye dayanır (*Art. Aurif.*, I), (bkz. şekil 167).

patlak verecektir; tıpkı mantıklı bir adamın bir sürü saçma hurafeyi sindirmesi gerektiğini anladığı zaman olacağı gibi. İçindeki her şey buna karşı ayaklanacak ve ona saçma sapan gözüken şeylere karşı kendini çaresizce savunmaya kalkacaktır. Bu durum, sıradaki rüyaları açıklamaktadır.

19. Rüya:

194 İki insan arasında şiddetli bir savaş.

195 Bu rüya çelişkiyi gözler önüne serer. Bilinçli zihin konumunu korumakta ve bilinçdışını bastırmaya çalışmaktadır. Bunun ilk sonucu dördüncü işlevin uzaklaştırılmasıdır; fakat dördüncü işlev üçüncüye bulaştığı için, üçüncünün de yok olma tehlikesi vardır. O zaman durum, şu andaki durumun önceki haline dönecektir; yani sadece iki işlevin bilinçli, diğer ikisinin ise bilinçdışı olduğu haline.

20. Rüya:

196 Bir mağarada iki oğlan çocuğu var. Bacadan düşer gibi bir üçüncüsü düşüyor.

197 Mağara bilinçdışının karanlık ve soyutlanmış durumunu temsil etmekte; iki çocuk da iki bilinçdışı işlevi ifade etmektedir. Teorik olarak üçüncü, bilinçli zihnin tamamen farklandırılmış işleve gömülmüş olduğunu gösteren yardımcı işlev olmalıdır. Olasılık şu an 3'e 1'dir ve büyük ölçüde bilinçdışının lehinedir. Bu yüzden onun tarafında yeni bir ilerleme ve ilk konumuna bir geri dönüş bekleyebiliriz. "Oğlan çocukları", daha sonra ele alacağımız cüce motifine (şekil 77) bir göndermedir.

21. Rüya:

198 *İçinde pek çok küçük küreler içeren büyük, şeffaf bir küre. Tepe-
sinde yeşil bir bitki büyüyor.*

199 Küre, tüm içindekileri kucaklayan bir bütündür; fayda-
sız çabalarla duraklama noktasına getirilen yaşam, tekrar
mümkün olur. Kundalini yogasında “yeşil rahim” saklı ye-
rinden çıkan İşvara’nın (Şiva) bir ismidir.

Şekil 75 Trimurti resmi. Üçgen, evrenin Birleşme noktasına yakın-
laşma eğilimini sembolize eder. Kaplumbağa Vişnu’yu
temsil eder; iki alevin arasından, kuru kafanın üstünden
büyüyen nilüfer Şiva’dır. Brahma’nın parlayan güneşi arka
planı oluşturur. Resmin bütünü simyadaki *opus*’u ifade
eder; kaplumbağa *massa confusa*’yı, kuru kafa dönüşüm
vas’ını, çiçek de “kendilik” ya da bütünlüğü sembolize eder.
– Bir Hint tablosuna göre.

22. Rüya:

200 *Rüya sahibi bir Amerikan otelinde. Asansörle hemen hemen
üçüncü ya da dördüncü kata çıkıyor. Bir arkadaş (gerçek biri)
da orada ve rüya sahibinin, aşağıda bekleyen karanlık ve bi-
linmeyen kadını bu kadar uzun süre bekletmemesi gerektiğini,
çünkü onu (rüya sahibinin) sorumluluğuna verdiğini söylüyor.
Arkadaş sonra, kadına vermesi için ona mühürsüz bir mektup*

veriyor. Mektupta şu yazıyor: kurtuluş katılmayı reddetmek ya da kaçmakla gelmez. Sürüklenmekten de gelmez. Kurtuluş, gözler her zaman merkeze çevrilmiş, tam teslimiyetten gelir. Notun kenarında bir resim vardır: sekiz tane parmağı olan bir tekerlek ya da halka. Asansörde, bu sefer yedinci ya da sekizinci kata çıkıyor. Orada duran kızıl saçlı bilinmeyen bir adam onu arkadaşça selamlıyor. Sonra sahne değişiyor. İsviçre’de bir ayaklanma olduğu söyleniyor: Askeri parti, “solu tamamen bastırmak için” propaganda yapıyor. Solun zaten zayıf olduğu itirazına cevap olarak, tam da bu yüzden tamamen bastırılmaları gerektiği geliyor. Hepsi kızıl saçlı adama benzeyen, eski-moda üniformalar içinde askerler beliriyor. Tüfeklerini dolduruyorlar, bir dairenin içinde duruyorlar ve merkeze ateş etmeye hazırlanıyorlar. Ama sonunda ateş etmiyorlar ve uzaklaşıyorlar. Rüya sahibi dehşet içinde uyanıyor.

201 Yeniden bir bütünlük oluşturma eğilimi – ki bu yukarıdaki rüyada da belirtilmiştir – bir kez daha tamamen farklı bir yönelimi olan bir bilinçle karşı karşıya kalmıştır. Bu yüzden rüyanın Amerikan bir geçmişi olması uygundur. Asansör yukarı çıkmaktadır; tıpkı “bilinçaltından” bir şeylerin “yukarıya” çıktığında olduğu gibi. Yukarıya çıkan bilinçdışı içeriktir; yani dört sayısıyla nitelendirilen mandala (şekil 61, 62). Bu yüzden asansörün dördüncü kata çıkması gerekir; ancak dördüncü işlev bir tabu olduğu için “hemen hemen üçüncü ya da dördüncü” kata çıkar. Bu durum sadece rüya sahibinin değil, dördüncü işlevin kabul edilmesini bekleyen pek çok kişinin başına gelir. Sonra yakın bir arkadaş karanlık kadını (yani tabu işlevi temsil eden animayı) “aşağıda” (yani bilinçdışında) bekletmemesi gerektiğine dikkatini çeker; ki bu, tam da onun yukarıda, diğerleriyle beklemesinin sebebidir. Aslında bu bireysel değil, ortak bir sorundur; çünkü son zamanlarda fark edilen bilinçdışının canlanması, Schiller’in öngördüğü gibi, XIX. yüzyılın hayal bile etmediği sorunlar yaratmıştır. Zerdüş’ten Nietzsche, “yılanı” ve “en çirkin insanı” reddetmeye karar vermiş, böy-

lece yine aynı kitapta bahsedilen çöküşe giden bir bilinçdışı krampına sebep olmuştur.

202 Yazılan notta verilen tavsiye hem derin hem de isabetlidir; öyle ki ekleyecek hiçbir şey yoktur. Rüya sahibi tarafından aşağı yukarı kabul edildikten sonra yükseliş devam edebilir. Dördüncü işlev sorunsalının, en azından genel olarak kabul edildiğini varsayabiliriz; çünkü rüya sahibi artık yedinci ya da sekizinci kata çıkar; bu da dördüncü işlevin artık çeyrekle değil, sekizle ifade edildiği ve yarım ölçek azaldığı anlamına gelir.

203 İlginçtir ki bütünlüğe giden bu son adımdan önce duyulan tereddütten *Faust II*'de, "göz alıcı denizkızlarının" sudan çıktıkları Kabir sahnesinde de bahsedilmiş gibidir²⁰⁰.

NEREİD VE TRİTONLAR

Şu taşıdığımız eller üstünde,
Gidecek hoşunuza hepinizin.
Chelone'nin zırhında
Parıldıyor katı şekiller:
Tanrılardır bu getirdiklerimiz!
Söylemelisiniz ilahiler.

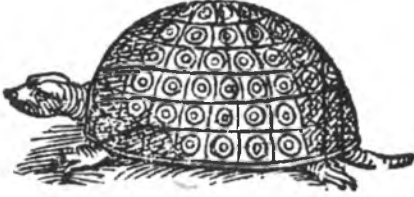
SİRENLER

Kendileri küçük,
Güçleri büyük,
Kurtarıcıları kazazedelerin,
Eskiden beri kutsanan tanrılar!

200[Goethe, *Faust*, Doğu Batı Yayınları, 2013, Ankara, Çev. İclal Cankorel, s. 406-407.]

NEREİD VE TRİTONLAR

Getiriyoruz Kabir'leri
Huzurlu bir bayram için;
Çünkü onların kutsal yönetiminde,
Güler yüzlü olacaktır Neptün de.

Şekil 76 Kaplumbağa: simyada bir araç. – Porta, *De distillationibus* (1609)

“Denizkızları”, yani bilinçdışı denizini ve dalgalarını temsil eden dişil figürler tarafından “katı şekiller” yaratılır (bkz. şekil 10, 11, 12). “Katı” kelimesi bize, hiçbir romantik (duygu-tonlu) süsleme olmaksızın kesin bir fikri ifade eden mimari ya da coğrafi formları hatırlatır. Bu form, kaplumbağanın²⁰¹ (şekil 76) kabuğundan “parıldar” ve bu, bilinçdışının içgüdüsel tarafını sembolize eder. “İmge” bir şekilde karanlık *kiste*de²⁰² saklanan ama aynı zamanda deniz kenarında bir ayak uzunluğunda ortaya çıkan ve bilinçdışının akrabası olarak yön bulmayı – yani karanlık ve belirsizliğe yolculuğu – sağlayan, görünmeyen, yaratıcı cüce-tanrılara benzer (şekil 77). Dactyls²⁰³ formunda bunlar ayrıca, bilinçdışının dürtüleri gibi küçük ama aynı yüce güç bahşedilmiş icat tanrılarıdır. (*El gabir* “büyük, yüce olan”dır.)

201 *Testudo* (kaplumbağa) simyada bir araç, pişirme kabının ateş üstüne bununla konduğu sıg bir taktır. Bkz. Rhenaanus, *Solis e puteo emergentis*, s. 40.

202 Klasik dünyada mücevherleri koymaya yarayan küçük kutu. Daha spesifik olmak gerekirse “kutsal sandık”, yılanların içinde tutulduğu sepet ya da kutudur -çn.

203 Yunan mitolojisindeki parmak adamlar. İda Dağından ilk olarak demir çıkarmış ve işlemişlerdir -çn.

NEREİDLER VE SİRENLER

Getirdik sadece üçünü,
İstemedi gelmek dördüncüsü;
Gerektiği için herkesi düşünmesi;
Kalmalıyım burada dedi.

SİRENLER

Bir tanrı diğer tanrıyla
Alay ediyor olmalı.
Kutsayın tüm iyilikleri!
Korkun uğursuzluktan!²⁰⁴

Şekil 77 Kabir'lerden biri olan Telesphorus, Aesculapius'un *familiaris*'i: (a) Roma Galya döneminden bronz bir figür; (b) Avusturya'dan mermer bir heykel

204[Goethe, *Faust*, Doğu Batı Yayınları, 2013, Ankara, Çev. İclal Cankorel, s. 407.]

204 Dördüncünün düşünür olması, Goethe'nin duygu-tonlu doğasının bir özelliğidir. En önemli prensip “duygu her şeydir” ise, düşünmek olumsuz bir rol oynamak ve bastırılmak durumundadır. *Faust I* bu gelişmeyi resmeder. Goethe kendi modeli gibi hareket ettiği için, düşünme dördüncü (tabu) işlev olmuştur. Bilinçdışına bulaştığı için Kabir'in grotesk formunu almıştır; çünkü Kabir'ler, cüce olmaları sebebiyle, yer altı tanrılarıdır ve ona göre de şekilleri bozuktur. (Ben onlara “çamurun koca göbekli ucubeleri” diyorum.) Bu sebeple de gök tanrılarıyla grotesk bir tezat içindedirler ve onlarla alay ederler (bkz. “Tanrının maymunu”). Nereidler ve Tritonlar şarkı söylerler:

Kutsamalısınız yedisini birden aslında!

SİRENLER

Nerede kaldı diğer üçü?

NEREİDLER VE TRİTONLAR

Bilmiyoruz ki biz de,
Soruşturmalı Olimpos'ta;
Kimsenin aklına gelmeyen sekizinci de,
Bekliyordur orada herhalde!
İyilerdir bize karşı,
Tamamlanmamış ama henüz gelişimleri.

Bu eşsizler
İsterler hep ilerlemek:
Özlemle, açıklıkla
Ulaşılmaz hedeflere doğru²⁰⁵.

205 [Goethe, *Faust*, Doğu Batı Yayınları, 2013, Ankara, Çev. İclal Cankorel, s.

205 Onlardan “gerçekten” yedi tane olduğunu öğreniyoruz; ama yine daha önce dördüncüyle olduğu gibi şimdi de sekizinciyle bir sorun var. Benzer şekilde karanlıktaki, aşağı seviyedeki kökenlerine yapılan vurgunun aksine, Kabir’lerin şimdi Olimpos’ta bulunduğu ortaya çıkıyor; çünkü ezelden beri derinliklerden yükselerek çıkmak için uğraşıyorlar ve bu yüzden de hem aşağıda hem de yukarıda bulunuyorlar. “Katı imge” besbelli ki ışığa çıkmaya çabalayan bilinçdışı bir içerik. Benim hep “elde edilmesi zor hazine²⁰⁶” olarak adlandırdığım şeyi arıyor; hatta onun kendisi. Bu sav hemen doğrulanıyor:

SİRENLER

Eski çağ kahramanlarının
Şöhreti ölçüşemez boy sizinkiyle,
Parlasa da istediği kadar ve istediği yerde,
Geçirdiler onlar Altın Postu ele,
Yendiniz siz de Kabirleri²⁰⁷.

206 Altın Post, ticaret gemilerinin en çok istediği şeydir; ulaşamayana ulaşmanın eş anlamlılarından biri, tehlikeli bir arayıştır. Thales bu konuda şu bilge yorumu yapmıştır:

Bu aslında insanoğlunun yeryüzünde en çok istediği şeydir:
Paraya değerini veren sadece pasıdır!

207 Bilinçdışı daima yağdaki sinek, mükemmellik dolabındaki iskelet²⁰⁸, anlatılan güzel hayalleri yıkmamak için uydurulan acı verici bir kandırmaca, insani yapımıza tutunmuş ve özlem duyduğumuz berraklığı gölgeleyen dünyeviliktir. Simyaya göre pas, bakır yeşili gibi, metalin hastalığıdır;

407-408.]

206 Jung, *Symbole der Wandlung*.

207 [Goethe, *Faust*, Doğu Batı Yayınları, 2013, Ankara, Çev. İclal Cankorel, s. 408.]

208 Jung burada İngiliz yazar Somerset Maugham’ın 1930’da yayımlanan “Skeleton in the Cupboard” isimli romanına gönderme yaparak bu ifadeyi, Türkçede pürüzsüz bir tende çıkan “çıban” anlamında kullanıyor -çn.

ama aynı zamanda bu hastalık *vera prima materia*, yani felsefi altının hazırlanmasının temelidir. *Rosarium* şöyle der:

Bizim altınımız bilinen altın değildir. Ama sen yeşilliği sorguladın [*viriditas*, muhtemelen verdigris] ve bronz, üzerindeki yeşillikten dolayı cüzzamlı bir cisim saydın. O yüzden sana diyorum ki bronzun mükemmelliği sadece o yeşilligidir; çünkü o yeşillik, majisterlerimiz tarafından bizim en gerçek altınımıza çevrilir²⁰⁹.

208 Thales'in, bozuk paraya değerini pasın verdiğine dair yaptığı çelişkili yorum, simyada bir tür şakadır ve esasında gölge olmadan ışık, kusur olmadan psişik bütünlüğün olmadığını söyler. Kendini tamamlamak için hayatın mükemmelliğe değil, tamlığa ihtiyacı vardır. Bunun için de "gülde diken", yani kusurlardan dolayı cefa çekmek gerekir; çünkü sıkıntısız ilerleme ya da yükseliş yoktur.

209 Goethe'nin burada ele aldığı üç ve dört, yedi ve sekiz sorunu simya için büyük bir bilmeceydi ve tarihte Christianos'a atfedilen metinlere dayanmaktadır²¹⁰. "Efsanevi suyun" oluşumuyla ilgili incelemede şöyle denmektedir: "Sonra Yahudi kadın peygamber çekinmeden bağırdı, 'Bir iki olur, iki üç olur, üçüncüden de Bir, dördüncü olarak çıkar²¹¹'". Simya literatüründe bu peygamberin, aynı zamanda Yahudi kadın, Musa'nın kız kardeşi ya da Kıpti de denen Maria Prophetissa¹²¹² (şekil 78) olduğu varsayılır ve kendisinin Gnostik geleneğindeki Maria olması muhtemel değildir. Epiphanius bu Maria'nın "Interrogationes magnae" ve "Interrogationes parvae" gibi yazıları olduğunu doğrular, bunlarda İsa'nın bir dağın üstünde yan tarafından nasıl bir ka-

209 *Art. Aurif.*, II, s. 220: Senior'dan bir alıntı. *Viriditas* genellikle *azoth* olarak adlandırılır ve taşın pek çok eşanımlılarından biridir.

210 Berthelot'a göre (*Les Origines de l'alchimie*, s. 100) Christianos denen anonim yazar İskenderiyeli Stephanos'un çağdaşıydı; bu sebeple de VII. yüzyılın başlarında yaşamış olmalı.

211 Berthelot, *Alchimistes grecs*, VI, v, 6. Neredeyse hayvani *καταγασσειν* (çığlık), mutluluk verici bir durumu ifade eder.

212 Ona "Practica Mariae Prophetissa in artem alchemicam" (*Art. aurif.*, I, s. 319 vd.) başlığı altında bir inceleme (Arap kökenli olabilir) atfedilir.

dını öne çıkarıp onunla iç içe geçtiğine dair bir görüşü tarif ettiği söylenir²¹³. Maria'nın incelemesinin filozof Aros'la²¹⁴ girdiği bir diyalogda *matrimonium alchymicum* temasını ele almış olması muhtemelen tesadüf değildir. Bu diyalogda sonraları sıklıkla tekrarlanan şu deyiş vardır: "Gerçek evlilik için sakızı sakızla evlendirin²¹⁵". "Aslında bu "arap sakızı"dır; ve burada yapışkan özelliği nedeniyle dönüştürücü cevher için gizli bir isim olarak kullanılır. Bu nedenle Khunrath²¹⁶, "kırmızı" sakızın "bilgenin reçinesi" olduğunu ifade eder – dönüştürücü cevherin bir eşanlamlısı. Bu cevher yaşam gücü olarak (*vis animans*), başka bir yorumcu tarafından zihin ve beden arasındaki aracı ve ikisinin bileşimi²¹⁷ olan "dünyanın yapıştırıcısına" benzetilmiştir (*glatinum mundi*). Eski bir inceleme olan "Consilium coniugii", "filozof insanın" "taşın dört özelliğine" sahip olduğunu söyler. Bunların üçü dünyevidir ya da dünyadadır; ama "dördüncüsü taşın suyu, yani kırmızı sakız denen ve diğer üçüne renk veren yapışkan altındır²¹⁸". Buradan sakızın önemli dördüncü özellik olduğunu anlıyoruz: bu eril ve dişil gibi ikili bir şey; aynı zamanda bir ve tek *aqua mercurialis*'tir. O halde ikisinin birleşimi, daima cıva gibi parlayan ejderhaya atfedilen bir özellik olan kendini-döllemedir²¹⁹. Bu ipuç-

213 Panarium, XXVI. Marianne ve *Pistis Sophia*'lı Mary Magdalene ile olası daha fazla bağlantı için bkz. Leisegang, *Die Gnosis*, s. 113 vd. Ve Schmidt, "Gnostische Schriften", s. 596 vd. [*Panarium* üzerine bkz. *Aion*, par. 314 vd.].

214 Aros = Horos. Ἰσὺς προφήτης τῷ υἱῷ αὐτῆς (Berthelot, *Alchimistes grecs*, I, xiii) Maria diyalogunun daha önceki bir versiyonu olabilir. Isis ve Maria'yı karıştırmak işten bile değildir.

215 "Matrimonifica gummi cum gummi vero matrimonio", – *Art. aurif.*, I, s. 320.

216 *Von hylealischen Chaos*, s. 239 vd.

217 "Aphorismi Basiliani", *Theatr. Chem.*, IV, s. 368.

218 *Ars chemica*, s. 247, 255.

219 Arnaldus de Villanova ("Carmen", *Theatr. Chem.*, IV, s. 614) Maria'nın incelemesinin özünü şu satırlarda çok güzel özetlemiştir:

Maria mira sonat breviter, quod talia tonat.
Gummis cum binis fugiivum figit in imis...
Filia Plutonis consortia iungit amoris,
Gaudet in assata sata per tria sociata.

larından filozof adamın kim olduğu kolayca görülebilir: O asıl çift cinsiyetli insan ya da Hindistan'daki benzeri *puruṣa* olan, Gnostisizmdeki²²⁰ Anthropos'tur (bkz. şekil 64, 82). Brihadaranyaka Upaniṣad onun hakkında şöyle der: "Bir adam ve kucaklayan bir kadın kadar büyüktü. Kendiliğini (Atman) ikiye böldü ve buradan karı ve koca çıktı. Kendisini onunla birleştirdi ve insanlar doğdu", vb²²¹. Bu fikirlerin ortak kökeni ilk biseksüel insan kavramına dayanmaktadır.

Şekil 78 Maria Prophetissa. Arka planda üst ve altın birleşimi (*cuniunctio*). – Maier, *Symbola aureae mensae* (1617)

210 Dördüncü özellik bizi – “Consilium coniugii” metnine dö-

(Maria ufak harikalar dillendiriyor çünkü onun söyledikleri bunlar.

O aşağıya gidenlerin üstesinden iki kat güçlü sakızla geliyor...

Plüton'un kızı aşkın benzerliklerini birleştiriyor

Üçler tarafından ekilmiş, kavrulmuş, toplanmış her şeyden zevk alarak.)

220 Bkz. “Paracelsus als geistige Erscheinung”daki Paracelsus’un “Adech”i üzerine yorumlarım.

221 1, 4, 3. (bkz. Max Müller, *The Upanishads*, II, s. 85-86).

necek olursak – doğrudan insanın bütünlüğünü ifade eden Anthropos düşüncesine, yani insandan önce var olmuş ve aynı zamanda insanın amacını temsil eden birleştirici bir kavrama götürür. Bir, üçe dördüncü olarak katılır ve böylece dördün bir birlik içinde birleşimini oluşturur²²². Yedi ve sekizin durumunda da aşağı yukarı aynı şekilde uğraşıyoruz gibi. Literatürde yedi ve sekizle çok daha az karşılaşılrsa da bu motif, Goethe'nin erişiminde olan, Paracelsus'un *Ein ander Erklarung der gaantzen Astronomie*'de²²³ bulunabilir. "Bir güçlüdür; altı bağımlıdır; sekizinci de güçlüdür" – hatta her nasılsa birinciden bile daha güçlü. Bir kraldır; altı onun hizmetkarları ve oğludur. Yani burada Kral Sol ve altı gezegen, ya da Petrus Bonus'un *Pretiosa margarita novella*'sında (Lacinius basımı, 1546)²²⁴ (şekil 79) resmedildiği gibi metalik cücemiz de vardır. Aslında sekizinci bu metinde görünmez; Paracelsus onu kendisi icat etmişe benzer. Ancak sekizinci, birinciden daha bile "güçlü" olduğu için taş muhtemelen ona bahşedilmiştir. *Faust II*'de Olimpos'ta yaşayan sekizinci, "Olimpos astrolojisini" (yani *corpus astrale*'nin²²⁵ yapısını) tarif etmesinden ötürü Paracelsus metnine doğrudan bir referanstır.

211 Rüyamıza dönecek olursak önemli bir noktada – yedinci ya da sekizinci katta – kızıl saçlı adamı, yani "keçi sakallı adam" ile Faust'un kendisinin hiç görmediği bir şeyle ilgili (yüce hazine, ölümsüz kendiliği²²⁶ sembolize eden "katı

222 "Allegoriae sapientum"un XIV. kısmında daha farklı bir formül vardır (*Theatr. Chem.*, V, s. 86): "Unum et est sunt tria, et tria et sunt quatuor, et quatuor et sunt tria, et tria et sunt duo, et duo et sunt unum" (Bir, ve o ikidir; ve iki, o üçtür; ve üç, o dördür; ve dört, o üçtür; ve üç, o ikidir; ve iki, o birdir). Bu birin dörde bölünmesini (tetrameria) ve dördün birde birleşimini ifade eder.

223 Sudhoff ve Matthiessen, XII.

224 Folio VIII. *Aqua mercurialis* burada "Bacchus'un parlak ve berrak sıvısı" olarak nitelendirilir. Kral ve oğul bu işlemle birleşir; böylece en sonunda sadece yenilenmiş kral ve beş hizmetkari kalır. *Senarius* (altıncı) sadece daha sonraki simyada küçük bir rol oynar.

225 Paracelsus, *Opera*, ed. Huser, I, s. 503.

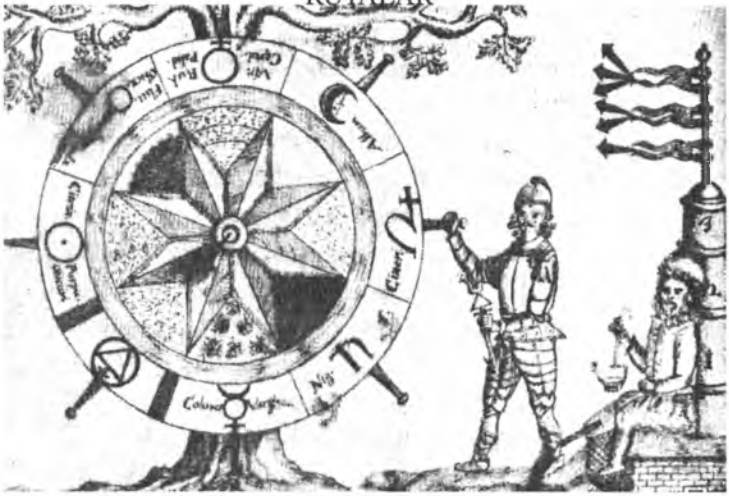
226 Melekler, şeytani tarafını kandırıp Faust'un "ölümsüz tarafını" cennete

imge”) endişeli olduğu için sihirli bir şekilde sahneyi değiştiren açığözlü Mephisto’nun bir eşini buluyoruz. Kızıl saçlı adam “uygunsuz” olan şeyleri hoş görmeye tamamen karşı olan askerlere, birliğin ve ortak düşüncenin temsilcilerine dönüşüyor. Ortak düşünceye göre üç ve yedi sayıları kutsaldır; ama dört ve sekiz şeytani, aşağı bir şeydir – sıradan çamur – ve bütün Budist rahiplerin katı yargılarına göre var olmaya hakkı yoktur. “Sol”, yani bilinçdışı ve ondan gelen bütün “uğursuz” şeyler “tamamen bastırılmalıdır”. Bu, hiç şüphesiz eski çağdan kalma ve eski çağ yöntemlerini kullanan bir görüş ama ağızdan dolma silahlar bile hedefi vurabilir. Rüya da belirtilmeyen bilinmez sebeplerden ötürü – nottaki tavsiyeye göre “bütün gözlerin daima üstünde olduğu” – “merkeze” yapılan yıkıcı saldırı gitgide azalır. Notun kenarındaki çizimde bu merkez, sekiz parmaklı bir tekerlek olarak resmedilmiştir (bkz. şekil 80).

Şekil 79 Kral Sol ve altı gezegen-oğlu. – Bonus, *Pretiosa margarita novella* (1546)

götürürler. Orijinal versiyonunda bu, “Faust’un entelekiyası”dır.

Şekil 80 Süreci sembolize eden sekiz parmaklı tekerleği çeviren Mercurius. Bir elinde *telum passionis* tutar. – “Speculum veritatis” (el yazmasından, XVII. yüzyıl)

sini sembolize eden, yükselen ve alçalan kuşlar²²⁷. Sonra da eser örneği olarak evrenin dönmesi, ve böylece eserin vuku bulduğu senelerin oluşumu. Simyacı *rotatio* ve onun daire çizimleri arasındaki bağlantıdan haberdardır. Tekerleğin çağdaş ahlaki alegorileri, *ascensus* ve *descensus*'un Tanrının insana alçalmasını ve insanın tanrıya yükselmesini vurgular. (Aziz Bernard'ın vaazlarından birinde söylenen: "Alçalarak bize keyifli ve erdemli bir yükseliş sağladı"²²⁸.) Dahası tekerlek, eser için önemli olan erdemleri ifade eder: *constantia*, *obedientia*, *moderatio*, *aequalitas* ve *humilitas*²²⁹. Tekerleğin mistik bağdaşimleri Jakob Böhme'de de büyük rol oynar. Simyacılar gibi o da Ezeikel'in tekerleklerini kullanır ve şöyle der: "Görürüz ki psişik yaşam kendi içine kapanıktır; doğal yaşam ise dışa dönüktür ama kendine bakar. Bu yüzden bunu, Ezeikel'deki tekerlek gibi her tarafına basarak giden yuvarlak bir tekerleğe benzetebiliriz"²³⁰. Açıklamaya şöyle devam eder: "Doğanın tekerleği dışarıdan kendi içine kapanır; çünkü Tanrı kendi içinde yaşar ve öyle bir şekli vardır ki; tıpkı Tanrının, kendini bu dünyanın şeklinde boyaması gibi doğaldır; çünkü Tanrı her yerdedir, bu yüzden de kendi içinde yaşar. Not alın: dış tekerlek yıldızlar ve burçlar kuşağıdır ve ondan sonra da yedi gezegen gelir", vb.²³¹ "Bu figür yeteri kadar şekillendirilmemiş olmasına rağmen yine de bir meditasyondur, ve daha az anlayışlı olanların meditasyonu için büyük bir daireye onun güzel bir çizimini yapabiliriz. O yüzden not edin, arzu kalbe, yani Tanrıya içerden ulaşır", vb. Böhme'nin tekerleği ayrıca ebedi iradenin "izidir" (simya terimlerine göre *informatio*). Doğa Ana'dır ya da ananın, sürekli bir şeyler yarattığı ve işleyen "zihnidir" [Gemüth]; ve bunlar sadece bir

227 Bkz. "Tabula smaragdina"da (*De alchemia*, s. 363) dönüştürücü cevherin hareketleri.

228 "Suo nobis decensu suavem ac salubrem dedicavit ascensum". *Sermo IV de Ascensione Domini* (Migne, P. L., sayı 183, sıra 312).

229 Picinelli, *Mundus symbolicus*, "rota" maddesi.

230 "Vom irdischen und himmlischen Mysterium", V. bölüm, 1 vd.

231 *Von dem dreyfachen Leben*, IX. bölüm, 58 vd.

zihin olan ebedi *astrum*'un ve Tanrı bilgeliğinde ebedi zihnin, gezegenler gibi yörüngesi olan yıldızlarıdır; yani ebedi ruhların ilerleyip yaratık-vâri bir varlık haline geçtiği Ebedi Doğa²³². Tekerleğin “niteliği”, “can-veren annede hükümü yöneten” “dört muhafız” şeklinde *yaşamdır*. Bu muhafızlar “zihin tekerleğinin, yani *astrum*'un irade ve arzuyu sağladığı dört unsurdur; böylece bütün öz, insan zihni gibi sadece tek bir şeydir. İnsanın ruh ve beden içinde olması gibi, bu bütün öz de öyledir”; çünkü insan, bu “bütün öze” benzetilerek yaratılmıştır. Ama doğadaki dört unsurun doğası da ruhu olan bir “bütün öz”dür²³³. Bu “sülfürcü tekerlek” iyi ve kötünün kökenidir; ya da daha çok onlara götürür ya da oradan çıkarır²³⁴.

215 Böhme'nin mistisizmi de büyük ölçüde simyadan etkilenmiştir. Bu yüzden şöyle der: “Doğuş şekli, Mercurius'un sülfürde sebep olduğu dönen bir tekerlek gibidir²³⁵”. “Doğum”, “usta işçisi” Mercurius²³⁶ olan “altın çocuk”tur (*filii philosophorum* = ilahi çocuğun arketipi). Mercurius'un kendisi, bir yılan formuna bürünmüş “özün kızgın tekerleğidir”. Benzer şekilde (aydınlanmamış) ruh da sadece “kızgın bir Mercurius”tur. Metal işçisi özün kızgın tekerleğini, Tanrıdan “koptuğu” zaman tutuşturur; işte o zaman “Tanrının gazabı” olan arzu ve günah ortaya çıkar. İşte o zaman ruh “kızgın yılan” gibi bir “solucan”, bir “larva” ve bir “canavar” olur²³⁷.

216 Böhme'de tekerleğin yorumu simyanın mistik sırrıyla ilgili bir şey açığa çıkarır ve bu yorum psikolojik açıdan olduğu kadar bu açıdan da önem taşır: Tekerlek burada mandala sembolizminin özünü temsil eden bir bütünlük kavramı olarak ortaya çıkar ve bu yüzden *mysterium iniquitatis*'i içe-

232 *De signatura rerum*, XIV. bölüm , 15 (Bax çevirisinden, s. 179).

233 *A.g.e.*, 16 (s. 179).

234 *A.g.e.*

235 *A.g.e.*, IV, 28 (Bax, s. 37).

236 Böhme, *De signatura rerum*, IV. bölüm, 27 (Bax, s. 37).

237 Böhme, *Gesprach einer erleuchteten und unerleuchteten Seele*, 11-24.

rir.

217 Bilinçdışının tekrar tekrar rüya sahibinin bilinçli zihnine baskı yaptığı “merkez” kavramı yer edinmeye ve merak uyandırmaya başlamıştır. Bir sonraki çizim de yine mavi çiçek resmi (bkz. şekil 85) ama bu sefer sekiz alt bölüme ayrılmıştır. Daha sonra ise bir kraterin içindeki gölün etrafında dört dağ resmi; ayrıca yerde, içinde kurumuş bir ağacın yükseldiği kırmızı bir halka ve bu ağacın yanında sola doğru hareket ederek ortaya çıkan yeşil bir yılan vardır (bkz. şekil 13).

218 Sıradan bir insan bu konuya verilen önem karşısında şaşırabilir. Ama birazcık yoga ve *lapis’e* dair Ortaçağ felsefesi bilgisi, anlamayı kolaylaştıracaktır. Dediğimiz gibi, dairenin kareleştirilmesi *Lapis’i* üretmenin bir yoludur; bir diğer yol da aşağıdaki metnin kanıtladığı gibi *imaginatio* kullanımımızdır:

Dikkat et, kapın iyi ve sıkı sıkıya kapalı olsun ki içerdeki kaçmasın, ve – kısmetse – amacına ulaşacaksın. Doğa yapacaklarını adım adım yaptı; ve senin de aynı şeyi yapmanı isterim: bırak hayal gücünü tamamen doğa yönlendirsin. Ve cevherlerin kendilerini toprağın diplerinde oluşturduğu doğaya göre gözlem yap. Bunu fanteziyle değil, gerçek hayal gücüyle hayal et²³⁸.

219 *Vas bene clausum* (iyi-mühürlenmiş kap) simyada sıklıkla bahsedilen tedbirli olmak adına alınan bir önlem olup sihirli dairenin eşdeğeridir. Her iki durumda da amaç, içerde olanı işgalden ve karışımından korumak ve onun kaçmasını engellemektir²³⁹. *Imaginatio* burada gerçek ve tam anlamıyla imgeler yaratma gücü olarak anlaşılmalıdır (*Einbildungskraft* = hayal gücü) – temelsiz düşünce manasında “kuruntu” anlamına gelen *phantasia’nın* aksine kelimenin

²³⁸ *Rosarium, Art. aurif.*, II, s. 214.

²³⁹ *A.g.e.*, s. 213: “Nec intrat in eum (lapidem), quod non sit ortum ex eo, quoniam si aliquid extranei sibi apponatur, statim corrumpitur” (Ondan [taştan] gelmeyen hiçbir şey ona giremez; çünkü, eğer dışardan bir şey ona eklenirse hemen bozulur).

klasik kullanımı. *Satyricon*'da bu bağlantı daha da anlamalıdır: *Phantasia* saçma bir şey anlamına gelir²⁴⁰. *Imaginatio*, (iç) imgelerin *secundum naturam* çağrışım yapması, amaçsız ve temelsiz fantezileri “yok etmeyen” düşünce ya da düşünsellerin gerçek başarısıdır – yani nesneleriyle sadece oynamaz, ayrıca içsel gerçekleri de kavramaya ve onları doğalarına uygun imgelerle resmetmeye çalışır. Bu etkinlik bir *opus*, yani bir eserdir. Bilince doğru baskı yapan içeriği ne kadar özenli, doğru ve dikkatli ele aldığına bakarsak biz de rüya sahibinin, içinde yaşadıklarının üstesinden gelme şekline gerçek eserden başka bir şey diyemeyiz. *Opus*'a olan benzerlik, simyaya aşına olan herkes için açıktır. Dahası 24. rüyada göreceğimiz gibi rüyalardan analoji doğar.

220 Yukarıdaki çizimlerin türediği mevcut rüya, bir şekilde “kısıtlanmış” bir “sola doğru” işareti vermemektedir. Aksine rüya sahibi kendini bir kez daha *temenos*'ta, dördüncü ya da “alt işlevi” kişileştiren bilinmeyen kadınla yüzleşmiş bulur²⁴¹. Ortada dört yapraklı mavi bir çiçek olan bir tekerlek çizmesi rüya tarafından öngörülmüştür: Rüyanın kişileşmiş şekilde temsil ettiğini, rüya sahibi soyut bir ideogram olarak yeniden yaratır. Bu aynı zamanda kişileştirmenin *anlamının* bir başka şekilde de ifade edilebileceğine dair bir ipucudur. Bu “başka şekil” (üç yapraklı yonca, biçimsiz haç) ilk dizinin 16. rüyasındaki (par. 97), düzensiz haçla benzerliğini vurguladığımız sinek asına geri gider. Analoji burada doğrulanır. Ancak bu rüyada Hristiyan Teslis inancının sembolü, simyadaki dörtlülük tarafından gölgelenmiş

240 Petronius, *Satyricon*, par. 38: “Phantasia non homo” (O bir fantezi; bir erkek değil).

241 *Lapis*'in hazırlanma tarifi (*Rosarium Art. aurif.*, II, s. 317'den Hermes alıntısı): “Fili, extrahe a radio suam umbram: accipe ergo quartam partem sui, hoc est, unam partem de fermento et tres partes de corpore imperfecto” (Oğlum, ışıktan gölgesini çıkar: sonra ondan dördüncü bir parça al; yani mayanın bir kısmını ve kusurlu bedeninin üç kısmını.). *Umbra* için *a.g.e.*, s. 233'e bakınız: “Fundamentum artis est sol et eius umbra” (Sanatın temeli güneş ve onun gölgesidir) (şekil 81) Yukarıdaki alıntı “Tractatus aureus”un sadece anlamını verir ve kelimesi kelimesine aynı değildir.

ya da “renklendirilmiştir”. Renkler *tetrad*’ı somutlaştırmak için kullanılır. *Rosarium*, “Tractatus aureus”tan benzer bir ifadeyi alıntılar: “Vultur²⁴²... clamat voce manga, inquires: Ego sum albus niger et rubeus citrinus²⁴³” (Akbaba....yüksek sesle bağırır: Ben beyaz siyahım ve kırmızı sarıyım). Öte yandan *lapis*’in *omne colores*’i kendi içinde birleştirdiği vurgulanır. O halde renklerle temsil edilen dörtlünün, *lapis*’in bir tür ilk aşaması olduğunu söyleyebiliriz. Bu *Rosarium* tarafından da doğrulanır: “Bizim taşımız dört unsurdan oluşur²⁴⁴”(bkz. şekil 64, 82). Aynısı *aurum philosophicum* için de geçerlidir: “Altında aynı oranlarda dört unsur yer alır²⁴⁵”. İşin aslı rüyadaki dört renk üçlünden dörtlüye, dolayısıyla da simyacılar göre yuvarlaklığı ve basitliği sebebiyle *lapis*’e en yakın olan kareli daireye geçişi temsil eder (şekil 59, 60). Bu yüzden Raymundus’a atfedilen, *lapis*’in hazırlanmasıyla ilgili bir tarifte şöyle der:

“En basit ve en yuvarlak olan cismi al; üçgen ya da dörtgeni değil, yuvarlağı al; çünkü yuvarlak basitliğe, üçgenden daha yakındır. O halde basit bir cismin köşeleri yoktur; çünkü o gezegenler arasında ilk ve sonuncudur, güneşin, yıldızların arasında olduğu gibi²⁴⁶”.

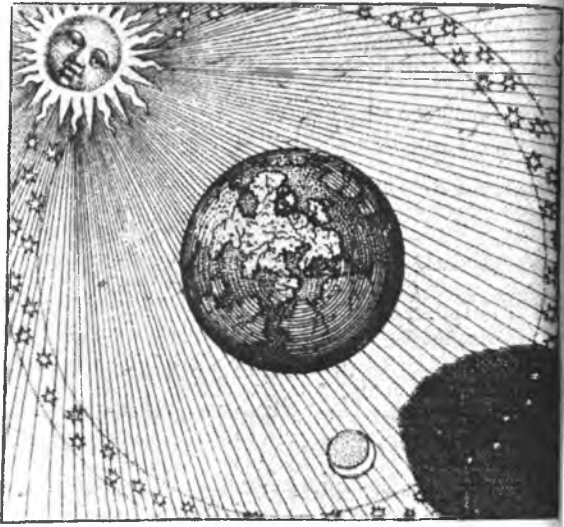
242Bkz. 58. rüya, par. 304. Simyadaki akbaba, kartal ve karga hepsi aynıdır.

243Hermes’ten bu alıntı rastgele bir okumadır. Pasaj tam olarak şöyle devam eder: “Ego sum albus nigri et rubeus albi et citrinus rubei et certe veridicus sum” (Ben siyahın beyazı, beyazın kırmızısı, kırmızısının sarısıyım ve doğruyu söylüyorum). Bu şekilde, *lapis*’e dört özellik ve üç renk atfeden Hortulanus’un formülünün aksine, dört renkle üç anlam ifade edilmiş olur –*De alchemia*, s. 372.

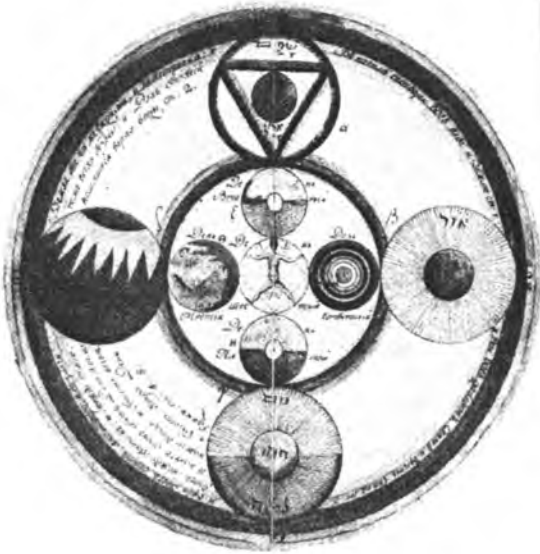
244*Art. aurif.*, II, s. 207: “Lapis noster este x quatuor elementis”.

245*A.g.e.*, s. 208: “In auro sunt quatuor elementa in aequali proportionem aptata”.

246*A.g.e.*, s. 317: “Recipe de simplicissimo et de rotunda corpore, et noli recipere de triangulo vel quadrangulo sed de rotundo: quia rotundum est propinquius simplicitati quam triangulus. Notandum est ergo, quod corpus simplex nullum habens angulum, quia ipsum est primum et posterius in planetis, sicut Sol in stellis”.

Şekil 81 "Sol et eius umbra" Dünya ışık ve karanlığın ortasındadır. – Maier, *Scrutinium chymicum* (1687)

Şekil 82 Dört unsurla birlikte Anthropos. – Rus el yazmasından (XVIII. yüzyıl)

24. Rüya:

221 *İki kişi kristaller, özellikle de elmas hakkında konuşuyor.*

222 Burada *lapis*'i düşünmemek çok zor. Aslında bu rüya, tarihsel geçmişi ortaya çıkarıyor ve gerçekten de çok istenen *lapis*'le, "ulaşması zor hazine" ile uğraştığımızı gösteriyor. Rüya sahibinin *opus*'u, Hermes felsefesinin çabalarının bilinçdışı bir tekrarı anlamına gelir. (Rüya 37, 39 ve 50'de elmastan daha fazla bahsedilecek)

25. Rüya:

223 *Merkezi bir nokta oluşturma ve bu noktadan yansıtmayla figürü simetrik yapma sorunu.*

224 "Oluşturma" kelimesi, *opus*'un suni karakterini ve ayrıca rüya sahibinin enerjisini alan meşakkatli inşa etme işlemini ifade eder. "Simetri", 22. rüyadaki çelişkinin cevabıdır ("solu tamamen bastırma"). Her bir taraf karşı tarafı, ayna-görüntüsü olarak dengelemelidir ve bu görüntü, belli ki yansıma özelliğine sahip olan "merkezi noktaya" düşmelidir – bu bir *vitrum*²⁴⁷, bir kristal ya da saf bir sudur. Yansımanın bu gücü *lapis*'in, *aurum philosophicum*'un, ab-ı hayatın, *aqua nostra*'nın vs. altında yatan düşünceye bir başka gönderme gibidir.

225 "Sağ"ın bilinçdışı dünyasını ve onun prensiplerini ifade etmesi gibi, "yansıma" ile de dünyanın resmi sola çevrilir ve tersine giden eş bir dünya yaratılır. O zaman diyebiliriz ki: Yansıma sayesinde sağ, solun tersi gibi görünür. Dolayısıyla solun da sağ kadar geçerliliği var gibidir. Başka bir deyişle bilinçdışı ve onun – çoğunlukla anlaşılmaz – düzeni, bilinçli zihnin ve içeriğinin simetrik bir kopyası olur; ancak hangisinin yansıtılan, hangisinin yansıtan olduğu hâlâ açık

247 Ademarus'tan bir alıntı (a.g.e., s. 353): "[Lapis] nihilominus non funditur, nec ingreditur, nec permiscetur, sed vitrificatur" (Ama [taş] ne eritilebilir, ne içine girilebilir, ne karıştırılabilir; çünkü cam kadar sert yapılmıştır).

değildir (bkz. şekil 55). Yorumlamamızı bir adım daha ileriye götürmek adına merkezi, birbirine benzeyen ama yansımayla ters çevrilen iki dünyanın kesişme noktası olarak alabiliriz²⁴⁸.

226 O halde bir simetri yaratma fikri, bilinçdışını kabul etme ve onu dünyanın genel resmi içerisine dahil etme görevinde bir tür doruk noktasıdır. Burada bilinçdışı “kozmetik” bir özellik sergiler.

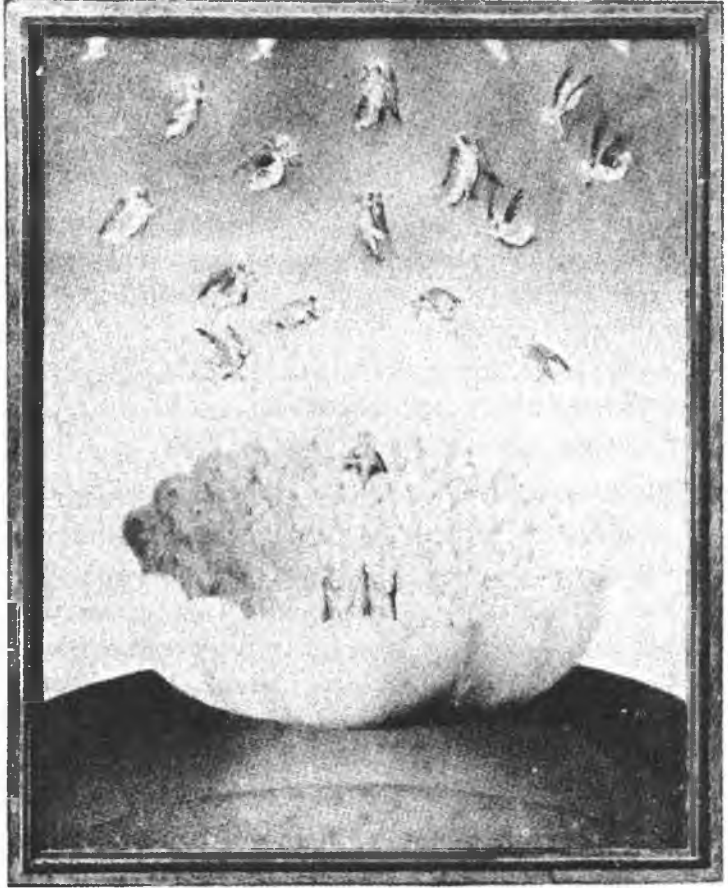
26. Rüya:

227 *Yıldızlı bir gece. Bir ses, “Şimdi başlayacak”, diyor. Rüya sahibi, “Ne başlayacak?” diye soruyor. Bunun üzerine ses, “döngü başlayacak” diyor. Sonra bir yıldız, sola doğru kayarak bir kavis çiziyor. Sahne değişiyor ve rüya sahibi kendini sefil bir gece kulübünde buluyor. Ahlaksız bir sahtekara benzeyen mekan sahibi, birkaç pejmürde kızla orada duruyor. Sol ve sağ ile ilgili bir tartışma çıkıyor. Sonra rüya sahibi oradan çıkıyor ve bir taksiyle bir karenin çevresinde dönüyor. Sonra yine bara geliyor. Barın sahibi şöyle diyor, “Sol ve sağ ile ilgili söyledikleri şeyler duygularımı tatmin etmedi. Toplumun sol ve sağ tarafı gibi bir şey gerçekten de var mı?” Rüya sahibi cevap veriyor, “Solun varlığı, sağınkiyle ters düşmez. İkisi de herkeste mevcuttur. Sol, sağın ayna-görüntüsüdür. Bunu ne zaman böyle, ayna-görüntüsü gibi hissetsem, kendimle uyum içinde olurum. Toplumun sol ve sağ tarafları yok ama simetrik ve orantısız insanlar var. Orantısız insanlar sadece tek taraflarını, sağı ya da solu tatmin eden kişiler. Onlar hâlâ çocukluk evresindeler”. Mekan sahibi düşünceli bir şekilde, “Bu daha iyi” diyor ve işine geri dönüyor.*

228 Bu rüyanın tamamını verdim; çünkü son rüyada ifade edilen düşüncelerin, rüya sahibi tarafından nasıl devam etti-

248 Bunun çok ilginç parapsikolojik paralelleri vardır ancak o konuya burada giremem.

rildiğinin harika bir örneği. Simetrik oran kozmik karakterinden sıyrılmış ve psikolojik terimlere çevrilmiş, sosyal sembollerle ifade edilmiş durumda. “Sağ” ve “sol” neredeyse politik sloganlar gibi kullanılmış.

Şekil 83 Dante cennet gülünün içinde Tanrının huzuruna götürülüyor. – *Paradiso*, Kanto XXXI, Codex Urbanus Latinus 365 tasviri (XV. yüzyıl)

229 Ancak rüyanın başlangıcında hâlâ kozmik bir taraf var: Rüya sahibi kayan yıldızın çizdiği kavisin, aynen sekiz yapraklı çiçeğin şeklini yapmaya çalışırken çizdiği çizgiye benzediğini söyledi (bkz. par. 217). Kavis, yaprakların kenarlarını oluşturmuştu. Yani kayan yıldız, bütün bir yıldızlı gökyüzüne yayılan bir çiçeğin ana hatlarını izliyor. Artık ışığın döngüsü başlamış durumda²⁴⁹. Bu kozmik çiçek, kabaca Dante'nin *Paradiso*'sundaki güle benziyor (şekil 83).

230 Bir deneyimin “kozmetik” özelliği – sadece psikolojik olarak anlaşılabilir bazı iç oluşumların bir yanı olarak – saldırgandır ve “aşağıdan” bir tepkiye neden olur. Besbelli ki kozmik yan çok yüksektir ve “aşağıya doğru” dengelenmiştir; böylece simetri artık iki dünya resmiyle değil toplumla, hatta rüya sahibinin kendisiyle ilgilidir. Mekan sahibi, rüya sahibinin psikolojik açıklamasının “çok daha iyi” olduğunu söyleyince aslında şöyle sonuçlanması gereken bir kıyaslama yapıyor: “Ama hâlâ yeteri kadar iyi değil”.

231 Barda başlayan sol ve sağ ile ilgili tartışma, simetriyi kabul etmesi gerektiği zaman rüya sahibinin kendisini içinde bulduğu bir çelişkidir. Bunu yapamaz, çünkü diğer taraf o kadar şüphelidir ki onu çok yakından araştırmamayı tercih eder. Sihirli *circumambulatio*'nun (karenin çevresinde araba sürmek) sebebi de budur: İçeride kalmak ve kaçmadan ayna-görüntüsüyle yüzleşmek zorundadır. Bunu elinden geldiğince yapar ama yine de diğer tarafın dilediği gibi değil.

27. Görsel İfade:

232 Ortasında yeşil bir ağaç olan bir daire. Dairenin içinde vahşi kabileler arasında zalim bir savaş oluyor. Ağacı görmüyorlar.

233 Belli ki sağ ve sol arasındaki savaş daha bitmemiş. Devam ediyor çünkü vahşi kabileler hâlâ daha “çocukluk aşamasında” ve bu yüzden de, orantısız olarak, sadece ya sağ ya

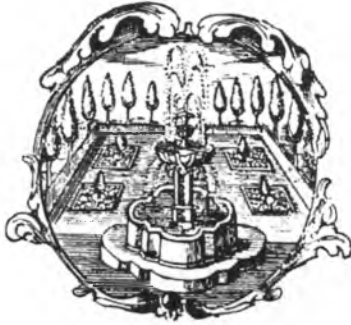
²⁴⁹ Bkz. par. 245 vd., 258 vd.

da solu biliyorlar; ama çelişkinin üzerinde duran üçüncüyü görmüyorlar.

28. Görsel İfade:

234 Bir daire; ortasında, çeşmeli bir çanağa çıkan basamaklar.

235 Bir durum bilinçdışı içeriğin bazı esas yanları eksik olduğu için tatmin edici olmadığında, bilinçdışı burada olduğu gibi daha önceki sembollere geri döner. Sembolizm, *aqua nostra* çeşmesinin bulunduğu filozofların mandala bahçesiyle karşılaştığımız 13. rüyaya (par. 154) geri dönüyor (şekil 84; ayrıca bkz. şekil 25, 26, 56). Daire ve çanak mandalay, Ortaçağ sembolizmindeki gülü vurguluyor²⁵⁰. “Filozofların gül bahçesi” simyanın en meşhur sembollerinden biridir²⁵¹.

Şekil 84 Duvarlarla çevrili bahçede, *constantia in adversis*’i sembolize eden çeşme – özellikle simyanın karakteristiği olan bir durum. – Boschius, *Symbolographia* (1702)

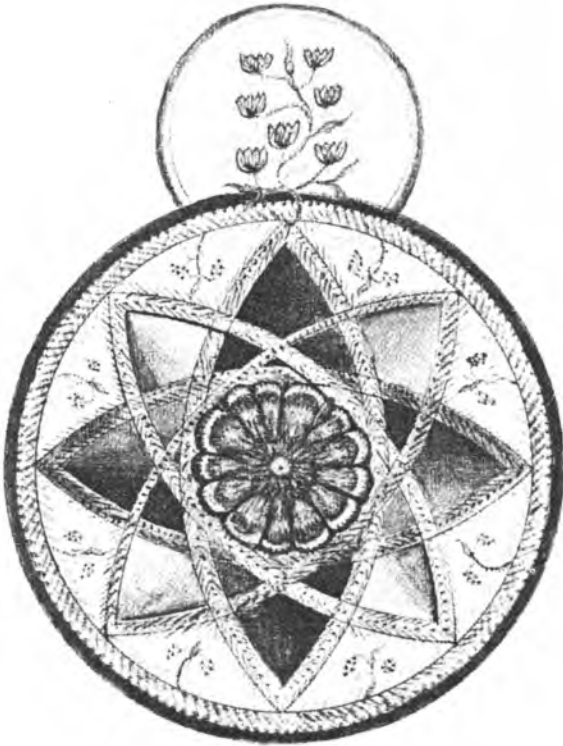
250 Valli, “Die Geheimsprache Dantes”.

251 Bkz. “Rosarius minor”, *De alchemia*, s. 309.

29. Görsel İfade:

236 Bir demet gül, sonra işareti; ama olması gerekiyor.

237 Gül buketi, her yere fişkıran bir çeşme gibidir. İlk işaretin anlamı – muhtemelen bir ağaç – açık değil; ama düzeltilmiş olanı sekiz yapraklı bir çiçeği temsil ediyor (şekil 85). Besbelli ki gülün bütünlüğünü bozan bir hata düzeltiliyor. Yeniden kurgulamanın amacı, mandala sorununu – “merkezin” doğru değerlendirme ve yorumlaması – bir kez daha bilinçli alana getirmektir.

Şekil 85 Yedinin sekizincisi ya da birincisi olarak sekiz yapraklı çiçek. – “Recueil de figures astrologiques” (el yazmasından, XVIII. yüzyıl)

30. Rüya:

238 *Rüya sahibi yuvarlak bir masada bilinmeyen, karanlık bir kadınla oturuyor.*

239 Ne zaman bir süreç, gerek açıklaması gerekse çıkarımların bolluğu açısından bir sonuca varırsa, bunun arkasından bir gerileme gelir. Burada alıntıladığımız rüyaların aralarında görülenlerden anlaşılır ki rüya sahibi bütünlüğün ısrarcı taleplerini rahatsız edici buluyor; çünkü onların farkına varmanın, kişisel özellikleri bizim çalışmamızın dışına taşan geniş ölçüde pratik sonuçları olacak.

240 Yuvarlak masa yine bütünlük çemberini ifade eder ve ne zaman bir şeyler somutlaşmaya başlasa kendini hissettiren anima, dördüncü işlevin temsilcisi olarak devreye girer; yani gerçekliğe aktarılmak zorunda olduğunda ya da kendisini gerçekliğe aktarmakla tehdit ettiğinde. “Karanlık”, yer altına ait demektir; yani somut ve topraksı. Bu aynı zamanda gerilemeye neden olan korkunun da kaynağıdır²⁵².

31. Rüya:

241 *Rüya sahibi, hoş olmayan bir yana sahip bir adamla yuvarlak bir masada oturuyor. Masanın üstünde, jelatin gibi bir maddeyle dolu bir bardak var.*

242 Bu rüya, diğer rüyanın devamıdır; çünkü rüya sahibi “karanlığın” kendi karanlığı olduğunu kabul etmiş, ona kişisel olarak ait olan gerçek bir “gölge” oluşturmuştur²⁵³. Böylece

252 Ficino’da “Symbola Pythagore philosophi” (*Auctores Platonici*, Fol. X, III) şöyle der: “Ah eo, quod nigram caudam habet abstinence, terrestrium enim deorum est” (Ellerinizi siyah kuyruğu olandan uzak tutun; çünkü o, toprağın tanrılarına aittir).

253 Bu çalışmanın konusu rüya psikolojisine derinlemesine girmemize imkan vermese de, bu noktada birkaç açıklama yapmam gerekiyor. Bir masada birlikte oturmak ilişki, bağlantılı olmak ya da “bir araya konmak” demektir. Yuvarlak masa, kişilerin bütünlük amacıyla bir araya getirildiklerini gösterir. Eğer anima (kişileşmiş bilinçdışı) ben-bilincinden ayrılırsa ve dolayısıyla bilinçdışındaysa, kişisel bilinçdışının ben ve anima arasına

anima, kendisine yansıtılan ahlaki alçaklıktan kurtulur ve kendisine ait yaşayan ve yaratıcı olan işlevi üstlenebilir²⁵⁴. Bu tıpkı rüya sahibi gibi bizim de 18. rüyadaki (par. 183) farklılaşmamış “yaşam-formuyla” kıyaslayabileceğimiz, bardağın içindekilerle temsil edilir. O halde mesele, ilkel bir hayvaniliğin insani bir şeye dönüştürülmesidir. O zaman burada da benzer bir şey bekleyebiliriz; çünkü içsel gelişim sarmalı dönüp dolaşıp, her ne kadar daha yükseğe olsa da yine aynı noktaya gelmiş benzer.

Şekil 86 Simyada damıtma için kullanılan araç. Kelley, Tractatus de Lapide philosophorum (1676)

sokulmuş ayırt edici bir katmanı var demektir. Kişisel bir bilinçdışının varlığı, bilinçli hale getirilebilecek kişisel bir özelliğin içeriklerinin sebpsiz yere bilinçdışında tutulduğunu gösterir. Bu yüzden gölgeye dair yetersiz bir bilinç vardır ya da hiç yoktur. Gölge, negatif bir Ben-kişiliğine tekabül eder ve acı verici ya da üzücü olan bütün özellikleri içerir. Bilinçdışı olan gölge ve anima birbirlerine bulaşmışlardır ve bu durum rüyalar da “evlilik” ya da benzerleriyle ifade edilir. Ancak eğer animanın (ya da gölgenin) varlığı kabul edilir ve anlaşılırsa, rüya sahibimizin durumunda olduğu gibi ardından bu figürler ayrılır. Bu durumda gölgenin bene ait olduğu, animanın ise olmadığı kabul edilir.

254 Bkz. *Die Archetypen und der kollektive Unbewusste* adlı çalışmamda söylediklerim (par. 53 vd.). Hermes İncelemesinde (*An die menschliche Seele*) anima “en yüksek yorumcu ve (ebedi olanın) en yakın koruyucusu” olarak adlandırılır. Bu da onu bilinç ve bilinçdışı arasındaki aracı konumuna yerleştirir.

243 Bardak simyanın *unum vas'*ına, içindeki de ruh ve hayat bahşedilmiş *lapis*'in çıkacağı canlı, yarı-organik karışıma tekabül eder (şekil 86) – ya da muhtemelen üç kere alev alan o garip Faust figürüne: Galatea, Euphorion tahtına (hepsi de “merkezin”, bilinçdışı unsurlarına çözünümünü sembolize eder) koşarak çıkan arabacı çocuğa, cüceye. *Lapis*'in sadece bir taş olmadığını biliyoruz; çünkü “de re animalı, vegetabili et mineralı”den oluştuğu ve beden, ruh ve zihin içerdiği özellikle belirtilmiştir²⁵⁵. Dahası deri ve kandan oluşur²⁵⁶. Bu sebeple filozof (“Tabula smaragdina”-ki Hermes) şöyle der: “Rüzgar onu karnında taşıdı”. Dolayısıyla “rüzgar havadır, hava yaşamdır, yaşam da ruhtur”. “Taş, kusursuz ve kusurlu cisimlerin arasındaki ve doğanın başlattığının sanatla kusursuzluğa ulaştığıdır²⁵⁷. Taşın “adı görünmezlik taşıdır” (*lapis invisibilitatis*)²⁵⁸.

244 Rüya, merkeze yaşam ve gerçeklik verme sorununu – bir bakıma onu doğurma sorununu - ele alır. Bu doğumun şekilsiz bir kütleden çıkmış olabilmesi, simyadaki *prima materia*'ya da benzerlik gösterir; çünkü o da yaşam tohumları tarafından döllenmiş kaotik bir *massa informis*'tir. Gördüğümüz gibi, arap sakızı ve yapıştırıcının özellikleri ona atfedilir ya da yine ona *viscosa* ya da *unctuosa* denir (Paracelsus'ta “Nostoc” gizli cevherdir). Modern besleyici toprak, jöle-benzeri oluşumlar, vb. rüya sahibinin “jelatin gibi kitlesinin” temelinde yatsa da, daha eski simya düşüncelerinin atalarla ilgili bağlantıları hâlâ ısrarcıdır ve bunlar bilinçli olarak var olmasalar da sembol seçimi üzerinde güçlü bir bilinçdışı etki bırakır.

255 Rosairum, *Art. aurif.*, II, s. 237.

256 *A.g.e.*, s. 238.

257 *A.g.e.*, s. 236.

258 *A.g.e.*, s. 231.

32. Rüya:

245 Rüya sahibi bilinmeyen bir kadından bir mektup alır. Kadın rahminde ağrılar olduğunu söyler. Mektuba aşağıdakine benzer bir çizim de ilâştirilmiştir²⁵⁹:

İlkel ormanda maymun sürüleri vardır. Daha sonra beyaz bir buzul manzarası belirir.

Şekil 87 İlahi çocuğun vas'ı olan Bakire. – Bir Venedikliden *Rosario dela gloriosa vergine Maria* (1524)

259 Rahim, merkez, yaşam-veren kaptır (şekil 87). Taşın kendisi, İsa'nın kasesi gibi, yaratıcı kap, *elixir vitae*'dir. *Circumambulatio* vasıtasıyla dolaylı yaklaşımın sembolü olan spiralle çevrelenmiştir.

246 Anima, yaşam-verici merkezde sancılı şeyler olduğunu haber veriyor ve bu vakada merkez, yaşam-formu içeren “bardak” değil, – *circumambulatio* vasıtasıyla – ulaşılması gereken “rahim” olarak oluşturulmuş bir nokta. Bütün durumlarda spiral, merkezi, dolayısıyla da rahmi vurgular ve Doğu mandalasının en temel anlamlarından biri olmasının yanı sıra simyadaki kabın da sıklıkla kullanılan bir eş anlamlısıdır²⁶⁰. Kaba doğru giden kıvrımlı çizgi, Asklepios’un şifalı yılanına ve Şiva bindu Tantra sembolüne benzer. Şiva bindu yaratıcı, görünmez tanrıdır ve bir nokta ya da *lingam* formunda, Kundalini yılanı²⁶¹ tarafından üç buçuk kere etrafı kuşatılır. İlkel ormanda, daha önce ilk dizinin 22. görüşünde (par. 117) ve 16. ve 18. rüyalarında (par. 164, 183) karşımıza çıkan hayvan ya da maymun motifiyle karşılaşırız. 22. görüşde bu bizi “her şeye ışık hükmetmeli” ifadesine, 18. rüyada ise “şekil değiştirmiş” kafaya götürür. Aynı şekilde mevcut rüya beyaz “buzul” manzarasıyla sona erer ve rüya sahibine Samanyolunu seyrettiği ve ölümsüzlük üzerine bir sohbet ettiği (burada anlatılmayan) daha önceki bir rüyayı hatırlatır. O halde buzul sembolü, gerilemeye sebep olan kozmik tarafa geri giden bir köprü konumundadır. Ancak, neredeyse her zaman olduğu gibi, önceki içerik ilk basit haliyle geri dönmez – beraberinde, mantıksal açıdan beklenebileceği üzere, entelektüel bilince kozmik yan kadar aykırı olan başka zorluklar getirir. Zorluk, ölümsüzlük üzerine yapılan sohbetin hatırasıdır. Bu konu daha önce 9. rüyada (par. 134), sarkaçlı saat, *perpetuum mobile* ile

260 Mandalanın merkezi Hint nilüferinin kadehine, tanrıların mevkisi ve doğum yerine tekabül eder. Buna *padma* denir ve dişil bir önemi vardır. Simyada *vas*, “çocuğun” taşındığı rahim olarak anlaşılır. Loretao Ayininde Meryem’den üç defa *vas* olarak bahsedilir (“*vas spirituale*”, “*honorabile*” ve “*insigne devotionis*”) ve Ortaçağ şiirlerinde o, İsa’yı koruyan “denizin çiçeği” olarak adlandırılır (bkz. 36. rüya). İsa’nın kadehi Hermes taşıyla yakından bağlantılıdır: Wolfram von Eschenbach bu kadehin taşına “*lapis exillis*” der; Arnaldus de Villanova (ölümü 1312 civarı) *lapis*’e çirkin taş anlamına gelen “*lapis exillis*” der (*Rosarium, Art. aurif.*, II, s. 210) ve bu, Wolfram’ın terimlerinin yorumlanması açısından önemli olabilir.

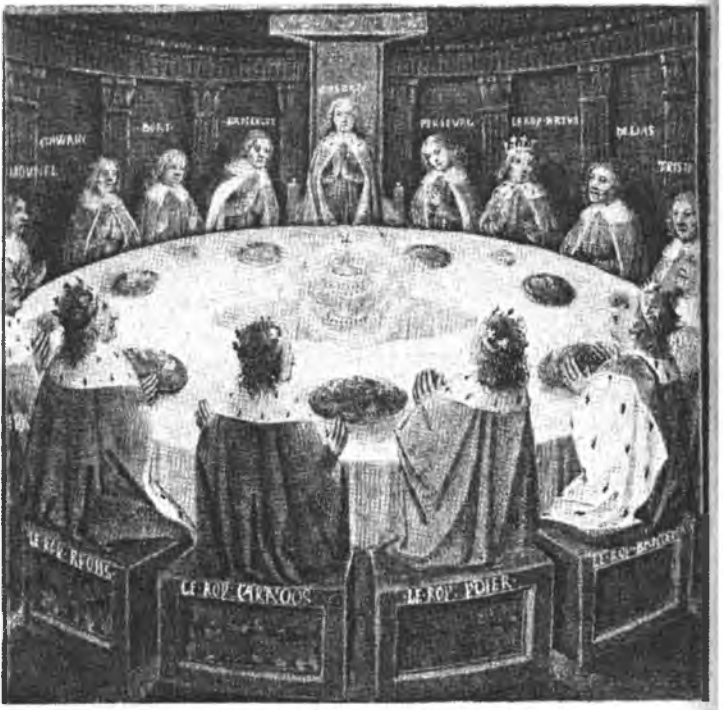
261 Bkz. Avalon, *The Serpent Power*.

ima edilmiştir. Ölümsüzlük hiçbir zaman yok olmaz; gökyüzü gibi sürekli dönen bir mandaladır. Yani kozmik taraf faiziyle birlikte geri gelir. Bu rüya sahibi için gereğinden fazla şey açığa çıkarır; çünkü “bilimsel” mide, çok sınırlı bir hazmetme gücüne sahiptir.

247 Bilinçdışı, mandala ya da “kendilik” dediğimiz o belirsiz şey için şaşırtıcı derecede fazla benzerlikler ortaya çıkarır. Sanki bilinçdışında rüyamızda simyanın asırlık rüyalarını görmeye ve sonunda eski çağlarda yaşamış olanlar gibi hiçbir şey anlamadan ya da çok az şey anlayarak eskilerinin üstüne yeni eş anlamlar eklemeye devam edecekmişiz gibidir. Atalarımız için *lapis*’in; Lamacılar, Tantracılar, Aztekler ve Pueblo Hintlileri için mandalanın; Taocular için “altın hapın”²⁶² ve Hindular için “altın tohumun” ne anlama geldiğini burada fazla uzatmayacağım. Bunlarla ilgili bize güçlü bir fikir veren metinleri biliyoruz. Peki bilinçdışının, kültürlü bir Avrupalıya ısrarla bu kadar çapraşık semboller sunmasının anlamı ne? Burada bir tek psikolojik bakış açısını uygulayabilirim (benim bilmediğim başka bakış açıları da olabilir). Bu bakış açısından bakıldığında bence genel “mandala” kavramı altında gruplanabilecek her şey bir tür *tutumu* ifade ediyor. Bilincin bilinen tutumlarının tanımlanabilir hedef ve amaçları vardır; fakat bir insanın kendiliğe karşı tutumu, tanımlanabilir bir hedef ve gözle görülür bir amacı olmayan tek tutumdur. “Kendilik” demek yeterince kolaydır; ama bununla tam olarak ne kastediyoruz? Bu, “metafiziksel” karanlıkta gizlidir. Ben “kendiliği”, bilincin ve bilinçdışı psikenin toplamı olarak tanımlayabilirim; ama bu toplam bizim görüşümüzün ötesine geçer; hakiki bir *lapis invisibilitatis*’tir. Bilinçdışı var olduğu haliyle tanımlanamazdır; varlığı bir varsayımdır ve muhtemel içeriklerinin ne olduğu doğru bir şekilde söylenemez. Toplam sadece onun kısımlarında ve bilincin içerikleri olduğu kadar deneyimlenebilir; ama toplam sıfatıyla bilincin

262 “Altın çiçeğin” eş anlamlısı.

ötesine geçmesi gerekir. Sonuç olarak “kendilik”, Kant’ın *Ding an sich* kavramına benzer belirsiz bir kavramdır. Gerçi deneyimle birlikte, üstünlüğünden bir şey kaybetmeksizin daha açık hale gelmeye başlar – rüyamızın da gösterdiği gibi. Bilmediğimiz bir şeyin sınırlarını bilemeyeceğimiz için, kendiliğe de sınır çecek konumda değiliz. Kendiliği bireysel psikenin sınırlarıyla sınırlamak hem çok keyfi hem de bilime aykırı olur; ki zaten bu sınırlarla ilgili, bilinç dışında da bulunduklarından başka bir şey bilmiyoruz. Bilincin sınırlarını söyleyebiliriz; ama bilinç dışı bilinmez bir psikedir ve tam da bu sebeple sınırlanamaz, çünkü belirlemez. Hal böyle olunca bilinç dışı içeriklere dair ampirik belirtiler, sınırlanamaz ve zaman ve mekan kavramıyla belirlenemez özellikler taşırsa şaşırmamalıyız. Bu gizem dolu bir özelliktir ve sınırlanmış kavramlara değer veren biri için ürkütücüdür. İnsan, bir filozof ya da teolog olmadığına ve böyle bir gizemle profesyonel olarak uğraşmak zorunda kalmadığına memnun olabilir. Bu gizemlerin aslında bilinci zorlayan psişik *entia* oldukları açığa çıkınca işler daha da kötüleşir; zira rüyalarımız her gece kendi çaplarında felsefe yaparlar. Dahası bu gizemleri atlatıp bilinç dışı tekliflerle gelen simya altınını kızgınlıkla geri çevirdiğimizde işler bizim adımıza kötüye gider. Bütün mantığı hiçe sayarak semptomlar bile geliştirebiliriz ama engeli aşıp bunu temel taşı haline getirdiğimizde semptomlar kaybolur ve “anlatılamaz” şekilde iyi hissederiz. Bu ikilem içerisinde kendimizi en azından şu değerlendirmeye rahatlatabiliriz: Bilinç dışı, hesaplaşılması gereken bir şeytandır; bu yüzden bazı tuhaf sembolik gezintilerinde, her ne kadar bu sembollerin anlamları sorgulanabilir olsa da ona eşlik etmek akıllıca olacaktır. Belki Nietzsche’nin “ilk insanlık dersi”ni yeniden okumak sağlık için yardımcı olabilir.

Şekil 88 Kutsal Kase'nin görüntüsü. – "Roman de Lancelot du lac"
(el yazmasından, Paris, XV. yüzyıl)

248 Bu akılcı açıklamalara edebileceğim tek itiraz bunların genellikle olaylar karşısında yenik düşmeleridir. Bu ve benzer vakalarda yıllar geçtikçe kendiliğin entelekyasının nasıl daha ısrarcı olduğunu ve bunun sonucunda bilincin, eğer bilinçdışına yetişebilmek istiyorsa nasıl daha büyük başarılar elde etmesi gerektiğini gözlemleyebiliriz.

249 Mandala sembolizmiyle ilgili olarak şu anda tek anlaşılabilen, sürekli kendini tekrar eden ve her yerde aynı olan bir fenomenolojiyle karakterize olmuş, özerk psişik bir gerçek resmettiğidir: İç yapısı ve nihai anlamıyla ilgili hiçbir şey bilmediğimiz çok küçük bir tür çekirdek gibi görünmektedir. Ayrıca bunu, ne hedefini ne amacını belirten ve bu başarısızlık yüzünden tüm etkinliğini mandalanın gerçek kuvvete sahip merkezine yansıtan, bilinçli tutumun fiili

bir değerlendirmesi olarak da alabiliriz²⁶³. Bu yansıtmanın gerçekleşmesini sağlayan güç her zaman bireyin kendi kendisine yardım edemediği durumlarda ortaya çıkar. Ancak mandalanın psikolojik bir refleks olması, bu sembolün öncelikle rüya ve görülerde rastgele ortaya çıkan özerk doğasıyla, ikinci olarak da psişik her şeyin asıl formu ve erken çocukluk döneminde geçtiğimiz ve her gece döndüğümüz durum olan bilinçdışının özerk yapısıyla ters düşer. Psikenin etkinliğinin sadece tepkisel ya da refleks olduğuna dair bir kanıt yoktur. Bu en iyi *ihtimalle* geçerliliği sınırlı, biyolojik bir varsayımdır. Evrensel gerçeklere bakıldığında sadece materyalist bir mittir; çünkü – hoşumuza gitse de gitmese de – var olan ve bütün sözde “sebeplere” rağmen olay olan psikenin yaratıcı kapasitesini görmezden gelir.

Şekil 89 Yavrusunu kendi kanıyla besleyen pelikan; İsa benzetmesi.
– Boschius, *Symbolographia* (1702)

33. Rüya:

250 *İlkel insanlar arasında acımasızca bir savaş var.*

251 Tahmin edilebileceği gibi, yeni komplikasyon (“ölümsüzlük”) şiddetli bir çatışmaya sebep olmuş ve 27. rüyadaki benzer durumla aynı sembolü kullanmıştır (par. 232).

263 Burada yansıtma rastgele bir fenomen olarak ele alınmıştır ve herhangi bir şeyin bilinçli bir araştırması değildir. İradenin bir fenomeni değildir.

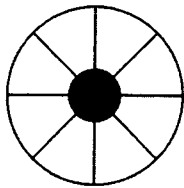
34. Rüya:

252 *Bir arkadaşla sohbet. Rüya sahibi şöyle diyor: “Önümde kanlar içindeki İsa figürüyle devam etmek ve kişisel-arınma yolunda ısrarla yürümek zorundayım”.*

253 Bir önceki rüya gibi bu da, kabul etmesi çok güç olan yabancı bir psişik dünyaya geçmenin sebep olduğu sıradışı, zor bir ızdıraba (şekil 89) işaret eder –nitekim İsa kıyaslaması söz konusudur: “Benim krallığım bu dünyada değil”. Ama aynı zamanda rüya sahibinin görevine büyük bir ciddiyetle devam ettiğini de gösterir. İsa’ya yapılan gönderme, basit bir ahlaki hatırlatmadan daha derin bir anlam içeriyor olabilir: Burada bireyleşme süreciyle karşı karşıyayız; İsa’nın dogmatik ve dini hayatının bir model olarak Batılı insanın karşısına tekrar tekrar çıktığı bir süreç. Vurgu her zaman Kurtarıcının hayatının “tarihselliği” üzerine yapılmış; bu yüzden, her ne kadar Enkarnasyon, *symbolon*’un (inancın) çok önemli bir kısmını oluştursa da, sembolik önemi her zaman karanlıkta kalmıştır. Ancak dogmanın etkililiği İsa’nın eşsiz tarihsel gerçekliğine değil, kendi sembolik önemine dayanır ve onun vasıtasıyla herhangi bir dogmadan bağımsız, yaygın psikolojik bir varsayım ifade eder. O halde İsa’nın özerk psikolojik bir gerçek olması sebebiyle “Hıristiyan olmayan” bir İsa kadar, “Hıristiyan-öncesi” olan bir İsa da vardır. Ne olursa olsun kafada canlandırma bu fikre dayanır. Hiçbir dini varsayımı olmayan modern insana gelince, Anthropos ya da Poimen figürünün ortaya çıkması mantıklıdır; çünkü bunlar bu insanın kendi psikesinde mevcuttur.

35. Rüya:

254 *Bir aktör, şapkasını duvara fırlatır. Duvar şuna benzemektedir:*

255 Burada bahsedilmeyen bir malzeme “aktörün”, rüya sahibinin kişisel yaşantısındaki birini temsil ettiğini göstermektedir. Şu ana kadar rüya sahibi kendisiyle ilgili, kendisini ciddiye almasını engelleyen bir kurgu yaratmıştı. Bu kurgu, artık takındığı ciddi tutumla uyumsuz hale geldi. Aktörden kurtulması gerekir; çünkü kendiliği reddeden, içindeki bu aktördür. Şapka bir *yabancı*nın şapkasını taktığı ilk rüyaya göndermedir. Aktör şapkayı duvara fırlatır ve şapkanın mandala olduğu ortaya çıkar. O halde “garip” şapka, – hâlâ daha kurgusal bir rol oynadığı – o zamanlar ona yabancı gibi görünen kendiliktir.

36. Rüya:

256 *Rüya sahibi bir taksiyle Rathausplatz'a gitmektedir; ama oraya “Marienhof” denmektedir.*

257 Bu rüyadan laf arasında bahsediyorum çünkü *temenos*’un dışıl doğasını gösteriyor; tıpkı *hortus conclusus*’un (etrafı kapalı bahçe) Ortaçağ ilahilerinde Meryem Ana’nın bir imgesi olarak kullanılması ve Loreto Ayini’nde *rosa mystica*’nın, onun bir özelliği olması gibi (bkz. şekil 26).

37. Rüya:

258 *Karanlık bir merkezin etrafında ışıkla aydınlanmış kavisler*

var. Sonra rüya sahibi, iyiyle kötü arasında bir savaşın gerçekleştiği bir mağarada geziniyor. Ayrıca her şeyi bilen bir prens var. Prens rüya sahibine elmaslı bir yüzük veriyor ve bu yüzüğü sol elinin dördüncü parmağına takıyor.

259 26. rüyada başlayan ışık döngüsü bu sefer daha açık ortaya çıkıyor. Işık her zaman, o anda sadece dış çeper boyunca hareket eden bilinci ifade eder. Merkez hâlâ karanlık. Merkez, karanlık mağaradır ve mağaradan içeri girmek besbelli ki tekrar çatışma içine girmek olacak. Aynı zamanda her şeyi bilen ve kıymetli taşın sahibi olan kişi uzakta duran prens gibi. Hediye rüya sahibinin kendiliğe ettiği yemindir – çünkü genellikle evlilik yüzüğü sol elin dördüncü parmağına takılır. Doğru, sol bilinçdışıdır; buradan da durumun hâlâ daha büyük ölçüde bilinçdışında gizlendiği çıkarımı yapılabilir. Prens, *aenigma regis*'i temsil ediyor gibi (şekil 54; bkz. 10. rüyanın açıklaması, par. 142). Karanlık mağara savaş halindeki zıtları içeren kaptır. Kendilik zıtlarda ve onların arasındaki çatışmada açığa çıkar; bir *coincidentia oppositorum*. Yani kendiliğe giden yol çatışmayla başlar.

38. Rüya:

260 *Etrafında dört sandalye olan yuvarlak bir masa. Masa ve sandalyeler boş.*

261 Bu rüya yukarıdaki tahmini doğrular. Mandala henüz “kullanımda” değil.

39. Görsel İfade:

262 *Rüya sahibi uçuruma düşüyor. Aşağıda gözleri dört renkte sürekli değişen bir ayı var: kırmızı, sarı, yeşil ve mavi. Aslında ayının dört ışığa dönen dört gözü var. Ayı ortadan kayboluyor ve rüya sahibi uzun karanlık bir tünele giriyor. Tünelin öbür ucunda ışık parıldıyor. Orada bir hazine var ve üstünde de*

elmaslı yüzük. Bu yüzüğün onu doğuya, uzun bir yolculuğa götüreceği söyleniyor.

263 Bu kabus, rüya sahibinin hâlâ daha karanlık merkez konusunda endişeli olduğunu gösteriyor. Ayı, onu zapt edebilecek yeraltı unsurunu ifade ediyor; ama sonra, hayvanın sadece dört renge (bkz. 23. rüya, par. 212), ondan sonra da *lapis*'e götürdüğü anlaşılıyor; yani prizması gökkuşağının bütün renklerini içeren elmasa. Doğuya giden yol muhtemelen bir antipod olarak bilinçdışını ifade ediyor. Efsaneye göre Kutsal Kase-taşı doğudan gelir ve tekrar oraya dönmesi gerekir. Simyada ayı, renkli *cauda pavonis*'in geldiği *prima materia*'nın (şekil 90) *nigredo*'sunu temsil eder.

Şekil 90 *Prima materia*'nın tehlikeli yanını temsil eden ayı. –Thomas Aquinas (takma ad), "De alchimia" (el yazmasından, XVI. yüzyıl)

40. Rüya:

264 *Rüya sahibi, bilinmeyen kadının rehberliğinde hayatını riske atarak Kutbu keşfetmek zorundadır.*

265 Kutup, her şeyin onun etrafında döndüğü noktadır – yani kendiliğin bir başka sembolü. Simya ayrıca şu benzetmeyi yapar: “Gerçek ateş Mercurius’un kalbi, ustasının dinlendiği Kutup’tadır. Bu engin denizde yönünü... Kutup yıldızına göre belirler²⁶⁴”. Mercurius, dünya-ruhudur ve Kutup da onun kalbidir. *Anima mundi* düşüncesi (şekil 91; bkz. şekil 8) merkezi kendilik olan ortak bilinçdışıyla örtüşür. Denizin sembolü bilinçdışı için bir başka semboldür.

41. Görsel İfade:

266 *Bir dairenin içinde sola doğru yuvarlanan sarı toplar.*

267 Bir dairenin içinde dönüş, 21. rüyayı hatırlatıyor (par. 198).

42. Rüya:

268 *Yaşlı bir usta, yerde kırmızıyla aydınlanmış bir noktayı işaret ediyor.*

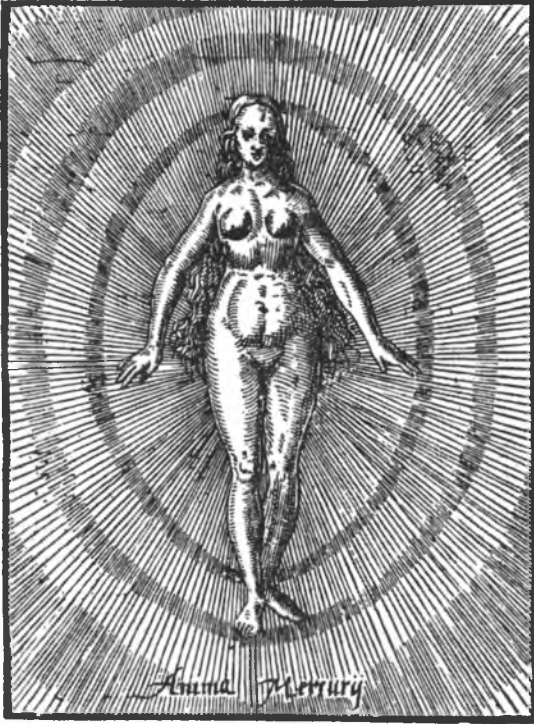
269 *Philosophus* ona “merkezi” gösteriyor. Kırmızılık simyadaki *rubedo* gibi, genellikle işin tamamlanmasının hemen öncesinde olan şafak vakti anlamına gelebilir.

43. Rüya:

270 *Sisin arasından güneş gibi sarı ama loş bir ı ışık beliriyor. Merkezden dışarıya sekiz ışın saçılıyor. Burası nüfuz etme noktası: Işığın delip geçmesi gerekiyor ama tam olarak başarılı olamamış.*

264 “In polo est cor Mercurii, quo verus est ignis, in quo requies est Domini sui, navigans per mare hoc magnum... cursum dirigit per aspectum astri septentrionalis” –Philiaethes, “Introitus apertus”, *Musaeum hermeticum*, s. 655.

271 Rüya sahibinin kendisi, nüfuz etme noktasının 40. rüya-daki Kutupla özdeş olduğunu fark etti. O zaman tahmin ettiğimiz gibi, mesele artık sarıya dönen güneş. Ama ışık hâlâ loş, ki bu da muhtemelen yeteri kadar anlayamamak demek oluyor. “Nüfuz etme”, bir karar vermeye çalışma çabasını ifade eder. Simyada sarı (*citrinitas*) sık sık *rubedo*’yla örtüşür. “Altın”, sarı ya da kızılımsı sarıdır.

Şekil 91 *Anima Mundi*. –Thurneisser zum Thurn, *Quinta essentia* (1574)

44. Rüya:

272 Rüya sahibi hareketsiz durması gereken, duvarlarla çevrili kare bir bölgede. Burası Lilliputyalılar (ya da çocuklar?) için

bir hapisane. Onlardan kötü bir kadın sorumlu. Çocuklar hareket etmeye ve duvarların çevresinde dönmeye başlıyor. Rüya sahibi koşup kaçmak istiyor ama yapamıyor. Çocuklardan biri bir hayvana dönüşüyor ve rüya sahibini bacağından ısırtıyor.

- 273 Belirsizlik, anlamayı daha da zorlaştırıyor; nitekim rüya sahibi kendisini hâlâ daha çocukluk durumunda (şekil 95, 96), yani “orantısız” (bkz. 26. rüya, par. 227) ve kötü ane-animanın sorumluluğunda olan *temenos*’ta hapsolmuş buluyor. 18. rüyadaki gibi (par. 183) bir hayvan beliriyor ve onu ısırtıyor; yani rüya sahibinin kendisini teşhir etmesi ve bedelini ödemesi gerekiyor. *Circumambulatio* her zamanki gibi merkeze odaklanmak anlamına geliyor. Rüya sahibi bu gerilimli durumu dayanılmaz buluyor ama bir şeyleri çözmüş olmaktan dolayı, “sanki elması elinde tutuyormuşçasına” yoğun ve memnun edici bir hisle uyanıyor. Çocuklar, Kabir unsurlarını ifade eden cüce motifini temsil ediyor; yani bilinçdışı biçimlendirici güçleri (bkz. aşağıdaki 56. rüya) temsil ediyor ya da aynı zamanda hâlâ onun çocuksu olan durumunu ima ediyor olabilir.

45. Rüya:

- 274 *Askerlerin olduğu bir tören alanı. Askerler savaş için hazırlanmıyorlar; sol tarafa doğru dönen sekiz-ışıklı bir yıldız oluşturunyorlar.*
- 275 Burada önemli nokta, çatışmanın üstesinden gelinmiş gibi görünmesi. Yıldız, bir elmas değil, gökyüzünde de değil; yeryüzünde insanlar tarafından oluşturulan bir şey.

46. Rüya:

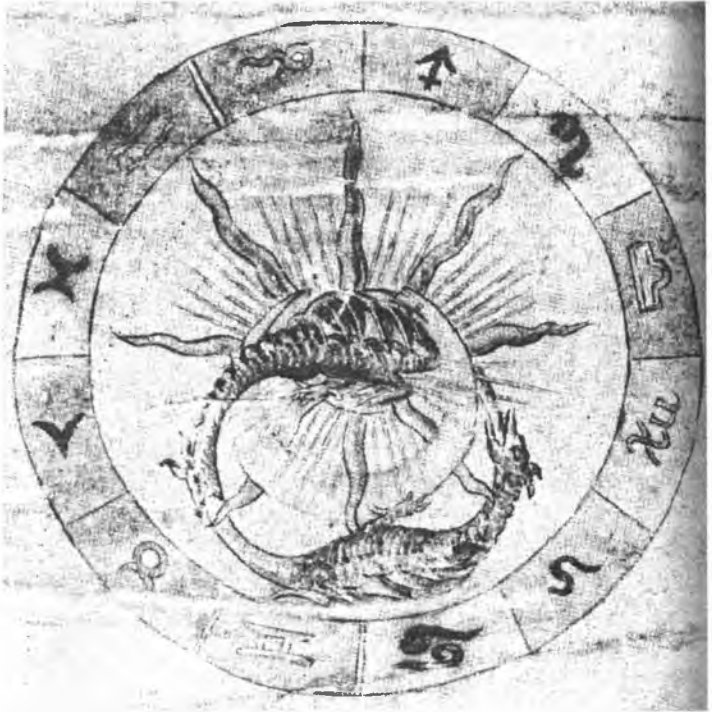
- 276 *Rüya sahibi, kapalı kare alanda hapsolmuş. Aslanlar ve kötü bir büyücü kadın ortaya çıkıyor.*
- 277 Rüya sahibi yer altı dünyasına ait hapisaneden çıkamıyor çünkü yapması gereken bir şeyi yapmaya hazır değil (Bu çok

önemli kişisel bir mesele, hatta bir görev ve pek çok endişenin kaynağı). Bütün vahşi hayvanlar gibi aslanlar da gizli duyguları ifade ediyor. Aslanın simyada önemli bir yeri vardır ve hemen hemen aynı anlama sahiptir. "Kızgın" bir hayvandır; şeytanın simgesidir ve bilinçdışı tarafından yutulma tehlikesini ifade eder.

47. Rüya:

278 Yaşlı bilge adam rüya sahibine yerde, belirli bir şekilde işaretlenmiş bir nokta gösteriyor.

279 Bu büyük ihtimalle rüya sahibinin yeryüzünde ait olduğu yerdir, eğer rüya sahibi kendiliğinin farkına varırsa tabi.

Şekil 92 Zodyakta simya işlemi. – "Ripley Scrowle" (el yazmasından, 1588)

48. Rüya:

280 Tanıdık birisi yeri kazıp çömlekçinin çarkını ortaya çıkardığı için bir ödül kazanır.

281 Çömlekçinin çarkı yerde döner (bkz. 45. rüya) ve mecazen “insan bedeni” olarak adlandırabilecek toprak işi (“yeryüzüne ait”) kaplar oluşturur. Yuvarlak olması sebebiyle çark, kendiliği ve ortaya çıkardığı yaratıcı işi ifade eder. Çömlekçi çarkı ayrıca sürekli karşımıza çıkan döngü temasını sembolize eder.

49. Rüya:

282 Dönen parlak bir şekil. Dairenin en önemli noktalarında mevsimleri temsil eden resimler var.

283 Daha önce yer tanımlandığı gibi şimdi de zaman tanımlanıyor. Yer ve zaman herhangi bir tanımın en genel ve en gerekli unsurlarıdır. Zaman ve yerin belirlenmesi en başta vurgulanmıştır (bkz. 7, 8, 9. rüyalar, par. 130-135). Kesin bir yer ve zaman, insanın gerçekliğinin bir parçasıdır. Mevsimler, bir yıl döngüsüne tekabül eden dairenin dörde bölünmesidir (şekil 92). Yıl, ilk insanın sembolüdür²⁶⁵ (şekil 99, 100, 104). Dönme motifi, daire sembolünün durağan değil hareketli olduğunun düşünüldüğünü belirtir.

50. Rüya:

284 Bilinmeyen bir adam rüya sahibine değerli bir taş verir ama bir apaçi çetesi tarafından saldırıya uğrar. Koşarak uzaklaşır (kabus) ve kaçmayı başarır. Bilinmeyen kadın ona daha sonra, her zaman böyle olmayacağını, bazen ayaklarının yere basması ve kaçmaması gerektiğini söyler.

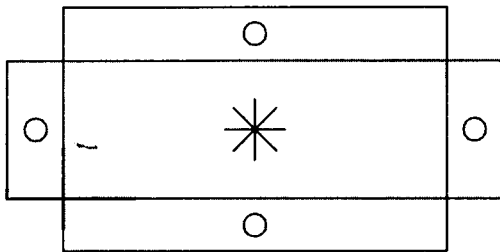
285 Belirli bir yere belirli bir zaman eklendiğinde kişi gerçek-

265 Bkz. “Paracelsus als geistige Erscheinung”, par. 229, 237.

liğe hızla yaklaşır. Mücevher hediyesinin sebebi de budur ama bu aynı zamanda rüya sahibinin karar verebilme gücünü elinden alan, karar verme korkusunun da sebebidir.

51. Rüya:

286 *Büyük bir gerginlik hissi var. Bir sürü insan kenarında daha küçük dikdörtgenler olan büyük bir merkezi dikdörtgenin etrafında dönüyorlar. Ortada sekiz-ışıklı yıldız var. Daha küçük olan dikdörtgenlerin her birinin ortasına kırmızı, sarı, yeşil ve renksiz su bulunan bir tas konuyor. Su sol tarafa doğru hareket ediyor. Sonra endişe verici şu soru soruluyor: Yeterince su var mı?*

287 Renkler, bir kez daha ön evreye işaret eder. “Endişe verici” soru merkezdeki yıldız (yani “Çekirdeğe” ya da “öze”; bkz. bir sonraki rüya) erişmek için yeteri kadar yaşam suyu – *aqua nostra*, enerji, libido – olup olmadığıdır. Merkezi dikdörtgendeki döngü hâlâ daha sola gidiyor; yani bilinç bilinçdışına doğru hareket ediyor. Kısaca merkez hâlâ yeteri kadar aydınlanmamış. Daha küçük olan dikdörtgenlerdeki dörtlülüğü temsil eden sağa doğru hareket, dört işlevin bilinçli hale gelmeye başladığını düşündürüyor. Dört, genellikle gökkuşağının dört rengiyle nitelendirilir. Çarpıcı olan, mavi rengin eksik olması ve kare yer planının birden terk edilmesi. Yatay, dikeyi hiçe sayarak genişlemiş durumda. O halde burada “dengesiz²⁶⁶” bir mandalayla karşı

266 “Dengesiz” mandalalar zaman zaman ortaya çıkar. Kare ya da çarpaz

karşıyayız. Eleştiri mahiyetinde söyleyebiliriz ki işlevlerin zıt ayarlanması, karakteristikleri olan kutuplaşmanın anlaşılacağı kadar bilinçli hale gelmemiştir²⁶⁷. Yatayın dikey üzerindeki baskınlığı, ben-bilincinin daha üstün olduğunu belirtir ve yükseklik ve derinlik kaybına neden olur.

52. Rüya:

288 *Dikdörtgen bir dans salonu. Herkes salonun çevresinden sola doğru gidiyor. Aniden şöyle bir emir duyuluyor: "Çekirdeklere!" Ama rüya sahibi önce yan odada biraz fındık kırmaya gitmek zorunda. Sonra insanlar ip merdivenlerle suya iniyorlar.*

289 Meselenin özüne ya da "çekirdeğine" inme vakti gelmiş ama rüya sahibinin küçük dikdörtgende ("yan oda") – yani dört işlevden birinde – kıracak hâlâ bazı küçük "sert fındıkları" var. Bu arada süreç devam ediyor ve "suya" iniyor. Dikey olan uzatılmış oluyor ve yanlış olan dikdörtgenden, bilincin tam simetrisini ve bilinçdışım bütün psikolojik çıkarımlarıyla birlikte ifade eden kareyi elde ediyoruz.

53. Rüya:

290 *Rüya sahibi kendini dönen, boş kare bir odada buluyor. Birisi bağıırıyor, "Dışarı çıkmasına izin verme, vergiyi ödemeyecek!"*

291 Bu rüya sahibinin kastedilen kişisel meselesinde yeteri kadar kendini-gerçekleştirmediğini ifade eder; ki bu durumda bu kendini-gerçekleştirme bireyleşmenin önemli şartlarından biridir ve dolayısıyla geçiştirilemez. Beklendiği üzere bir önceki rüyada dikeyin hazırlık niteliğinde

işareti olsun daireden farklı olan ve dörde değil, üç ve beşe dayanan bütün formları kapsar. Altı ve on iki sayıları istisnadır. On iki dörde ya da üçe dayanabilir. On iki ay ve zodyakın on iki burcu günlük kullanımda sembolik dairelerdir. Ayrıca altı da dairenin bilindik bir semboldür. Üç, idealaştırma ve iradenin (teslis); beş de fiziksel insanın (materyalizm) baskınlığını ifade eder.

267 Bkz. *Psychologische Typen*, X. bölümdeki psikolojik işlevler.

vurgulanmasından sonra kare artık yeniden kuruluyor. Endişenin sebebi, bilinçdışının (dikey) taleplerinin hafife alınmasıdır; bu durum da kişiliğin düzleştirilmesine (yatay dikdörtgen) sebep olmuş durumda.

- 292 Bu rüyadan sonra rüya sahibi dikeyin doğru uzunluğunu, “döngünün” formunu ve renklerin dağılımını belirlemeye çalışarak altı mandala çözümledi. Bu işlemin sonunda şu rüya ortaya çıktı (kısaltmadan veriyorum):

54. Rüya:

- 293 *Tuhaf, resmi görünümlü bir eve geliyorum – “Toplanma Evi”. Arkada pek çok mum yanıyor; yukarıya doğru bakan dört nokta olacak şekilde özel olarak düzenlenmişler. Dışarıda, evin kapısında yaşlı bir adam duruyor. İnsanlar içeriye giriyor. Hiçbir şey söylemiyorlar ve kendilerini içerde toplamak için hareketsizce duruyorlar. Kapıdaki adam, eve gelen misafirlerle ilgili şöyle diyor, “Tekrar dışarı çıktıklarında arınmış olacaklar”. Ben de evin içine giriyorum ve çok iyi konsantre oluyorum. Sonra bir ses şöyle diyor: “Yaptığın şey tehlikeli. Din, kadının imgesinden kurtulabilmen için ödeyebileceğin bir vergi değil; çünkü bu imgeden kurtulmak mümkün değildir. Dini, ruhun yaşamının başka bir parçasını ikame etmesi için kullananların başına kötü şeyler gelir; onlar yanlışla düşmüşlerdir ve lanetlenenlerdir. Din bir ikame değildir; nihai tamamlayıcı olarak ruhun diğer etkinliklerine eklénmelidir. Hayatın dolgunluğunun arasından dini öne çıkaracaksın; sadece o zaman kutsanırsın!” Son cümle söylenirken uzaktan bir müzik sesi duyuyorum; bir orgun basit notaları. Bir şey bana Wagner’in Ateş Müziği’ni hatırlatıyor. Evden ayrılırken yanan bir dağ görüyorum ve şöyle hissediyorum: “Söndürülmeyen yangın kutsal bir yangındır” (Shaw, St. Joan).*

Şekil 93 Üstatların Dağı. Güneş ve ay tarafından aydınlatılan bilgelerin tapınağı ("Toplanma" ya da "Kendilikleri-toplama Evi"), üzerinde Zümrüdüanka kuşunun yükseldiği yedi basamakta duruyor. Tapınak dağda gizlenmiş – felsefe taşının dünyada gömülü olduğunun ve çıkarılıp temizlenmesi gerektiğinin göstergesi. Arka plandaki Zodyak *opus*'un sürekliliğini sembolize ederken, dört unsur bütünlüğü gösterir. Ön planda gözleri bağlı adam ve doğal içgüdülerini izleyen araştırmacı. – Michelspacher, *Cabala* (1654)

- 294** Rüya sahibi bu rüyanın “güçlü bir deneyim” olduğunu söylüyor. Gerçekten de esrarlı bir özellikte; bu yüzden yeni bir içgörü ve anlayış temsil ettiğini düşünürsek yanlış olmalıyız. “Ses” genellikle otoriter bir özelliğe sahiptir ve genellikle karar verme anlarında ortaya çıkar.
- 295** Ev muhtemelen kareye, “toplanma yerine” tekabül ediyor (şekil 93). Arka plandaki dört parlayan nokta yine dörtlü-yü belirtiyor. Arınmayla ilgili yorum tabu bölgenin dönüştürücü işlevini ifade ediyor. “Vergi kaçırma” ile engellenen bütünlük oluşturma, doğal olarak “kadının imgesini” gerektiriyor; çünkü anima olarak kadın bilinçdışına bulaşmış olan dördüncü, “aşağı” işlevi, yani dişili temsil ediyor. “Verginin” ne anlamda ödenmesi gerektiği alt işlevin doğasına ve onun yardımcısına, ayrıca tutum türüne göre değişiklik gösterir²⁶⁸. Ödeme somut ya da sembolik olabilir; ama bilinçli zihin, hangi formun geçerli olduğuna karar verecek nitelikte değildir.
- 296** Rüya sahibinin, dinin “ruhun yaşamının başka bir parçasını” ikame edemeyeceği düşüncesi, şüphesiz pek çok insan için radikal bir yenilik olacaktır. Buna göre din, bütünlükle eş değerdir; hatta kendiliğin, “yaşamın dolgunluğu” içinde bütünleşmesini ifade eder.
- 297** Ateş Müziği’nin – Loki motifi –akordu bozuk değil; çünkü “yaşamın dolgunluğu” ne demek? “Bütünlük” ne demek? Öyle sanıyorum ki burada endişe duymak için her türlü sebep mevcut; çünkü bütün bir varlık olarak insan gölge bırakır. Dördüncü, üçten boş yere ayrılıp sonsuz ateş krallığından boş yere men edilmedi. Tanrı sahil olmayan bir deyişinde şöyle demiyor mu²⁶⁹; “Her kim bana yakınsa ateşe de yakındır” (bkz. şekil 58). Bu tarz büyük anlam

²⁶⁸ *Psychologische Typen*, par. 556 vd.

²⁶⁹ “Ait autem ipse salvator: Qui iuxta me est, iuxta ignem est, qui longe est a me, longe est a regno” (Kurtarıcı şöyle der: Bana yakın olan ateşe de yakındır. Bana uzak olan krallıktan da uzaktır) – Origen, *Homiliaein Jeremiam*, XX, 3; James, *The Apocryphal New Testament*’ta (s.35) alıntılanmış.

belirsizlikleri yetişkin çocuklar için değildir – eskilerin Herakletios’un “karanlık” olarak adlandırılması da bundandır; çünkü çok düz konuşmuş ve hayatın kendisine “ebedi ateş” demiştir. Ve işte bu yüzden duymak isteyenler için sahil olmayan değişler vardır.

Şekil 94 Etna: “gelat et ardet”. – Boschius, *Symbolographia* (1702)

298 Ateş Dağı (şekil 94) temasıyla Hanok’un Kitabı’nda da karşılaşmaktayız²⁷⁰. Hanok, meleklerin ceza yerinde “sanki ateşle yanan ve büyük dağlar gibi” zincirlenmiş yedi yıldız görür. Aslında yedi yıldız, yedi büyük Babil tanrısıdır ama Hanok’un aydınlanması sırasında yedi Hükümdar, “bu dünyanın” yöneticileri, cezaya çarptırılan günahkar melekler olmuştur. Bu tehditkar temanın aksine Sina Dağı’nda Yehova’nın gösterdiği mucizelere göndermeler vardır. Başka kaynaklara göre ise yedi rakamı hiçbir şekilde kötü değildir; çünkü hayat-veren meyve ağacı yani *arbor sapientiae* batı topraklarının yedinci dağında bulunur²⁷¹.

270 Hanok’un Kitabı 18:13 ve 21. bölüm (Charles, *The Apocrypha and Pseudepigrapha*, II, s. 200, 201).

271 Bu rüyayla ilgili daha detaylı bir açıklama Jung’un *Psikoloji ve Din* adlı çalışmasında bulunabilir (par. 59 vd.).

Şekil 95 *Ludus puerorum*. – Trismosin, "Splendor Solis" (el yazmasından, 1582)

55. Rüya:

299 *İçinde önemli noktalarından kırılmış dört fındık olan gümüş bir kase.*

300 Bu rüya, 52. rüyadaki bazı sorunların çözümlendiğini, ama bu çözümün tam olmadığını gösteriyor. Rüya sahibi ulaşılan amacı dörde bölünmüş bir daire, dairenin içindeki her çeyreği de dört farklı renge boyanmış olarak çizdi. Döngü sola doğru. Bu, simetrinin taleplerini karşılarsa da, işlevlerin kutuplaşması hâlâ daha anlaşılamamış – en son, çok aydınlatıcı rüyaya rağmen – çünkü resimde kırmızı ve mavi, yeşil ve sarı, birbirinin karşısında olmak yerine yan yanalar. Bundan “gerçekleştirmenin” kısmen felsefi, kısmen de etik güçlü iç dirençle karşılaştığı sonucuna varabiliriz; ki bu direnç kolaylıkla arka plana atılamaz. Rüya sahibinin kutuplaşmayı yeteri kadar anlayamamış olduğu, fındıkların gerçekte hâlâ daha kırılması gerekmesi ve hepsinin birbirine benzemesinden – yani farklılaşmamasından – anlaşılabilir.

56. Rüya:

301 *Dört çocuk büyük, koyu renk bir çember taşıyor. Yuvarlak boyunca hareket ediyorlar. Karanlık ve bilinmeyen kadın ortaya çıkıyor ve tekrar geleceğini, çünkü bunun gündönümü festivali olduğunu söylüyor.*

302 Bu rüyada 44. rüyadaki unsurlar yine bir araya geliyor: çocuklar ve daha önce günahkar bir cadı olan karanlık kadın. “Gündönümü” dönüm-noktasını ifade ediyor. Simyada eser, sonbaharda tamamlanır (*Vindemia Hermetis*). Çocuklar (şekil 95), cüce-tanrılar çemberi getirir – yani bütünlük sembolü hâlâ daha çocuksu yaratıcı güçlerin hakimiyetindedir. Çocukların *opus alchymicum*’da da rol aldığına dikkat edin: Eserin belirli bir kısmına *ludus puerorum* denir. İşin “çocuk oyunu” kadar kolay olduğu yorumu haricinde bununla ilgili herhangi bir açıklama bulamadım. Bütün üs-

tatların tanıklık ettiği üzere eser çok zor olduğu için bu örtmeceli, belki de sembolik bir tanım olmalı. Dolayısıyla “bebekliğe ait” ve Kabir ve cinlerle temsil edilen bilinçdışı güçlerin işbirliğini ifade ediyor olabilir (cüceler: şekil 96).

Şekil 96 Pigmeler (yardımcı çocuk-tanrılar) – Mısır’dan mekanik bir oyuncağın parçaları

57. Görsel İfade:

303 Koyu renk çember, ortasında bir yumurta.

58. Görsel İfade:

304 Yumurtanın içinden siyah bir kartal çıkıyor ve gagasıyla çemberi yakalıyor; çember artık altına dönmüş. Sonra rüya sahibi bir gemide ve önde kuş uçuyor.

305 Kartal yüksekliği ifade eder (Daha önce vurgu derinlikteydi: suya inen insanlar). Kartal bütün mandalay, onunla birlikte de bir gemide kuşun arkasından yol alan rüya sahibinin bütün kontrolünü elinde tutmaktadır (şekil 97). Kuşlar düşüncedir ve düşünce uçuşudur. Genellikle tem-

sil edilenler fanteziler ve içgörüs el düşüncelerdir (kanatlı Mercurius, Morpheus, periler, melekler). Gemi, rüya sahibini denizde ve bilinçdışının derinliklerinde taşıyan araçtır. İnsan yapımı bir şey olarak bir sistem ya da yöntemin sembolüdür (ya da bir nevi Hinayana ve Mahayana =Küçük ve Büyük Taşıt, Budizm'in iki ekölü). Düşünce uçuşu, ilerler ve ayrıntılar onu takip eder. İnsan cennete bir tanrı gibi giremez; sonradan aklına gelen yansıtıcı düşüncelerle aşağıdan gitmesi gerekir. Kartal – Zümrüdüanka, akbaba ve kuzgunun eş anlamlısı – simyada iyi bilinen bir semboldür. *Lapis, repis* (iki kısmın bileşimidir; Sol ve Luna'nın karışımı olması sebebiyle hermafrodittir) bile sık sık kanatlarla temsil edilir (şekil 22, 54) ve içgörü veya ruhsal (kanatlı) potansiyeli ima eder. Son çare bu semboller, kendilik dediğimiz bilinç-sınırını aşma gerçeğini ifade eder. Bu görsel ifade daha çok bir gelişim sürecinin görüntüsüdür çünkü kişiyi bir sonraki aşamaya götürür.

Şekil 97 Gemiyle "Büyük Yolculuk". Havada iki kartal, zıt yönlerde uçar; bu da bütünlük arayışındaki bir ruhani yolculuğu ifade eder.

Şekil 98 İçinden ruhani ve dünyevi taşları takmış iki kartalın çıktığı felsefe yumurtası. – Codex Palatinus Latinus 412 (XV. yüzyıl)

306 Simyada yumurta, usta tarafından kavranan kaosu, tut-sak dünya-ruhunu içeren *prima materia*'yı sembolize eder. Yuvarlak pişirme-kabıyla sembolize edilen yumurtanın içinden, kartal ya da Physis'in kollarında tutsak kalan Anthropos'la özdeş Zümrüdüanka, yani azat edilmiş ruh çıkacaktır (şekil 98).

Şekil 99 *Lapis*'in zaman-sembolü: haç ve Evanjelist simgeler, İsa'yla olan benzerliğini gösteriyor. – Thomas Aquinas (takma ad), "De alchimia" (el yazmasından, XVI. yüzyıl)

III. DÜNYA SAATİ GÖRÜŞÜ

59. "Büyük Görü"

307 *Dikey ve yatay birer daire, bunların da ortak bir merkezi vardır. Bu dünya saatidir. Siyah kuş tarafından desteklenir.*

Dikey daire mavi bir plaktır ve beyaz kenarları $4 \times 8 = 32$ parçaya bölünmüştür. Üzerinde bir ibre döner.

Yatay daire dört renk içerir. Üstünde sarkaçlı dört küçük insan durur ve etrafında bir zamanlar koyu renk (daha önce çocukların taşıdığı), ama artık altın olan çember çevrilidir.

"Saatin" üç ritim ya da vuruşu vardır:

1 Küçük vuruş: Dikey mavi plak üstündeki ibre $1/32$ ilerler.

2 Orta vuruş: İbrenin bir tam dönüşü. Aynı zamanda yatay daire $1/32$ ilerler.

3 Büyük vuruş: 32 orta vuruş, altın çemberin bir tam dönüşüne eşittir.

308 Bu çok önemli rüya, rüya sahibinin üzerinde çok derin ve kalıcı bir iz bırakmış; kendisinin deyimiyle "çok yüce bir uyum" izlenimi. Dünya saati pek tabii Kabir'le özdeş "katı imge" olabilir; yani sarkaçları olan dört çocuk ya da küçük adam. Bu üç boyutlu bir mandala – gerçekleştirmeyi sembolize eden cismani şekilli bir mandala (ne yazık ki medikal tedbirler sebebiyle biyografik detaylar veremiyoruz. Bu gerçekleşmenin vuku bulduğunu söylemek yeterli olacaktır). Bir insan gerçekte ne yaparsa o olur.

309 Bu ilginç figürün neden "çok yüce bir uyum" izlenimi bıraktığını anlamak bir bakıma çok zordur; ama tarihsel malzemeye baktığımızda biraz anlaşılır hale gelir. Konuya tamamen hakim olmak zordur çünkü imgenin anlamı son derece belirsizdir. Eğer anlam kapalıysa, şekil ve rengin de estetikle hiçbir ilgisi yoksa ne anlama yeteneğimiz ne de güzellik anlayışımız tatmin olur; "çok yüce bir uyum" izlenimine neyin neden olduğunu anlayamayız. Sadece ta-

mamen farklı ve uyumsuz şeylerin burada iyi bir şekilde bir araya geldiğini ve bilinçdışının “amaçlarını” en yüksek derecede fark eden bir imge oluşturduğunu varsayabiliriz. O halde diyebiliriz ki imge, şu ana kadar kendisinin sadece tutarsız yanlarını açığa çıkarabilmiş, başka türlü bilinmeyecek psişik bir gerçeğin mutlu bir ifadesidir.

310 İzlenim aslında aşırı soyuttur. Önemli fikirlerden biri, iki çok türlü sistemin tek bir ortak merkez paylaşarak kesişmesi gibi görünmektedir. O halde daha önceki gibi merkezle çevresinin, psikenin ve sonuç olarak kendiliğin bütünlüğünü temsil ettiği varsayımıyla başlarsak o halde figür bize iki çok türlü sistemin kendilikte kesiştiğini, kurallı bir biçimde ve “üç ritimle” yönetilen işlevsel bir ilişki içinde birbirlerinden ayrılmadıklarını söyler. Tanım itibarıyla kendilik, bilinçli ve bilinçdışı sistemlerin merkez ve çevresidir; fakat işlevlerinin üç ritimle düzenlenmesi, kanıtlanamayacağım bir şeydir. Yine de göndermenin fazlasıyla haklı olduğundan şüphem yok. Yapabileceğim tek kıyaslama Giriş bölümünde bahsedilen üç *kural* olacaktır. Bu üç kurala göre dört unsur birbirine dönüştürülür ya da özün özünde birleştirilir:

1. kural: toprak suya

2. kural: su havaya

3. kural: hava ateşe.

311 Mandalamızın, simya hermafroditi analogisindeki eril teslis ve dişil dörtlü de dahil olmak üzere mümkün olan en tam zıtların birliğini arzu ettiğini varsayarsak yanılmış olmayız.

312 Figürün kozmik bir yanı – dünya saati – olduğu için bunun küçük ölçek bir model, hatta yer-zaman kaynağı ya da bu kaynağın cisimleşmiş hali; dolayısıyla da matematiksel konuşacak olursak sadece üç boyutlu yansımalarda görülebilir olsa da tabiatı bakımından dört boyutlu olduğunu düşünebiliriz. Bu argümanla uğraşmak istemiyorum; çünkü bu tarz bir yorum benim kanıtlama gücümün ötesinde.

313 Otuz iki vuruş, 4 ile 8'in çarpılmasından türemiş olabilir; çünkü tecrübelerimizden bildiğimiz üzere bir mandalanın merkezinde bulunan dörtlü genellikle 8, 16, 32 ya da çevreye uzatıldığında daha fazla olur. 32 rakamı Kabalada önemli bir rol oynar. *Sefer Yetzirah*'ta (1:1) şunu görürüz: "Yehova, Sahiplerin Efendisi, İsrail'in Tanrısı, dünyanın yaşayan Tanrı ve Kralı... ismini otuz iki gizemli bilgelik yoluna kazımıştır". Bunlar "on bağımsız rakam [*Sephiroth*] ve yirmi iki temel harf içerir" (1:2). On rakamın anlamı şudur: "1: Yaşayan Tanrının ruhu; 2: ruhtan ruh; 3: ruhtan su; 4: sudan ateş; 5-10: yükseklik, derinlik, Doğu, Batı, Güney, Kuzey²⁷²". Cornelius Agrippa, "eğitilmiş Yahudiler 32 rakamını Bilgelige atfederler; çünkü pek çoğu Abram tarafından tarif edilen Bilgelik yollarıdır" der²⁷³. Franck, 32 ve kabalacı teslis (Kether, Binah, Hokhmah) arasında bir bağlantı kurar: "Bu üç kişi var olan her şeyi kendilerinde içerir ve birleştirir; karşılığında Beyaz Baş'ta, Günlerin Eskisi'nde birleştirilirler; çünkü o her şeydir ve her şey de odur. Bazen tek bir baş olan üç başla temsil edilir; bazen de birliğini hiç bozmadan üçe bölünen ve bütün bedene otuz-iki çift sinir boyunca yayılan beyine benzetilir; tıpkı Tanrının evrene otuz iki mucizevi yoldan yayılması gibi²⁷⁴". Bu otuz iki "canales occulti"den, Hokhmah'a "hepsinden en üstün, hepsini kucaklayan yol" diyen Knorr von Rosenroth tarafından da Eyüp'ün otoritesiyle ilgili olarak bahsedilir: "Hiçbir kuşun bilmediği ve hiçbir akbabanın görmediği bir yol var" (28:7). Allendy, sayı sembolizmiyle ilgili yaptığı çok değerli açıklamada şöyle yazar: "32... organik dünyada ortaya çıkan farklılaşmadır; yaratıcı oluşum değil, daha ziyade yaratıcının biçimlendirmiş olduğu yaratılmış farklı şeylerin plan ve düzenlenmesidir – 8x4'ün sonucu olarak...²⁷⁵" Kabalacı 32 sayısının, Buda-çocuğunun otuz iki uğurlu işaretiyle (*mahavyanjana*) aynı olup olmadığı şüphelidir.

272 Bischoff, *Die Elemente der Kabbalah*, I, s. 63 vd. "32" ile ilgili başka bağlantılar için bkz. s. 175 vd.

273 GRİPPA, *De incertitudine*, II, XV. bölüm.

274 Franck, *Die Kabbala*, s. 137.

275 Allendy, *Le Symbolisme des nombres*, s. 378.

Şekil 100 Evleri, zodyakı ve gezegenleri gösteren horoskop. – Erhard Schoen tarafından Leonhard Reymann takviminin doğuşu için yapılan gravür (1515)

314 Tarihsel malzemeye dayalı yoruma göre daha iyi bir konumdayız; en azından figürün genel yanları açısından. Öncelikle elimizin altında üç kıtanın bütün mandala sembolizmi var. İkinci olarak da mandalanın belirli zaman sembolizmi var; çünkü bu, özellikle de Batıda astrolojinin etkisi altında gelişmiştir. Horoskopun kendisi (şekil 100) karanlık merkezi, “evler” ve gezegenleriyle sola doğru bir *circumambulatio* ile birlikte bir mandaladır. Kilise sanatı mandalaları, özellikle de yüksek mihrabın önündeki zemin ya da kilisenin yan taraflarının altındakiler Zodyak hayvanlarını ya da yıllık mevsimleri sıklıkla kullanırlar. Bununla alakalı bir başka fikir de İsa’nın, sabit kutbu ve yaşamı olduğu Kilise takvimiyle özdeşliğidir. İnsanlığın Oğlu, kendilik düşüncesinin beklentisidir (şekil 99): Dolayısıyla, Hyppolitus tarafından kaydedildiği üzere, Naasenilerin yanı sıra benliğin başka eş anlamlılarının kullanılmasıyla yapılan Gnostik İsa aldatmacasının. Ayrıca Horus sembolizmiyle de bir bağlantı vardır: İsa, evanjelistlerin dört amblemiyle tahta çıkarılmıştı – üç hayvan ve bir melek (şekil 101); Baba Horus da dört oğluyla ya da Osiris, Horus’un dört oğluyla²⁷⁶ temsil edilirdi (şekil 102). Horus aynı zamanda ἡλιος ἀνατολῆς (yükselen güneşti)²⁷⁷, İsa’ya da erken Hristiyanlar hâlâ o şekilde tapmaktaydı.

315 Dante’den bağımsız olarak 1330 ve 1355 yılları arasında üç “pélerinages” oluşturan (*Les Pèlerinages de la vie humaine, de l’âme, ve de Jésus Christ*)²⁷⁸ Normandiyalı şair Guillaume de Digulleville’nin yazılarında önemli bir benzerlik buluyoruz. *Pelerinages de l’ame*’in son kıtası Cennet’in bir

276 Philae’de bas-rölyef (Budge, *Osiris and the Egyptian Resurrection*, I, s. 3); ve *The Book of the Dead* (1899), Hunefer’in Papirüs’ü, pl. 5. Bazen, Kerasher’in Papirüsündeki gibi (*a.g.e.*) hayvan başı olan üç, insan başı olan bir oğul vardır. VII. yüzyıla ait bir el yazmasında (Gellone), tıpkı pek çok başka Romanesk heykellerde olduğu gibi evanjelistler hayvan başlarını takarlar.

277 Sardisli Melito tarafından öyle deniyor, *De baptismo*, Pitra’da, *Analecta sacra*, II, s. 5.

278 Delacotte, *Guillaume de Digulleville*.

görüsünü içerir; Cennet'in yedi büyük katmanı vardır ve her birinin yedi tane daha küçük katmanı vardır²⁷⁹. Bütün katmanlar döner ve bu harekete *siècle* (*seaculum*) denir. Gökyüzündeki *siècle*'ler dünyadaki asırların prototipidir. Şaire rehberlik eden melek şöyle açıklar: "Kutsal Kilise duvarlarını *in saecula saeculorum* (sonsuza dek) ile sonlandırdığında aklında olan dünyevi zaman değil, ebediyettir". Aynı zamanda *siècle*'ler, kutsanmışların yaşadığı yuvarlak bölgelerdir. *Siecles* ve *cieux* aynıdır. Gökyüzünün saf altından en yüksek bölgesinde Kral, güneşten daha çok parlayan yuvarlak bir tahtta oturur. Değerli taşlardan bir *couronne* etrafını sarmıştır. Onun yanında kahverengi kristalden yapılmış yuvarlak bir tahtta, günahkarlar için aracılık eden Kraliçe oturur (şekil 103).

Şekil 101 Dört evanjelistin sembolleriyle çevrilmiş, mandorlada oturan İsa. – Fresk, Saint-Jacques-des-Guérets Kilisesi, Lor-et-Cher, Fransa.

²⁷⁹ Büyük kürenin pek çok küçük küre içerdiği 21. rüya (par. 198) uyuşan bir düşünce.

Şekil 102 Horus'un dört oğlu ve nilüfer çiçeğiyle Osiris. – Budge, *The Book of the Dead*.

316 “Altından gökyüzüne doğru gözlerini çevirince seyyah, üç adım karşıda muhteşem bir daire gördü. Altın gökyüzünün bir noktasından çıkmış, bir noktasından tekrar giriyor ve gökyüzünü boydan boya geziyordu”. Bu daire safir-rengindedir. Çapı üç adım uzunluğunda, küçük bir dairedir ve besbelli ki yuvarlanan bir plak gibi büyük yatay bir daire şeklinde hareket eder. Bu büyük daire, gökyüzünün altın dairesiyle kesişir.

317 Guillaume bu görüşle büyülenmişken birden morlara bü-

r nm  , altın ta lar ve kemerlerle    ruh belirir; altın gök-
yüzüne girer. Mele in ona söylediğine göre bu an *une fete*,
yeryüzündeki bir kilise festivaline benzer:

Ce cercle que tu vois est le calendrier
Qui en faisant son tour entier,
Montre des Saints les journ es
Quiand elles doivent ötre f t es.
Chacun en fait le cercle un tour,
Chacune  toile y est pour jour,
Chacun soleil pour l'espace
De jours trente ou zodiaque.

(Bu daire bir takvimdir
Güzergahının etrafında dönerek
Her bir azizin ziyafet gününü
Ve ne zaman kutlanması gerektiğini gösteren.
Her aziz bütün yolu bir kere döner,
G rd   n her yıldız bir günü temsil eder,
Ve her güneş zodyakta
Otuz günü simgeler.)

318    figür, ziyafet günleri şimdi bile kutlanan azizlerdir. Altın g  e giren daire    adım enindedir ve aynı şekilde birdenbire içeri giren    figür vardır. Bu    figür, tıpkı takvimin dairesi gibi ebediyetteki zamanı sembolize eder ( ekil 104). Peki bunun çapı neden    adım olmak zorundadır ve neden    figür var, bu bir gizem olarak kalır? Aklımızdan geçen şey, doğal olarak g r m zdeki, mavi plaka üzerinde hareket eden ve tıpkı takvim-dairesinin altın g  e girdiği gibi sisteme açıklanamaz bir şekilde giren ibrenin sebep olduğu    vuru tur.

319 Rehber, Guillaume'  kutsal tarihe de göndermeler yaparak zodyak burçlarının önemi hakkında bilgilendirmeye devam ediyor ve on iki balıkçının ziyafetinin Balık burcunda, on ikisinin de Baba-O ul-Kutsal Ruh önüne çıktığında kutlanaca ı yorumuyla bitiriyor. O anda Guillaume, Teslis'in

önemini hiç anlamamış olduğunu fark ediyor ve melekten bir açıklama istiyor. Melek şöyle cevaplıyor: “Peki, başlıca üç renk vardır; yeşil, kırmızı ve altın rengi. Bu renkler dalgıçların ipekli harelerinde ve tavus kuşu gibi bazı kuşların tüylerinde bir arada görülür. Üç rengi bir yapan yüce Kral, bir maddeyi de üç yapamaz mı?” Asil renk, yani altın rengi Baba olan Tanrıya atfedilir; kırmızı da Oğula; çünkü Oğul kanını dökmüştür; Kutsal Ruha da yeşil, “la couleur qui verdoye et qui réconforte”. Bunun üzerine melek Guillaume’u daha fazla soru sormaması konusunda uyarır ve yok olur. Şair uyanır ve kendini yatağında güvende bulur; *Pèlerinage de l’âme* de sonlanmış olur.

Şekil 103 *Sponsus et sponsa*. – Stefano da Sant’Agnese’nin *Polittico con l’Incoronazione*’sinden bir detay (XV. yüzyıl)

Şekil 104 Baba ve zodyakı yaratan Logos olarak Tanrı. – Peter Lombard, "De sacramentis" (el yazmasından, XIV. yüzyıl)

Şekil 105 Yıldızlı gökyüzünü temsil eden Meryem Ana. – "Speculum humane saluacionis" (el yazmasından, XV. yüzyıl)

320 Sorulacak bir soru daha vardır: “Üç var; ama dördüncü nerede?” Mavi neden yok? Bu renk, rüya sahibinin “orantısız” mandalasında da yoktu (par. 287). İlginçtir ki altın daireyle kesişen *calendrier* mavidir; üç-boyutlu mandaladaki dikey plak da öyle. Dikeyi temsil eden mavi rengin yükseklik ve derinlik olduğunu (yukarıdaki mavi gökyüzü, aşağıdaki mavi deniz) ve dikeydeki herhangi bir daralmanın kareyi dikdörtgene indirgeyeceğini, dolayısıyla bilinçle bir şişmeye sebep olacağını varsayabiliriz²⁸⁰. O halde dikey, bilinçdışına tekabül edecektir. Ancak bir erkeğin bilinçdışının dışıl karakteristikleri vardır ve Mavi, Meryem’in kutsal pelerinin rengidir (şekil 105). Guillaume, Teslis ve *roy*’un üçlü yanlarına kendini o kadar kaptırmıştır ki *reyne*’yi unutmuştur. Faust ona şu sözlerle dua eder: “Dünyanın Yüce Sahibesi! Bırak da gökyüzü boyunca uzanan mavi örtünün içindeki sırrını göreyim”.

321 Gökkuşağı renkleri dörtlüsünde mavinin eksik olması, rengin dışıl doğası sebebiyle Guillaume için kaçınılmazdı. Ancak kadın gibi anima da bir erkeğin yüksekliği ve derinliği anlamına gelir. Mavi dikey daire olmadan mandala cisimsiz, iki boyutlu, tamamen bir soyutlama olarak kalır. Burada gerçekliği oluşturan sadece zaman ve mekanın müdahalesidir. Bütünlük – Faust’un ömrü boyunca aradığı an – sadece bir anlığına fark edilir.

Şekil 106 “Ayın yaşam iksiri” – Codex Reginensis Latinus 1458 (XVII. yüzyıl)

280 Bkz. “Die Beziehungen zwischen dem Ich und dem Unbewußten” isimli çalışmamda “şişme” üzerine yaptığım yorumlar (par. 227 vd.).

322 Guillaume'daki şair, Kral'a dünyevi kahverengi kristalden yapılmış bir tahtta oturan bir Kraliçe verdiğinde, inanışa ters düşen gerçekle ilgili bir sezgisi olmalı. Çünkü Dünya olmadan gökyüzü nedir ki? Ve Kraliçe insanın karanlık ruhu için araya girmese, insan nasıl tamamlanabilir? O [kraliçe] karanlığı anlar; çünkü tahtını – dünyayı – gökyüzüne beraberinde götürmüştür. Eksik olan maviyi altına, kırmızıya ve yeşile ekleyerek uyumlu bütünü tamamlar.

IV KENDİLİĞİN SEMBOLLERİ

323 “Dünya saati” görüşü, nesnel psike sembollerinin gelişiminde ne son ne de en yüksek noktadır; ama malzemenin, dört yüz rüya ve görü içeren üçte birini sonlandırmıştır. Bu dizi önemlidir çünkü pek çok bireysel vakadan çok önceleri gözlemlemiş olduğum psişik bir gerçeğin ilginç bir şekilde tam bir tanımını vermektedir²⁸¹. Sadece nesnel malzemenin tamamlanmasına değil, bize bilinçdışının işleyişini adım adım izleme şansı verdiği için rüya sahibinin muhakeme yeteneğine ve dikkatine de minnettarız. Bu sentezin sorunlu gidişatı, burada değindiğim 59 rüyanın içine serpiştirdiğim 340 rüyanın hepsini ele almış olsaydım daha da tam olacaktı. Ne yazık ki bu imkansızdı; çünkü rüyalar bir ölçüde kişisel hayattaki yakınlıklarla ilgili oluyor ve gizli kalması gerekiyor. Ben de kendimi kişisel olmayan malzemeyle sınırlamak zorunda kalıyorum.

324 Umarım kendilik sembollerinin gelişimine ve fiili deneyimlerden alınan bütün malzemelerin özünde bulunan ciddi zorluklara biraz da olsa ışık tutabilmişimdir. Tam bir açıklama için gereken karşılaştırmalı malzemenin de çok daha fazla olabileceğinin tamamen farkındayım. Ancak, açıklamaları gereksiz yere uzatmamak adına çok ihtiyatlı davrandım. Sonuç olarak amaca yönelik çok şey var; ama

²⁸¹ Bkz. par. 31 vd. Ayrıca bkz. “Über Mandalasymbolik”.

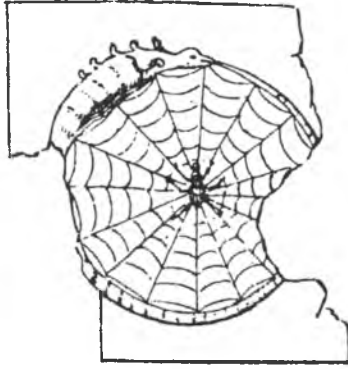
bu yüzeysellik olarak görülmemeli. Düşüncelerim için bolca kanıt sunabilecek konumda olduğuma inanıyorum; ama bu oldukça karmaşık konuda da son sözü söylediğimi düşündüğüm izlenimini vermek istemiyorum. Bilinçdışının rastgele açığa çıkardığı şeyleri ilk kez ele almadığım doğru. Daha önce de bir kere *Symbole der Wandlung* kitabımda bunu yaptım ama orada sorun ergenlikte nevrozdu; ama bu, daha geniş bir bireyleşme sorunu. Dahası söz konusu kişilikler arasında önemli ölçüde farklılıklar var. İlk elden hiç görmediğim birinci vaka ruhsal felaketle, yani psikozla sonuçlandı; ama şu anki vaka, zeki insanlarda gözlemlediğim normal bir gelişim sergiliyor.

- 325** Burada asıl önemli olan şey, merkez sembolünün tutarlı gelişimi. Bilinçdışı sürecin bir merkez etrafında yuvarlak hareket ettiği ve yavaş yavaş yakınlaştığı, merkezin özelliklerinin de gittikçe daha belirgin bir hal aldığı hissinden kurtulmamız zor. Belki de bunu başka bir şekilde ifade edip – gerçekte bilinmeyen – merkezin, bilinçdışının farklı malzeme ve süreçlerini çeken bir mıknatıs görevi gördüğünü ve yavaş yavaş onları kristal bir kafeste esir aldığını söyleyebiliriz. Bu sebeple merkez (diğer vakalarda) ağında duran bir örümcek olarak resmedilmiştir (şekil 108); özellikle de bilinçli tutum, bilinçdışı süreçlerle domine edildiği zamanlarda. Ancak bizim vakamızda olduğu gibi sürecin yoluna devam etmesine izin verilirse, kendini sürekli yenileyen merkezi sembol, Bernoulli'nin kitabelerinin²⁸² spiral ile ilgili söylediği “Eadem mutata resurgo” gibi istikrarlı ve sürekli bir şekilde kişisel psikenin kaosa ve engellerine girecektir. Buna göre, örneğin yaratıcı noktanın, yani yumurtanın etrafına dolanmış yılan gibi genellikle merkezin spiral temsillerini görürüz.

282 Basel Katedrali'nin dehlizlerindeki.

Şekil 107 Kurtarıcıyı taşıyan Bakire., – “Speculum humane salutacionis” (el yazmasından, XV. yüzyıl)

Şekil 108 Etrafı Uroboros'la çevrili Maya. Brahman deyişler içeren bir koleksiyonun resimli ilk sayfasından tahrip olmuş bir nakış

- 326** Aslında yaşamı zorlaştıran bütün kişisel engeller ve talih değişimleri çekinceler, çekingenlikler, bu tuhaf ve tekinsiz kristalleşme sürecinin sonucuyla yüzleşmemek için üretilen küçük sorunlar ve bahanelerden başka bir şey değildir. Zaman zaman kişisel psikenin büyülenmiş ve korkmuş, sürekli uçuş halinde ve istikrarlı bir şekilde yaklaşan utangaç bir hayvan gibi bu merkezi noktanın etrafında koştuğu izlenimi ediniriz.
- 327** Umarım “merkezin” ne olduğunu bildiğime dair bir yanlış anlaşılmaya sebep olmamışımdır – çünkü merkezin ne olduğu bilinemez ve deneyimle öğrenilebilen her nesnede olduğu gibi kendi fenomenolojisi içinde sembolik olarak ifade edilebilir. Merkezin pek çok özelliği arasında benim baştan beri en çok dikkatimi çeken dörtlü algısıydı (şekil 109). Bunun bir pusulanın dört noktası ya da buna benzer bir sorun olmadığı, dört ve üç arasında genellikle bir yarış olduğu gerçeğiyle kanıtlanıyor²⁸³. Ayrıca, beş-ışınlı mandalalar simetri eksikliği sebebiyle anormal olarak nitelendirilseler de, daha nadir olarak dört ve beş arasında da bir yarış

283 Bu genellikle erkeklerde gözlemlenmiş; ama bunun şans eseri mi böyle olduğu konusunda bir şey söyleyemem.

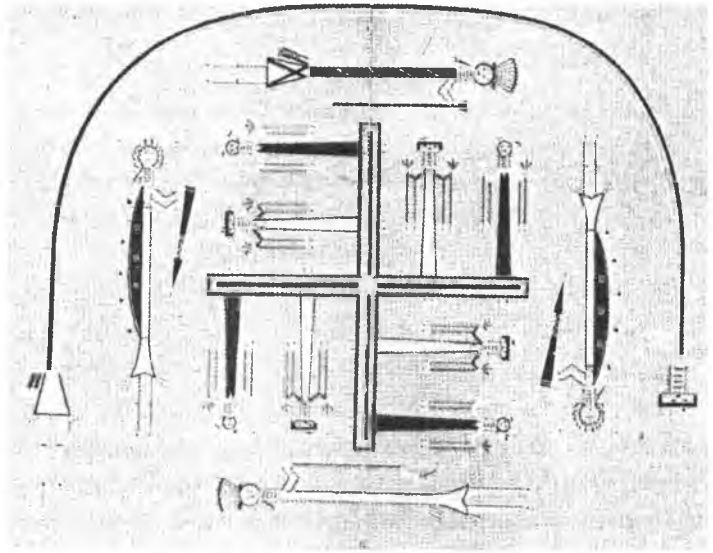
var²⁸⁴. Dolayısıyla dört üzerinde daha fazla bir direktme, ya da dördün istatistiksel olarak daha fazla ihtimali var gibi. Şimdi, fiziksel organizmanın esas bileşeninin dört valansla nitelendirilen karbon olması ilginç bir “doğa sporu”. Ayrıca elmasın da bir karbon kristali olduğu bilinen bir şey. Karbon siyah – kömür, granit – ama elmas “en saf su”. Dört fenomeni, nesnel psikenin rastgele bir ürünü değil de bilinçli zihnin poetik bir düşüncesi olsaydı, bu tarz bir kıyaslama yapmak entelektüel bir zevksizlik olurdu. Rüyaların bir dereceye kadar kendi kendini telkinden etkilendiğini varsaysak bile – ki bu durumda doğal olarak formlarından ziyade anlamları söz konusu olurdu – rüya sahibinin bilinçli zihninin bilinçdışına dörtlü kavramını zorla sokmak için ciddi bir çaba sarf etmiş olduğunun kanıtlanması gerekirdi. Ancak gözlemlediğim pek çok vakada olduğu gibi bu vakada da bu ihtimal, pek çok tarihsel ve etnolojik benzerlerinin olması dışında söz konusu bile değil²⁸⁵ (Şekil 110; ayrıca bkz. şekil 50, 61-66, 82, 109). Bu gerçekleri göz önünde bulundurduğumuzda en azından bence kendisini dörtlü vasıtasıyla ifade eden psişik bir unsur olduğu sonucuna varıyoruz. Bunun için spekülasyon ya da hayal gücüne gerek yok. Eğer merkeze “kendilik” demişsem bunu, ampirik ve tarihsel verileri uzun uzadıya ve dikkatle değerlendirdikten sonra yaptım. Materyalist bir yorumlama “merkezin” “sadece” psikenin bilinemez olduğu nokta olduğunu, çünkü psikenin orada vücutla bütünleştiğini söyleyebilir. Zihinsel bir yorum ise bu “kendiliğin”, hem ruh hem de vücudu harekete geçiren ve o yaratıcı noktada zaman ve mekana zorla giren “ruh” olduğunu ifade edebilir. Ben bütün bu fiziksel ve metafiziksel spekülasyonlardan kaçınıp kendimi ampirik gerçekler oluşturarak mutlu ediyorum; ve bu bence insan bilgisinin ileri gitmesi için son moda entelektüel düşkünlüklerden ya da züppe “dini” öğretilerden çok daha önemlidir.

284 Esas olarak kadınlarda gözlemlenmiş. Ama bununla o kadar az karşılaşılıyor ki daha fazla yargıya varmak imkansız.

285 Burada bu benzerliklerin sadece birkaçından bahsettim.

Şekil 109 Sembolleriyle dört evanjelist ve cennetin dört nehri. Merkez, Ezekeil'in tekerlekleri ve "tekerleklerde bulunmuş olan" *spiritus vitae*. (Ezek. 1:21). – Bir evanjelist ayin kitabındaki minyatür, Aschaffenburg (XIII. yüzyıl)

Şekil 110 Navajo Yerlilerinin kum-resmi. – Etnolojik çizim.

328 Deneyimlerime dayanarak söyleyebilirim ki burada nesnel psikedeki çok önemli “çekirdek süreçlerle” karşı karşıyayız – amaç-yönelimli psişik sürecin hiçbir dış uyaran olmaksızın kendi kendine başlayan “amacın imgeleri”²⁸⁶. Haricen tabii ki belirli bir psişik ihtiyaç, bir açlık durumu vardır ama bu açlık tanıdık, sevilen yemekleri arar ve asla bilince yabancı, tuhaf bir yemeği amaç edinmez. Bu psişik ihtiyacı çağıran amaç, iyileştirmeye, bütünleştirmeye söz veren imge ilk başta bilinçli zihin için tamamen tuhaf bir şeydir; bu yüzden çok büyük zorluklarla bilince giriş yapılabilir. Elbette bu tarz amaçların dogmatik geçerliliğinin olduğu bir zaman ve çevrede yaşayan insanlar için bu oldukça farklıdır. O halde bu imgeler bilince direnirler ve bilinçdışı, ken-

286 Bu malzemede amaç olarak ortaya çıkan imge, tarihsel açıdan bakıldığında ayrıca köken olarak da görülebilir. Örnek olarak Eski Ahitteki cennet algısını, özellikle de Hanok’un Slavonca Kitabı’ndaki Adem’in yaratılışını vermek isterim. Charles, *The Apocrypha and Pseudepigrapha*, II, 425 vd., Förster, “Adams Erschaffung und Namengebung”.

dini tanıdığı ve böylece bilinçli zihnin güçlerine katıldığı gizli yansıtmada gösterilir.

329 Mandala motifinin kökenleriyle ilgili soruna bakarsak, yüzeysel bir bakış açısıyla, bu sorun rüya-dizilerinin süresi boyunca yavaş yavaş ortaya çıkıyor gibi görünüyor. Ancak gerçek şu ki, bu köken gittikçe daha da belirgin ve giderek daha fazla farklılaşmış bir formda ortaya çıkıyor; aslında mandala her zaman vardır ve hatta ilk rüyada bile görüldü – peri “Biz hep ordaydık; sadece sen fark etmedin” dediğinde. Bu sebeple *a priori* bir “tip” ile, ortak bilinçdışının özünde bulunan ve bireyin doğum ve ölümünün ötesinde olan bir arketipten bahsediyor olmamız hayli olasıdır. Arketip “ebedi” bir varlıktır ve tek soru, bunun bilinçli zihinle kavranıp kavranamayacağıdır. Eğer mandala motifinin anlaşılabilirliği ve sıklığının, rüya-dizisi sırasında oluşmasından ziyade zaten var olan bir “tip”in doğru algılanmasından kaynaklandığını düşünürsek sanırım daha doğru ve gözlemlenmiş gerçekleri daha iyi açıklayan bir hipotez oluşturmuş oluruz²⁸⁷. Bu ikinci varsayım kişiliği örnekleyen şapka, etrafı çeviren yılan ve *perpetuum mobile* gibi temel düşüncelerin en başta (ilk rüya-dizisi: 1. rüya, par. 52 ve 5. görü, par. 62; ikinci dizi: 9. rüya, par. 134) ortaya çıktığı gerçeğiyle ters düşmektedir.

330 Eğer mandala motifi bir arketipse, ortak bir fenomen olması gerekir; yani teorik olarak herkeste görülmelidir. Ancak pratikte belirgin şekillerde sadece birkaç vakada görülür; buna rağmen bu, her şeyin onun etrafında döndüğü

287 Eğer 400 rüyayı, her birinde 50 rüya olan 8 guruba bölersek, şu sonuçları elde ederiz:

I..... 6 mandala	V..... 11 mandala
II..... 4 mandala	VI.....11 mandala
III.....2 mandala	VII..... 11 mandala
IV..... 9 mandala	VIII..... 17 mandala

Yani rüya-dizileri boyunca mandala motiflerinin varlığında ciddi bir artış gerçekleşmiştir.

gizli bir kutup işlevi görmesini engellemez. Son bir inceleme olarak her yaşam bütünü, yani kendiliğin gerçekleştirmesidir; bu sebeple de gerçekleştirmeye “bireyleşme” de denebilir. Bütün yaşam, onu fark eden bireysel taşıyıcılara bağlıdır ve onlar olmadan anlaşılmazdır. Ancak her taşıyıcının kendine ait bir kaderi ve sonu vardır, ve sadece bunları fark etmek bile hayata anlam katar. Gerçi “anlam”, bazen “anlamsız” denebilecek bir şey; çünkü varlığın gizemiyle insan anlayışının sınırları arasında bir orantısızlık mevcut. “Anlam” ve “anlamsızlık”, bize mantıklı ve geçerli bir yön duygusu veren insan-icadı etiketler.

331 Tarihteki benzerliklerin gösterdiği gibi mandala sembolizmi, sadece ilginç ve merak uyandırıcı değildir; aynı zamanda bunun düzenli bir hadise olduğunu da söyleyebiliriz. Öyle olmasaydı kıyaslama yapabileceğimiz malzeme olmazdı. *Consensus gentium*’un nesnel psikenin işleyişlerine eklediği büyük önemi bize gösteren de zaten dünyanın her bir köşesinden ve tüm zamanlardan elde edilen kıyaslamalı malzeme imkanı olmasıdır. Bu, onları küçümsememek için yeterli bir sebeptir ve benim şahsi tıbbi deneyimim de bunu doğrulamıştır. Elbette her şeyi ciddiye almanın bilimsel olmadığını düşünen insanlar var; entelektüel oyun bahçelerinde, daha ağır şeylerle rahatsız edilmek istemiyorlar. Ama insanların değerler konusundaki hislerini dikkate almayan doktor büyük bir hataya düşer ve eğer doğanın gizemli ve anlaşılmaz işleyişlerini sözde bilimsel tutumuyla düzeltmeye çalışırsa, kendi sığ sofistliğini doğanın iyileştirici işlevlerinin yerine koymuş olur. Gelin eski simyacıların bilgeliğine kulak verelim: “Naturalissimum et perfectissimum opus est generare tale quale ipsum est²⁸⁸”.

288 “En doğal ve kusursuz iş, benzerlerini yaratmaktır”.

Şekil 111 *Cauda pavonis*, bütünlüğü sembolize eden, bütün renklerin bileşimi. – Boschius, *Symbolographia* (1702)

KAYNAKÇA

A. ÇEŞİTLİ YAZARLARA AİT SİMYAYLA İLGİLİ ÇALIŞMALARIN DERLEMELERİNİ İÇEREN SAYILAR

ARS CHEMICA, quod sit licita recte exercentibus, probationes doctissimorum iurisconsultorum... Argentorati [Strazburg], 1566.

Bu ciltte alıntılanan içerikler:

ii Tabula smaragdina [s. 32-33]

ARTIS AURIFERAE quam chemiam vocant... Basileae [Basel], [1593], 2 cilt.

Bu ciltte alıntılanan içerikler:

CİLT I

i Turbo philosophorum [iki versiyon: s. 1-64, 65-139]

vii Maria Prophetissa: Practica... in artem alchemicam [s. 319-324]

xii Rosarium philosophorum [s. 204-384; s. 246 vd. "Visio Arislei"nin ikinci versiyonunu içermektedir]

mangetus, Joannes Jacobys (ed.) *BIBLIOTHECA CHEMICA CURIOSA, seu Rerum ad alchemiam pertinentium thesaurus instructissimus...* Cenova, 1702, 2 cilt.

Bu ciltte alıntılanan içerikler:

CİLT I

ii Hermes Trismegistus: Tractatus aureus de lapidis physici secreto [s. 400-445].

iv Allegoriae sapientum supra librum Turbae philosophorum XXIX distinctiones [s. 467-479]

In hoc volumine DE ALCHIMIA continentur haec. Gebri Arabis... De investigatione perfectionis metallorum... Norimbergae [Nuremberg], 1541.

Bu ciltte alıntılanan içerikler:

i Rosarius minor [s. 309-337].

ii Tabula smaragdina Hermetis Trismegisti [s.363].

MUSAEUM HERMETICUM reformatum et amplificatum... continens tractatus chimicos XXI praestantissimos... Francofurti [Frankfurt], 1678. (Çeviri için bkz. (B) Waite, Arthur Edward.) (Ayrıca 1625 basımı. Bkz. şekil 240).

Bu ciltte alıntılanan içerikler:

xiv Philalethes: Introitus apertus... [s. 647-700]

THEATRUM CHEMICUM, praecipuos selectorum auctorum tractatus... continens. Ursellis [Ursel] 1602. 3 cilt. (Cilt IV, Argentorati [Strasbourg], 1613; Sayı V, 1622; Sayı VI, 1661.)

CİLT II

xi Aegidius de Vadis: Dialogus inter naturam et filium philosophiae [s. 95-123].

xxii Arnaldus de Villanova: Carmen [s. 614-15].

CİLT V

xxv Allegoriae sapientum... supra librum Turbae [s. 64-100].

xxvii Liber Platonis quartorum... [s. 114-208].

xxviii Tractatus Aristotelis alchymistae ad Alexandrum Magnum de lapide philosophico [s. 880-892].

xxix Epistola ad... Hermannum archiepiscopum Coloniensem de lapide philosophico [s. 893-900].

B. GENEL KAYNAKÇA

Aegidius de Vadis, "Dialogus inter naturam...", bkz. (A) *Theatrum chemicum*, xi.

René Félix Allendy, *Le Symbolisme des nombres*, 2. baskı, Paris, 1948.

Lucius Apuleius, *Asinus Aureus* [W. Adlington'ın İngilizce çevirisiyle *The Golden Ass. Being the Metamorphoses of Lucius Apuleius*].

Aristoteles, takma ad, "Tractatus... alchymistae ad Alexandrum Magnum..." Bkz. (A) *Theatrum chemicum*, xxviii.

Arnaldus De Villanova, "Carmen", bkz. (A) *Theatrum chemicum*, xxii.

Arnobius, *Adversus Gentes*, bkz. Migne, PL., cilt 5, satırlar: 713-1290. *Aurea catena Homeri*, Frankfurt ve Leipzig, 1723.

Arthur Avalon (Sir John George Woodroffe'un takma adı), *The Serpent Power (Shat-cakra-nirupana ve Padukapan-chaka)*, (Tantra metinleri), Londra, 1919.

Roger Bacon, *Thye Mirror of Alchimy... with Certaine Other Worthie Treatises of the Like Argument*, Londra, 1597.

Charlotte Augusta Bayness, *A Coptic Gnostic Treatise Contained in the Codex Brucianus — Bruce MS. 96, Bodleian Library, Oxford*, Cambridge, 1933.

François Béroalde De Verville, *Le Tableau des riches inventions couvertes du voile des feintes amoureuses, qui sont representees dans le Songe de Poliphile...* Paris, 1600. "Recueil stéganographique"i de içermektedir. Özgün metin için bkz. Colonna; İngilizce yorumlama için bkz. Fierz-David.

Marcellin Berthelot, *Collection des anciens alchimistes grecs*, Paris, 1887-1888, 3 cilt.

—, *Les Origines de l'alchimie*, Paris, 1885.

Erich Bischoff (ed. ve Alm. çev.), *Die Elemente der Kabbalah*, Berlin, 1913, 2 cilt.

Jakob Böhme, *De signatura rerum*, Bkz. "Schriftten"; İngilizce çeviri için bkz. Clifford Bax (ed.). *The Signature of All Things, with Other Writings by Jacob Böhme*, John Ellistone çevirisiyle, (Everyman's Library) Londra ve New

York, 1912.

—, *Gesprach einer erleuchteten and unerleuchteten Seele*, Bkz. "Schriften"; İngilizce çeviri için bir önceki giriş gibi bkz. Bax.

Petrus Bonus, *Pretiosa margarita novella de thesaure ac pretiosissima philosophorum lapide...* Janus Lacinius (ed.), Venedik, 1546. İngilizce çeviri için bkz.

Arthur Edward Waite (çev.), *The New Pearl of Great Price*, Londra, 1894.

Ayrıca bkz (A) *Bibliotheca chemica curiosa*, viii.

Jacobus Boschius, *Symbolographia, sive De arte symbolica sermones septem*, Augsburg, 1702.

Carl Friedrich Heinrich Bruchmann (ed.), *Epitheta Deorum quae apud poetas Graecos leguntur* (Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie -Ek), Leipzig, 1893.

Sir E. A. Wallis Budge (ed.), *The Book of the Dead. Facsimiles of the Papyri of Hunefer, Anhai, Kerasher...* Londra, 1899.

— *The Gods of the Egyptians*, Londra, 1904, 2 cilt.

Vincenzo Cartari, *Le imagini de i dei de gli antichi*, Lyon, 1581. Fransızca çeviri için bkz. *Les Images des dieux des anciens*. [Antoine du Verdier tarafından çevrilmiş ve genişletilmiştir], Lyon, 1581.

Jean François Champollion, *Pantheon égyptiens*, Paris, 1823-1835.

Robert Henry Charles (ed.), *The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament in English*, Oxford, 1913, 2 cilt.

Kodeks ve El Yazmaları:

vi Londra. British Museum. El yazması. Ek 1316. Kırmızı kireçtaşıyla çizilmiş, Felsefe Taşı süreçlerini gösteren sembolik şekiller; Latince yorumlarıyla birlikte. XVII. yüzyıl.

vii ——. El yazması. Ek 5025. Lübek'te tutulmuş dört tutanak. 1588. (The "Ripley Scrowle").

xv Milan. Biblioteca Ambrosiana. Kodeks I.

xvi Modena. Biblioteca. Kodeks Estensis Latinus 209. "De Sphaera". XV. yüzyıl.

xxvii ——. Bibliothèque nationale. Kodeks Latinus 511. "Speculum humanae salvationis." XIV. yüzyıl.

xxxii ——. El yazması. Français 116. "Roman de Lancelot du Lac." XV. yüzyıl.

xxxviii Roma. Biblioteca Angelica. Kodeks 1474. Alcadini. "De balneis Puteolanis." XIV. yüzyıl.

xxxix Tübingen. Universitätsbibliothek. El yazması. c. 1400.

xi Vatikan. Biblioteca Vaticana. Kodeks Palatinus Latinus 412. Wynandi de Stega. "Adamas colluctancium aquilarum", XV. yüzyıl.

xi-a ——. Kodeks Palatinus Latinus 413. "Speculum humanae salvacionis". XV. yüzyıl.

xii ——. Kodeks Palatinus Latinus 565. Peregrinus, "Speculum virginum seu Dialogus cum Theodora virgine". XIII. yüzyıl.

xiii ——. Kodeks Reginensis Latinus 1458. XVII. yüzyıl.

xiii ——. Kodeks Urbanus Latinus 365. Dante. "Inferno", "Purgatorio", "Paradiso". XV. yüzyıl.

xiiv ——. Kodeks Orbanus Latinus 899. XV. yüzyıl.

- xiv ———. Kodeks Vaticanus Latinus 681. Peter Lombard. "De sacramentis". XIV. yüzyıl.
- i Zwiefalten Manastırı. Dua kitabı no. 128. XII. yüzyıl. ayrıca bkz. Löffler.
- Joseph Delacotte, *Guillaume de Digulleville... Trois romans-poèmes du XIV siècle*, Paris, 1932.
- Delacroix. Bkz. Goethe.
- Louis Delatte, *Textes latins et vieux français relatifs aux Cyranides* (Bibliothèque de la faculté de philosophie et de lettres de l'Université de Liège, fas. 93.), Liège ve Paris, 1942.
- Paul Deussen, *Allgemeine Geschichte der Philosophie*, Leipzig, 1906, 2 cilt.
- Albrecht Dieterich, *Nekyia: Beiträge zur Erklärung der neuentdeckten Petrusapokalypse*, Leipzig ve Berlin, 1913.
- J. Dreyfuss, *Adam und Eva nach der Auffassung des Midrasch*, Strazburg, 1894.
- Robert Eisler, *Orpheus— the Fisher*, Londra, 1921.
- Abraham Eleazar (Abraham le Juif), *Uralters chymisches Werk*, Leipzig, 1760.
- Hanok'un Kitabı. Bkz. Charles, *The Apocrypha and Pseudepigrapha*, II, s. 163 vd. Slav dilindeki Hanok'un Kitabı için bkz. a.g.e., s. 425 vd.
- Esdras'ın İkinci Kitabı. İncil'de, Apokrif kısmında bulunmaktadır. Ayrıca bkz. Charles, *Apocrypha*, II, s. 542-624; burada IV Ezra olarak geçer.
- Marsilio Ficino, *Auctores Platonici*, Venedik, 1497.
- "Figurarum Aegyptiorum secretarum." Bkz. Kodeksler ve El yazmaları, xiv, xxi, xxxiv.
- Gustave Flaubert, *La Tentation de Saint Antoine*. Paris, 1874 [*Ermis Antonius ve Şeytan* adıyla Türkçeye çevrilmiştir, İş Bankası Kültür Yayınları / Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, İstanbul, 2006].
- Heinrich Lieberecht Fleischer (ed.), *Hermes Trismegistus an die menschliche Seele*. Arapça ve Almanca metin, Leipzig, 1870.
- Théodore Flournoy, "Automatisme téléologique antisuicide", *Archives de psychologie de la Suisse romande* (Cenova), VII (1908), s. 113-37.
- *Des Indes à la Planète Mars; Etude sur un cas de somnambulisme avec glossolalie*, Paris ve Cenova, 3. baskı, 1900.
- "Nouvelles observations sur un cas de somnambulisme avec glossolalie", *Archives de psychologie de la Suisse romande* (Cenova), I (1901, basım 1902), s. 102-255.
- Robert Fludd, ...*summum bonum*..., Frankfurt am Main, 1629.
- *Utriusque cosmi maioris scilicet et minoris metaphysica, physica atque technica historia*, Oppenheim, 1617.
- Max Förster, "Adams Erschaffung und Namengebung. Ein lateinisches Fragment des s.g. slawischen Henoch", *Archiv für Religionswissenschaft* (Leipzig), XI (1908), s. 477-529.
- Paul François Foucart, *Les mystères d'Eleusis*, Paris, 1914.
- Adolphe Franck, *La Kabbale*, Paris, 1843. Almanca çeviri için bkz. *Die Kabbala*... Ad. Gelinek çevirisiyle, Leipzig, 1844.
- Sigmund Freud, *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*, Payel Yayınevi, İstanbul.
- Emma Fürst, "Statistical Investigations on Word-Associations and on Familial Agreement in Reaction Type among Uneducated Persons", *Studies in word association: Experiments in the diagnosis of psychopathological conditi-*

- ons carried out at the psychiatric clinic of the University of Zurich, Jung, C. G. (ed.); Eder, M. D. (İng. çev.), 1919, s. 407-445.
- Geheime Figuren der Rozenkreuzer, aus dem 16ten and 17ten Jahrhundert. Altona, 1785-1788, 2 cilt.
- Johann Wolfgang von Goethe, *Dichtung and Wahrheit*. Bkz. *Samtliche Werke*, sayı 22-25.
- *Faust*, Doğu Batı Yayınları, 2013, Ankara.
- Joseph Hammer-Purgstall, *Mémoire sur deux coffrets gnostiques du moyen age*, Paris, 1835.
- Hermes Trismegistus, *An die menschliche Seele*, Bkz. Fleischer.
- Landsbergli Herrad, *Hortus deliciarum*, Bkz. Keller ve Straub.
- David Herrliberger, *Heilige Ceremonien oder Religionsübungen der abgöttischen Völker der Welt*, Zürich, 1748.
- Autunlu Honorius, *Speculum de Mysteriis Ecclesiae*, Bkz. Migne, P.L., sayı 172, satır 313-1108.
- [Horapollo Niliacus] *Hori Apollonis Selecta hieroglyphica, sive Sacrae notae Aegyptiorum, et insculptae imagines*, Roma, 1597. İngilizce çeviri için bkz. George Boas (çev. ve ed.), *The Hieroglyphics of Horapollo* (Bollingen Serisi XXIII), New York, 1950.
- Aziz Irenaeus, *Contra [or Adversus] haereses libri quinque*, Bkz. Migne, P.G., sayı 7, satır 433-1224. İngilizce çeviri için bkz. John Keble (çev.), *Five Books of S. Irenaeus... against Heresies*, Oxford, 1872.
- Carl Gustav Jung, *Aion*, *GW* 9, ii.
- “Über die Archetypen des kollektiven Unbewussten”, *GW* 9, i.
- “Das Grundproblem der gegenwertigen Psychologie”, *GW* 8.
- “Über Mandalasymbolik”, *GW* 9, i.
- “Über Wiedergeburt”, *GW* 9, i.
- *Mysterium Coniunctionis*, *GW* 14.
- “Paracelsus als geistige Erscheinung”, *GW* 13.
- “Die praktische Verwendbarkeit der Traumanalyse”, *GW* 16.
- *Psychologische Typen*, *GW* 6
- *Psychologie und Alchemie*, *GW* 12.
- “Zur psychologie des Kind-Archetypus”, *GW* 9, i.
- “Über die Psychologie der Dementia praecox”, *GW* 3.
- “Psychologie und Religion”, *GW* 11.
- “Die psychologie der Übertragung”, *GW* 16.
- “Die psychologie der Unbewusste”, *GW* 7.
- “Die Beziehungen zwischen dem Ich und dem Unbewußten”, *GW* 7
- “Der Geist Mercurius”, *GW* 13.
- “Symbole der Wandlung”, *GW* 5.
- “Das Wandlungssymbol in der Messe”, *GW* 11.
- *Zwei Schriften über Analytische Psychologie*, *GW* 7.
- “Die Visionen des Zosimos”, 13.
- ve Carl Kerenyi, *Essays on a Science of Mythology*, New York (Bollingen Serisi XXII), 1949; karton kapak baskı, 1969.
- Edward Kelley, *Tractatus duo egregii, de Lapide philosophorum*, Hamburg ve Amsterdam, 1676.
- Heinrich Conrad Khunrath, *Von hylealischen, das ist, primaterialischen Catho-*

- lischen, oder allgemeinem natürlichen Chaos*, Magdeburg, 1597.
- Christian Knorr von Rosenroth, *Kabala denudata seu Doctrina Hebraeorum*, Sulzbach, 1677-1682, 2 cilt.
- Eduard Fritz Knuchel, *Die Umwandlung in Kult, Magie und Rechtsbrauch*, Basel, 1919.
- W.M. Kranefeldt, "Komplex and Mythos", C. G. Jung ve meslektaşları, *See-lenprobleme der Gegenwart*, 4. baskı, Zürich, 1950 (İlk baskı 1931).
- Firmianus Lactantius, *Opera omnia*. Samuel Brandt ve Georg Laubmann tarafından yayıma hazırlandı (Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum), Viyana, 1890-1897, 3 cilt, İngilizce çeviri için bkz. William Fletcher (çev.), *The Works of Lactantius* (Ante-Nicene Hristiyan Kütüphanesi, 21-22), Edinburgh, 1871, 2 cilt.
- Leisegang, Hans. *Die Gnosis*, Leipzig, 1924.
- *Der heilige Geist*, Leipzig, 1919.
- Lucien Lévy-Bruhl, *Les Fonctions mentales dans les sociétés inférieures*, Paris, 1912.
- Edmund O. Von Lipmann, *Entstehung und Ausbreitung der Alchemie*, Berlin, 1919-1954, 3 cilt.
- Karl Löffler, *Schwabische Buchmalerei in romanischer Zeit*, Augsburg, 1928.
- Alphonse Maeder, "Sur le mouvement psychanalytique: un point de vue nouveau en psychologie", *L'Année psychologique*, Paris, XVIII, 1912, s. 389-418.
- "Über die Funktion des Traumes", *Jahrbuch für psychoanalytische and psychopathologische Forschungen*, Leipzig ve Viyana, IV, 1912, s. 692-707.
- "Über das Traumproblem", *Jahrbuch für psychoanalytische and psychopathologische Forschungen*, Leipzig ve Viyana, V, 1913, s. 647-86.
- Michael Maier, *De circulo physico quadrato*, Oppenheim, 1616.
- *Secretioris naturae secretorum scrutinium chymicum*, Frankfurt am Main, 1687, (Genellikle *Scrutinium chymicum* denir.)
- *Symbola aureae mensae duodecim nationum*, Frankfurt am Main, 1617.
- *Viatorium, hoc est, De montibus planetarum septem seu metallorum*, Rouen, 1651.
- Amedeo Maiuri, *La villa dei misteri*, Roma, 1931, 2 cilt.
- Joannes Jacobus Manget (ed.), *Bibliotheca chemica curiosa*, Cenova, 1702, 2 cilt.
- Gaston Camille Charles Maspero, *Etudes de mythologie et d'archéologie égyptiennes*, Paris, 1893-1913, 7 cilt.
- Carl Alfred Meier, *Antike Inkubation und moderne Psychotherapie*, Zürich, 1949.
- Sardisli Melito, *De baptismo*, Bkz. Pitra, *Analecta sacra*, II, s. 3-5.
- Steffan Michelspacher, *Cabala, speculum artis et naturae, in alchymia*, Augsburg, 1654.
- Jacques Paul Migne (ed.), *Patrologiae cursus completus*.
 [P.L.] Latince seri, Paris, 1844-1864, sayı 221.
 [P.G.] Yunanca seri, Paris, 1857-66, sayı 166.
 (Bu eserlere sırasıyla "Migne P.L." ve "Migne P.G." olarak başvurulur.)
- Referanslar sayfalara değil, satırlara aittir.
- Johann Daniel Mylius, *Philosophia reformata*, Frankfurt am Main, 1622.
- Origen, *Homiliae in Jeremiam*, Bkz. Migne, P.G., sayı 13, satır 255-544.

- Paracelsus. Bkz. Johann Huser (ed.) *aureoli Philippi Theophrasti Bombasts von Hohenheim Paracelsi... Opera Bücher und Schrifften*. Strazburg, 1589-1591, 10 bölüm. 1603 ve 1616'da yeniden basım, 2 cilt, Ayrıca bkz. Karl Sudhoff ve Wilhelm Matthiessen (ed.). *Theophrast von Hohenheim genannt Paracelsus Samtliche Werke*, ilk kısım, *Medizinische Schrifften*, Münih ve Berlin, 1922-33, 14 cilt.
- Petrus Lombardus (Peter Lombard), "Da-e sacramentis", bkz. kodeksler ve el yazmaları, xiv.
- Eirenaeus Philalethes, *Mundus symbolicus*, Köln, 1680-1681.
- Jean Baptiste Pitra (ed.), *Analecta Sacra...* Paris, 1876-1891, 8 cilt. (II, s. 3-5, Sardisli Melito'nun *De baptismo*'sunu içerir.)
- Karl Preisendanz (ed.), *Papyri Graecae Magicae*, Leipzig ve Berlin, 1928-1931, 2 cilt.
- Richard Reitzenstein, *Die hellenistischen Mysterienreligionen*, Leipzig, 1910.
- *Poimandres: Studien zur griechisch-ögyptischen und frühchristlichen Literatur*, Leipzig, 1904.
- Hieronymus Reusner, *Pandora: Das ist, die edelst Gab Gottes, oder der Werde und heilsame Stein der Weysen*, Basel, 1588.
- Leonhard Reymann, *Nativitat-Kalender*, 1515, bkz. Strauss.
- Johannes Rhenanus, *Solis e puteo emergentis sive dissertationis chymotechnicae libri tres*, Frankfurt am Main, 1613.
- J.B. Rhine, *New Frontiers of the Mind*, New York ve Londra, 1937.
- Rosarium philosophorum. Secunda pars alchimiae de lapide philosophico vero modo praeparando... Cum figuris rei perfectionem ostendentibus. (De alchimia'nın 2. cildi)* Frankfurt am Main, 1550. Ayrıca bkz. (A) *Artis auriferae*, xii; (A) *Bibliotheca chemica curiosa*, ix.
- Julius Ferdinand Ruska, *Tabula Smaragdina; ein Beitrag zur Geschichte der hermetischen Literatur*, Heidelberg, 1926.
- *Turbo philosophorum: ein Beitrag zur Geschichte der Alchemie* (Quellen und Studien zur Geschichte der Naturwissenschaften und der Medizin, 1), Berlin, 1931.
- "Sagesse des anciens", Bkz. kodeksler ve el yazmaları, xiii.
- Saint-Graal*. Eugène Hucher (ed.), Le Mans, 1878, 3 cilt.
- Anselm Salzer, *Die Sinnbilder und Beiworte Mariens in der deutschen Literatur und lateinischen Hymnen-Poesie des Mittelalters*, Linz, 1893.
- Hartmann Schedel, *Das Buch der Chroniken*, Nuremberg, 1493.
- Carl Schmidt (ed. ve çev.), "Gnostische Schriften in koptischer Sprache aus dem Codex Brucianus herausgegeben", *Texte und Untersuchungen der altchristlichen Literatur* (Leipzig), VIII (1892), 1-692.
- Michael Sendivogius (Michael Sendiwoj), "Dialogus Mercurii..." Bkz. (A) *Theatrum chemicum*, xxi.
- Adolphus Senior, *Azoth, sive Aureliae occultae philosophorum...* Frankfurt am Main, 1613.
- Herbert Silberer, *Problems of Mysticism and its Symbolism*, Smith Ely Jelliffe çevirisiyle, New York, 1917.
- "Über die Symbolbildung", *Jahrbuch für psychoanalytische und psychopathologische Forschungen* (Viyana ve Leipzig), III (1911), 661-723; IV (1912), 607-683.

- Moritz Steinschneider, *Die europäischen Übersetzungen aus dem Arabischen bis Mitte des 17. Jahrhunderts*. (Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien, Philosophisch-historische Klasse, 149, 151), Viyana, 1904-1905, 2 bölüm.
- Daniel Stolcius de Stolcenberg, *Viridarium chymicum figuris cupro incisus adornatum et poeticis picturis illustratum...* Frankfurt am Main, 1624.
- Heinz Artur Strauss, *Der astrologische Gedanke in der deutschen Vergangenheit*, Münih, 1926.
- [Karl Sudhoff -ed.] *Historische Studien und Skizzen zur Natur-und-Heilwissenschaft*, George Sticker'a yetmişinci doğum gününde sunulan hediye sayı, Berlin, 1930.
- "Tabula smaragdina" ("The Emerald Table of Hermes Trismegistus"), bkz. (i) Ruska; (ii) (*A*) *Ars chemica*, ii; (iii) (*A*) *De Alchemia*, ii; (iv) çeviri için Bacon, *The Mirror of Alchimy*.
- Jean Thenaud, "Traité de la cabale", Bkz. kodeksler ve el yazmaları, xxiv.
- Thomas Aquinas, takma ad, "De alchimia", Bkz. kodeksler ve el yazmaları, v.
- Leonhart Thurneisser zum Thurn, *Quinta essentia, das ist die höchste Subtilitet, Krafft und Wirkung, beider der fürtrefflichen (und menschlichem Geschlecht den nützlichsten) Künsten der Medicina, un Alchemia*, Leipzig, 1574.
- Salomon Trismosin, "Splendor solis", Bkz. kodeksler ve el yazmaları, x. Ayrıca bkz. *Splendor solis: Alchemical Treatises of Solomon Trismosin*, J. K.'nin açıklayıcı notlarıyla birlikte. Londra, 1920.
- Upnishads*. F. Max Müller çevirisiyle. (Doğu'nun Kutsal Kitapları, 1, 15.) Oxford, 1879 ve 1884. 2 cilt.
- Luigi Vali, "Die Geheimsprache Dantes und der Fedeli d'Amore", *Europäische Revue* (Berlin), VI Jahrgang, 1 Halbband (Ocak-Haziran, 1930), 92-112.
- Karl Vollers, "Chidher", *Archiv für Religionswissenschaft* (Leipzig), XII (1909), 234-284.
- Goosen van Vreeswyck, *De Groene Leeuw*, Amsterdam, 1672.
- Richard Wilhelm, *The Secret of the Golden Flower; a Chinese Book of Life*. Al-mancaya, önsöz ve açıklamayla birlikte C. G. Jung tarafından çevrildi. İngilizceye Cary F. Baynes tarafından çevrildi. Yeni ve gözden geçirilmiş baskı, Londra ve New York, 1962.
- Albrecht Wirth, *Aus orientalistischen Chroniken*, Frankfurt am Main, 1894.
- Toni Wolff, "Einführung in die Grundlagen der komplexen Psychologie", *Studien zu C.G.Jungs Psychologie* içinde, Zürih, 1959, s. 15-230.
- Heinrich Zimmer, *Myths and Symbols in Indian Art and Civilization*, Joseph Campbell (ed.), (Bollingen Serisi VI), New York, 1946.
- Zwiefalten Manastırı Dua Kitabı. Bkz. kodeksler ve el yazmaları I. Ayrıca bkz. Löffler.

DİZİN

- A
Acetum fontis 171, 351
Açık içerik 351
Aktarım 71, 76, 352
Altın 134, 150, 175, 178, 193, 194,
197, 198, 209, 236, 270, 294, 303,
326, 327, 352
Altın çiçek 175, 352
Anamnezi 109, 351
anima 1, 148, 152, 153, 167, 182,
183, 187, 192, 203, 214, 217, 223,
228, 260, 289, 290, 311, 330, 351,
356
Anima 141, 148, 167, 168, 204,
260, 293, 302, 303, 351
Anima mundi 141, 302, 351
Anthropos 153, 208, 209, 238, 240,
273, 274, 282, 298, 319, 351
Aqua mercurialis 274, 351
Aqua nostra 351
Aqua permansus 351
Aqua vitae 351
Aracı 351
Arbor sapientiae 351
Argentum vivum 351
Arketip 338, 351
Arzu-giderme 352
Aşağı/dördüncü işlev 351
Aurera catena Homeri 352
Aurora consurgens 175, 352
Aurum 176, 178, 352
Aurum consurgens 352
Aurum nostrum 176, 352
Aurum philosophicum 178, 352
Ayna görüntüsü 352
B
Babun 351
Basitleşme 351
Bastırma 352
Bedensel uyarıcı 351
Beklenti 351
Ben 19, 23, 49, 69, 92, 97, 176, 210,
213, 219, 243, 244, 245, 269, 281,
290, 294, 309, 331, 335, 352
Ben-dışı 352
Bilinçdışı 44, 59, 66, 92, 93, 102,
106, 121, 122, 128, 130, 139, 146,
167, 244, 253, 262, 270, 290, 294,
295, 332, 352
Bilinçdışı içerik 352
Bilinçli zihin 138, 183, 192, 263,
351
Bireyleşme 227, 351, 352
Birlik 227, 352
Bölünmüş kişilik 352
Bulaşma 351
Bütünleşme 352
Bütünlük olarak 351
C
Cauda pavonis 340, 351
Causa efficiens 351
Causa finalis 351
Cervus fugitivus 351
Cıva 166, 352
Coincidentia oppsitorum 351
Corpus astrale 351
Çağrışım(lar) ve analogiler 351
Çelişki 351
Çift 351
Çoğulluk 352
D
Dağ hastalığı 351
Damıtma 351
Dengeleme 54, 92, 94, 121, 351
Dengeleyici özellik 351
Dikdörtgen 308, 352
Direnç 352
Döngü/circulatio 351
Dönüştürücü madde 352
Dörtgen 236, 352
Dörtlülük 352
Dört unsur 352
Duygu tonlu 351
Dünya saati 320, 331, 351

- E
- Elixir vitae 352
- Elmas 351
- F
- Familiaris 352
- Farklılaşma 351
- Faust 13, 14, 15, 146, 163, 164, 182, 189, 191, 218, 266, 268, 269, 270, 274, 275, 291, 330, 345, 352
- G
- Geçmişe yönelik 351
- Gerileme 158, 351
- Gizli içerik 351
- Goril adam 351
- Görelilik 352
- Gösterim 352
- H
- Hayvan-insan 351
- Hertus conclusus 352
- Hızlandırılmış olgunlaşma 351
- homo maximus 239, 351
- Homo maximus 352
- Homo philosophicus 351, 352
- Homunculus 352
- I
- İleriye yönelik işlev 351
- İmago 352
- İnformatia 352
- İyileştirici yılan 351
- K
- Kabala 346, 351
- Kabiri 351
- Kaos 248, 351
- Kap 255, 352
- Kare 229, 276, 307, 352
- Kendilik 133, 180, 294, 300, 352
- Kendini gerçekleştirme 352
- Kişileş(tir)me 352
- Koyun ve çoban alegorisi 351
- Kozmik saat 351
- Kurtuluş 265, 352
- Kutsal çocuk 351
- L
- Lapis 176, 210, 211, 213, 223, 226, 227, 279, 280, 281, 283, 291, 316, 319, 351, 352
- Lapis olarak 351
- M
- Mana 352
- Mercurius 99, 153, 161, 162, 163, 164, 166, 175, 193, 216, 237, 239, 255, 276, 278, 302, 316, 346, 352
- Merkez 300, 336, 351
- N
- Nedensellik 351
- Nevroz 21, 352
- O
- Opus alchymicum 352
- Ortak bilinç 351
- Ortak psike 351
- Özdeşleşme/özdeşleştirme 352
- Özerk(lik) 351
- Öznel seviye 352
- Özümseme 124, 351, 352
- P
- Parçalanma 351
- Psike 121, 169, 351
- Psikopomp 162, 165, 202, 351, 352
- Psişik atmosfer 351
- R
- Reddetme 352
- Ruh 30, 182, 207, 228, 261, 327, 352
- Rüya analizi 351
- Rüya dizisi 351
- Rüya imgesi 351

Rüya(lar) 5, 6, 8, 11, 12, 15, 17, 23,
29, 30, 31, 38, 42, 46, 50, 51, 54,
61, 80, 86, 89, 91, 92, 96, 97, 102,
103, 108, 109, 115, 116, 117, 121,
122, 123, 124, 131, 134, 136, 138,
140, 141, 143, 147, 149, 153, 156,
158, 159, 164, 167, 169, 173, 177,
178, 181, 183, 185, 202, 203, 204,
205, 206, 207, 214, 219, 220, 225,
226, 227, 244, 251, 256, 259, 263,
264, 265, 266, 276, 283, 284, 286,
289, 291, 292, 297, 298, 299, 300,
302, 303, 304, 305, 306, 307, 308,
309, 311, 314, 351
Rüyalarda 6, 63, 133, 185, 202, 351
Rüya malzemesi 351
Rüya motifi 351

S

Sansür 15, 16, 351
Sarkaçlı saat 351
Savunma mekanizması 351
Sayı rüyaları 351
Serbest çağrışım 117, 351
Serus fugitivus 352
Simya 8, 95, 98, 99, 151, 171, 184,
262, 271, 302, 351
Sol (a doğru) hareket 175, 229, 274,
275, 281, 282, 284, 316, 352
Sonuçsallık 40, 45, 352
Soyutlanma 352

T

Tamamlama 351
Tamamlayıcı 76, 92, 137, 351
Tamlık 351
Tavaf/circumambulatio 351
Telepatik rüyalar 351
Telkin 352
Temenos 180, 246, 352
Tutum 351

U

Uzlaştırılmaz 352
Uzlaştırılmazların birleşmesi 256,

352
Üçgen 264, 352

Y

Yansıtma 76, 352
Yaratıcı özellik 351
Yardımcı işlev 351
Yaşam formu 352
Yaşlı bilge adam 305, 351
Yatay/dikey 352
Yeniden oluşma/yenilenme 352
Yoğunlaşma 351
Yön kaybetme 351
Yüceltme 351
Yükselme ve alçalma 351
Yükseltme 352

Z

Zeka 352
Zıtlar 352
Zihin 228, 352

Pinhan Psikoloji Serisi

DONALD W. WINNICOTT

Bebekler ve Anneleri

Bu eserde Winnicott, bebekler ve anneler arasındaki ilişki ve bebeğin doğum esnasında ve hemen sonrasında vuku bulan psikolojik süreç hakkında geliştirdiği düşüncelerini ilk kez bir araya toplar. Doğrudan yaklaşım tarzıyla her bebeğin asgari ihtiyacı olan emzirilmeyi, ilk diyalog ve “rüya için malzeme” olarak ele alır. Öte yandan psikanaliz ve ebelik, kişiliğin ilk işaretleri ve sözsüz iletişimin doğası üzerine tartışır. Kısacası bu eser, bütün ebeveynler, ebeveyn adayları ve bebeklerle ilgili inceleme ve gözlem yapan herkesi ilgilendiren bir çalışma.

DONALD W. WINNICOTT

Başlangıç Noktamız Ev

Britanya'nın belki de en yetenekli ve en yaratıcı psikanalisti olan Winnicott, bu eserinde çocukların zihinlerine ve zihin yapılarına dair edindiğimiz bilgileri kökünden değiştirecek söylemler geliştiriyor. Daha önce yayınlanmamış konuşmalarından ve zor ulaşılan gazete ve dergi makalelerinden derlenmiş bu eser, “Sağlıklı Birey Kavramı”, “Depresyonun Değeri”, “Umut Belirtisi Olarak Çocuk Suçluluğu” gibi başlıkları işliyor. Winnicott ayrıca “savaş”, “özgürlük”, “demokrasi” ve “feminizm” hakkındaki düşünceleriyle gelişen kişiliğin hem aileyle hem de toplumla etkileşimlerine değiniyor. Anna Freud'dan Melanie Klein'a ve Heinz Kohut'a kadar fikirleri birçok ünlü psikanalisti etkilemiş olan Winnicott bu eseriyle, profesyonel sahanın ötesine geçmeyi başarmış ve dile getirdiği etkili gözlem ve tespitler sayesinde sadece eğitimcilerin değil anne-babaların da yakından takip ettiği bir psikanalist olmuştur.

DONALD W. WINNICOTT

Çocuk Aile ve Dış Dünya

Winnicott bu eserinde, anne ve bebek arasındaki sevgi bağıyla başlayan çocukluk döneminin temel ilişkilerini araştırır. Yazar için bu ilişkiler kişiliğin gelişimi adına son derece önemlidir. Ağdalı ve resmi bir anlatıma girmeden, sohbet rahatlığında; beslenme, ağlama, oyun, bağımsızlık ve utanma gibi günlük meseleleri açıklar. Bunun yanında çalma ve yalan söyleme gibi ciddi sorunlara da eğilir. Winnicott, ebeveynlerin doğuştan gelen yeteneklerine vurgu yapar, ayrıca bu yetenekleri öğrenilmesi gereken kabiliyetlerden özellikle ayırır. Karakteristik zeka ve içgörü üzerinden, saldırganlığın, bağımlılık korkusu ile bunların yetişkinlikte neden olacağı talihsiz sonuçların ve çocuğun içindeki ahlakiliğin köklerini ortaya çıkarır.

RONALD DAVID LAING

Bölünmüş Benlik

Laing, bu ilk ve klasikleşmiş kitabında, otoriter, damgalayıcı psikiyatrinin toplumsal baskıyla el ele vererek insanlara dayattığı “trajedi”ye varoluşsal fenomenolojik çerçeveden bakılmasını öneriyor. Yazar, “ruhen rahatsız” kategorisine sorgusuz, alelacele sokulan insanların gerçekte varoluşsal bir kriz yaşadıklarını, Sartre, Heidegger, Kierkegaard gibi felsefeciler yoluyla anlaşılacaklarını gösteriyor. Uyum, itaat ve rekabetin normal olmanın koşulları olarak dayatıldığı bir dünyada kendi özgür seçimlerini uygulayacak yer bulamayan birey, diğer insanlarla ilişkilerinde bir sahte-benlikle hareket etmeye, içsel bir benlik geliştirmeye koyulur. Tehlikeli ve acımasız gerçekliğin erişemediği bu içsel benlik, imkânsız bir amacın, sakat bir projenin peşinden koşar: Bedenle bağını olabildiğince aza indirgemeye çalışır. Bölünmüş Benlik, incinmiş, hırpalanmış, henüz baş edememiş, atlatamamışların, “iyi çocuk»luktan “kötü çocuk»luğa düşmüşlerin hikâyesini dürüst bir çağrıyla, eleştiri-özeleştiri gerekliliğiyle sunuyor.

JOHN BOWLBY

Bağlanma

(Bağlanma ve Kaybetme - 1)

Alanındaki temel çalışmalardan biri olan Bağlanma ve Kaybetme üçlemesinin ilk cildi *Bağlanma*, bağlanma ilişkilerinin nasıl kurulduğunu anlatır ve çocuğun anneye olan bağlarının doğasını inceler. Bowlby, çocuklar üzerine yapılan deneysel çalışmaların ve bunlardan gelen verileri onaylayan biyolojik buluşların nasıl bazı davranış kalıplarını ortaya çıkardığını gösterir. Ona göre bağlanma davranışı, hayatta kalma mücadelesinde yırtıcılara karşı korunmak için ortaya çıkan, beslenme ve üreme kadar önemli olan içgüdüsel bir tepkidir. Çalışmasına içgüdüsel davranış, nedenleri, işlevleri ve ontogeni tartışmalarıyla başlayan Bowlby, bağlanma davranışının nasıl geliştiği, nasıl idare edildiği, ne işlevi olduğuna dair kuramsal bir tablo vermeye çalışır. Bu cildin ilk basımından sonraki on beş senelik süreçte hem kuramsal hem ampirik birçok gelişmeye ithafen ikinci baskıya iki yeni bölüm eklenmiş, ve diğer bölümler gözden geçirilmiştir.

JOHN BOWLBY

Ayrılma

(Bağlanma ve Kaybetme - 2)

Bağlanma ve Kaybetme üçlemesinin ikinci cildi olan *Ayrılma*, ayrılık yaşantısı ve ona eşlik eden kaygı duygusunu, ebeveynlerin çocuğu terk etmekle tehdit etmesinin yarattığı korkuyu ve ebeveyn-çocuk ilişkisini tersine çeviren durumları ele alması bakımından alanındaki temel eserlerden biridir. Bowlby bu ciltte korkuya yol açan durumları tekrar inceler ve bunları hayvanların gözlemlenmesinden elde edilen bulgularla karşılaştırır. Korkunun, ani hareket, karanlık ve ayrılık gibi belli başlı durumlarda ortaya çıktığı sonucuna varır ve aslında zararsız sayılabilecek bu durumların tehlike riskinin arttığına işaret ettiğini söyler. Bowlby'nin eseri psikanalitik teoriye katkısı ve bu alanda bir eksik olarak nitelendirilebilecek biyolojik perspektifi kullanması bakımından literatürde önemli bir yer tutar.

(Yakında Çıkacak)

CARL GUSTAV JUNG

Feminen

Dışillığın Farklı Yüzleri

“Sevmek, kudreti cennetten cehenneme uzanan bir enerjidir” der Jung, kitabın içindeki “Bir Öğrencinin Sevme Sorunu” adlı bölüm üzerine düşüncelerini geliştirirken. Ne var ki Jung bu kitapta sadece sevgi veya aşk sorunundan bahsetmez: Geniş alanlara ve kitlelere ulaşan, kişinin iç dünyasıyla ilgili teorilerini açıklamaya ve yorumlamaya devam eder. *Feminen* ilke ışığında, mitolojik anne figürü arketiplerinden yirminci yüzyıl Avrupa kadınının tecrübelerine kadar okuyucuya rehberlik yapar. Bu arada *animus* ve *anima* gibi kendi kişilik anlayışı içinde son derece önemli kavramları aydınlatmayı ihmal etmez. Jung’un fikirlerinin çoğu yirmi birinci yüzyılda yetişen nesiller için kaynak niteliğindedir. *Feminen*, Jung’un iddialarının radikalliğini göstermesi açısından da kışkırtıcı bir eserdir.

(Yakında Çıkacak)

CARL GUSTAV JUNG

Maskülen

Erillığın Farklı Yüzleri

Maskülen kavramı sadece Jung’un insan ruhu hakkındaki devrimci teorileri için değil kişiliğin gelişimi için de dikkate değerdir. Eğer Jung’un inandığı gibi “modern insan halihazırda, kendi aklının ışığı ötesinde hiçbir şeyin dünyasını aydınlatamayacağı fikriyle zihnini bulandırmış” ise her insana idrak kabiliyetinin sınırlarını ve bu sınırları nasıl aşacağını göstermek temel bir mesele haline gelir. İşte Jung’un *Maskülen* adlı eserinde yapmaya çalıştığı budur. Erillığın dürtüsünü ve doğasını ilgilendiren ünlü sezgilerini kaleme alır ve bunların kişiliğin gelişimini nasıl etkilediğini açıklar. Kişisel ve klinik tecrübelerinin ürünü olan eşsiz perspektifi sayesinde Jung, erillığe dair anlayışımız konusunda uzun yıllar daha psikanalistlerin zihnini meşgul edecek sorunları ortaya atmıştır.

(Yakında Çıkacak)

CARL GUSTAV JUNG

Kişiliğin Gelişimi

Jung, ana araştırma alanlarını ideal yetişkin kişiliği üzerine yoğunlaştırmıştır ancak bu eserde çocukluk psikolojisine eğilir. Ele aldığı meseleler esas olarak eğitim ve birey olma sorunlarıdır. Bunu yaparken çocuklukta görülmeye başlayan zeka, algı ve duygu bozukluklarında anne-babaların ve eğitimcilerin göz ardı edilemez rolüne vurgu yapar. Jung, anne-babaların ve eğitimcilerin psikolojisinin çocuğun gelişimi için hem olumlu hem olumsuz getirilerinin olacağını söyler. Dolayısıyla bu kişilerin sadece eğitmeyi bilen değil aynı zamanda kendi kişiliklerini de geliştirebilen insanlar olması gerektiğinin üzerinde durur.

(Yakında Çıkacak)

MELANIE KLEIN

Çocuk Psikanalizi

1920'li yıllarda psikanalistlerin çoğu küçük çocukların psikanalitik metot için yeterli ve hazır olmadıklarını savunuyorlardı. Melanie Klein, bu görüşü reddetti ve çocuklara uygulanan metodu yeniden düzenledi. 1932 yılında ise bu eseri yayınladı. Çocuk Psikanalizi, çocuk analizindeki devrimci tavrıyla artık alanında bir klasik olarak kabul görür. Klein'in kendi tasarladığı özel teknikleri metin içinde ayrıntılı bir şekilde sunması esere ayrıca öncülük ve orijinallik katar. Psikanaliz uğraşını çocukluğun erken dönemlerine kadar götüren Klein, sadece genç çocukların tedavisine katkı yapmakla sınırlı kalmaz, ayrıca çocukluğun kişiliğin gelişimindeki etkisine ve yetişkinlerde görülen nevroz ve psikozlara dair yeni perspektifler açar.

CARL GUSTAV JUNG

Rüyalar

Yazar, psikiyatrist, eğitimci, ressam ve bir de seyyah olan Carl Gustav Jung, rüyalar hakkındaki fikirlerini bu derlemede toplamıştır. Gizemcilik, din, kültür, semboller gibi ana temaları kendine özgü ve maharetli anlatım tekniğiyle okuyucuya sunmuştur. Rüyaları filmsel özellikleriyle teşhis etmiş, ayrıca sadece şahsi planda söz konusu olan "kişisel rüyalar" ile hepimizin tecrübe ettiği ve kolektif bilinçdışının ürünü olan "büyük rüyalar" arasında ayrım yapmıştır. Yirminci yüzyılın en etkin figürlerinden biri olarak Jung, *Rüyalar* adlı eseriyle kendi ürettiği sıradışı kavramlara anlaşılır tarzda bir giriş yapmakla kalmamış, bunun yanında toplu eserlerinin nitelikli okunması için de en ideal yöntemi sunmuştur.

ISBN : 978-605-5302-54-2

 pinhanyayincilik.com

 [/pinhanyayincilik](https://www.facebook.com/pinhanyayincilik)

 [/pinhanikitaplar](https://twitter.com/pinhanikitaplar)